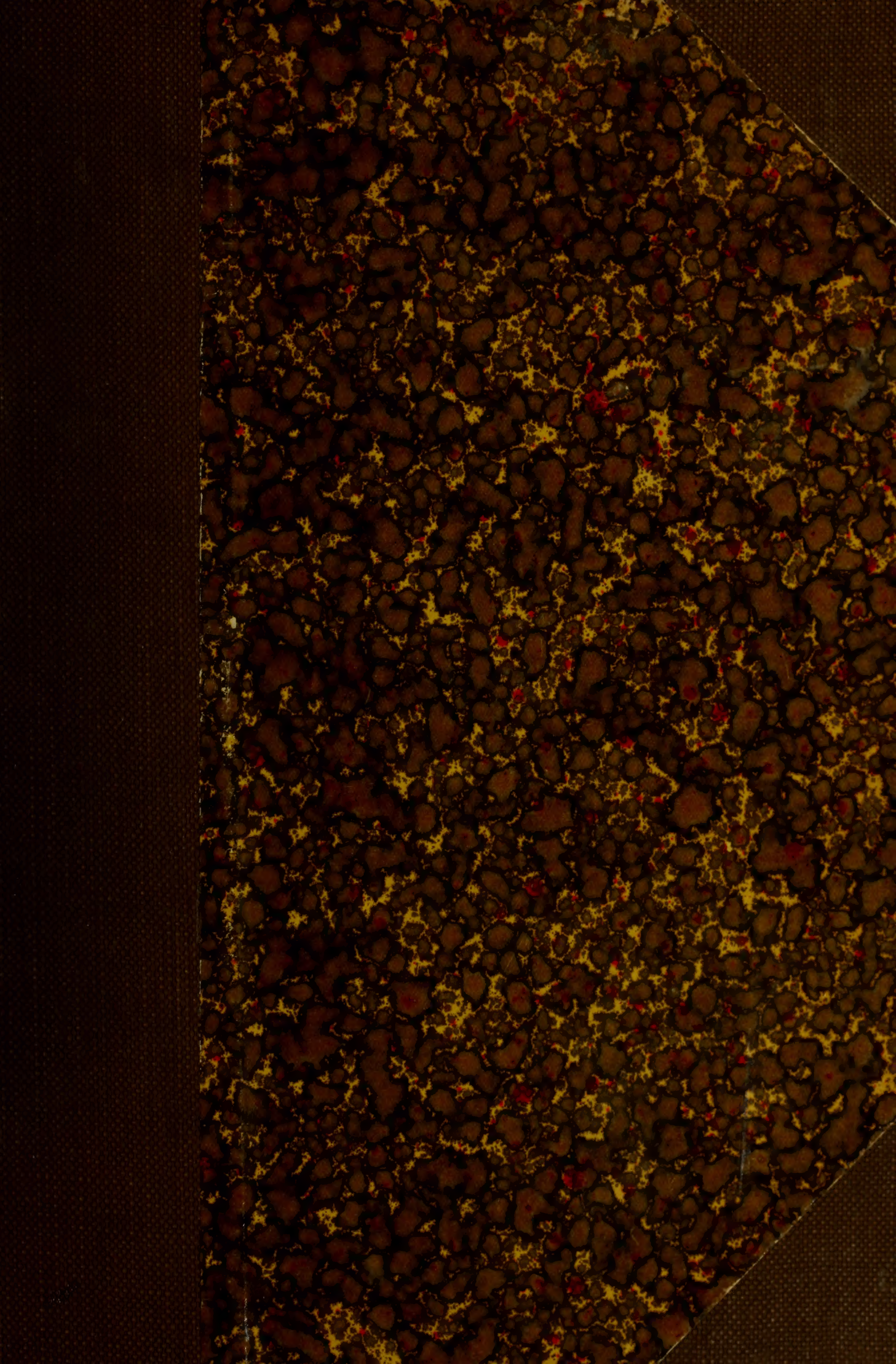

VERHANDELINGEN

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN

DEEL XLVI.

BATAVIA
LANDSDRUKKERIJ

's HAGE
M. NIJHOFF

1891.

VERHANDELINGEN

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN

DEEL XLVI.

BATAVIA | 's HAGE
LANDSDRUKKERIJ | M. NIJHOFF
1891.

OUDHEDEN VAN JAVA.

LIJST

DER VOORNAAMSTE OVERBLIJFSELEN UIT DEN HINDOETIJD OP JAVA MET EENE OUDHEIDKUNDIGE KAART

DOOR

Dr. R. D. M. VERBEEK.

VOORREDE.

Ofschoon in de laatste kwart eeuw geen jaar is voorbij gegaan, waarin niet eenige nieuwe overblijfselen uit den Hindoetijd in Java's bodem werden ontdekt, is toch geen periode voor de vermeerdering onzer oudheidkundige kennis zoo vruchtbaar geweest als de laatste 5 jaren.

Dit is voornamelijk toe te schrijven aan de belangstelling van verschillende ambtenaren van het Binnenlandsch Bestuur, aan de oprichting eener oudheidkundige vereeniging te Jogjakèrta en aan reizen van verschillende personen over Java.

Terwijl dan ook aan het einde van 1886 ongeveer 380 vindplaatsen van oudheden bekend waren, waarvan wij de 150 voornaamste reeds vermeld vinden in het in 1878 verschenen 2e deel van Professor Veth's »Java", is dat cijfer nu geklommen tot 670. Van de 290 hier voor het eerst vermelde oudheden — ± 30 tjandi's, 70 inscriptie's, 190 beelden en andere voorwerpen — waren er ongeveer 90 reeds opgegeven in een onuitgegeven, bij het Bataviaasch Genootschap berustend manuscript van Hoepermans, den reisgenoot van Friederich op zijne tochten over Java in 1865 en 1866. De overige 200 oudheden zijn eerst in de laatste 5 jaren aan het licht gebracht.

Al is dit cijfer zeker onverwacht hoog, toch bevat de hier gegeven lijst alleen de *voornaamste* der nu bekende oudheden. Het zoude mij niet moeilijk geweest zijn het aantal vindplaatsen van oudheden nog met eenige tientallen te vermeerderen, als ik alle beelden, ook de minder belangrijke en zeer beschadigde, de talrijke vindplaatsen van baksteenen fundamenten in het oude Madjapahit, vele minder bekende bid- of offerplaatsen en andere zaken meer, had willen opnemen. De waarde van dit werk zoude er echter, naar mijne meening, niet door verhoogd zijn. Sommigen zal het wellicht voorkomen, dat ik met de opsomming van meestal slecht bewerkte beelden in West-Java reeds te ver ben gegaan; maar daarbij is niet te vergeten dat beelden in de Soenda-landen uiterst schaars zijn en ieder overblijfsel uit den Hindoetijd hier dus van bijzonder belang is.

Aangenaam is het mij hier mijn bijzonderen dank te betuigen aan de hoofdambtenaren en ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur op Java, die mij bijna allen geholpen hebben met opgaven over oudheden in de onder hun bestuur staande

gewesten of afdeelingen; aan den Heer K. F. Holle, adviseur-honorair voor Inlandsche zaken, voor de juiste spelling der Soendaneesche woorden; aan Dr. J. L. A. Brandes, ambtenaar voor de beoefening van Indische talen, voor de correcte schrijfwijze der Javaansche namen (1); aan den Heer J. G. De Groot, topograaf bij het mijnwezen, voor het teekenen der oudheidkundige kaart; en aan den Heer J. F. De Corte, ambtenaar bij het mijnwezen, voor het vervaardigen van talrijke afdrukken in papier van beschreven steenen.

Velen zal het zeker welkom zijn, in de Inleiding eene *juiste* opgaaf te vinden van de jaartallen der inscriptie's op Java, die ik aan de welwillendheid van Dr. Brandes te danken heb. Het is niet overbodig er hier op te wijzen, dat in vroegere werken over de oude inscriptie's op Java de jaartallen niet zelden foutief zijn opgegeven.

Hoewel ik hoop, dat dit werk op het oogenblik geen groote leemten bezit, zal het mij toch verheugen als mijn overzicht der oudheden spoedig onvolledig wordt, ten gevolge van nieuwe en belangrijke ontdekkingen in Java's bodem.

Buitenzorg, 1 Juli 1891.

R. D. M. VERBEEK.

(1) De meestal door å weergegeven o-klank der Javaansche open a is eenvoudig door a weêrgegeven. Bij aanhalingen uit oudere werken is de in die werken gebruikte schrijfwijze gevolgd.

INHOUD.

KAART VAN PRAMBANAN EN OMSTREKEN.

Oost-Java.

Blad I (Blad IV).

Oost-Java.

Blad II (Blad V).

AANVULLINGEN EN VERBETERINGEN.

Blz.	Regel.	Er staat:	Moet wezen:
8	In de lijst der jaartallen toe te voegen:		
	Soekoh	1362 Çaka	Solo.
	Soekoh	1364 (of 1365) Çaka	Solo.
10	In dezelfde lijst vervalt:		
	Djĕdoeng	1198 Çaka	Soerabaja.
	Hierdoor verandert het cijfer 233 op blz. 6 regel 31 in 234 en de eindcijfers in het tafeltje op blz. 13 en 14 worden nu: 4 voor West-Java, 53 voor Midden-Java, 177 voor Oost-Java.		
39	2	**Prijangan**	**Prijangan** (of **Prajangan**).
		N. B. Het woord is ontstaan uit Parahyangan.	
42	30 en 38	tĕmpajang en tĕmpajangs	tĕmpajan en tĕmpajan's.
65	16	tĕmpajang en tĕmpajangs	tĕmpajan en tĕmpajan's.
82	18	tĕmpajang en tĕmpajangs	tĕmpajan en tĕmpajan's.
161	12	tĕmpajang en tĕmpajangs	tĕmpajan en tĕmpajan's.
46	33	Sekepeuris	Sekepeureus.
48	23	*Tjipanjaloe*	*Tjipandjaloe.*
50	2, 10, 11 en 12	Tjipeundjeuh	Tjipeudjeuh.
51	6	Boentjilik	Boentjĕlik.
51	11 en 18	Wanarĕdja	Wanaradja.
63	4	tye	type.
74	15	doekoe	doekoeh.
82	3 en 12	doekoe	doekoeh.
117	12	doekoe	doekoeh.
156	26	doekoe	doekoeh.
212	28	doekoe	doekoeh.
214	28	doekoe	doekoeh.
75	1	Lĕbak gowah	Lĕbak gowak.
81	14	masighit en mĕsighit	mĕsigit.
97	32	masighit en mĕsighit	mĕsigit.
141	26	masighit en mĕsighit	mĕsigit.
142	14	masighit en mĕsighit	mĕsigit.
105	18	Japara	Djapara.
106	1 en 2	Japara	Djapara.
139	17	steen van 786 Çaka;	steen;
144	22 en 28	Bara Boedoer	Bara boedoer
148	2	Bara Boedoer	Bara boedoer
149	22	Bara Boedoer	Bara boedoer
147	42	*f* 9000.—	*f* 9600.—

Blz.	Regel.	Er staat:	Moet wezen:
149	18	onbekend,	onbekend, jaartal 796 Çaka.
153	8	Andjieng	Andjing.
162	10 en 22	Karang gĕneng	Karang gĕnĕng.
163	4 en 18		
162	25	Djetis	Djĕtis.
172	14 en 18	Soember watoe	Soembĕr watoe.
215	18	Sirak kĕting	Sirah kĕting.
225	2	Van 9.. Çaka	Van 9.. (waarschijnlijk 963) Çaka.
228	22 en 28	Soember pĕnganten	Soembĕr pĕnganten.
247	Tusschen de regels 5 en 6 in te voegen: Een beschreven steen.		
250	25	platen, 1—4;	platen N°. 1—4;
256	1	onleesbaar,	onleesbaar, jaartal 849 Çaka.
256	24	N°. 59.	N°. 59. Is van 8.7 Çaka.
260	21	steen,	steen van 1107 Çaka,
263	13 en 27	Goewa tritis	Goewa Tritis.
265	1		
266	29	vijver.	vijver. Volgens HOEPERMANS is bij één dezer tjandi's een steen gevonden, met een twijfelachtig jaartal (1214?) Çaka.
268	14	steen;	steen van 1103 Çaka;
269	19	steen;	steen van 1062 Çaka;
269	32	steen;	steen van 1068 Çaka;
271	31	steen,	steen van 1106 Çaka,
272	6	desa Bĕnglé (zie boven);	desa Bĕnglè (zie boven), met jaartal 1106 Caka;
272	7	onbekend;	onbekend, met jaartal 1236 Çaka;
272	8	onbekend;	onbekend, jaartal 829 Çaka;
273	28	Boro-Boedoer	Bara boedoer.
275	Onder **Tjandi Gambar** te voegen: Lit. VERBEEK. Not. XXIX 1891, Januari-vergadering. Bericht over Tjandi Gambar.		
277	28	steen,	steen van 1093 Çaka,
289	3	steen,	steen van 1336? Çaka,
293	34	zee,	zee

Op de oudheidkundige kaart ontbreken:

N°. 421. Darawati.
N°. 536. Sela mangleng (bij Sanggrahan).
N°. 564. Tjandi Gambar.
N°. 627. Rahos.
N°. 639. Sokabanalaoet.

De ligging dezer oudheden is in den tekst opgegeven.

In de richting van den (nog in aanbouw zijnden) spoorweg bij Tjilatjap is eene wijziging gekomen; van halte Kawoengantĕn loopt de baan oostwaarts naar Kĕsoegihan en sluit hier aan den bestaanden spoorweg van Tjilatjap naar Jogja aan; het gedeelte Kawoengantĕn—Tjilatjap vervalt.

ERRATUM.

In de Aanvullingen en Verbeteringen moet staan:

Blz.	Regel.	Er staat:	Moet wezen:
250	25	platen N°. 1—4;	platen; N°. 1—4

INLEIDING.

Het is nu ruim 50 jaar geleden dat de eerste pogingen werden aangewend ter verkrijging eener oudheidkundige statistiek van Nederlandsch-Indië.

Bij besluit der Indische Regeering van 29 December 1840 N°. 13 werd namelijk aan de hoofden van Gewestelijk bestuur om opgaaf verzocht der oudheden in hun gewest; maar het schijnt dat de ontvangen opgaven noch door talrijkheid noch door volledigheid uitgemunt hebben. In gedrukte stukken vindt men er ten minste nergens melding van gemaakt.

In de bestuursvergadering van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen van 1 September 1860 werd door den heer E. Netscher voor het eerst de samenstelling eener oudheidkundige kaart van Java ter sprake gebracht, zooals te lezen is in de Notulen van die vergadering, opgenomen in het Tijdschrift voor Ind. Taal-, Land- en Volkenkunde, Deel X 1861, blz. 457. Deze bespreking had ten gevolge, dat het bestuur bij circulaire van 20 December 1860 de hoofden van Gewestelijk bestuur op Java weder uitnoodigde, eene opgave aan haar in te zenden van de oudheden die in hun gewest werden aangetroffen. Maar ook deze maatregel had het gewenschte gevolg niet, de ontvangen gegevens bleken »oppervlakkig en onnauwkeurig" te zijn, zooals men vermeld vindt in het bovengenoemd Tijdschrift, Deel XII 1862, blz. 516 en 533.

Het bestuur van het Genootschap stelde daarom aan de Regeering voor, den heer J. F. G. Brumund op te dragen, de oudheden van Java te bezoeken en hiervan eene beschrijving in te dienen. De heer Brumund, vroeger predikant te Soerabaja, toen te Batavia, had zich namelijk door verschillende geschriften over de oudheden van Midden- en Oost-Java, voornamelijk in zijn »Indiana", doen kennen als een ijverig onderzoeker van Java's oudheden, en zeker kon men toen voor die opdracht geen geschikter persoon kiezen. Nadat hij op zijn verzoek eervol ontslag uit zijne betrekking had gekregen, werd dan ook de heer Brumund bij Gouvernements besluit van 24 Mei 1862 N°. 2 voor den tijd van

één jaar in commissie gesteld, om binnen dat tijdvak aan de Regeering in te dienen eene beschrijving van de Hindoe-oudheden, en aan de directie van het Bataviaasch Genootschap de gegevens te verstrekken tot het samenstellen van eene oudheidkundige kaart van Java; verder die beelden en andere oudheden aan te wijzen, waarvan het vervoer naar Batavia wenschelijk voorkwam, en eindelijk die oudheden op te geven, waarvan afbeeldingen zouden moeten worden vervaardigd.

In het laatst van 1862 machtigde bovendien de Regeering het bestuur van het Bataviaasch Genootschap, om met den heer J. Van Kinsbergen een overeenkomst te sluiten tot het vervaardigen van photographiën van de voornaamste Javaansche oudheden, die daartoe door den heer Brumund zouden worden aangewezen.

Maar de heer Brumund, zich wellicht te zeer overhaastende met het oog op den korten hem gestelden termijn, vorderde te veel van zijne krachten, en overleed helaas reeds den 12[en] Maart 1863 te Malang aan eene hevige leverontsteking.

Eene beschrijving der door hem bezochte oudheden is neergelegd in Deel XXXIII der Verhandelingen van het Bat. Genootschap ([1]).

In hetzelfde jaar kwam de heer Friederich van verlof uit Nederland terug, met een opdracht van Z. M. den Koning, om de inscriptiën van Java, Sumatra en Bali op te sporen, af te drukken en te ontcijferen. De heer Friederich, wel bekend uit zijn vroegere geschriften in de Verhandelingen en het Tijdschrift van het Genootschap, o. a. door zijn met D[r]. Van Hoëvell uitgegeven Catalogus der oudheden van het Museum te Batavia, en zijne verklaringen van inscripties van Batoe Beragoeng en Pagerroejoeng op Sumatra, van Buitenzorg, Kwali, Malang enz. — die intusschen, zooals later gebleken is, niet zelden aan juistheid veel te wenschen overlaten — werd op zijne reizen over Java vergezeld door den heer N. W. Hoepermans. Friederich heeft over zijne reizen, die in 1868 wegens ziekte gestaakt werden, o. a. in het licht gegeven: eene beschrijving van de oudheden op het Oengaran-gebergte; van de hoofdtempels in Kĕdoe en Jogjakĕrta; en een rapport over zijne reizen over Java, alle in 's Genootschaps Tijdschrift Deel XIX en XXIII; terwijl van Hoepermans eene beschrijving van oudheden in Madioen verscheen onder den titel »het Hindoerijk van Doho" in hetzelfde Tijdschrift, Deel XXI. Het Genootschap bezit bovendien een zeer uitvoerig en net geschreven manuscript van de hand van Hoepermans, waarin hij alle door hem op Java bezochte oudheden heeft beschreven.

Het manuscript is, zoowel door den slechten stijl als de zeer onnauwkeurige teekeningen, niet voor publicatie geschikt, maar het is het eenige en daarom zeer te waardeeren document, waarin wij eene opsomming vinden van de oudheden

([1]) Bijdragen tot de kennis van het Hindoeïsme op Java. In dit werk vindt men ook eene literatuuropgave van werken, die over het Hindoeïsme op Java handelen.

die omstreeks 1865 in West- en Midden-Java, Madioen en Kĕdiri bekend waren. De meer oostelijk gelegen residentie's zijn door hem niet bezocht, evenmin Bantĕn.

Na BRUMUND en FRIEDERICH hebben wel is waar geen oudheidkundigen geregelde reizen over Java gedaan, maar door talrijke onderzoekingen is in de laatste 20 jaren onze kennis der Javaansche oudheden toch zeer toegenomen. Het resultaat van die speciale onderzoekingen vindt men hoofdzakelijk vermeld in de Verhandelingen, het Tijdschrift en de Notulen der bestuursvergaderingen van het Bat. Genootschap, in de Verslagen en Mededeelingen der Kon. Akademie van Wetenschappen Afd. Letterkunde te Amsterdam en in de Bijdragen van het Kon. Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederl.-Indië te 's Gravenhage. Hier mogen hoofdzakelijk genoemd worden: 1e de opgravingen op het Diëng-plateau, tusschen 1864 en 1877, die eerst onder leiding van den heer VAN KINSBERGEN, later onder de ingenieurs van de burgerlijke openbare werken G. A. PET en A. MIJER plaats hadden, en waarbij niet alleen tal van fundamenten maar ook beschreven steenen en beelden werden opgedolven; 2e het door de Indische Regeering uitgegeven prachtwerk »Boro Boedoer", beschreven door Prof. C. LEEMANS, waarvan de talrijke platen vervaardigd zijn door de heeren F. C. WILSEN en G. SCHÖNBERG MÜLLER (¹); 3e de beschrijving van Tjandi Mĕndoet door denzelfden heer WILSEN; 4e de collectie photogrammen van Javaansche oudheden, op last der Indische Regeering vervaardigd door den heer J. VAN KINSBERGEN. Deze collectie bevat photo's van beelden in West-Java, van tempels op den Diëng, van den Bara Boedoer, van oudheden in Oost-Java tot Kĕdiri en van den tempel Djaboeng in Prabalingga; 5e de uitgave en vertaling van talrijke inscriptie's op steenen en koperen platen door de heeren A. B. COHEN STUART, J. J. VAN LIMBURG BROUWER, H. KERN, K. F. HOLLE en J. BRANDES; 6e de opgravingen der in 1885 opgerichte oudheidkundige vereeniging te Jogjakĕrta, waarover reeds eenige mededeelingen zijn gedaan door den hoofdingenieur der staatsspoorwegen J. W. IJZERMAN, van wiens hand weldra nog eene zeer belangrijke studie over de oudheden in de omstreken van Prambanan het licht zal zien; 7e de beschrijving van Tjandi Idjo door den heer J. GRONEMAN te Jogjakĕrta; 8e de Catalogus der archeologische verzameling van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, in 1887 in het licht gegeven door den heer W. P. GROENEVELDT, een werk onmisbaar voor ieder die de rijke verzameling bestudeeren wil. In dien catalogus vindt men ook een voorloopigen inventaris van de beschreven steenen in het Museum te Batavia, door Dr. J. BRANDES; weldra is van dezen geleerde een uitvoerige catalogus van alle tot nog toe bekende inscriptie's op steen en koper van Nederlandsch-Indië te wachten: ik kom hieronder nog op dezen catalogus terug.

(¹) Of MÜLDER, zooals op de meeste platen staat. Op plaat II vindt men echter SCHONBERG-MÜLLER, zooals waarschijnlijk alleen juist is.

De oudheidkundige gegevens hadden zich door de verschillende onderzoekingen vooral in de laatste 25 jaren zoozeer opgehoopt, dat eene catalogiseering en vooral ook eene karteering der vindplaatsen van gebouwen, beschreven steenen en belangrijke beelden uit den Hindoetijd een dringende behoefte werd. Toen mij nu in 1886 de opdracht gegeven werd een geologischen verkenningstocht door Java te doen, waarbij uit den aard der zaak geen terrein van eenige uitgestrektheid onbezocht mag blijven, verzocht de directie van het Bataviaasch Genootschap mij, op die reis zooveel mogelijk ook mijne aandacht te schenken aan de oudheden, vooral van Oost-Java, waarover men wel talrijke maar nog altijd onvoldoende gegevens bezat, voornamelijk met het oog op de samenstelling der zoolang gewenschte oudheidkundige kaart. Ik heb aan dit verzoek zooveel mogelijk voldaan, ofschoon ik natuurlijk slechts een klein gedeelte van mijn tijd aan de oudheden kon wijden.

Van veel nut zijn mij geweest de inlichtingen die D^r^. Brandes mij vóór mijn vertrek over de hem toen bekende oudheden in Oost-Java gaf. Verder ben ik grooten dank verschuldigd aan alle residenten en bijna alle assistent-residenten, controleurs en aspirant-controleurs van Java voor de opgaven der in hun gewest of afdeelingen voorkomende oudheden. Ik had hun om die opgaven verzocht en de meesten hebben mij uitmuntend geholpen. Dan heb ik op mijne reizen overal bij de inlandsche hoofden informatiën ingewonnen, of door hen bij de bevolking laten inwinnen, over wellicht aanwezige oudheden, waardoor nog menige beschreven steen aan het licht is gekomen. De inlanders hechten namelijk aan die overblijfsels uit den ouden tijd niet de allerminste waarde, tenzij er bij geofferd wordt; en alleen door vragen en herhaald vragen komt men van hen te weten wat er nog voorhanden is.

Zoo zijn dan langzamerhand de gegevens bijeengebracht, die mij in staat stellen een overzicht der Javaansche oudheden te geven, dat, naar ik mij durf vleien, vrij volledig is.

Bij den tekst is gevoegd eene oudheidkundige kaart, schaal 1 : 500.000, in 2 deelen en in 5 bladen. De 3 eerste bladen bevatten de oudheden van West- en Midden-Java, de 2 laatste bladen die van Oost-Java.

Onder Oost-Java is hier verstaan het oostelijke gedeelte van dat eiland tot aan de Vorstenlanden, dus met inbegrip van Rĕmbang, Kĕdiri en Madioen, en wel omdat dit gedeelte de zoogenaamde *nieuwere* Hindoe-oudheden bevat, in tegenstelling met de *oudere* en *oudste* overblijfselen uit den javaanschen Hindoetijd, die in Midden- en West-Java worden aangetroffen. Hierop zijn echter verscheidene uitzonderingen; zoo vindt men in Soerakĕrta en Sĕmarang, dus in twee residentie's die ook volgens onze indeeling tot Midden-Java gerekend worden, naast de oudere, ook monumenten die tot een veel jongere periode behooren; en evenzoo vindt men in West-Java, behalve zeer oude beschreven steenen, ook oudheden uit veel lateren tijd. Men zou dus de oudheden van West- en van

Midden-Java in moeten deelen in twee groepen, namelijk die welke in een oudere en die welke in een jongere periode ontstonden, indien een dergelijke indeeling door te voeren was. Want slechts van een klein gedeelte der oudheden is de ouderdom door jaartallen bekend; van een ander gedeelte is die alleen bij benadering te gissen, van de allermeeste is de ouderdom binnen vrij ruime grenzen geheel onbekend.

Tot recht begrip van het voorgaande moet ik hier, ook met het oog op het goed verstaan der oudheidkundige kaart, eene uitweiding laten volgen over den tijd waarin de Hindoe-oudheden op Java successievelijk ontstonden, hierbij vooral gebruik makende van hetgeen Dr. Brandes in de laatste jaren over dit onderwerp heeft gepubliceerd in het Tijdschrift en de Notulen der bestuursververgaderingen van het Bat. Genootschap, voornamelijk in zijn belangrijk geschrift »Een Jayapattra of acte van eene rechterlijke uitspraak van Çaka 849" in Deel XXXII van het genoemde Tijdschrift.

Over den tijd waarop de eerste Hindoe's naar Java kwamen weten wij zeer weinig; vermoedelijk had dit reeds plaats bij het begin der christelijke tijdrekening, misschien vroeger, misschien wat later. De oudste sporen van Hindoe-oorsprong vinden wij in West-Java, in de tegenwoordige residentie Batavia, en wel in 5 beschreven steenen, waarvan er zich één te Toegoe in Bĕkasih en 4 in het Buitenzorg'sche bevinden, namelijk 1 op het land Djamboe en 3 in de omstreken van Tjiampea. Geen van deze 5 steenen draagt een jaartal; naar het schrift te oordeelen meent Prof. Kern dat drie er van omstreeks het jaar 400 en één omstreeks 500 na Chr. vervaardigd zijn. De oprichters van een dier steenen waren volgens Prof. Kern Wishnuïeten, en dit komt geheel overeen met hetgeen de Chineesche pelgrim Fa-Hian omstreeks 413 na Chr. op Java aantrof. Hij vond er namelijk wel eene Hindoesche maatschappij, maar geen of nagenoeg geen geloofsgenooten van hem, Boeddhisten.

Hierna volgen in ouderdom de opschriften van Midden-Java, waarheen na het jaar 700 Çaka (778 na Chr. [1]) eene waarschijnlijk vrij belangrijke immigratie van Hindoe-kolonisten, en nu zoowel Boeddhisten (Mâhâyanisten) als Çiwaieten moet plaats gehad hebben, voornamelijk naar Jogjakĕrta, Kĕdoe en Bagĕlen. Zelfs vinden wij één enkel jaartal vóór 700 Çaka, maar eerst na dat jaar worden zij talrijk, zoodat reeds nu tusschen 700 en 850 Çaka niet minder dan 39 opschriften met jaartallen bekend zijn. De prachtige oude bouwwerken die wij in Midden-Java aantreffen — de Bara Boedoer, de Mĕndoet, de tempels van Prambanan en omstreken, de Diëng-tempels — dateeren waarschijnlijk alle uit dien tijd (650—850 Çaka), ofschoon op geen hunner nog een duidelijk leesbaar jaartal is aangetroffen. Alleen is van Tjandi Kalasan de schenkingsoorkonde gevonden, dateerende van 700 Çaka.

---

(1) Het begin der Çaka-jaartelling wordt gerekend van 14 Maart 78 na Christus. Men pleegt te tellen bij reeds verloopen jaren, zoodat iets wat in het 850ste Çaka-jaar voorvalt, vermeld wordt als te zijn geschied in het jaar 849 Çaka verloopen. De Çaka-jaartelling is eerst na 500 na Chr. algemeen ingevoerd.

Een uiterst merkwaardig feit is het nu, dat met 850 Çaka alle jaartallen in Midden-Java voor zeer langen tijd plotseling geheel ophouden, en, met slechts 2 uitzonderingen, eerst in de 14e Çaka-eeuw weder op enkele punten gevonden worden. Deze laatste behooren dus tot de bovengenoemde *jongere* periode in Midden-Java, die van de veel oudere (650—850 Çaka) scherp gescheiden is. Wij kunnen hieruit besluiten tot eene herleving van de Hindoesch gekleurde toestanden op Midden-Java, ditmaal waarschijnlijk uitgaande van Oost-Java, waarover straks nog nader zal worden gesproken.

Terwijl met 850 Çaka de jaartallen in Midden-Java ophouden (het jongste tot nog toe van Midden-Java bekende jaartal is 849 Çaka) worden ze juist tegen dien tijd in Oost-Java veelvuldig, hetgeen er op wijst dat de zetel van het bestuur zich omstreeks dien tijd van Midden- naar Oost-Java heeft verplaatst, waar inmiddels de Hindoe-invloed zich reeds iets vroeger evenzeer had doen gevoelen; want ook vóór 850 Çaka vinden wij daar reeds enkele, doch slechts weinige jaartallen, na 850 daarentegen zeer talrijke, hetgeen duidelijk zal blijken uit de ondervolgende lijst, die alle tot nog toe bekende jaartallen van Java bevat en die men natuurlijk in de lijst der oudheden ook, maar verspreid, zal aantreffen.

Ik moet hierbij opmerken, dat Dr. Brandes mij de rangschikking van zijn lijst der inscriptie's van Ned.-Indië heeft toevertrouwd, waarover hij, zooals ik hierboven reeds vermeldde, weldra een beredeneerden catalogus in het licht zal geven. Deze rangschikking had ten doel om zooveel doenlijk dezelfde volgorde in zijn catalogus en in mijn lijst van oudheden in acht te nemen, hetgeen later het vergelijken gemakkelijk maakt. In die lijst had Dr. Brandes overal de hem bekende jaarcijfers geplaatst, waaronder enkele nog niet gepubliceerde, die hij mij heeft toegestaan over te nemen, ten einde ook mijne tabel zoo volledig mogelijk te maken.

Tot op dit oogenblik zijn van Java ruim 400 opschriften in Sanskrit en in oud-Javaansch bekend, dus zonder de nieuwere javaansche inscriptie's te rekenen, maar daaronder zijn zeer kleine; en ook de enkele jaarcijfers, zooals men die soms op beelden aantreft, zijn daarbij afzonderlijk geteld. Van die 400 opschriften zijn er echter slechts 233 die een jaartal bevatten. De jaartallen, met de vindplaatsen der voorwerpen waarop zij voorkomen, zijn hier in chronologische volgorde samengesteld; die van de oud-Javaansche handschriften zijn in deze lijst niet opgenomen.

JAARTALLEN DER INSCRIPTIE'S OP JAVA.

West-Java.	Çaka.	Residentie.
Steen Tjitjatih. Mus. N°. 73	952	Preanger.
Batoe toelis bij Buitenzorg	1055?	Batavia.
Sadapaingan, klok.	1111	Tjirĕbon.
Tjikapoendoeng, beeld.	1263	Preanger.

Midden-Java.		
Steen Tjanggal. Mus. N°. 4	654	Kĕdoe.
Steen Kalasan	700	Jogja.
Steen Kĕloerak. Mus. N°. 44	704?	Jogja.
Steen Karang tĕngah	719 (of 769?)	Kĕdoe.
Diëng-steen. Mus. N°. 58 (hana sima)	731	Bagĕlen.
Kawi-Oorkonde XVIII (copie?)	746?	Bagĕlen.
Pajong van Mandang	765	Kĕdoe.
Steen Gandasoeli N°. 2 (Diwak)	769	Kĕdoe.
Steen Tjandi Pĕrot. Mus. N°. 80	774	Kĕdoe.
Steen Museum N°. 7	775	Midden-Java.
Steen Museum N°. 28	778	Midden-Java.
Steen Museum N°. 10	779	Midden-Java.
Steen Kĕndal, afkomstig van Kali bĕbĕr. Mus. N°. 20	783	Bagĕlen.
Steen Pereng bij Prambanan = Kawi-Oorkonde XXIII. Mus. N°. 77	785	Soerakĕrta.
Steen Tĕmanggoeng, afkomstig van Tjandi Argapoera	786	Kĕdoe.
Steen Tĕmanggoeng. Mus. N°. 81	786	Kĕdoe.
Steen Bĕrahol. Museum N°. 74	788?	Bagĕlen.
Steen Magĕlang, afkomst?	796	Kĕdoe.
Steen Kĕrta	796	Jogja.
Kawi-Oorkonde XI	800	Kĕdoe.
Steen Koentjen wetan	800	Kĕdoe.

Midden-Java (Vervolg).	Çaka.		Residentie.
Kawi-Oorkonde X	802		Midden-Java.
Kawi-Oorkonde XIV	803		Kĕdoe.
Zuiltje Troetjoek. Mus. N°. 64	803		Solo.
Steen Rijksbestierder. Mus. N°. 45	804		Jogja.
Kawi-Oorkonde XV	804?		Kĕdoe.
Steen Pangeran Soeria Nĕgara. Mus. N°. 46	804		Jogja.
Steen Poerwarĕdja N°. 1. Mus. N°. 62	804		Bagĕlen.
Steen Poerwarĕdja N°. 2. Mus. N°. 63	806?		Bagĕlen.
Steen Mus. N°. 39	806		Midden-Java.
Kawi-Oorkonde IX	808		Midden-Java.
Steen Mus. N°. 35	809		Midden-Java.
Steen Bara tĕngah. Mus. N°. 78	823		Bagĕlen.
Pĕsindon, plaatjes	826		Bagĕlen.
Steen Jogja, afkomstig van Goenoeng Kidoel = Mus. N°. 17 = Kawi-Oorkonde XXIV	828		Jogja.
Kawi-Oorkonde N°. I	841		Jogja.
Kawi-Oorkonde N°. XX	841		Bagĕlen.
Djajapattra, Dieduksman	849		Jogja.
Steen Mus. N°. 6	694 Sandjaja	± 850 Çaka	Midden-Java.
Steen Mus. N°. 36 (van Gata bij Prambanan)	69. Sandjaja	± 850 Çaka	Jogjakĕrta.
Podjok, koperen platen	1022		Sĕmarang.
Jaartal Diëng (Junghuhn)	1132		Bagĕlen.
Soekoh	1358		Solo.
Tadjoek N°. 2. Mus. N°. 71	1360		Sĕmarang.
Soekoh	1361		Solo.
Tadjoek N°. 1	1363		Sĕmarang.
Soekoh	1363		Solo.
Soekoh, phallus. Mus. N°. 5	1367		Solo.
Tjĕta N°. 1	1370		Solo.
Steen Adoman. Mus. Leiden	1371		Sĕmarang.
Tjĕta N°. 2	1378		Solo.

Oost-Java.		
Kawi-Oorkonde II Djaha (inauthentiek)	(762)	Soerabaja.
Oorkonde van 795 Çaka (wellicht van Midden-Java?)	(795)	Oost-Java?
Steen Singasari N°. 3 (Batoe toelis, Batavia). Mus. N°. 54	813	Pasoeroean.
Steen te Pĕnampihan (copie)	(820)	Kĕdiri.
Oorkonde koper Panaraga	823	Madioen.
Ganeça-beeld Blitar	829	Kĕdiri.
Steen Mus. N°. 40	830	Oost-Java.
Koperen plaat Djĕdoeng	832	Soerabaja.

Oost-Java (Vervolg).	Çaka.	Residentie.
Steen Singasari N°. 1	837	Pasoeroean.
Minto-steen	846	Soerabaja.
Groote steen Djĕdoeng	848	Soerabaja.
Steen Tandjoeng kalang. Mus. N°. 66	849	Kĕdiri.
Platen regent Kĕndal (van Djĕnggala) copie	(851)	Soerabaja.
Steen Singasari N°. 2	851	Pasoeroean.
Steen Soektji	851	Pasoeroean.
Steen Glagahan	851	Soerabaja.
Steen Madjakĕrta. Mus. N°. 14	851	Soerabaja.
Steen Banjoe biroe (Singasari N°. 5). Mus. N°. 70	852	Pasoeroean.
Oorkonde regentschap Grĕsik = K. O. VII	853?	Soerabaja.
Steen Bakalan	856	Soerabaja.
Steen Tĕnggaran	857	Soerabaja.
Steen Koedjon manis. Mus. N°. 67	859	Kĕdiri.
Kawi-Oorkonde XXII Bĕtra, copie	(861)	Soerabaja.
Oorkonde koper Malang K. O. XXX	865	Pasoeroean.
Steen Siman	865	Kĕdiri.
Steen Malang (Singasari N°. 4)	866	Pasoeroean.
Djala toenda	899	Soerabaja.
Steen Tjandi lor. Mus. N°. 59 (onzekere	8.7	Kĕdiri.
2 steenen Dinaja (Malang) jaartallen)	8..	Pasoeroean.
Loemboeng Madioen. Mus. N°. 370	908	Madioen.
Steen Sĕndang kamal. Mus. N°. 37	913	Madioen.
Loemboeng, Oetĕran. Mus. N°. 371	924	Madioen.
Steen Poeh sarang	924	Kĕdiri.
Steen. Mus. N°. 25	943	Soerabaja.
Kawi-Oorkonden III en V	945	Soerabaja.
Loemboeng Madioen. Mus. N°. 372	950	Madioen.
Loemboeng te Panaraga	953	Madioen.
Steen Soembĕr goerit	955	Soerabaja.
Steen Simpang. Mus. N°. 16	956	Soerabaja.
Steen Kĕlagen	959	Soerabaja.
Steen Calcutta	963	Soerabaja?
Oorkonde Kĕboan pasar (copie)	(964)	Soerabaja.
Steen Pamotan	964	Soerabaja.
Steen Kĕtĕmas	9..	Soerabaja.
Steen Pasar lĕgi (copie)	965?	Soerabaja.
Steen Grogol	9..	Soerabaja.

Oost-Java (Vervolg).	Çaka.	Residentie.
Steen Sirah kĕting. Mus. N°. 33	1026	Madioen.
Steen Pikatan N°. 1 (nu te Blitar)	1038	Kĕdiri.
Djĕdoeng	1041	Soerabaja.
Tapan	1051 (en 1056)	Kĕdiri.
Steen Ngantang. Mus. N°. 9	1057	Pasoeroean.
Steen Pélĕm	1060	Kĕdiri.
Steen Karang patihan	1061	Madioen.
Steen Ploembangan	1062	Kĕdiri.
Steen desa Goerit	1068	Kĕdiri.
Tempajan. Mus. N°. 391	1070	Soerabaja.
Beeld Goewa tritis	1082	Kĕdiri.
Steen Kajoenan	1082	Kĕdiri.
Tempajan Scheepmaker. Mus. N°. 390	1082	Oost-Java.
Steen Pikatan N°. 2 (nu te Pinggirsari)	10..	Kĕdiri.
Steen Djĕmĕkan	1093	Kĕdiri.
Steen bosch Goerit	1103	Kĕdiri.
Steen Sĕmanding (nu te Blitar)	1106	Kĕdiri.
Steen Tjeker	1107	Kĕdiri.
Beeld Pĕnampihan	1116	Kĕdiri.
Steen Kĕmoelan	1116	Kĕdiri.
Steen Panataran	1119	Kĕdiri.
Steen Pĕrtapan (nu te Pinggirsari)	1120?	Kĕdiri.
Steen Pandjĕrrĕdja	1122	Kĕdiri.
Steen. Mus. N°. 13	1125	Soerabaja.
Steen Tadji (copie?) Mus. N°. 31	(1126)	Madioen.
Watervat Blitar N°. 1	1131	Kĕdiri.
Watervat Sĕpande	1145	Soerabaja.
Poerwakĕrta (in Kĕdiri)	1148	Kĕdiri.
Ganeça-beeld, Bara	1161	Kĕdiri.
Djĕdoeng (afgebeeld in Holle, Alphabetten)	1189	Soerabaja.
Steen Pĕtoeng amba (Blitar)	1191	Kĕdiri.
Djĕdoeng	1198	Soerabaja.
Tralaja	1198	Soerabaja.
Tralaja	1204	Soerabaja.
Beeld Djaka dolok te Soerabaja	1211 (?)	Soerabaja.
Andjoek N°. 1	1212	Madoera.
Kikvorsch, Blitar	1213	Kĕdiri.
Steen desa Gambar	1214	Kĕdiri.
Oorkonde Goenoeng Boetak	1216	Soerabaja.

Oost-Java (Vervolg).	Çaka.	Residentie.
Tjandi Papoh	1223	Kĕdiri.
Tégal sari	1231	Madioen.
Steen Blitar, afkomst onbekend	1236	Kĕdiri.
Zerk Blitar (Pértapan?)	1237	Kĕdiri.
Rijstblok. Mus. N°. 389	1241	Soerabaja.
Tralaja	1241	Soerabaja.
Panataran, kleine rakshasa's	1241	Kĕdiri.
Panataran, groote rakshasa's	1242	Kĕdiri.
Zodiakbeker CRAWFURD History Vol. I pl. 8	1243	Oost-Java?
Zodiakbeker. Mus. Leiden N°. 311[a]	1243	Oost-Java (Kĕdiri?)
Oorkonde Sidatĕka	1245	Soerabaja.
Djédoeng	1248	Soerabaja.
Zodiakbeker. Mus. Leiden N°. 311[e]	1248 (?)	Oost-Java (Kĕdiri?)
Zodiakbeker. Mus. Leiden N°. 301	1252	Oost-Java (Kĕdiri?)
Zodiakbeker. Mus. Batavia N°. 797	1252	Oost-Java (Kĕdiri?)
Zodiakbeker. Mus. Batavia N°. 796	1253	Oost-Java (Kĕdiri?)
Zodiakbeker. Mus. Leiden N°. 302	1260	Oost-Java (Kĕdiri?)
Goenoeng Pontang	1260	Bĕsoeki.
Zodiakbeker. Mus. Leiden N°. 303	1260	Oost-Java (Kĕdiri?)
Zodiakbeker bij RAFFLES afgebeeld	1261	Oost-Java (Kĕdiri?)
Mandjoeçrî-beeld	1265	Oost-Java.
Panataran, 4 rakshasa's	1269	Kĕdiri.
Tjandi Kali tjilik	1271	Kĕdiri.
Zodiakbeker v. d. CAPELLEN (HEKKING, Amsterdam)	1272	Oost-Java (Kĕdiri?)
Zodiakbeker. Mus. Leiden N°. 311[g]	1274	Oost-Java (Kĕdiri?)
Tralaja	1276	Soerabaja.
Balong masin	1278	Soerabaja.
Çiwa-beeld Madjakerta. Mus. N°. 76	1279	Soerabaja.
Beeld. Mus. N°. 115	1282	Soerabaja.
Zuil Ploembangan (nu te Blitar)	1282	Kĕdiri.
Bogĕm, paard. Mus. N°. 337	1282	Kĕdiri.
Jaartal lingga. Mus. N°. 352	1283	Oost-Java.
Watervat Grĕsik	1286	Soerabaja.
Panataran, kleine tempel	1291	Kĕdiri.
Steen Pandjĕr	1291	Soerabaja.
Zodiakbeker. Mus. Leiden N°. 304	1291	Oost-Java (Kĕdiri?)
Tjandi Kĕdaton	1292	Bĕsoeki.
Tjandi Pari. Mus. N°. 49	1293	Soerabaja.
Beeld te Ngloejoe	1294	Rĕmbang.
Voetstuk Pangloengan	1294	Soerabaja.
Oorkonde VAN LANSBERGE	1295 (782)	Soerabaja.
Panataran, losse steen	1295	Kĕdiri.

Oost-Java (Vervolg).	Çaka.	Residentie.
Steen Sĕmangka	1296	Soerabaja.
Panataran, pĕndapa	1297	Kĕdiri.
Djĕdoeng	1298	Soerabaja.
Kris, Knaud. Mus. N°. 1606ª	12..	Oost-Java.

Tralaja	1302	Soerabaja.
Watervat Blitar N°. 2	1306	Kĕdiri.
Steen. Mus. N°. 32	1307	Soerabaja.
Beeld Residentiehuis Madioen.	1308	Madioen.
Beeld Ngloejoe. Mus. N°. 147	1313	Rĕmbang.
Kawi-Oorkonde IV	1316 (1317 en 1318)	Soerabaja.
Jaartal Sĕtana	1318	Madioen.
Steen Karanglo	1319?	Soerabaja.
Watervat Kĕbon dalĕm	1320	Madioen.
Steen Wangkal	1324	Prabalingga.
Beeld Djoendjoeng	1325	Kĕdiri.
Grot Djadjar	1327	Kĕdiri.
Rakshasa van Gambar wetan (nu te Blitar)	1332	Kĕdiri.
Beeld Grogol (Sidaardja)	1334	Soerabaja.
Steen Selabradja	1336?	Pasoeroean.
Badkamer Panataran	1337	Kĕdiri.
Zodiakbeker Kläring. Mus. N°. 802ª	1337	Oost-Java (Kĕdiri?)
Beeld Ngĕbĕl (Octĕran)	1338	Madioen.
Steen Bĕrbĕk. Mus. N°. 61	1338	Kĕdiri.
Zerk Grĕsik N°. 4	1340	Soerabaja.
Tralaja	1340	Soerabaja.
Voetstuk bij Sela Mangleng	1353	Kĕdiri.
Steentje Tjandi Botjok. Mus. N°. 47	1358	Pasoeroean.
Tralaja	1359	Soerabaja.
Beeld. Mus. N°. 110	1360	Soerabaja.
Steen Pĕtoeng amba (Malang) N°. 1	1360	Pasoeroean.
Andjoek N°. 2	1360	Madoera.
Steen Pĕtoeng amba (Malang) N°. 2	1362	Pasoeroean.
Beeld Blitar	1365	Kĕdiri.
Beeld. Mus. Leiden N°. 86ª	1369	Oost-Java?
Trawoelan	1370	Soerabaja.
Patirana	1373	Bĕsoeki.
Steentje Panataran	1376	Kĕdiri.
Widara pasar	1377	Bĕsoeki.
Houten stijl Madjapahit	1377?	Soerabaja.
Tralaja	1379	Soerabaja.
Steen Sine. Mus. N°. 3	1381	Madioen.

Oost-Java (Vervolg).	Çaka.	Residentie.
Steen Pénampihan. Mus. N°. 8	1383	Kĕdiri.
Tralaja	1389	Soerabaja.
Zuiltje Madioen. Mus. N°. 60	1391	Madioen.
Doepak, zuiltje	1392?	Madioen.
Twee steenen Agĕl	1395	Bĕsoeki.
Tralaja	1397	Soerabaja.
Steen Doekoehan doekoe	1408	Soerabaja.
Steen Djijoe N°. 3	1408	Soerabaja.
Steen Madjadjedjer	1408	Soerabaja.
Steen Géndaga ardjasari. Mus. N°. 48	1433?	Pasoeroean.

Gerangschikt naar de verschillende residentie's en verschillende Çaka-perioden, krijgen wij dus voor de inscriptie's met jaartal het volgende overzicht.

	RESIDENTIE'S.	Van 654 tot 700 Çaka.	Van 700 tot 850	Van 850 tot 1000	Van 1000 tot 1100	Van 1100 tot 1200	Van 1200 tot 1300	Van 1300 tot 1380	TOTAAL.
West-Java	Batavia	—	—	—	1	—	—	—	1
	Tjirĕbon.....	—	—	—	—	1	—	—	1
	Preanger....	—	—	1	—	—	1	—	2
		—	—	1	1	1	1	—	4 West-Java.
Midden-Java	Sĕmarang ...	—	—	—	1	—	—	3	4
	Bagĕlen.....	—	9	—	—	1	—	—	10
	Kĕdoe	1	11	—	—	—	—	—	12
	Jogja	—	9	—	—	—	—	—	9
	Solo	—	2	—	—	—	—	6	8
	Onbekend ...	—	8	—	—	—	—	—	8
		1	39	—	1	1	—	9	51 Midden-Java.

	RESIDENTIE'S.	Vóór 850 Çaka.	Van 850 tot 900	Van 900 tot 1000	Van 1000 tot 1100	Van 1100 tot 1200	Van 1200 tot 1300	Van 1300 tot 1400	Van 1400 tot 1433	TOTAAL.
Oost-Java	Madioen...	1	—	5	2	1	1	7	—	17
	Rĕmbang..	—	—	—	—	—	1	1	—	2
	Soerabaja..	4	8	11	2	5	18	14	3	65
	Kĕdiri	3	3	1	9	12	14	10	—	52
	Pasoeroean	2	6	—	1	—	—	4	1	14
	Prabalingga	—	—	—	—	—	—	1	—	1
	Madoera...	—	—	—	—	—	1	1	—	2
	Bĕsoeki ...	—	—	—	—	—	2	3	—	5
	Onbekend.	2	—	—	1	—	15	2	—	20
		12	17	17	15	18	52	43	4	178 Oost-Java.

Zooals men ziet, zijn de perioden voor Midden- en voor Oost-Java verschillend genomen, hetgeen met opzet is geschied. West-Java zal hier verder buiten beschouwing blijven, omdat de zeer weinig talrijke jaarcijfers ons hier nog te weinig leeren. Voor de overige gedeelten van Java blijkt nu uit dit overzicht het volgende.

In *Midden-Java* beginnen de jaarcijfers in de 7de Çaka-eeuw, maar zij worden eerst na 700 talrijk en houden hier met 850 plotseling op; geen enkel jaartal vinden wij tot het jaar 1000; slechts één jaartal ontmoeten wij in de 11de en één in de 12de eeuw, en alleen in de 14de eeuw worden ze weder talrijker, namelijk in Solo en Sĕmarang.

Terzelfder tijd, dat in Midden-Java de jaartallen gemist worden, treden ze in *Oost-Java* op. Van de 12 in de lijst opgenomen jaartallen van Oost-Java, die ouder zijn dan 850 Çaka, zijn er volgens Dr. Brandes 3 om verschillende redenen minder zeker, de 9 overige vallen tusschen 815 en 850. Na 850 begint eene reeks van jaarcijfers, die nu onafgebroken doorloopt tot 1400, en de verdeeling naar de residentie's verdient hier een oogenblik de aandacht. Van 850 tot 900 vindt men die inscriptie's hoofdzakelijk in de vruchtbare vlakten van Pasoeroean, Soerabaja en Kĕdiri; in de 10de eeuw ook in Madioen, in de 11de eeuw minder in Madioen maar meer in Kĕdiri, in de 12de en 13de eeuw bijna uitsluitend in Kĕdiri en Soerabaja, maar ook enkele in Bĕsoeki en Madoera, waarbij in de 14de eeuw nog Prabalingga komt. Maar in deze eeuw treedt, naast Soerabaja en Kĕdiri, Madioen weer zeer op den voorgrond, en juist nu

worden op den Lawoe en den Mĕrbaboe de bovengenoemde jongere jaartallen van Midden-Java aangetroffen.

Men zoude deze ongelijkmatige verdeeling der jaartallen tusschen 850 en 1300 gaarne in verband willen brengen met de centra van verschillende rijken, die zich toen successievelijk, of gedeeltelijk te gelijker tijd, in Oost-Java bevonden. Maar onze kennis is daartoe nog geheel onvoldoende. Vooreerst is niet te vergeten dat de grenzen der tegenwoordige residentie's wel niet samenvallen met de grenzen der voormalige rijken. Verder is het niet uit te maken of bijvoorbeeld het grootere aantal aan te wijzen jaartallen in Madioen gedurende de 14[de] eeuw moet worden toegeschreven aan een op zich zelf staanden vorst, die over een betrekkelijk klein gebied het bewind voerde, dan wel aan een vasal, of wel aan een op grooteren afstand wonenden opperheerscher, die blijken van zijne heerschappij ook heeft achtergelaten in eene streek die niet tot den eigenlijken kern van zijn rijk behoorde. Wel is waar wordt er gesproken van eene periode van *vier* rijken en wordt elders Madjapahit voorgesteld als daarna zijne macht uitstrekkende over *geheel* Java, ten minste tot aan Midden-Java, maar de tot nog toe verzamelde gegevens schijnen nog onvoldoende te zijn om daaromtrent tot een zekerder resultaat te kunnen geraken. De steenen en beelden die alleen een jaartal bevatten, en de zeer korte inscriptie's leeren ons in den regel zeer weinig, alleen de langere inscriptie's geven ons meestal inlichting over regeerende vorsten en belangrijke personen in den staat in een bepaalden tijd, en deze inscriptie's vormen slechts een klein gedeelte van de tot nog toe bekende; terwijl behoorlijke geschiedboeken voor die tijden, behalve wat Madjapahit betreft, tot heden niet gevonden zijn.

Maar de boven gegeven statistiek der jaartallen doet ons toch zien dat van 900—1300 Pasoeroean in vergelijking met vroeger op den achtergrond geraakt is, dat Kĕdiri en Soerabaja, op den voorgrond treden, Kĕdiri bepaaldelijk in de 11de en 12de eeuw en dat in Madioen, en op Midden-Java in Solo en Sĕmarang, kort na 1300 weêr een nieuw opgewekt leven opgekomen moet zijn. Het spreekt echter van zelf dat de overige gedeelten van Java, die hier niet genoemd zijn omdat ze geen of weinig overblijfselen met jaartallen opgeleverd hebben, in die tijden daarom toch niet als ontvolkt aangenomen mogen worden.

Kort na 1400 verdwijnen de inscriptie's geheel, hetgeen samenhangt met den ondergang van het Madjapahit'sche rijk en het overgaan van Java's bevolking tot den Islam.

Het resultaat waartoe uitsluitend de jaartallen geleid hebben, zal in hoofdzaak ongetwijfeld juist blijven, al mogen later enkele ondergeschikte wijzigingen noodzakelijk blijken door nieuwe vondsten en door het overzicht dat Dr. Brandes ons later bij de bespreking van de gezamenlijke inscriptie's van Java geven zal.

Ik keer nu terug tot onze oudheidkundige kaart, en het zal na het voorafgaande wel duidelijk zijn, waarom hier de scheiding tusschen Midden- en Oost-Java bij de Vorstenlanden is genomen. Onze kaart van Oost-Java bevat nu, met slechts weinig uitzonderingen, alleen *jongere* Hindoe-oudheden, namelijk dezulke van ± 850 tot ± 1400 Çaka, terwijl de *oudere* (van ± 650 tot ± 850 Çaka) op de kaart van Midden-Java eene plaats vinden. Naast deze oudere overblijfselen bevatten onze drie eerste bladen, die de kaart van West- en Midden-Java vormen, echter nog een tal van oudheden, beelden enz. die bijna zeker van veel lateren datum zijn; maar van verreweg de meeste is de juiste ouderdom niet te bepalen.

De oudheden zijn in de lijst naar de residentie's, en zooveel mogelijk van West naar Oost, gerangschikt, hetgeen het zoeken op de kaart gemakkelijk maakt. Natuurlijk zijn hierop uitzonderingen, omdat noch de residentie's noch de oudheden alle geregeld van West naar Oost op elkander volgen.

Bij iedere vindplaats is in de Gouvernements-landen het distrikt en de afdeeling, in Soerakĕrta alleen de afdeeling, in Jogjakĕrta alleen het regentschap opgegeven waartoe zij behooren, en bovendien het blad der topographische detail-kaarten op schaal van 1 : 20.000 (van Banjoewangi op 1 : 40.000) waarop zij liggen. Van 12 residentie's (Krawang, Tjirĕbon, Tĕgal, Pĕkalongan, Sĕmarang, Djapara, Banjoemas, Bagĕlen, Kĕdoe, Jogjakĕrta, Soerakĕrta en Madioen) zijn echter dergelijke detailbladen niet gedrukt en bestaan alleen de chromolithografische overzichtskaarten op schaal van 1 : 100.000.

Niet de oudheden, maar de vindplaatsen zijn van een doorloopend nummer voorzien; worden op ééne plaats verschillende oudheden gevonden, dan zijn zij toch tot één nummer gebracht.

Bij ieder nummer zijn de oudheden opgegeven, die zich nu nog ter plaatse bevinden, of die welke er vroeger waren.

Bij de *bouwwerken* is alleen dan eene korte beschrijving gegeven, wanneer deze werkelijk dient ter completeering van hetgeen er tot nog toe over bekend werd gemaakt; uitvoerige beschrijvingen zijn met opzet vermeden, omdat deze zonder de bijbehoorende bouwkundige teekeningen toch grootendeels onverstaanbaar blijven. Later hoop ik tijd en gelegenheid te vinden, om eene beschrijving van de voornaamste der door mij opgemeten oude bouwwerken in Oost-Java met de bijbehoorende teekeningen uit te geven.

De meeste der in de lijst opgenomen bouwwerken zijn reeds uit meer of minder uitvoerige beschrijvingen bekend, slechts enkele worden hier voor het eerst genoemd; het komt mij niet waarschijnlijk voor dat het cijfer der ons nu bekende bouwwerken van Java door latere ontdekkingen belangrijk vermeerderd zal worden.

Aan de *beschreven steenen en andere voorwerpen met inscriptie's* werd door mij op mijne reizen de meeste aandacht geschonken, aangezien zij on-

schatbare bronnen zijn voor de oude geschiedenis van Java. Het resultaat is onverwacht gunstig geweest, een groot aantal onbekende inscriptie's op steen werd aan den dag gebracht, afdrukken in papier daarvan door mijn reisgenoot, den heer J. F. De Corte, vervaardigd en aan het Bataviaasch Genootschap aangeboden. Over den inhoud van sommige dier opschriften heeft Dr. Brandes reeds eenige mededeelingen gedaan in de Notulen der bestuursvergaderingen van genoemd Genootschap.

Van de *beelden en andere voorwerpen zonder inscriptie's*, die gedeeltelijk nog ter plaatse aanwezig zijn, voor een ander gedeelte in het Museum te Batavia en elders opgenomen werden, zijn alleen de voornaamste beelden en die collectie's voorwerpen opgenomen, welke om de een of andere reden bijzonder belang bezitten. Had ik in sommige streken, die bijzonder rijk aan beelden, voetstukken etc. zijn, alles willen opnemen, dan zou het plaatsen der talrijke namen op de kaart bezwaar opgeleverd hebben, terwijl het opsommen van ieder beeld in een streek waar zij *zeer talrijk* zijn, slechts een zeer betrekkelijke waarde zoude bezeten hebben.

Werkelijk belangrijke beelden meen ik niet overgeslagen te hebben. Te betreuren is het, dat van zooveel beelden, die vroeger in het Museum te Batavia werden opgenomen, of naar elders zijn vervoerd, de vindplaats niet bekend is; daaronder zijn zeer belangrijke, o. a. het bekende Mandjoeçrî-beeld, nu te Berlijn.

Het vinden van nieuwe beschreven steenen en andere voorwerpen, hangt veelal van het toeval af. Dikwijls worden zij gevonden bij het bewerken van maagdelijke gronden. De Kĕloet, welks voet in de laatste eeuwen door eruptie's verscheidene meters is opgehoogd, belooft in dit opzicht nog veel.

Op de kaart zijn met verschillende teekens onderscheiden:

1. *Tjandi's*, waaronder hier in het algemeen de *bouwwerken* verstaan zijn, dus zoowel die welke als mausolea zijn te beschouwen — waaronder ook de heilige badplaatsen, opgericht boven de plaats waar de asch der verbrande lijken werd bijgezet — als dezulke welke andere bestemmingen hadden.
2. *Geheel vervallen tjandi's.* In Oost- en Midden-Java zijn alle tjandi's min of meer vervallen. Van enkele is nagenoeg niets of niets meer over, maar is de plaats, waar zij vroeger stonden, nog te herkennen aan hoopen steenen, banaspati's of andere ornamenten. Deze zijn met een bijzonder teeken gemerkt.
3. *Poorten.* Ingangen naar tempels of kratons.
4. *Muren, terrassen, versterkingen.* De terrassen, gedeeltelijk heilige plaatsen waar de inlanders van tijd tot tijd gaan bidden en offeren, vindt men vooral in West-Java. Van sommige dier plaatsen is het te betwijfelen of zij wel uit den Hindoe-tijd zijn.
5. *Trappen*, tegen de helling der bergen uitgehouwen.
6. *Tempelgrotten.* In de gebergten uitgehouwen, of natuurlijke grotten, door menschenhand verder vergroot en vervormd.

7. *Gemetselde putten.*
8. *Beschreven voorwerpen,* meestal steenen.
9. *Onbeschreven voorwerpen,* meestal beelden.
10. *Javaansche graven.* Deze zijn beperkt tot de graven van enkele merkwaardige personen, die uit de javaansche geschiedenis bekend zijn, en tot eenige graven die bij de bevolking bijzonder vereerd worden. Zij behooren natuurlijk niet meer tot de overblijfselen uit den Hindoe-tijd, maar zijn, naar het mij voorkomt, op eene oudheidkundige kaart van Java wel op hunne plaats.

De teekens op de kaart geven niet alleen de plaatsen aan, waar zich nu nog oudheden bevinden, maar ook die waar, voor zoover zich dit uit de literatuur laat vervolgen, zich vroeger oudheden bevonden. Uit den tekst blijkt dadelijk wat op iedere plaats nu nog aanwezig is. Dit verandert echter voortdurend door opzendingen van beelden en beschreven steenen naar het Museum te Batavia, maar de kaart behoeft daardoor geene wijziging te ondergaan, daar zij eene voorstelling geeft van den toestand zooals die vroeger was.

Alleen van de gebouwen, en van enkele *bijzonder zware* beelden en beschreven steenblokken kan met zekerheid aangenomen worden, dat wij ze vinden op de plaats waar zij altijd gestaan hebben. Met de beschreven steenen, beschreven koperen platen, kleinere beelden en andere makkelijk verplaatsbare voorwerpen is dit volstrekt niet altijd het geval. Zoo waren vroeger te Singasari in Pasoeroean 6 beschreven steenen, waarvan er nu ter plaatse nog slechts 2 overig zijn. Een van de 4 ontbrekende is kort geleden teruggevonden te Batavia.

Bij iedere oudheid is eene literatuur-opgaaf gevoegd. Ofschoon ik mij alle moeite heb gegeven, deze zoo volledig mogelijk te maken, zal mij hier en daar nog wel een en ander ontglipt zijn, wat op vermelding aanspraak kan maken. Den lezer hiervoor verschooning verzoekende, roep ik tevens zijn welwillendheid in om mij opmerkzaam te maken op alle leemten en fouten, die hij in dit werk, hetzij in de lijst der oudheden, hetzij in de literatuuropgaaf, mocht ontdekken.

Verklaring der in den tekst gebruikte afkortingen.

Verh. of **Verhandelingen** = Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

Tijdschr. of **Tijdschrift** = Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde; eveneens uitgegeven door het Bataviaasch Genootschap.

Not. of **Notulen** = Notulen der Bestuursvergaderingen van het Bataviaasch Genootschap.

Tijdschr. v. Ned. Indië = Tijdschrift van Nederlandsch-Indië, opgericht door Dr. W. R. Van Hoëvell.

Nat. Tijdschr. v. N. Indië = Natuurkundig Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië.

Versl. Med. Kon. Ak. Lett. = Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, Afdeeling Letterkunde, te Amsterdam.

Bijdr. Kon. Inst. = Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië, uitgegeven door het Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië te 's Gravenhage. De 1e reeks van deze Bijdragen had tevens tot titel »Tijdschrift van het Kon. Instituut voor de Taal- Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië".

Raffles, History = Th. St. Raffles. History of Java. 1e druk 1817, 2e druk 1830. Bij aanhalingen zijn, naast de bladzijden van den 1en druk, de bladzijden van den 2en druk tusschen haakjes aangegeven. In de eerste uitgaaf van 1817 zijn de 4° platen in den tekst opgenomen en de vignetten tusschen den tekst gedrukt. Bij de 8° uitgaaf van 1830 behoort een afzonderlijke atlas met platen, die eerst in 1844 is verschenen. Deze atlas bevat 22 platen *meer* dan de 1e druk, hoofdzakelijk plattegronden en doorsneden van tempels, die gedeeltelijk afkomstig zijn van Baker, gedeeltelijk van den Nederlandschen genie-officier Cornelius.

Van Hoëvell, Reis over Java = Dr. W. R. Baron Van Hoëvell. Reis over Java, Madoera en Balie 1847.

Junghuhn, Java = FRANZ JUNGHUHN. Java, deszelfs gedaante, bekleeding en inwendige structuur. I^e afdeeling (Band I) 1850: II^de afdeeling (Band II en III) 1853, 1854; III^de afdeeling (Band IV) 1854.

Veth, Java = Professor P. J. VETH. Java, geographisch, ethnologisch, historisch.

Groeneveldt, Cat. = W. P. GROENEVELDT. Catalogus der Archeologische Verzameling van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen. Hierin een voorloopigen inventaris der beschreven steenen door D^r. J. BRANDES.

Mus., Museum of Museum Batavia = Het Museum van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen te Batavia.

Brumund. Verh. XXXIII 1868 = J. F. G. BRUMUND. Bijdragen tot de kennis van het Hindoeïsme op Java, in Verh. v. h. Bat. Gen. XXXIII 1868.

Van Kinsbergen, Photogrammen of Photo's = Oudheden van Java. De lijst hiervan is opgenomen als Bijlage B der Notulen van het Bat. Genootschap Deel X 1872.

BANTĔN (BANTAM).

WEST- EN MIDDEN-JAVA. BLAD I.

RESIDENTIE BANTĔN (BANTAM).

1. Tjaringin.

District en afdeeling Tjaringin, Blad N. X.

Vroeger waren hier beelden, meest afkomstig van een bosch bij Tjimanoek, nu in het Museum te Batavia.

Lit.

Brumund. Een reisje door de residentie Bantam. Tijdschr. v. Nederl.-Indië, 3e j. II 1840 p. 687—705. Op blz. 701 kort bericht over gebroken beeldjes, waaronder een doerga, afkomstig uit het gebergte, bijeengebracht in den tuin van het assistent-residentiegebouw.

V. Hoëvell. Tijdschr. v. Nederl.-Indië, 4e j. II 1842 p. 165. Beelden te »Tjiringin", afkomstig van Tjimanoek.

Junghuhn. Tijdschr. Nederl.-Indië, 6e j. II 1844 p. 346. Beelden te Tjaringin.

Veth. Java II 1878 p. 148. Beelden van den G. Karang.

Notulen XVI 1878 p. 38, 59 en XVII 1879 p. 4. Over opzending en aankomst te Batavia der joni van Tjaringin.

Groeneveldt. Catalogus 1887. Zes beelden, N°. 8, 54, 66, 142, 171 en 361, van Tjaringin.

2. Tjimanoek.

District Tjimanoek, afdeeling Pandĕglang, Blad R. X.

Vroeger zijn hier beelden in een bosch bij Tjimanoek gevonden, later naar Tjaringin gebracht, nu in het Museum te Batavia.

Lit.

V. Hoëvell. Tijdschr. v. Nederl.-Indië, 4e j. II 1842 p. 165. Beelden te Tjaringin, afkomstig uit een bosch bij Tjimanoek, aan den voet van den Goenoeng Karang.

BATAVIA.

RESIDENTIE BATAVIA.

8. Goenoeng Gĕde in Djasinga.

District Djasinga, afdeeling Buitenzorg, Blad C. X.

Op den oostelijken top van den Goenoeng Gĕde, genaamd Mandalagiri, terrassen.

Lit.

J. Rigg. Manuscript; bericht over een bezoek in 1836; vermeld bij Brumund.
Brumund. Verh. XXXIII 1868 p. 81, 82.
Veth. Java II 1878 p. 148.

9. Djamboe.

District Leuwiliang, afdeeling Buitenzorg, Blad D. X.

Op den heuvel Pasir Koleangkak bij desa Penjawoengan een beschreven steen met inscriptie en afdrukken van twee voetzolen.

Lit.

Tijdschrift II 1854. Berigten blz. 1. Netscher deelt mede, dat J. Rigg een beschreven steen op het land Djamboe gevonden heeft.
Friederich. Over de inscriptie van Djamboe. Tijdschr. III 1855 p. 183—193. Met eene nota van J. Rigg.
Brumund. Verh. XXXIII 1868 p. 65.
Van Kinsbergen. Photo's N°. 11.
Afdruk steen Djamboe, vermeld in Friederich's papieren. Notulen VII 1869, Bijlage N.
Cohen Stuart. Heilige voetsporen op Java. Bijdr. Kon. Inst. 3^{e} r. X 1875 p. 163—168. Over steenen Djamboe, Tjiaroeten en Kĕbon Koppie. Idem p. 169—170: Naschrift van Professor H. Kern. Lezing inscriptie Djamboe met facsimile. Ouderdom ± 400 n. Chr. Ditzelfde stuk in het Engelsch »Sacred footprints in Java", translated from the Dutch by the Rev. D. Macmillan, met afbeeldingen van de steenen van »Charventen" (Tjiaroetĕn) en Jambu (Djamboe); in Indian Antiquary IV 1875 p. 355— 358.

Friederich. Tijdschr. XXIII 1876, p. 71. Afdrukken genomen van steen Djamboe en van nog 2 andere (waarschijnlijk Kĕbon kopi en Tjiaroetĕn Verb.) in 1864.
Veth. Java II 1878 p. 45.

10. Roempin.

District Leuwiliang, afdeeling Buitenzorg, Blad **E**. VIII (Oostkant).

Bij het landhuis Roempin twee boeddhakoppen, blijkbaar afkomstig van Bara Boedoer (Kĕdoe); en een voetstuk (joni) met bijbehoorenden lingga, afkomst onbekend. Deze voorwerpen zijn vroeger bij het landhuis te Leuwiliang (Buitenzorg) geweest en zijn waarschijnlijk alle van Midden-Java medegebracht.

11. Tjandi.

District Leuwiliang, afdeeling Buitenzorg, Blad **F**. IX (Noordwesthoek).

In de nu verlaten kampoeng Tjandi stonden vroeger aan de oevers van de Tji Pinang eenige ruw bewerkte beelden; zij zijn bij eene overstrooming te loor gegaan. Boven die desa, en ten zuiden van Roempin, ligt een bergtopje Oenara (op blad E. VIII zuidoosthoek, Mandara geschreven) met eene bidplaats en een heilige grot.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868 p. 71 (grot »Moenara") en p. 74 beelden bij kampoeng Tjandi.

12. Moeara Tjiantĕn.

District Leuwiliang, afdeeling Buitenzorg, Blad **F**. X (Noordoosthoek).

Wordt ook Moeara en Pasiran Moeara genoemd.

Een beschreven steen (hoofdzakelijk krullen) in de rivier Sadane, bij de monding van de Tjiantĕn in de Tjisadane. Op den landtong tusschen de twee rivieren stonden vroeger drie slechte beelden, nu niet meer aanwezig.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1864 (In het Museum).
Brumund. Verh. XXXIII 1868 p. 63.
Veth. Java II 1878 p. 46.
Verbeek. Notulen XXVII 1889 p. 51. Aanbieding afdruk steen Moeara Tjiantĕn.

13. Kĕbon kopi.

District Leuwiliang, afdeeling Buitenzorg, Blad **F**. X (Noordoosthoek).

Een beschreven steen, 540 meter ten zuiden van Moeara Tjiantĕn. Een

regel schrift tusschen twee groote ronde figuren (afdrukken van z. g. olifants-pooten). Wordt ook »steen Tjiampea" genoemd.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1864 (In het Museum).

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868 p. 64.

VAN KINSBERGEN. Photo's N°. 12.

AFDRUK STEEN LAND TJIAMPEA N°. 1, vermeld in FRIEDERICH's papieren. Notulen VII 1869. Bijlage N.

COHEN STUART. Heilige voetsporen op Java. Bijdr. Kon. Inst. 3e r. X 1875 p. 163—168. Hetzelfde stuk in het Engelsch, in Indian Antiquary IV 1875 p. 355—358.

VETH. Java II 1878 p. 46.

KERN. Versl. Med. Kon. Ak. Wet. Lett. 3e reeks I 1884 p. 9. Ouderdom opschrift Tjiampea ± 400 n. Chr.

KERN. Bijdr. Kon. Inst. 4e r. X 1885 p. 525. Transcriptie en vertaling van den steen Kĕbon kopi (of Tjiampea). Ouderdom ± 400 n. Chr.

VERBEEK. Not. XXVII 1889 p. 51. Aanbieding afdruk steen Kĕbon kopi.

14. Tjiaroetĕn.

District Leuwiliang, afdeeling Buitenzorg, Blad F. X (Noordoosthoek).

Een beschreven steen in de rivier Tjiaroetĕn (*niet* Tjaroenten), nabij den steen Kĕbon kopi. Vier regels schrift, met 2 zoolafdrukken en 2 spinnen.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1864 (In het Museum).

NOTULEN I (1863) p. 26. Aanbieding afteekening inscriptie van een steen in de rivier Tjiaroetĕn door den heer PASMAN te Tjiampea.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868 p. 64.

VAN KINSBERGEN. Photo's N°. 10.

AFDRUK STEEN LAND TJIAMPEA N°. 2, vermeld in FRIEDERICH's papieren, Notulen VII 1869, Bijlage N.

COHEN STUART. Heilige voetsporen op Java. Bijdr. Kon. Inst. 3e r. X 1875 p. 163—168. Met facsimile van den steen Tjiaroetĕn.

VETH. Java II 1878 p. 45 (steen Tjiaroetĕn. Wordt hier »steen Tjampea" genoemd).

KERN. Versl. Med. Kon. Ak. Lett. 2e r. XI 1882 p. 200. Ouderdom opschrift Tjiaroetĕn waarschijnlijk ± 500 n. Chr.

15. Tjiampea.

District Leuwiliang, afdeeling Buitenzorg, Blad G. X.

Een steenen olifant met gebroken slurf, op het erf van het landhuis Tjiampea.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1864 (In het Museum).
BRUMUND. Verh. XXXIII 1868 p. 66.
VAN KINSBERGEN. Photo's N°. 13.

16. Goenoeng Tjibodas.

District Leuwiliang, afdeeling Buitenzorg, Blad **F.** X.

Op den kalksteenberg met vogelnestgrotten bij Tjiampea staan eenige slechte en geschonden beelden (Padjadjaran-type).

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1864 (In het Museum). Over zes geschonden beelden.
BRUMUND. Verh. XXXIII 1868 p. 67. Zeven beelden van kalksteen, waaronder een rakshasa.
VAN KINSBERGEN. Photo's N°. 2 en N°. 3 tot 9.
HASSKARL. Bijdrage tot de kennis van Zuid-Bantam. Tijdschr. v. Ned.-Indië 4 j. II 1842 p. 225.

17. Kramat.

District Tjibinong, afdeeling Buitenzorg, Blad **I.** X.

Een bidplaats op het land Tanah baroe, bij het land Tjiloewar. Men vindt er twee inlandsche graven, met ruwe steenen bedekt en omringd, waarbij talrijke Chineezen komen offeren.

Lit.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868 p. 71. Bidplaats bij kampoeng Sawah. Zij ligt echter nog 3 kilometer ten noorden van deze plaats.

18. Buitenzorg.

Hoofdplaats der afdeeling, Blad **H.** XI.

Vier beelden en een nandi, door Prof. REINWARDT uit Oost-Java en Sĕmarang medegebracht, vindt men in 's Lands Plantentuin. N.B. Daarbij ligt een beschreven steen, maar deze is gemaakt door FRIEDERICH in 1869, bij gelegenheid van het huwelijk der dochter van den Gouverneur-Generaal Baron SLOET VAN DE BEELE.

Lit.

JUNGHUHN. Tijdschr. v. Ned.-Indië. 6ᵉ j. II 1844 p. 346.
REINWARDT. Reis door het oostelijk gedeelte van den Indischen Archipel in 1821. (Uitgegeven 1858) p. 629 en 630. Door N. ENGELHARDT (gouverneur van Java's Noord-Oosthoek) zijn 6 beelden van Singasari (Malang) naar

Sĕmarang overgebracht. Door Reinwardt zijn ze naar Batavia vervoerd; 3 er van zijn naar Leiden gezonden, 3 zijn in den plantentuin te Buitenzorg geplaatst.

Brumund. Verh. XXXIII 1868 p. 61.

Van Kinsbergen. Photo's N°. 1.

19. Batoe toelis bij Buitenzorg.

District en afdeeling Buitenzorg, Blad **H.** XI (Oostrand).

Nabij de kampoeng Batoe toelis, ongeveer 3 kilometer van Buitenzorg, vindt men onder een afdak een beschreven steen; daarnaast een steen met afdrukken van twee voetzolen; 80 meter verder, eveneens onder een afdak, twee ruwe beelden (Padjadjaran-type), het groote beeld heet Poerwakali, het andere kleinere Kidangpĕnandjong. Nog een weinig verder ligt een inlandsch graf van »Dipati Oelija".

Lit.

Valentijn. Oud- en Nieuw Oost-Indiën. Deel IV 1724. Groot Djava p. 70. Kort bericht over een ouden gedenksteen op Padjadjaran (den Batoe toelis bij Buitenzorg).

Raffles. History II 1817 p. 51 (55) (1). Over beelden bij Buitenzorg, p. 58 (61) (1). Inscriptie van den Batoe-toelis, met een facsimile op een plaat tegenover p. 58.

Blume. Rumphia. Vol. II 1836 p. 14—17. Rudera Padjadjarana prope Bogor. Beschrijving van den Batoe toelis bij Buitenzorg.

Roorda Van Eijsinga. Handboek der Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië, IIIe Boek, 2^{e} deel 1842 p. 388. Over den Batoe toelis bij Buitenzorg, met facsimile tegenover p. 431. En over beelden bij den Batoe toelis.

Van Hoëvell. Tijdschr. v. Ned.-Indië. 4^{e} j. II 1842 p. 164. Batoe toelis en beelden.

Junghuhn. Tijdschr. v. Nederl.-Indië. 6^{e} j. II 1844 p. 349.

Van Hoëvell. Reis over Java. I 1849 p. 13, 14. De »batoe toelis" te Buitenzorg.

Friederich. Verklaring van den Batoe-toelis te Buitenzorg. Tijdschr. I 1853 p. 442—468. Met facsimile.

Biang-lala 4^{e} j. I 1855, p. 268. Over den Batoe toelis bij Buitenzorg; uit een oud handschrift.

Buddingh. Neêrlands Oost-Indië. I 1859, p. 59.

Hoeperman's. Manuscript 1864 (In het Museum).

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 53—56.

Van Kinsbergen. Photo's N°. 14, 15 en 17. (Beelden; beschreven steen met voetzolen; inlandsch graf).

---

(1) Bladzijde van den 2^{en} druk, van 1830.

FRIEDERICH. Tijdschr. XXIII 1876, p. 71. Afdruk genomen van den Batoe toelis te Buitenzorg, in 1864.

TWEE AFDRUKKEN van den beschreven steen bij Buitenzorg, vermeld in FRIEDERICH'S papieren. Notulen VII 1869. Bijlage N.

HOLLE. De Batoe toelis te Buitenzorg. Transcriptie en vertaling. Tijdschr. XVII 1869, p. 483—488. Het facsimile is eerst later uitgegeven in Tijdschr. XXVII 1881.

VETH. Java II 1878, p. 42 en 147.

HOLLE. De Batoe toelis van Buitenzorg. Met een plaat (facsimile der inscriptie). Tijdschr. XXVII 1881, p. 90—98.

HOLLE. Nog een woord over den batoe-toelis van Buitenzorg. Tijdschr. XXVII 1881, p. 187—189.

LEEMANS. Catalogus Leiden 1885, p. 123 N°. 119. Teekening van den Batoe toelis bij Buitenzorg, door A. VAN PERS in Juni 1840 vervaardigd.

20. Kota batoe.

District en afdeeling Buitenzorg, Blad **H.** XI (Zuidrand).

Een heilige badplaats, daarbij een platte steen, en een dikke paalvormige steen, 1 meter hoog, van boven eenigszins afgerond (lingga?) Een paar kleinere steenen, eenigszins gelijkende op beelden, zijn eveneens onbewerkt.

Lit.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 70, 71.

21. Kramat Tjiomas.

District en afdeeling Buitenzorg, Blad **H.** XII (Westrand).

Een heilige plaats op het land Tjiomas, ten Zuiden van de kampoeng Soekamantri, in een koffietuin. Het is een klein terrasje, met groote ruwe steenen en hooge boomen. Talrijke inlanders komen hier offeren.

Lit.

BRUMUND. Verh. XXXIII p. 71.

22. Pasir Pogor.

District en afdeeling Buitenzorg, Blad **G.** XII.

Een heilige plaats, eveneens op het land Tjiomas, gelegen op een topje ten Zuiden van de kampoeng Bobodjong. Het is een klein terrasje met ruwe platte steenen belegd, daarop een inlandsch graf, met twee rechtopstaande grafsteenen, omringd door handjoewang-struiken.

Lit.

BRUMUND. Verh. XXXIII p. 71. N.B. De door BRUMUND op diezelfde bladzijde

genoemde Pasir Kabĕndoengan, door de inlanders genoemd Tjibogĕl, ligt nabij Kota batoe op blad **H** XI, ten zuiden van de kampoeng Tjiomasmoedik; men vindt er alleen een inlandsch graf.

23. Top Goenoeng Salak.

District en afdeeling Buitenzorg, Blad **G.** XIII.

Terrassen op den oostelijksten top van den Salak, genaamd Poentjak Kramat en op den zuidelijken top Goenoeng Gadjah. Niet door mij bezocht.

Lit.

A. De Wilde. De Preanger-Regentschappen op Java 1830, p. 26—28. Over oudheden op den Salak; kort bericht.

Sal. Müller. Over eenige oudheden van Java en Sumatra. (Gevonden op de reizen van 1831—1833). Bijdr. Kon. Inst. IV 1856, p. 113. Terras met opgeworpen muren of dammen van gewone natuurlijke steenen op den hoogsten top van den Salak »astana" genoemd. Met de platen V en VI.

Zollinger. Tijdschr. voor Ned.-Indië. 6e j. III 1844, p. 58. Aarden wallen en graven op den top Gagak (Gadjah).

Junghuhn. Tijdschr. v. Ned.-Indië. 6e j. II, p. 348. Terrassen op zuidtop Salak, genaamd Goenoeng Gajak (Gadjah).

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 82, 83.

Veth. Java II 1878, p. 148.

24. Landhuis Seuseupan.

Afdeeling Buitenzorg, Blad **I.** XII.

Een beeldje, bij het landhuis. Is in 1858 door resident Hartman uit Madioen medegebracht.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 61.

Van Kinsbergen. Photo's N°. 16.

25. Artja domas.

Afdeeling Buitenzorg, Blad **K.** XIII.

Eenige ruwe beeldjes (Padjadjaran-type) op het land Tjikopo.

Lit.

Raffles. History II 1817, p. 51 (55). Beelden te »Récha Domas".

Van Hoëvell. Tijdschr. v. Nederl.-Indië.. 4e j. II 1842, p. 164 en 165. Beelden te Goenoeng Hartja.

Roorda Van Eijsinga. Handboek der Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië. IIIe Boek, 2e deel 1842, p. 389. Over »Artja dhomas".

Junghuhn. Tijdschr. v. Nederl.-Indië. 6e j. II 1844, p. 348.

PREANGER-REGENTSCHAPPEN

(PRIJANGAN).

RESIDENTIE PREANGER-REGENTSCHAPPEN.

31. Tjipanas.

District Palaboean, afdeeling Soekaboemi, Blad I. II (Noordoosthoek).

Een warme bron ten noorden van Tjisolok. Daarbij een lingga, 0.95 meter boven den grond uitstekend, »batoe seëng" genoemd; een onbekapt kubusvormig steenblok, genaamd »batoe kasoer"; drie op elkaar gestapelde ruwe steenen, en een uit kalktuf bestaand heuveltje, door de inlanders »koeroeng ajam" genoemd.

Lit.

VORDERMAN. Verslag van een tocht naar de Wijnkoopersbaai in Juni 1885. Natuurk. Tijdschr. voor Ned.-Indië, XLIX 1889, p. 278.

32. Salak datar.

District Palaboean, afdeeling Soekaboemi, Blad II. III der kaart op 1:50.000.

Een groote steen, lang 1.90 meter, met 7 uitgehouwen gaten. Daarbij 9 terrassen, die samen een vierkant vormen.

Lit.

HASSKARL. Soemadang, op de grenzen van het district Lebak in Bantam. Tijdschr. van Ned.-Indië, 4e j. II, 1842, p. 126—131. Over Salak datar (foutief Silak tjatter gespeld), wordt gehandeld op blz. 128 en 129.

BRUMUND. Verb. XXXIII 1868, p. 78. (Hier wordt »Silak tjatter", Tjipanas etc. foutief opgegeven als te liggen in Bantam!)

VORDERMAN. Verslag van een tocht naar de Wijnkoopersbaai. Nat. Tijdschr. van Ned.-Indië, XLIX 1889, p. 260, 261.

33. Tji artja.

District Palaboean, afdeeling Soekaboemi, Blad II. III der kaart op 1:50.000.

Een gehucht ten noorden van Salak datar. Ten westen van het gehucht,

op den Goenoeng Lĕloempang, een steenen mortier of vijzel, 0.20 meter hoog; en vlak naast het gehucht 2 ruw bewerkte polynesische beelden.

Lit.

HASSKARL. Soemadang etc. Tijdschr. v. Ned.-Indië, 4e j. II 1842, p. 131. Over een beeld (artja) op den berg Soekarameh.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 78. (Zie de opmerking bij Salak datar).

VORDERMAN. Verslag van een tocht naar de Wijnkoopersbaai. Nat. Tijdschr. van Ned.-Indië, XLIX 1889, p. 265, 266.

34. Batoe tapak.

District Tjitjoeroeg, afdeeling Soekaboemi, Blad **E.** VII (Zuidrand).

Een plat op den grond liggende steen op een voortop, genaamd Batoe tapak, van den Goenoeng Pĕrbakti, 950 meter boven zee. De steen is ongeveer 1.50 meter breed en lang, maar niet bekapt en van onregelmatige gedaante. Op de oppervlakte zijn indrukken van 2 voetzolen, van een tijgerpoot en van eene figuur met steel te zien, die voor een paardenhoef gehouden wordt, maar die mij voorkomt veeleer een lotus met stengel te moeten voorstellen; de indruk is echter niet duidelijk. Een afgeschilferd gedeelte van den steen wordt door de inlanders voor den indruk van een rhinocerospoot gehouden. Rondom den steen zijn handjoewang-boompjes geplant, en daarbij staat een rechte spitse onbekapte steen (lingga?), $^2/_3$ meter hoog.

Lit.

G. W. Cs. (COUPERUS). Arnhemsche Courant van 16 Juli 1883, tweede bijvoegsel. Ik ontving over dezen steen de eerste mededeeling van den Oud Assistent-Resident G. P. SERVATIUS te Buitenzorg.

35. Parakan salak.

District Tjitjoeroeg, afdeeling Soekaboemi, Blad **F.** VII.

Op twee plaatsen ten noorden van het landhuis Parakan salak telkens 4 terrassen, met steenen bevloerd, en met scherpe rechtopstaande steenen versierd; op twee andere plaatsen in de nabijheid zijn fraaie agaten beitels, twee steenen kruikjes (tĕmpajangs) en een tĕmpajang met olie gevonden. Er schijnen hier uitgestrekte begraafplaatsen geweest te zijn.

Lit.

NOTULEN XVIII 1880, p. 14. Geschenk van den heer MUNDT van 3 steenen wapens, gevonden op het land Parakan salak.

NOTULEN XXV 1887, p. 163. Geschenk van den heer MUNDT van 11 steenen beitels, gevonden nabij Parakan salak.

VERBEEK. Notulen XXVIII 1890, p. 49. Geschenk van den heer MUNDT van 1 groote tĕmpajang met olie en 2 kleine tĕmpajangs; en over terrassen op het land Parakan salak.

36. Tjitjatih.

District Tjiheulang, afdeeling Soekaboemi, Blad **H.** VIII.

Aan den linkeroever der rivier Tjitjatih, 3/4 kilometer van de halte Tjibadak, is in 1889 een beschreven steen gevonden, en overgebracht naar het Museum te Batavia. De steen genaamd »Batoe sabak" draagt het jaartal 952 Çaka. Opgenomen in het Museum als steen N°. 73.

Lit.

Brandes. Not. XXVIII 1890, p. 14, 15. Over het opschrift van den steen Tjitjatih.

37. Goenoeng Soesoeroe.

District Djampang-tĕngah, afdeeling Soekaboemi, Blad **K.** X.

Boven op den berg, 12 kilometer ten zuiden van Soekaboemi, in het gebied der desa Bodjong kalong, staat een leelijk vormeloos beeldje, Padjadjaran-type, 0.60 meter hoog, zittende, het hoofd los op den romp, de beenen los er voor gelegd. Bij het beeld wordt geofferd.

Lit.

Notulen I, 1862, p. 25. Bericht over het voorkomen van een beeld »in den vorm van een hadji" op den Goenoeng »Joesoero" (Soesoeroe).

Hoepermans. Manuscript 1866 (In het Museum).

38. Goenoeng Padang.

District Peser, afdeeling Tjiandjoer, Blad **K.** XIII.

Op den bergtop Goenoeng Padang, nabij Goenoeng mĕlati, eene opeenvolging van 4 terrassen, door trappen van ruwe steenen verbonden, met ruwe platte steenen bevloerd en met talrijke scherpe en zuilvormige rechtopstaande andesietsteenen versierd. Op ieder terras een heuveltje, waarschijnlijk een graf, met steenen omzet en bedekt, en van boven met 2 spitse steenen voorzien. In 1890 door den heer De Corte bezocht.

39. Goenoeng Poetri.

District Tjipoetri, afdeeling Tjiandjoer, Blad **E.** XIII.

Op den berg Poetri ten oosten van Tjipanas, stond in 1833 een ruw bewerkt beeldje. In 1862 was dit er niet meer.

Lit.

S. Müller. Over eenige oudheden van Java en Sumatra. (Gevonden op de reizen van 1831—1833). Bijdr. Kon. Inst. IV 1856, p. 102. Met afbeelding van het beeld op plaat I fig. 6.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 86.

NOTULEN XIX 1881, p. 106. Een beeldje en twee steenen, waarop dieren zijn nagebootst, afkomstig van Goenoeng Poetri, toen te Patjet.

40. Goenoeng Beser.

District Tjipoetri, afdeeling Tjiandjoer, Blad F. XIII.

Op dezen berg, ten N.-W. van Tjiandjoer gelegen, stonden vroeger eenige beelden; zij zijn later overgebracht naar Tjiandjoer.

Lit.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 85.

NOTULEN XIX 1881, p. 87, 106. Geen beelden meer op den Goenoeng Beser.

WEST- EN MIDDEN-JAVA. BLAD II.

---

41. Tjiandjoer.

Hoofdplaats der afdeeling Tjiandjoer, Blad **G.** XIV.

Twee ruwe en gebroken beelden bij de woning van den Assistent-Resident, afkomstig van de bergen Beser en Mĕnanggel.

Lit.

Van Kinsbergen. Photo's N°. 29. Photogrammen van een knodsbeeld te Tjiandjoer.

42. Goenoeng Mĕnanggel.

District Tjibalagoeng, afdeeling Tjiandjoer, Blad **F.** XIV.

Op dezen berg, ten N. van Tjiandjoer gelegen, stonden vroeger beelden, die naar Tjiandjoer en later naar het Museum te Batavia zijn gebracht.

Lit.

Junghuhn. Tijdschr. v. Ned.-Indië, 6e j. II 1844, p. 348.

Notulen I 1862, p. 24. Bericht over opzending naar Batavia van een steen met menschengezicht van den berg Mĕnanggel, genaamd »Batoe Akie", toen te Tjiandjoer.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 85.

43. Goenoeng Batoe ati ati.

District Tjikalong, afdeeling Tjandjoer, Blad **D.** XVI (Oostrand).

Een berg, 6 kilometer van Paloembon. Beelden van hier zijn overgebracht naar Tjiandjoer, nu in het Museum te Batavia.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1866 (In het Museum).

44. Tjiwidĕj.

District Tjisondari, afdeeling Bandoeng, Blad L. XX.

In de kampoeng Tjiwidĕj aan den N. N. O. voet van den Patoeha, was vroeger een ruw beeld.

Lit.

P. Van Oort en S. Müller. Aanteekeningen op eene reise over een gedeelte van het eiland Java, door de leden der Nat. Kommissie (wijlen) Van Oort en Müller in den aanvang van het jaar 1833. Verh. XVI 1836, p. 110. Een steenen beeld op de aloen-aloen, eenigszins op een ganeça gelijkende, afkomstig van den berg Tambang-Roejoeng.

S. Müller. Bijdr. Kon. Inst. IV 1856, p. 102. Een ruw beeld, met afbeelding op plaat I fig. 5.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 95.

45. Goenoeng Loemboeng.

District Rongga, afdeeling Bandoeng, Blad I. XX (Z. W. hoek).

Deze berg behoort tot het gebied der desa Rantja panggoeng. Op den top terrassen; dicht daarbij een ruw bewerkt beeldje, 0.80 meter hoog, en een lange steen, 1.20 meter hoog.

Lit.

P. Van Oort en S. Müller. Aanteekeningen enz. Verh. XVI 1836, p. 102—105.

S. Müller. Bijdr. Kon. Inst. IV 1856, p. 100. Een ruw beeld en een lange steen (lingga?), met afbeeldingen op plaat I fig. 1—4.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 85.

46. Gadjah.

District Kopo, afdeeling Bandoeng, Blad I. XXI.

Een zeer ruw bewerkt ganeça-beeld in de kampoeng Gadjah der desa Pameuntasan op het kerkhof genaamd »koeboeran dalĕm gadjah Palembang".

Lit.

S. Müller. Bijdr. Kon. Inst. IV 1856, p. 103, met afbeelding op plaat II fig 1.

47. Landejan.

District Bandjaran, afdeeling Bandoeng, Blad K. XXI (Oostrand).

Een ganeça-beeld in de sawah, bij de kampoeng Landejan der desa Sekepeuris.

Lit.

S. Müller. Bijdr. Kon. Inst. IV 1856, p. 104.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 88.

Van Kinsbergen. Photo's N°. 50.

48. Rantja manjar.

District Bandjaran, afdeeling Bandoeng, Blad I. XXII (Zuidrand).

In de drassige vlakte genaamd »Tjoepoe" der desa Rantja manjar, benoorden Bandjaran, niet ver van de plaats waar de Tjisankoej in de Tjitaroem valt, staan 4 beelden, een stier, een koe, en twee voetstukken.

Lit.

P. Van Oort en S. Müller. Verh. XVI 1836, p. 128.

S. Müller. Bijdr. Kon. Inst. IV 1856, p. 111. Met afbeeldingen op plaat IV fig. 2, 3, 4 en 5.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 87.

Van Kinsbergen. Photo's N°. 19 en 21.

49. Leuwigadjah.

District Tjilokotot, afdeeling Bandoeng, Blad H. XXI.

In deze desa zijn 16 bronzen beeldjes gevonden, waarvan 6 stuks in het Museum zijn opgenomen.

Lit.

Notulen XVI 1878, p. 55. Bericht ontvangst der 16 beeldjes.

Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerpen N°s. 531, 545ª, 587, 590, 621, 717, van Leuwigadjah.

50. Tjikaka.

District Oedjoeng Broeng koelon, afdeeling Bandoeng, Blad H. XXII.

In deze 3 kilometer van de hoofdplaats Bandoeng gelegen kampoeng stonden vroeger 3 beelden en 1 voetstuk, nu niet meer aanwezig.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 94.

Van Kinsbergen. Photo's N°. 32.

51. Bandoeng.

Hoofdplaats der residentie, Blad H. XXII.

Bij het residentiehuis vroeger eenige beelden (doerga, ganeça), volgens Hoepermans afkomstig van het Manglajang-gebergte (zie beneden). Op het erf van Dr. Rupert 4 beelden (boeddha, çiwa, doerga, ganeça), waarschijnlijk van Midden-Java afkomstig.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1866 (In het Museum).

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 92.

Van Kinsbergen. Photo's N°s. 33, 34 en 40.

52. Boekit Toenggoel.

District Oedjoeng Broeng koelon, afdeeling Bandoeng, Blad **F.** XXIV.

Op den top een terras met aarden wallen.

Lit.

G. A. De Lange. Natuurk. Tijdschr. van N.-Indië XI 1856, p. 79. Terras op den Boekit Toenggoel.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 83.

Veth. Java II 1878, p. 148.

53. Kinaland Tjikapoendoeng.

District Oedjoeng Broeng wetan, afdeeling Bandoeng, Blad **G.** XXIII en XXIV.

Hier zijn op een terras 16 beelden gevonden, waarvan een gedeelte is overgebracht naar het Museum. Een van die beelden draagt het jaartal 1293 (of 1263) Çaka.

Lit.

Notulen XXII 1884, p. 105, 106. Over terras en 16 beelden.

Notulen XXIII 1885, p. 21. Ontvangst 3 beelden van Tjikapoendoeng, waarvan één met jaartal 1263 Çaka.

Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerpen N°s. 338^{a}, 479^{b}, 479^{c} (met jaartal) en N°. 1588 (mes).

54--55. Manglajang-gebergte.

District Oedjoeng Broeng wetan, afdeeling Bandoeng, Blad **H.** XXIV.

Vroeger stonden hier op 2 plaatsen beelden, en wel 2 çiwa's en 1 nandi op den *Pasir Tjipanjaloe* (55), 2 kilometer ten Z. Z. O. van de nu vervallen pasanggrahan Nĕgara wangi; en op 3 opeenvolgende terrassen op den *Pasir Pamojanan* (54), ruim 2 kilometer ten W. N. W. van die pasanggrahan, 2 çiwa's, 1 fraaie doerga en 1 voetstuk. De beelden zijn eerst naar de pasanggrahan, later naar Bandoeng, nog later naar het Museum te Batavia gebracht. Volgens Hoepermans zijn die beelden afkomstig van een tĕgalveld aan den berg Manglajang, genaamd »tĕgal tjandi".

Lit.

Junghuhn. Indisch magazijn. 1^{e} twaalftal I 1844, p. 228—251. Hindoe-Oudheden in de Preanger-Regentschappen. De beelden van Pasir Pamojanan en Tjipanjaloe zijn door hem 18 Augustus 1843 ontdekt.

Junghuhn. Tijdschr. v. Ned.-Indië, 6^{e} j. II 1844, p. 346 en 347.

Van Hoëvell. Reis over Java I 1849, p. 47—50.

Hoepermans. Manuscript 1866 (In het Museum).

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 89—93.

Van Kinsbergen. Photo's N°. 31.

Veth. Java II 1878, p. 148.

56. Goenoeng Tampomas.

District Tjibeureum, afdeeling Soemĕdang, Blad **F.** XXVIII.

Op den top eene gladgemaakte ruimte. Op de helling van den berg zijn beelden gevonden, een ganeça, lingga, voetstuk, enz.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 84.
Veth. Java II 1878, p. 148.
Notulen XIX 1881, p. 108. Over beelden op den Goenoeng Tampomas.

57. Tjibodas.

District en afdeeling Tjitjalengka, Blad **I.** XXVI.

Eenige beelden, nu te Batavia in het Museum.

Lit.

Notulen VII 1869, p. 14 en 58.
Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 46.

58. Tendjolaja.

District en afdeeling Tjitjalengka, Blad **I.** XXVI.

Een beeld (çiwa als kala), nu in het Museum; gevonden in het gehucht Waroeng peuteuj der desa Tendjolaja, vlak bij Tjitjalengka.

Van hier zijn waarschijnlijk ook de oudheden afkomstig, in 1879 naar Batavia gezonden als afkomstig uit de afdeeling Tjitjalengka.

Lit.

Notulen XVII 1879, p. 67, 109, 135, 154 en 183. Over opzending en ontvangst te Batavia van oudheden uit de afdeeling Tjitjalengka.
Notulen XVIII 1880, p. 59 en 167. De naam van het gehucht wordt foutief opgegeven als Warang Pelej.
Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerpen N°. 84[a] (çiwa als kala), N°. 151 (doerga) en N°. 1519 (keten), het eerste van Tendjolaja, de 2 andere uit de afdeeling Tjitjalengka.

59. Sapan.

District Madjalaja, afdeeling Tjitjalengka, Blad **K.** XXIV.

In het gehucht Sapan der desa Tĕloek peusing (**K.** XXIV Noordrand) staat een voetstuk.

Lit.

S. Müller. Bijdr. Kon. Inst. IV 1856, p. 110, 111.

60. Tjipanas.

District Tjipeundjeuh, afdeeling Tjitjalengka, Blad **L.** XXIV.

Hier staan bij de warme bron in de kampoeng Tjipanas der desa Biroe twee beelden, voorstellende volgens mededeeling een aap en een gans, (niet door mij bezocht); en eenige (?) uren ten N. van Tjipanas stond vroeger een voetstuk; de vindplaats wordt niet nader aangeduid.

Lit.

S. Müller. Bijdr. Kon. Inst. IV 1856, p. 108—110, met afbeeldingen op plaat III fig. 5, 6, en het voetstuk op plaat IV fig. 1.

61. Malabar-tjipeundjeuh.

District Tjipeundjeuh, afdeeling Tjitjalengka, Blad **M.** XXIII.

Bij het oude koffiepakhuis Malabar-tjipeundjeuh aan de O. zijde van den Goenoeng Malabar, stond vroeger een ruw ganeça-beeld. Het beeld is nu verdwenen.

Lit.

S. Müller. Bijdr. Kon. Inst. IV 1856, p. 104, met afbeelding op plaat II fig. 2.

62. Goenoeng Wajang.

District Bandjaran, afdeeling Bandoeng, Blad **N.** XXII (Z. O. hoek).

Op een der toppen van het Wajang-gebergte staan verscheidene ruw bewerkte beelden uit z. g. tjadas-steen (waarschijnlijk verharde vulkanische tuf) en liggen ± 40 inlandsche graven, met steenen zerken voorzien. In een der graven werden beenderen, scherven van aardewerk en een afgestompte steenen bijl gevonden. Nabij de bronnen van de Tji Taroem, in hetzelfde gebergte, werden steenen martevanen, een beeld met kroon en een oud stuk geschut gevonden.

Lit.

Tijdschr. v. Ned.-Indië 1871 II p. 238.
Piepers. Not. XXV 1887, p. 115.
Brunting. Not. XXV 1887, p. 134.

63—64. Goenoeng Tjakra boewana en Goenoeng Tjakra wati.

District Tjiawi, afdeeling Tasik malaja, Blad **K.** XXXI en **L.** XXXI (Zuidrand).

Op den top van den (63) Tjakra boewana (**K.** XXXI) en op den top van den (64) Goenoeng Tjakra wati (**L.** XXXI) district Tjiawi, bij de grens van het district Malangbong, terrassen. Die op den Tjakra wati zijn opgemeten door den heer De Corte in 1888. Het grondvlak of benedenste terras is 14.50 meter in het vierkant.

65. Tjiawi.

District Tjiawi, afdeeling Tasik malaja, Blad L. XXX.

Hier zijn 2 beeldjes, Padjadjaran-type, opgesteld op 2 steenen palen bij den ingang der controleurswoning. Zij zijn vroeger bij de pasanggrahan te Malangbong geweest en zijn afkomstig uit het gebergte ten O. van Malangbong, namelijk uit de koffietuin Boentjilik, nabij de oudheid op den Goenoeng Tjakra wati.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 102. Beelden te Malangbong.
Van Kinsbergen. Photo's N°. 73.

66. Tjitjapar.

District Wanarĕdja, afdeeling Limbangan, Blad N. XXIX.

Vroeger waren hier 3 beelden, waarvan er later 2 naar het erf van den controleur te Garoet zijn verhuisd.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 100.
Van Kinsbergen. Photo's N°. 36.

67. Tjimalaka.

District Wanarĕdja, afdeeling Limbangan, Blad N. XXIX.

Hier zijn drie metalen beeldjes en andere voorwerpen van ijzer en gebakken klei gevonden.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 99.

68. Soekaradja.

District Soetji, afdeeling Limbangan, Blad N. XXVIII.

Hier was vroeger een ruw beeld, Padjadjaran-type.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 101.
Van Kinsbergen. Photo's N°. 36.

69. Tjilĕgon.

District Timbangantĕn, afdeeling Tjitjalengka, Blad O. XXV.

Hier zijn belangrijke manuscripten gevonden, later in het bezit van den Regent van Bandoeng, nu aan het Museum in bruikleen afgestaan.

Lit.

NETSCHER. Iets over eenige in de Preanger-Regentschappen gevonden Kawi-handschriften. Tijdschr. I 1853, p. 469—479. Twee van de manuscripten bevatten volgens FRIEDERICH de jaartallen 1256 Çaka en 1445 Çaka.

70. Tjiboeroej.

District Panembong, afdeeling Limbangan, Blad **P.** XXVI.

Hier zijn 15 manuscripten gevonden. In de kampoeng worden ook andere oude voorwerpen bewaard, zooals schellen, lansen, enz.

Lit.

BRUMUND. Notulen I 1862, p. 17. Bericht over 15 manuscripten van Tjiboeroej.

HOLLE. Not. IV 1866, p. 10—15 en 97—99. Over 15 manuscripten van Tjiboeroej.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 96—98.

VAN KINSBERGEN. Photo's N°s. 38 en 39.

KERN. Notulen XVII 1879, p. 179. Over handschriften van Tjiboeroej.

71. Goenoeng Tjikoeraj.

District Panembong, afdeeling Limbangan, Blad **P.** XXVI.

Op den top eene vlakte met aarden wallen.

Lit.

G. A. DE LANGE. Natuurk. Tijdschr. van Ned.-Indië, XI 1856, p. 59. Terrassen op den Goenoeng Tjikoeraj.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 83.

VETH. Java II 1878, p. 148.

72. Taradjoe.

District Taradjoe, afdeeling Soekapoera kollot, Blad **R.** XXIX.

Een zittend wishnoe-beeld in brons, gevonden in den grond; nu in het Museum.

Lit.

NOTULEN X 1872, p. 161.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 645.

73. Gĕgĕr Handjoewang.

District Singaparna, afdeeling Tasik malaja, Blad **P.** XXX.

Een beschreven steen, nu in het Museum opgenomen als steen N°. 26, gevonden op den bergrug Gĕgĕr Handjoewang, een weinig ten noorden van desa

Rawa girang. Op de plaats zijn nog 6 ruw bewerkte beeldjes en 3 kolossale onbekapte steenen.

Lit.

Notulen XV 1877, p. 111. Bericht over het vinden van een beschreven steen op den Gĕgĕr Handjoewang, Tasik malaja.

Notulen XV 1877, p. 150. Bericht over verzending en ontvangst te Batavia van steen Tasik malaja.

Holle. Tijdschr. XXIV 1877, p. 586—588. Beschreven steen uit de afdeeling Tasik malaja, met facsimile.

Holle. Notulen XV 1877, p. 142. Aanbieding verklaring en facsimile van steen Tasik malaja.

Brandes in Groeneveldt's Catalogus 1887, p. 381. Steen N°. 26 van Gĕgĕr Handjoewang.

74. Goenoeng Wangkĕlang.

District Indihijang, afdeeling Tasik malaja, Blad P. XXXII.

Een heuveltje, ± 2 kilometer west van Indihijang, nabij de kampoeng Tjiloseh. Hier staan 1 lingga en 1 voetstuk (joni) met tuit.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 103.
Van Kinsbergen. Photo's N°. 41.

75. Goenoeng Tjihtjir.

District Indihijang, afdeeling Tasik malaja, Blad P. XXXII.

Een beeldje, Padjadjaran-type, later in de nu vervallen pasanggrahan te Indihijang, nu in den grond bedolven, zooals aldaar verhaald wordt.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 104.

76. Residentie Preanger-Regentschappen.

80 beelden en andere voorwerpen van steen en metaal, vermeld in Groeneveldt's Catalogus, van verschillende vindplaatsen in de Preanger, gedeeltelijk hierboven genoemd; nu in het Museum te Batavia.

KRAWANG.

RESIDENTIE KRAWANG.

77. Nĕgara domas.

Pamanoekan- en Tjiasĕm-landen.

Deze plaats ligt Z. O. van kampoeng Tjisalak, aan den linkeroever der rivier Groendjang. Zeven vierkante vakken, met sloten omgeven; wellicht eene verschansing.

Lit.

S. Müller. Bijdr. Kon. Inst. IV 1856, p. 107. Met plaat III, fig. 1, 2, 3.
Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 96.

78. Majang.

Pamanoekan- en Tjiasĕm-landen.

Vijf vierhoekige terrassen, zacht opklimmend, met 3 beeldjes; op den N. W. voet van den Goenoeng Tjagak, niet ver van de kampoeng Majang.

Lit.

S. Müller. Bijdr. Kon. Inst. IV 1856, p. 105.
Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 95.
Veth. Java II 1878, p. 148.

TJIRĔBON (CHERIBON).

RESIDENTIE TJIRĔBON (CHERIBON).

79. Tĕlaga.

District Tĕlaga, afdeeling Madjalengka.

De poesaka (erfstukken) van Tĕlaga, bestaande in oude munten, koperen bekkens, oude lampen, klokken, enz. Echter ook beeldjes van metaal, waaronder enkele zeer fraaie. Één van de beeldjes, afkomstig van Tĕlaga, was eenigen tijd in handen van den vroegeren Regent van Cheribon. Het draagt den naam van »Raden Pangloerah" en is nu in het Museum te Batavia.

Lit.

VAN HOËVELL. Tijdschr. v. Nederl.-Indië. 4e j. II 1842, p. 165.
WILSEN. Oudheden in Cheribon. Tijdschr. IV 1855, p. 155—164; met afbeeldingen der beelden.
WILSEN. Tijdschr. VII 1858, p. 49, 50; met afbeelding.
HOEPERMANS. Manuscript 1866 (In het Museum).
BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 123—150.
VAN KINSBERGEN. Photo's N°. 61—71.
NOTULEN XIV 1876, p. 3. Opzending door Mr. VAN DER CHIJS van het bronzen beeldje »Raden Pangloerah" van Télaga. Geschenk van den Ass. Resident J. J. RAMBALDO van Madjalengka.

80. Tjĕndana.

District Tĕlaga, afdeeling Madjalengka.

Deze desa ligt aan den voet van den steilen Tjĕndana-rug, ook Goenoeng Bitoeng genoemd. Fraaie oude schellen (tempelschellen). En een beeldje genaamd Sanghiang monjet, 1 kilometer van den grooten weg.

Lit.

WILSEN. Tijdschr. IV 1855, p. 490; met afbeelding.
R. F. DE SEIJFF. Tijdschr. VII 1858, p. 385; met afbeelding.
BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 130.
VETH. Java III 1882, p. 211.

81. Sadapaingan.

District Kawali, afdeeling Galoeh.

De desa ligt 13 kilometer ten noorden van Kawali aan de Tjidjolang, grensrivier met Tĕlaga. Hier was vroeger een klok (tongtong) met inscriptie en jaartal 1111 Çaka in woorden. Nu in het Museum te Batavia.

Lit.

Notulen I 1863, p. 191, 233.
Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 113.
Van Kinsbergen. Not. III 1865, p. 25. Aanbieding tongtong.
Van Kinsbergen. Photo's N°. 72.
Holle. Tijdschr. XXIV 1876, p. 583—585. De klok of kohkol van Galoeh; met teekening der inscriptie's.
Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 970. Tongtong van Sadapaingan.

82. Pĕndjaloe.

District Pĕndjaloe, afdeeling Galoeh.

Schellen en oude wapens.

Lit.

De Seijff. Tijdschr. VII 1858, p. 384.
Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 107.
Van Kinsbergen. Photo's N°. 44 en 45 (Pĕndjaloe en Pajong sari).
Veth. Java III 1882, p. 212, 213.

83. Waroedojong.

District Pĕndjaloe, afdeeling Galoeh.

Een klein koperen beeldje, in de desa Waroedojong, 6 kilometer ten Westen van Pĕndjaloe.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 108.

84. Lengor.

District Tjiamis, afdeeling Galoeh.

Twee beeldjes, Padjadjaran-type, nabij desa Lengor, W. N. W. van Tjiamis.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 105.
Van Kinsbergen. Photo's N°. 42 en 43.
Veth. Java III 1882, p. 216.

85. Tjipakoe.

District Kawali, afdeeling Galoeh.

De desa ligt 7½ kilometer ten zuiden van Kawali. Een beeldje (Padjadjaran-tye), genaamd Sanghiang poetri, en een steen met twee afdrukken van voetzolen, genaamd Sanghiang dampal. Een weinig zuidelijker 2 bewerkte steenen (lingga's) »lingga seëng" genaamd. Deze voorwerpen zijn, even als de meeste oudheden van de contrôle-afdeeling Kawali, op last van den vorigen Regent, opgezonden naar Tjiamis, waar ze echter niet te vinden zijn.

Lit.

WILSEN. Tijdschr. VI 1857, p. 57, 58; met afbeelding.
BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 108.
VAN KINSBERGEN. Photo's N°. 51.
VETH. Java II 1878, p. 47; III 1882, p. 215.

86. Kawali.

District Kawali, afdeeling Galoeh.

Wordt ook Kwali en Kĕwali geschreven. In en bij de desa koperen lampen, schellen, enz. Op het groote kerkhof Astana gĕde bij Kawali 5 beschreven steenen, (Oud-Soendaneesch) en eenige bekapte onbeschreven steenen, benevens inlandsche graven. Een der steenen vertoont afdrukken van twee voeten en één hand. Uit het district Galoeh is waarschijnlijk een handschrift afkomstig, door RADEN SALEH aan het Museum geschonken. Het bevat twee Soendaneesche manuscripten, waarvan er een het jaartal 1440 Çaka bevat; een derde manuscript bevat o. a. eene Sanskrit-Kawi woordenlijst.

Lit.

RAFFLES. History II 1817, p. 58 (62) met facsimile op een plaat tegenover p. 58. N.B. In den atlas van 1844 behoorende bij de 2e editie komen 2 platen met inscriptie's van Kawali voor, namelijk N°. 82 en 83.
CRAWFURD. History Ind. Archipelago II 1820. Twee regels van de door RAFFLES gepubliceerde Kawali-inscriptie, op een plaat achter p. 210.
VAN HOËVELL. Tijdschr. v. Nederl.-Indië. 4e j. II 1842, p. 165. Over steenen Kawali.
NETSCHER. Tijdschr. II 1854. Berigten blz. VII en VIII. Bericht dat de controleur J. J. MEDER van Madja afteekeningen gezonden heeft van de inscriptie's te Kawali, vervaardigd door RADEN SALEH; later afteekeningen ontvangen van den schilder zelf.
FRIEDERICH. Tijdschr. III 1855, p. 149—182. Ontcijfering der inscriptiën te Kawali. Met 4 facsimile's van RADEN SALEH.
WILSEN. Tijdschr. IV 1855, p. 488. Met afbeeldingen van schellen, lampen, enz.

WILSEN. Tijdschr. VI 1857, p. 67. Steenen met en zonder inscriptie. Met afbeelding van een altaar (voetstuk) met langen spitsen steen, op plaat VII N°. 8.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 116—120.

VAN KINSBERGEN. Photo's N°. 46 en 47 (zodiakbekers); N°. 52, 53, 54 en 60ª (schellen, vazen, lilla's); N°. 55, 56, 57, 58, 59, 60 (offerplaats, beschreven steenen).

VAN DER CHIJS. Not. II 1864, p. 255. Bericht over Kawali.

HOEPERMANS. Manuscript 1866 (In het Museum).

HOLLE. Tijdschr. XVI 1867, p. 450—464. Vlugtig bericht omtrent eenige lontar-handschriften, afkomstig uit de Soendalanden, etc.

HOLLE. Tijdschr. XVI 1867, p. 464—470. De inscriptiën van Kawali.

FRIEDERICH. Tijdschr. XXIII 1876, p. 72. Afdrukken der inscriptie's van Kawali, door HOEPERMANS genomen.

AFDRUKKEN der beschreven steenen te Kawali, vermeld in FRIEDERICH's papieren, Not. VII 1869, bijlage N.

VETH. Java II 1878, p. 44; III 1882 p. 213, 214.

KERN. Un dictionnaire Sanskrit-Kavi. Actes du 6ième congrès international des Orientalistes, tenu en 1883 à Leide, IIIième partie 1885, p. 1—11.

87. Tjitapen.

District Rantja, afdeeling Galoeh.

Eene inscriptie tegen een rotswand boven de desa Tjitapen (die zelf in het district Kadoe-gĕde, afdeeling Koeningan, ten noorden van de rivier Tji-Djolang ligt; de inscriptie op den rotswand ligt ten zuiden van de rivier in het district Rantja, afdeeling Galoeh). Bevat onduidelijke figuren van menschen, en letterteekens (?).

Lit.

WILSEN. Tijdschr. VI 1857, p. 58; met afbeelding van den »Batoe toelis".

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 133.

VETH. Java III 1882, p. 218.

88. Rantja.

District Rantja, afdeeling Galoeh.

Op de Pasir Leuweung-gĕde, nabij desa Rantja, 2 steenen van andesiet, onbewerkt, genaamd »Batoe lawang", en een prismatische steen, genaamd »Batoe bĕdil".

Een halve kilometer ten westen van de desa Rantja, op weg naar Tjiamis, op de z. g. Pasir Sanghiang doas, drie koperen beelden en een lingga van andesiet.

Lit.

WILSEN. Tijdschr. VI 1857, p. 62—65; met afbeelding.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 109.

VETH. Java III 1882, p. 216, 217.

89. Lĕgok herang N°. 1.

District Loerah gong, afdeeling Koeningan.

Deze desa ligt hoog in het gebergte, nabij de toppen Tjoelamega en Soebang, in het grensgebergte met Banjoemas. Men vindt er een stuk witten kalksteen met insnijdingen of onduidelijke letterteekens (?) genaamd »Bangkoeang". Daarbij cylinders van steen en een uitgehold steenen blok.

Lit.

WILSEN. Tijdschr. VI 1857, p. 92; met afbeelding.
BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 156.
VETH. Java III, 1882 p. 204.

90. Leuweung datar.

District Loerah gong, afdeeling Koeningan.

Boven de desa Lĕgok herang N°. 1, op de grens met Banjoemas, tusschen de bergen Soebang en Poelasari, op den Leuweung-datar, ligt eene vierkante plaats, genaamd »Gĕdong". Men vindt hier een rijststampblok van andesiet, tampajang's van aarde en een chineesche pot (goetji).

Lit.

WILSEN. Tijdschr. VI 1857, p. 95.
VETH. Java III 1882, p. 205.

91. Lĕgok herang N°. 2.

District Loerah gong, afdeeling Koeningan.

Op de topographische kaart »Lebak heran". De desa ligt aan den voet van den berg Raboek. Nabij deze desa een heilige plaats, genaamd Hoeloedajeuh. Afgekapte cylinders van kleisteen, en platte bekapte steenen; 1½ kilometer van de desa, bekapte steenen in den vorm van lingga's, en voetstukken.

Lit.

WILSEN. Tijdschr. VI 1857, p. 76—79; met afbeelding.
BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 155.
VETH. Java III 1882, p. 203.

92. Goenoeng Seranglemo.

District en afdeeling Koeningan.

Een voorgebergte van den Tjĕrimai. 13 kilometer ten N. W. van Koeningan een heilige plaats genaamd »Sanghiang tjomot", naar een wrijfsteen aldus genoemd. Ook ruwe steenen, in den vorm van lingga's.

Een weinig hooger ligt de »Pasir Aki-aki", alwaar 8 zeer ruw bewerkte beelden (Padjadjaran-type).

Niet ver van de Pasir Aki-aki ligt, naast de Pasir Poerna djiwa, de heilige plaats "Sanghiang"; hier zijn ruw bewerkte steenen in den vorm van paaltjes (afgebroken lingga's), van een onduidelijken olifant, enz.

Lit.

Wilsen. Tijdschr. IV 1855, p. 150 –152 en p. 164; met afbeeldingen.
Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 131.
Van Kinsbergen. Photo's N°. 50 (Pasir Aki-aki, 8 beelden).
Veth. Java III 1882, p. 209.

93. Djalĕksana.

District Bĕbĕr, afdeeling Cheribon.

Een dergelijk ruw steenen beeld als in desa Sangkanerang (zie beneden).

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1866 (In het Museum).

94. Sangkanerang.

District Bĕbĕr, afdeeling Cheribon.

Een steen, waaraan men door gebeitelde gleuven den vorm van een ruw beeld heeft gegeven. Vroeger waren hier ook koperen beeldjes.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1866 (In het Museum).

95. Linggar djati.

District Bĕbĕr, afdeeling Cheribon.

Aan den noordkant van de badplaats een beeld, zijnde een steen van langwerpig vierkanten vorm, waarop een kop is gebeiteld.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1866 (In het Museum).

96. Djati.

District en afdeeling Cheribon.

Zes kilometer ten N. N. W. van de hoofdplaats Tjirĕbon het graf van Soenan Goenoeng Djati.

Lit.

Valentijn. Oud- en Nieuw-Oost-Indiën 1724 IV. Groot Djava p. 15 en plaat E. tegenover p. 15, voorstellende »Graf-stede van Sjeich Ibn Moelana".

Van Hoëvell. Reis over Java I 1849, p. 79.
Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 172.
Veth. Java II 1878, p. 191, 192; III 1882, p. 186, 187.

97. Residentie Tjirĕbon.

29 beelden en andere voorwerpen van steen en metaal van verschillende plaatsen uit de residentie Tjirĕbon, nu in het Museum te Batavia; vermeld in Groeneveldt's Catalogus.

TĔGAL.

RESIDENTIE TĚGAL.

98. Brěběs.

District en afdeeling Brěběs.

Vier beelden, overgebracht naar het Museum te Batavia (zie later bij »Residentie Těgal").

99. Bloeboek.

District Doekoeh wringin, afdeeling Těgal.

Een beeld, voorstellende een zittende hond. Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur.

100. Slarang I.

District Brěběs, afdeeling Brěběs.

Vier beelden, overgebracht naar het Museum te Batavia (zie later bij »Residentie Těgal").

101. Slarang II.

District Doekoeh wringin, afdeeling Těgal.

Een beschadigd beeld, zonder beenen. Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur.

102. Djatimĕrta.

District en afdeeling Brěběs.

Een bronzen gandharwa-beeldje, met een lang blaasinstrument van vreemden vorm, nu in het Museum te Batavia.

Lit.

Notulen XXVII 1889, p. 153. Ontvangst beeldje van Djatimĕrta; het is opgenomen in den Catalogus als N°. 767[b] (zie Not. XXVII 1889 Bijlage XI, p. LXIII).

103. Kali gimbĕr.

District Balapoelang, afdeeling Brĕbĕs.

Twee voetstukken (z. g. joni's) in het djatibosch genaamd Bĕdji. Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur.

104. Goenoeng sĕgara.

District Salĕm, afdeeling Brĕbĕs.

Een gehucht, tegen de zuidelijke helling van den Goenoeng Koembang gelegen. In dat gehucht worden bewaard en als bijzonder heilig vereerd: 3 houten poppen, 8 houten kokers, inhoudende beschreven lontarbladen, bronzen muziekinstrumenten, aarden kruiken, ijzeren wapens, een koperen pan en een steenen pot.

Lit.

Holle. Not. XVIII 1880, p. 49. Over Goenoeng Sĕgara.

Raden Ario Tjondro Nĕgoro (Regent van Brĕbĕs). Tijdschr. XXIX 1884, p. 509—525. Beschrijving van het district Salĕm en in het bijzonder van het gehucht Goenoeng Sĕgara. Met 1 plaat en een naschrift door K. F. Holle.

105. Pangĕbatan.

District Salĕm, afdeeling Brĕbĕs.

Acht steenen muziekinstrumenten en een steenen nandi. Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur.

106. Wanatirta.

District Boemi ajoe, afdeeling Brĕbĕs.

Vijf steenen palen (lingga's) en één steenen wapen. Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur.

107. Raga toendjoeng.

District Boemi ajoe, afdeeling Brĕbĕs.

Twee steenen beelden, niet nader omschreven. Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur.

108. Laren.

District Boemi ajoe, afdeeling Brĕbĕs.

Een steenen paard. Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur.

109. Galoeh timoer.

District Boemi ajoe, afdeeling Brĕbĕs.

Twee steenen menschenbeelden en een steenen hert. Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur.

110. Moentjang larang.

District Boemi djawa, afdeeling Brĕbĕs.

Op de plaats genaamd »Tjandi Keseran" 1 voetstuk en 5 steenen beelden. Op de plaats genaamd »Tjandi Tapan" 3 beelden. Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur.

WEST- EN MIDDEN-JAVA. BLAD III.

111. Tĕgal.

Hoofdplaats der residentie.

Op het erf van den Regent enkele beelden.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 141.

112. Pĕnaroekan.

District Doekoeh wringin, afdeeling Tĕgal.

Een steenen mortier (loempang batoe). Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur.

113. Kali sapoe.

District Doekoeh wringin, afdeeling Tĕgal.

Vijftien metalen voorwerpen van hier zijn nu in het Museum te Batavia (zie later bij »Residentie Tĕgal").

114. Doekoe salam.

District Doekoeh wringin, afdeeling Tĕgal.

Een steenen mortier. Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur.

115. Pĕndawa.

District Doekoeh wringin, afdeeling Tĕgal.

Een steenen mortier. Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur.

116. Lĕbak gowah.

District Doekoeh wringin, afdeeling Tĕgal.

Een ganeça-beeld zonder beenen en een mannenbeeld zonder hoofd. Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur.

117. Lĕbak sioe.

District Balapoelang, afdeeling Brĕbĕs.

Vier beelden, overgebracht naar het Museum te Batavia (zie later bij »Residentie Tĕgal"). Volgens opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur is in de daarnaast liggende desa Lĕbak sioe kidoel nog een steenen kanon (?) aanwezig.

118. Jomani.

District Balapoelang, afdeeling Brĕbĕs.

Een beschadigd steenen vrouwenbeeld, op het javaansche kerkhof, genaamd »soemoer nasi". Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur.

119. Bawangan.

District Boemi djawa, afdeeling Brĕbĕs.

Twee steenen neuten en een langwerpige steen, genaamd »Tjandi Batoer". Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur.

120. Bantar sari.

District Boemi djawa, afdeeling Brĕbĕs.

Op de plaats, genaamd »Tjandi Lingga" een voetstuk, 7 steenen neuten, 3 steenen in den vorm van goten, en een steenen kookpan. Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur.

121. Glompong.

District Boemi djawa, afdeeling Brĕbĕs.

Een steenen beeld. Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur.

122. Soeniarsih.

District Gantoengan, afdeeling Tĕgal.

Twee steenen beelden, volgens de inlanders voorstellende een vogel en een kat. Volgens den Controleur van Protjot, P. Wijers, hebben die twee steenen wel een vreemden vorm, maar is het twijfelachtig of ze bewerkt zijn. In ieder geval is de gelijkenis met kat en vogel zeer gering.

123. Kĕdawoeng.

District Gantoengan, afdeeling Tĕgal.

In de doekoehan Balatjina der desa Kĕdawoeng, twee zeer ruw bewerkte beelden (hoofd- en borststuk), een mannen- en een vrouwenbeeld.

Even bezuiden de pasanggrahan Simpar ligt, eveneens op het gebied der desa Kĕdawoeng, een begraafplaats, van »Naladjiwa", waar men alleen 4 niet bewerkte steenen vindt. Mededeeling van den Controleur van Protjot, P. Wijers.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 140. Heilige plaats ten zuiden van pasanggrahan Simpar.

124. Gamboewan.

District Banjoe moedal, afdeeling Pĕmalang.

Op het topje Sigolek, 1½ kilometer ten oosten van Gamboewan, en ± 1½ kilometer van Walang sanga, staan twee ruw bewerkte ganeça-beelden, 3 uitgeholde steenen cylinders met kegelvormige stoppen of deksels en 1 steenen mortier. Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur. Volgens Brumund wordt het éene ruw bewerkte beeld »Kaki kaki" genoemd, waarschijnlijk eene vergissing met de plaats »Tjandi Watoe kaki" bij Goemilang (zie hieronder).

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 140.

125. Karang sari.

District Banjoe moedal, afdeeling Pĕmalang.

Twee steenen beelden, een steenen mortier en een wrijfcylinder. Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur.

126. Goemilang.

District Banjoe moedal, afdeeling Pĕmalang.

Een ganeça en fragmenten van lingga's waren hier vroeger. Volgens den Controleur van Moga, C. J. Beijnen, zijn er in de nabijheid van Goemilang twee heilige plaatsen; op de éene genaamd »Tjandi Watoe kaki" zijn 2 zeer verminkte en ruw bewerkte beeldjes en een platte steen; op de andere plaats genaamd »pĕndapa", staat een ruw bewerkt paaltje (lingga?), en vlak daarnaast op de plaats, die »tjandi" genaamd wordt, een groote steen zonder opschrift, waarbij geofferd wordt. De ganeça, waarover Brumund spreekt, werd niet aangetroffen.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 141.

127. Tjikadoe.

District Watoe koempoel, afdeeling Pĕmalang.

Op een heuveltje aan den grooten weg van Watoe koempoel naar Bongas, op grondgebied der desa Tjikadoe, staan vier steenen menschenbeelden, 7 ronde steenen en 2 steenen pilaren. De plaats wordt »Tjandi Ardja" genoemd. Opgaaf van het Binnenlandsch Bestuur.

128. Residentie Tĕgal.

120 beelden en andere voorwerpen, van steen en metaal, afkomstig van verschillende plaatsen in de residentie Tĕgal, nu in het Museum te Batavia, en vermeld in Groeneveldt's Catalogus. Daaronder zijn er 78 *uit de onderafdeeling Boemi ajoe,* 4 van *Brĕbĕs,* 4 van *Slarang I,* 15 van *Kali sapoe,* en 4 van *Lĕbak sioe.*

Lit.

Notulen XVI 1878, p. 70, 71. Aanbieding van metalen voorwerpen, gevonden in de desa Kali sapoe.

Notulen XXIV 1886, p. 2. Voorwerpen uit de onderafdeeling Boemi ajoe, gezonden door Controleur J. Meijer; daaronder een beschreven koperen plaat.

Brandes. Not. XXIV 1886, p. 30. Over een koperen plaat van Boemi ajoe, gezonden door Controleur J. Meijer.

PĔKALONGAN.

RESIDENTIE PĔKALONGAN.

129. Pĕkalongan.

Hoofdplaats der residentie.

Op het residentie-erf 12 beelden. Veertien andere zijn in het Museum te Batavia. Zij zijn waarschijnlijk alle, of grootendeels, afkomstig van den Diëng.

130. Goenoeng Garamanik.

District Sawangan, afdeeling Pĕkalongan.

Een bergtop, 3 kilometer van desa Ragasela, welke desa 7 kilometer ten Z. O. van Karang anjar ligt.

Diep in het bosch stond hier vroeger een groot steenen beeld, een rakshasa, 1.70 meter hoog. Op denzelfden heuvel is een halve beschreven steen gevonden, later bewaard in desa Ragasela, in 1861 naar het regentserf te Pĕkalongan gebracht; op 17 Januari 1866 is een stuk van de ontbrekende helft teruggevonden aan de masighit van Ragasela, welk stuk ook naar Pĕkalongan is gebracht. Nu zijn beide stukken opgenomen in het Museum te Batavia, als steen N°. 24.

Lit.

Tijdschrift X 1861, p. 307. Aanbieding van eene copie van een beschreven steen op den berg »Rogo-manik", door den resident van Pĕkalongan.

Hoepermans. Manuscript 1866 (In het Museum).

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 142.

Notulen VI 1868, p. 64, 71. Bericht van Hoepermans, dat 2 stukken van den steen Garamanik zich te Pĕkalongan op het regentserf bevinden. Bericht over opzending van den steen naar Batavia.

Afdruk steen van »Rogosela". Vermeld in Friederich's papieren. Not. VII 1869, Bijlage N.

Brandes in Groeneveldt's Catalogus 1887, p. 381. Steen N°. 24 van den berg Rogo manik (moet zijn Garamanik).

131. Sinoetoeg.

District Sawangan, afdeeling Pĕkalongan.

In de doekoe Sinoetoeg der desa Poengangan goenoeng zijn in December 1889 twee steenen urnen gevonden, één met 9 gaten, de andere slechts met één gat. Deze gaten waren gedeeltelijk gevuld met gouden en zilveren plaatjes, muntstukjes en kralen.

Lit.

Notulen XXVIII 1890, p. 22 en 23. Ontvangst der urnen te Batavia.

132. Kanjaran.

District Bandar Sidajoe, afdeeling Batang.

Tien bronzen voorwerpen, nu in het Museum te Batavia; gevonden in de doekoe Kanjaran der desa Simpar (zie later bij »Residentie Pĕkalongan").

Lit.

Notulen X 1872, p. 129. Ontvangst voorwerpen van Kanjaran.

133. Dĕles.

District Kĕboemen, afdeeling Batang.

Op de plaats genaamd »Sela kasoer" bij desa Dĕles een beeld van een hurkenden man, een nandi, een tĕmpajang en een versierde steen.

Lit.

Notulen VI 1868, p. 22—24. Bericht van den Controleur van Kĕboemen over beelden bij desa Dĕles.

134. Sigĕmplong.

District Kĕboemen, afdeeling Batang.

Bij deze desa zijn gedeelten van een steenen trap te zien, die uit het laagland van Pĕkalongan naar het Diëng-plateau voerde.

Lit.

G. A. Pet. Notulen V 1867, p. 88—92. Verslag over den stand der werkzaamheden op het Diëng-plateau op 10 September 1867. Hierin wordt gehandeld over twee trappen, één bij het meer Tjĕbong (Bagĕlen) en één naar de zijde van Pékalongan bij desa »Kemplong".

Notulen VI 1868, p. 22—24. Brief van den Resident van Pékalongan met afschrift brief Controleur Kĕboemen, handelende over een trap ten zuiden van desa Sigĕmplong.

135. Residentie Pĕkalongan.

27 beelden en andere voorwerpen van steen en metaal van verschillende plaatsen uit de residentie Pĕkalongan, nu in het Museum te Batavia, en vermeld in Groeneveldt's Catalogus; 14 stuks zijn van de *hoofdplaats Pĕkalongan* en waarschijnlijk afkomstig van den *Diëng*; 10 van desa *Kanjaran* bij desa Simpar (district Bandar Sidajoe, afdeeling Batang).

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 142, 143. Beelden te Pekalongan, waarschijnlijk afkomstig van den Diëng.

Van Kinsbergen. Photo's N°. 75—88. Veertien beelden op het residentie-erf te Pĕkalongan.

Notulen X 1872, p. 129. Ontvangst voorwerpen van desa Kanjaran.

Een beschreven steen uit de Residentie Pĕkalongan is afgebeeld in Raffles' History 1817 op een plaat tegenover p. 58 Vol. II. De vindplaats van dezen steen is onbekend, en evenzoo waar die steen zich nu bevindt.

Lit.

Raffles. History II 1817, p. 58 (62) en facsimile.

Crawfurd. History Ind. Arch. II 1820. Één regel schrift van de door Raffles gepubliceerde inscriptie, op een plaat achter p. 210.

SĔMARANG.

RESIDENTIE SĔMARANG.

136. Kĕndal.

Hoofdplaats der afdeeling.

Op het erf van den Regent waren vroeger beelden, afkomstig van den Diëng. Verder een beschreven steen van Selakaton, hierheen gebracht; deze moet (volgens HOEPERMANS) afkomstig zijn van het district Kali bĕbĕr, afdeeling Lĕdok, Bagĕlen, in de nabijheid van het Diëng-gebergte. Het district heet echter Kali alang, de hoofdplaats was vroeger Kali bĕbĕr, is nu echter Garoeng. De steen, van 783 Çaka, is nu opgenomen in het Museum te Batavia als steen N°. 20.

Lit.

NOTULEN I 1863, p. 259. Over 14 beelden van Kĕndal.

HOEPERMAN'S. Manuscript 1865 (In het Museum).

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 144.

AFDRUK STEEN KĔNDAL vermeld in FRIEDERICH's papieren, Not. VII 1869, bijlage N.

NOTULEN XII 1874, p. 121. Geschenk van den Regent van Kĕndal van een beschreven steen, afkomstig van desa Kali bĕbĕr, onder Wanasaba.

VETH. Java II 1878, p. 87.

BRANDES in GROENEVELDT's Catalogus 1887, p. 379. Steen N°. 20 is van Kĕndal. Jaartal 783 Çaka.

137. Siwalan.

District Kali woengoe, afdeeling Kĕndal.

Twee ringen met Nâgarì-schrift zijn hier gevonden, nu in het Museum.

Lit.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerpen N°. 1346 en 1347, p. 289 en de noot van Dr. BRANDES.

138. Selakaton.

District Selakaton, afdeeling Kĕndal.

Hier waren vroeger 15 beelden, afkomstig van den Diëng, nu nog slechts enkele.

Lit.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 144.

139. Toegoe.

District Kali woengoe, afdeeling Kĕndal.

Op $9\frac{1}{2}$ kilometer afstand ten W. van Sĕmarang, bij de desa Toegoe een steenen paal (grenspaal of lingga?) lang 8 voet.

Lit.

RAFFLES. History II 1817. Afbeelding van »A stone pillar, call'd Tugu etc." op een plaat tegenover p. 52.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 156.

LEEMANS. Catalogus Leiden 1885, p. 116 N°. 16 en 17. Teekeningen in inkt van den paal te Toegoe (Sĕmarang).

140. Bodja.

Hoofdplaats van het district Bodja, afdeeling Sĕmarang.

Hier zijn vroeger verscheidene beelden geweest, afkomstig van Arga koesoema.

Lit.

FRIEDERICH. Tijdschrift XIX 1870, p. 512.

NOTULEN XXIII 1885, p. 170, 171 en XXIV 1886, p. 13. Over 5 stuks beelden door FRIEDERICH naar Bodja gebracht. Verzoek om opzending naar Batavia.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerpen N°. 101[a] en 155[a], beelden van Bodja, vermeld als van »Gĕdong Songo". Zij zijn echter waarschijnlijk van Arga koesoema afkomstig (zie beneden).

141. Tjandi Arga koesoema.

District Bodja, afdeeling Sĕmarang.

Ten N. N. O. van Mĕdini; men gaat van Soesoekan oostwaarts naar Kloerak (op de topographische kaart Kloewak); niet ver van deze desa ligt eene warme bron, genaamd Argatapa, en daarbij de 2 vervallen tempels Arga koesoema. De 1[e] was 7 bij 8 meter breed en lang, ingang aan de noordzijde; de 2[e] tempel was 6 bij 7 meter. Bij N°. 1 was van voren door FRIEDERICH de muur nog te herkennen. Hooger in het gebergte moeten nog 3 tempels gelegen hebben, ook geheel vervallen, maar door FRIEDERICH niet bezocht. Beelden van deze tempels zijn naar Bodja gebracht.

Lit.

FRIEDERICH. Tijdschr. XIX 1870, p. 512.

142. Njatnjana.

District Oengaran, afdeeling Ambarawa.

Een javaansch graf van Raden Karta Nadi, 5 kilometer van Oengaran, met een trap van tjandisteenen. Op een nabijgelegen bergtop Soeralaja een koude bron, waarbij door de inlandsche bevolking geofferd wordt.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

143. Sikoenir.

District Oengaran, afdeeling Ambarawa.

Eén kilometer ten W. van desa Lĕmahbang (aan den postweg ten zuiden van Oengaran), staat een kolossale ganeça, 2 meter hoog, slurf afgebroken. Hoepermans zegt dat er ook een tempel gestaan heeft, maar ik heb daarvan geen sporen kunnen vinden.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868 p. 155.

Friederich. Tijdschr. XIX 1870, p. 506.

Leemans. Catalogus Leiden 1885, p. 117 N°. 39—41. Teekeningen van een kolossaal ganeça-beeld, en een kleiner ganeça-beeld van de doekoe Sikoenir, door Jhr. J. M. Van Braam.

144. Kali taman.

District Oengaran, afdeeling Ambarawa.

Een badplaats 1½ kilometer ten W. van Sikoenir onder desa Woedjil, genaamd »Kali taman", waarbij lingga's en voetstukken, zeer slecht bewaard. Daarnaast de bergtop Goenoeng Bĕdji, waarop een tempel gestaan heeft; alleen het fundament is over en eenige voetstukken, maar geen beelden.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

Friederich. Tijdschr. XIX 1870, p. 506.

Leemans. Catalogus Leiden 1885, p. 117 N°. 36—38. Teekeningen van een tempel bij desa Woedjil, niet ver van Sikoenir. Door Jhr. J. M. Van Braam.

145. Tjandi Pĕngilon.

District Bodja, afdeeling Sĕmarang.

Een bron tegen den top Boetak van het Oengaran-gebergte, 4 kilometer boven Mĕdini. Van de bron voert een trap van 55 treden naar een geheel vervallen tempel met ingang naar het oosten. Aan de andere zijde van de

bron heeft wellicht een 2de tempel gestaan, daarbij een gebroken olifant. De beelden, een singha, een ganeça, enz. zijn overgebracht naar Mĕdini, Soesoekan en Kĕndal.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

FRIEDERICH. Over de omgeving van het Oengaran-gebergte. Tijdschr. XIX 1870, p. 507.

146. Goenoeng Boetak wetan.

District Bodja, afdeeling Sĕmarang.

Een van de toppen van het Oengaran-gebergte. Een geheel vervallen tempel, welks steenen gebruikt zijn voor het signaal op den Goenoeng Boetak koelon. Bij het opbreken van den tempel moeten volgens den heer VAN MUSSCHENBROEK (medegedeeld door FRIEDERICH) gevonden zijn: 2 ringen met groene steenen, één vergane aar en één kĕmirinoot. Ingang aan het oosten, trap toen nog te herkennen.

Lit.

FRIEDERICH. Tijdschr. XIX 1870, p. 509.

147. Sidamoekti en Tjoblong.

District en afdeeling Ambarawa.

Een badplaats, 12 kilometer van Ambarawa, met steenen omgeving. In het water twee nandi's. Nabij de badplaats, op de grens der desa's Sidamoekti en Tjoblong staan ook nog 2 beelden, waaronder 1 ganeça. Volgens FRIEDERICH zou daar ook een tempel gestaan hebben.

Lit.

FRIEDERICH. Tijdschr. XIX 1870, p. 505.

FRIEDERICH. Tijdschr. XXIII 1876, p. 75.

148. Gĕdong Sanga.

District en afdeeling Ambarawa.

De zoogenaamde »Negen tempels". Volgens HOEPERMANS zijn er echter 10 geweest, waarvan er 8 op grondgebied van Sĕmarang lagen, zeer nabij de grens met de Kĕdoe en 2 in Kĕdoe zelf, aan de overzijde van een diep ravijn, 4½ kilometer van desa Soemawana, aan de zuidelijke helling van het Oengaran-gebergte. FRIEDERICH meent dat er nog meer gebouwen geweest zijn, minstens 16 in het geheel, groot en klein.

In November 1889 bezocht ik van Ambarawa de tempelgroep, die mij in veel opzichten te leur stelde. Het lijstwerk der tempeltjes is uiterst eenvoudig,

van buiten zijn ook slechts zeer weinig versieringen aangebracht, zoodat zij in bewerking verre bij de Diëng-tempels ten achteren staan. Volgens de beelden is deze tempelgroep zuiver çivaïtisch even als de Diëng-tempels, maar Gĕdong Sanga is stellig uit veel jongeren tijd.

Op Sĕmarang's grondgebied kon ik slechts 5 gebouwen en het fundament van een 6e gebouw onderscheiden; de muren staan nog, maar de toppen van alle 5 zijn grootendeels ingestort.

De 1e laagst gelegen tempel is aan den voet ongeveer 6.20 meter lang en breed, op halve hoogte slechts ruim 4 meter; de trap ligt aan de westzijde: aan de buitenmuren versieringen (bloemvazen, banaspati's) maar geen nissen; in de binnenkamer staat een voetstuk, en aan de wanden bevinden zich 3 kleine ledige nissen. Op 5 meter afstand van dezen tempel ligt een lingga.

Verder klimmende bereikt men den 2den tempel, met een trap aan de westzijde en aan de 3 overige zijden uitstaande nissen; de afmeting is ongeveer 5.20 meter in het vierkant, zonder de nissen slechts 3.75 meter, de nissen aan de buitenzijde en de binnenkamer met 3 kleine nissen zijn ledig. Het voetstuk, dat waarschijnlijk in de kamer gestaan heeft, ligt nu op korten afstand buiten den tempel.

Steeds in noordelijke richting de berghelling opgaande, bereikt men den zoogenaamden hoofdtempel, die zonder de nissen echter ook niet grooter is dan 3.75 meter in het vierkant, met de nissen medegerekend echter 5.40 meter lang en breed is; de trap ligt weder west, aan weêrszijden van den ingang vindt men 2 wachters in nissen; aan de 3 overige zijden vindt men groote uitstaande nissen, waarin de beelden nog aanwezig zijn, namelijk doerga aan de noord-, çiwa als goeroe aan de zuid-, en ganeça aan de achterzijde (hier oostzijde). Er zijn in Midden-Java nog twee andere tempels waarin de 3 beelden in de nissen nog voorhanden zijn, namelijk Sela gria in de Kĕdoe en Lara djonggrang in Jogjakĕrta. Ook hier vindt men doerga aan de noord-, çiwa aan de zuidzijde; ganeça neemt weder de achterzijde in, hier echter de westzijde, omdat bij deze twee tempels de ingang oost ligt.

Naast den hoofdtempel staan twee andere, één aan de noordzijde, nagenoeg vierkant, op halver hoogte zonder de nissen 2.75 meter van voren lang en 2.70 meter breed (aan de basis zijn de afmetingen wat grooter), met trap aan de westzijde en 3 ledige uitstaande nissen; en één aan de westzijde, dus tegenover den hoofdtempel, met ingang aan de oostzijde; dit gebouw is bij uitzondering niet vierkant maar rechthoekig, 2.75 meter van voren lang en 1.75 meter breed, en zonder nissen. De binnenkamer van deze en de twee vorige tempels zijn leeg. In den omtrek liggen verscheidene beelden verspreid, o. a. een vierhoofdig brahma-beeld, twee zonnewagens (de koppen der paarden afgebroken) en verscheidene andere gebroken en beschadigde beelden.

Ten zuiden van den hoofdtempel ligt een steenhoopje met tempelsteenen

en enkele gebroken beelden. Ik ben geneigd dit voor het overschot van een 6den tempel te houden. Van een 7e en 8ste gebouw, die HOEPERMANS naast het rechthoekige gebouwtje nog aanneemt, was echter hoegenaamd niets te ontdekken.

Deze tempels op Sĕmarang's grondgebied zijn van de tempels in de Kĕdoe door een 54 meter diep ravijn gescheiden, waarin warme bronnen en solfataren, die een weinig zwavel afzetten, te voorschijn komen. In de nabijheid der uitstroomende gassen is het gesteente wit gebleekt.

Na in dit ravijn te zijn afgedaald en aan de overzijde ongeveer evenveel te zijn geklommen, komt men op een rug waar nu nog 2 tempels overeind staan, maar waar blijkens de puinhoopen vroeger minstens 5 gebouwen in noord-zuidelijke richting op elkaar volgden. De noordelijkste dezer tempels is zonder de uitstaande nissen ongeveer 3.50 meter in het vierkant groot, de trap ligt weder west, de binnenkamer is ledig, van de beelden in de nissen is alleen çiwa als goeroe aan de zuidzijde nog voorhanden. Nabij den tempel ligt een gebroken voetstuk en een paar gebroken beelden, en noordelijk er van een kleine puinhoop. Meer zuidelijk komt men aan een kleiner gebouwtje (een neventempeltje van den volgenden) waarvan nog slechts één muur staat; vlak daarnaast volgt in zuidelijke richting de hoofdtempel van deze zijde, op een vooruitstekend punt van den rug, en daardoor reeds van verre zichtbaar, te meer omdat de top van dit gebouw slechts voor een klein gedeelte is ingestort. Men geniet hier een prachtig vergezicht over een groot gedeelte van de Kĕdoe en van Ambarawa. Deze tempel is ook (zonder de nissen) 3.50 meter in het vierkant en heeft 3 buitennissen, waarin alleen ganeça aan de oostzijde nog voorhanden is; de 2 andere nissen en ook de binnenkamer zijn leeg, de trap ligt west.

Vlak daarnaast in zuidelijke richting volgt een puinhoop, waarschijnlijk vroeger een neventempeltje van den hoofdtempel, even als het bovengenoemde.

Nog meer zuidelijk, nabij het einde van den vlakken rug, die nu verder steil naar beneden loopt, ligt nog een puinhoop, blijkbaar ook een ingestort tempeltje met brokstukken van beelden; aan de oostzijde ligt een gebroken ganeça, zoodat ook hier de trap waarschijnlijk west heeft gelegen. In het geheel zijn dus nog 11 gebouwen te herkennen, 5 in de Kĕdoe, waaronder echter 3 puinhoopen, en 6 in Sĕmarang, waarvan één geheel vervallen.

Lit.

RAFFLES. History II 1817, p. 52 (55). »Chandi Banju kuning" (naar de desa Banjoe koening in Ambarawa). Op de plaat tegenover p. 52 afbeelding van 3 zonnewagens, op den berg Oengaran gevonden.

DOMIS. Verh. X 1825, p. 124—128. »De zeven tempels". (Gĕdong Sanga is bedoeld).

SIEBURGH. Afbeeldingen in olieverf van Tjandi Banjoe Koening, aanwezig in 's Rijks Ethnographisch Museum te Leiden. Vermeld als N°. 5 in de lijst van SIEBURGH's platen in de Kopiist, 1e j. 1842, p. 380 en volg.

JUNGHUHN. Tijdschr. v. Nederl.-Indië, 6e j. II 1844, p. 357.
JUNGHUHN, Java II 1853, p. 330, 343.
BUDDINGH. Neerlands Oost-Indië I 1859, p. 179 en 183. (Kort bericht).
HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).
FRIEDERICH. Tijdschr. XXIII 1876, (geschreven 1868), p. 76—90. »Gedong Songo of Tjandi Songo"; 16 tempels nog te herkennen, ten minste de plaats, waar zij stonden.
BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 147—153. Gedong Songo, tempels en beelden op den Oengaran.
LEEMANS. Boro Boedoer 1873, p. 419.
VETH. Java II 1878, p. 87—89.
LEEMANS. Catalogus Leiden 1885, p. 116 N°. 19—35. Teekeningen in inkt van Gĕdong sanga (in Sĕmarang) door Jhr. J. M. VAN BRAAM.

149. Kali klotok.

District en afdeeling Ambarawa.

Een warme bron, 4½ kilometer van Ambarawa, onder de desa Gĕntan, genaamd »Kali klotok", omzet met gebeitelde andesietsteenen. Een ganeça, 5 versierde steenen, met ornamenten en kransen, waartusschen vogels, en een spits toeloopende kapvormige steen. Wellicht afkomstig van een tempel.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

150. Baran djoerang.

District en afdeeling Ambarawa.

Nabij deze desa een ganeça, »rĕtja kali Loemoet", bij eene bron »Soemoer Loemoet" genaamd. In de sawah Sirĕtja van dezelfde desa een beeld met 4 armen.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).
BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 154. Over »Soemoer Loemoet", en over een beeld met 4 armen in de sawah Sirĕtja.
FRIEDERICH. Tijdschr. XXIII 1876, p. 74. Over Kali Loemoet.

151. Bĕdana.

District en afdeeling Ambarawa.

Hier heeft volgens sommigen wellicht een tempel gestaan, waarvan echter niets meer te zien is. Achter het koffiepakhuis vindt men alleen een groot

voetstuk (z. g. joni), lang en breed 1.21, hoog 0.85 meter; met een vierkant gat van boven, lang en breed 0.31, diep 0.68 meter. De tuit rust op een nagakop. Daarbij liggen bekapte tempelsteenen.

Lit.

Notulen XXV 1887, p. 134. Mededeeling van L. C. Muller over Bĕdono.

152. Nglĕmboe.

District en afdeeling Ambarawa.

Ten Westen van Banjoe biroe. Een nandi, in het gehucht Nglĕmboe, behoorende tot de desa Ngrapah.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).
Friederich. Tijdschr. XXIII 1876, p. 74. Een nandi te »Lemboe".

153. Kĕmambang.

District en afdeeling Ambarawa.

Achter Banjoe biroe. Drie fraaie beelden waren hier vroeger, die volgens Hoepermans zijn weggebracht, waarheen is onbekend.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

154. Tjandi Doekoeh.

District en afdeeling Ambarawa.

Ten Z. O. van Banjoe biroe. Naast 2 warme bronnen vindt men op een heuveltje van ± 25 meter hoogte het voetstuk van een vervallen tempel, 1.20 meter hoog; daarbij 3 lingga's, 1 ganeça, 1 doerga, 1 nandi, 1 singa, en een paar hoekstukken. Tien meter van de tjandi in het bosch staat een çiwa als goeroe met spitsen baard. Het fundament is 5.70 meter in het vierkant, en ligt in de doekoeh Tjandi doekoeh der desa Rawa kantjing.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).
Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 153, 154.
Friederich. Tijdschr. XIX 1870, p. 510.
Friederich. Tijdschr. XXIII 1876, p. 75. Ingang van den tempel oost; veel beelden bij den tempel. (Verslag van Juni 1868).
Veth. Java II 1878, p. 89.

155. Gilang.

District en afdeeling Ambarawa.

In het gehucht Gilang der desa Tĕgaron koelon bij eene badplaats een zeer verweerde nandi, met mos begroeid.

156. Salatiga.

Hoofdplaats der afdeeling Salatiga.

Vroeger waren hier 3 fraaie metalen beeldjes in het bezit van den heer Hof; nu nog slechts 1 boeddha-beeldje; en in het bezit van den deurwaarder Coenraad, een steen met basrelief, waarop een aap is afgebeeld, houdende in zijn voorste pooten een tak met bloemen, de staart versierd met 2 bellen. Dit basrelief is sedert uitgevoerd naar Europa. Te Salatiga hebben vroeger wellicht ? tempels gestaan, die door Praboe Birawa gesticht zouden zijn, bij de badplaats genaamd »Kali Taman". Op het erf van den Assistent-Resident 8 geteerde en gekalkte beelden, waaronder 3 ganeça's en 1 nandi.

Lit.

Domis. Verh. X 1825, p. 107. Badplaats »Kali Tanam", even buiten Salatiga. Hier hebben volgens overlevering 3 tempels gestaan, waarvan het fort te Salatiga »de Hersteller" gebouwd is.

Buddingh. Neerlands Oost-Indië, I 1859, p. 175. Over ruïnen van een tempel bij Salatiga, die door Praboe Birawa in het javaansche jaar 1300 zou gesticht zijn.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

Friederich. Tijdschr. XXIII 1876, p. 73, 74. Beelden te Salatiga. Van de stichting van »Praboe Serowo" is niets over. Een badplaats en een vlak gemaakt terrein bij »Kali tanam"; hier stonden wellicht (?) vroeger 3 tempels.

157. Tadjoek.

District en afdeeling Salatiga.

Twee beschreven steenen, één ten zuiden van de desa Tadjoek, met het jaartal 1363 (?), één ten oosten van die desa met een korte inscriptie en het jaartal 1360 Çaka; de laatste steen is in 1889 naar het Museum te Batavia gezonden, en opgenomen als steen N°. 71.

Lit.

Netscher. Tijdschr. II 1854. Berigten blz. X—XII. Mededeeling door den ambtenaar ter beschikking H. H. Haase. Over 2 steenen met inscripties' te Tadjoek.

VERBEEK. Not. XXVII 1889, p. 107. Over de 2 steenen met inscriptie's te Tadjoek, dragende de jaartallen 1363 en 1360 Çaka.

BRANDES. Not. XXVII 1889, p. 149. Bericht over ontvangst steen Tadjoek met jaartal 1360 Çaka.

158. Adoman.

District en afdeeling Salatiga.

Op de kaart »Ngadoeman'', hoog tegen den Mĕrbaboe. Een beschreven steen, nu in het Rijks-Museum van oudheden te Leiden.

Lit.

DOMIS. Salatiga, Mĕrbaboe en de zeven tempels. Verh. X 1825, p. 120, 129 en 130. Hierbij is gevoegd eene teekening van den steen en eene maleische en hollandsche overzetting (?). Het jaartal wordt foutief 427 opgegeven.

JUNGHUHN. Tijdschr. van Nederl. Indië, 6e j. II 1844, p. 357.

TIJDSCHRIFT II 1854. Berigten bladz. X. NETSCHER bericht over steen Adoman van 1271 (moet wezen 1371) Çaka.

AFDRUK STEEN MĔRBABOE vermeld in FRIEDERICH's papieren. Not. VII 1869, bijlage N.

COHEN STUART. Inscriptie op een steen in 's Rijks Museum te Leiden. Bijdr. Kon. Inst. 3e r. VII 1872, p. 275—284. Dit is steen Adoman van 1371 Çaka.

COHEN STUART. Kawi-oorkonden 1875. N°. XXVII blz. XIV.

VETH. Java II 1878, p. 31.

LEEMANS. Catalogus. Leiden 1885, p. 30 N°. 135. Steen Adoman.

159. Tĕngaran.

District Tĕngaran, afdeeling Salatiga.

Vijf beelden, afkomstig van kali Sindjaja bij desa Tingkir, waren hier vroeger.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

FRIEDERICH. Tijdschr. XXIII 1876, p. 73. Beelden, afkomstig van Kali Sindjaja (desa Tingkir).

160. Kali Sindjaja.

District en afdeeling Salatiga.

Een bron in den bovenloop der kali Sindjaja ten zuiden van desa Tingkir, tusschen de desa's Ngadipoerwa en Djoeboek. Bij die bron schijnt een tempel gestaan te hebben; men vindt er nog veel tempelsteenen, hoeksteenen met

versieringen en basreliefs (vogels), één banaspati, een groote ganeça, maar zeer verweerd, 2 dubbelbeelden bij de pĕndapa, nog een klein beeldje en de kop van een beeldje, samen 6 stuks.

Lit.

SIEBURGH. Afbeelding in olieverf van »een bramiensch bad op weg naar Soerakarta", aanwezig in 's Rijks Ethnographisch Museum te Leiden, vermeld als N°. 12 in de lijst van SIEBURGH's platen in de Kopiïst 1e j. 1842, p. 380 en volg.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

FRIEDERICH. Tijdschr. XXIII 1876, p. 72. »Kali Sĕndoja", een badplaats en vervallen tempel. Enkele slechte beelden, andere zijn verhuisd naar Tĕngaran.

NOTULEN XXV 1887, p. 134. Bericht van den heer L. C. MULLER, dat te Tingkir, aan de bronnen der kali Sĕndjojo een vorstelijke badplaats schijnt te zijn geweest.

161. Podjok.

District Singen lor, afdeeling Sĕmarang.

Een oorkonde op koper van 1022 (?) Çaka, nu in het Museum.

Lit.

NOTULEN XV 1877, p. 103. Aanbieding door den Resident van Sĕmarang van 2 beschreven koperen platen, volgens den Controleur van Goeboek F. L. WITTENROOD gevonden 9 jaar geleden (dus in 1868) in het gehucht Podjok, desa Dragoeng.

162. Tegawanoe.

District Singen lor, afdeeling Sĕmarang.

De desa ligt 7½ kilometer west van Goeboek. Een ganeça op de pasar.

Lit.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 162.

163. Dĕmak.

Hoofdplaats der afdeeling Dĕmak.

Het graf van SOENAN NGOENDOENG. De graven van RADEN PATAH, SABRANG LOR en TRONGONO. De masighit, voltooid door RADEN PATAH in 1390 n. Chr., herbouwd in 1845.

Lit.

VAN HOËVELL. Reis over Java I 1849, p. 115.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 168 en 173.

164. Bĕnĕr.

District Wĕdoeng, afdeeling Dĕmak.

In den grond is een gouden Boeddha-beeldje gevonden, aangekocht door het Museum te Batavia voor *f* 300.—.

Lit.

NOTULEN XXV 1887, p. 166 (alwaar de naam van de desa foutief »Benes" is opgegeven.

165. Gadjah.

District Samboeng, afdeeling Dĕmak.

Een geschonden ganeça in de desa Gadjah, aan den postweg, 10½ kilometer ten oosten van Dĕmak.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).
BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 162.

166. Tanggoengan.

District Samboeng, afdeeling Dĕmak.

Een nandi.

Lit.

BRUMUND.. Verh. XXXIII 1868, p. 162.

167. Mĕlati darat.

District Manggar, afdeeling Dĕmak.

Een klein voetstuk (z. g. joni) staat bij het heilige vuur »Mĕrapi", zijnde een gasbron, 4½ kilometer ten N. O. van Goeboek, op het gebied der desa Mĕlati darat.

Lit.

v. HOËVELL. Reis over Java I 1849, p. 118, 119.
HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).
BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 162.

168. Ngambak.

District Singen kidoel, afdeeling Dĕmak.

De desa ligt ten zuiden van Goeboek. Een kilometer ten zuiden van de desa vindt men enkele beelden en een voetstuk.

Lit.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 162.

169. Sela.

Enclave van Soerakĕrta, 13½ kilometer ten O. van Poerwadadi.

Het graf van den stamvader der vorsten van Mataram, »Kjai Agĕng Sela". Een kleinzoon van dezen was Kjai-Agĕng Pamanahan, en diens zoon de bekende Senapati. (Van Kjai Agĕng stammen de Soesoehoenan van Soerakĕrta en de Sultan van Jogjakĕrta af).

Litt.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 175.

170. Wirasari.

District Wirasari, afdeeling Grobogan.

Vroeger was hier een gebroken beeld, en bij het huis van den heer Stoll een beschreven lingga, van Poerwadadi afkomstig, bijna onleesbaar; een voetstuk (z. g. joni), 2 offerschaaltjes en een zilveren ketting met haak van 1 meter lengte. Nu is er niets meer.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).
Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 163.

171. Tjrewek.

District Kradenan, afdeeling Grobogan.

Vroeger was hier een gebroken beeld.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868 p. 163.

172. Mĕndang kĕmoelan.

District Kradenan, afdeeling Grobogan.

Volgens de overlevering lag vroeger in de nabijheid der desa Mĕndang kĕmoelan de hoofdplaats van het bekende rijk van dien naam. Als plaats waar eertijds de kraton stond, wordt een kleine omheinde ruimte in het bosch aangewezen, dicht bij de grens met Rĕmbang, waar een ronde en eenigszins afgeplatte gewone riviersteen in den grond ligt. Het is nauwelijks te gelooven, dat in deze dorre en waterarme streek ooit een belangrijke hoofdplaats zou gelegen hebben.

Lit.

Raffles. History II 1817, p. 53 (56).
Van Hoëvell. Reis over Java I 1849, p. 124, 125.
Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 167.
Hoepermans. Het Hindoerijk van Doho. Tijdschr. XXI 1875, p. 166.
Veth. Java II 1878, p. 89.

173. Sĕgara goenoeng.

District Kradenan, afdeeling Grobogan.

Boven het gehucht Sĕgara goenoeng, in het gebergte op een der hoogste toppen, vindt men eėn terras of plateau, door menschen geëffend.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 163.

174. Residentie Sĕmarang.

54 beelden en andere voorwerpen van steen en metaal, van verschillende vindplaatsen in de residentie Sĕmarang, nu in het Museum te Batavia, vermeld in Groeneveldt's Catalogus.

DJAPARA.

179. Kadilangoe.

District en afdeeling Koedoes.

Het graf van SOENAN KALIDJAGA, $1\frac{1}{2}$ kilometer ten Z. W. van Koedoes.

Lit.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 172.

180. Mantingan.

District en afdeeling Japara.

Een nandi, nu in het Museum.

Lit.

NOTULEN XXIV 1886, p. 39, 138 en 168.
GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 324ᵇ.

181. Goenoeng Tjandi gĕde.

District Bandjaran, afdeeling Japara.

Ten westen van desa Tĕmpoer. Een javaansch graf.

Lit.

KOORDERS. Nat. Tijdschr. v. Nederl.-Indië XLVII 1887, p. 274.

182. Tĕmpoer.

District Bandjaran, afdeeling Japara.

Een beeldje, niet door mij in 1887 gevonden.

Lit.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 175.

183. Goenoeng Watoe pajoeng.

District en afdeeling Japara.

Ten oosten van desa Tĕmpoer. Een javaansch graf.

Lit.

KOORDERS. Nat. Tijdschr. v. Nederl.-Indië XLVII 1887, p. 273.

184 Top Soetarĕngga.

District Tjĕndana, afdeeling Koedoes.

Hier was vroeger een steenen waterbak. Door KOORDERS 1887 niet opgegeven, dus waarschijnlijk niet meer aanwezig.

Lit.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 167.

185. Kali Gĕlis.

District Tjĕndana, afdeeling Koedoes.

Een muur of steenen dam in de vallei der Kali Gĕlis. Volgens Brumund »4½ kilometer lang, 40—100 voet hoog en 12 voet dik".

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868 p. 166.

186. Tjala.

District Tjĕndana, afdeeling Koedoes.

Graf van Soenan Moeria en van zijn vader Pangeran Gadoeng.

Lit.

Hasskarl. Reise nach dem Berge van Japara und den Schlammquellen von Kuwu. Flora oder allgemeine Botanische Zeitung. Regensburg 1847, p. 641 etc.

Teijsmann. Nat. Tijdschr. van Nederl.-Indië XI 1856, p. 121—122.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 172.

Veth. Java III 1882, p. 758—760.

187. Pati.

Hoofdplaats der residentie Japara.

Bij de woning van den Resident 3 beelden, die volgens Koorders afkomstig zijn van de tegenwoordige pasanggrahan Batoeragoeng, district Selawĕsi, afdeeling Pati.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 173.

Koorders. Nat. Tijdschr. v. Nederl.-Indië XLVII 1887, p. 273.

188. Djoewana.

Hoofdplaats der afdeeling Djoewana.

Twee grove beelden bij de woning van den Assistent-Resident; volgens Koorders waarschijnlijk afkomstig van het bosch bij de pasanggrahan Poentjĕl, in het noordoostelijk gedeelte der residentie, district Mĕrgatoehoe, afdeeling Djoewana.

Lit.

Koorders. Goenoeng Moeria. Nat. Tijdschr. v. Nederl.-Indië XLVII 1887, p. 273.

189. Residentie Japara.

7 beelden en andere voorwerpen uit de residentie Japara, nu in het Museum, opgenomen in GROENEVELDT's Catalogus.

BANJOEMAS.

RESIDENTIE BANJOEMAS.

190. Goenoeng Panggonan (Diëng).

District Batoer, afdeeling Bandjar nĕgara.

Twee beschreven steenen, waarvan één gebroken; zij zijn eenigen tijd te Batoer, toen te Bandjar nĕgara, eindelijk op de hoofdplaats Banjoemas bij het residentiehuis geweest; nu in het Museum te Batavia als steenen N°. 15 en 30. In de desa Karang tĕngah, aan de westzijde van den berg Panggonan stond vroeger een fraai doerga-beeld, nu overgebracht naar het Museum te Batavia, hoog 0.77 M.

Lit.

Tijdschr. X 1861, p. 307. Aanbieding afteekening van een beschreven steen in Bandjar nĕgara door den controleur Valck Palm; en nog een copie van denzelfden steen door Assistent-Resident Bosch, benevens copie van een 2en gebroken steen.

Notulen I 1863, p. 238. Schenking van 2 beschreven steenen door Z. Exc. Mr. Baron Sloet van de Beele. Dit zijn de steenen Panggonan.

Notulen II 1864, p. 167, 182. Ontvangst van 2 steenen te Batavia, vroeger gestaan hebbende voor de pasanggrahan te Batoer.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

Friederich. Rapport over reizen gedaan op Java. Tijdschr. XXIII 1876, p. 43: Twee beschreven steenen, van Batoer naar Banjoemas gebracht. p. 44: Over beelden van den »Tegal Pangonan", naar Karang kobar gebracht.

Brandes in Groeneveldt's catalogus 1887. Steenen N°. 15 en 30 van den Panggonan.

Verbeek. Not. XXVIII 1890, p. 50. Over een doergabeeld van Karang tĕngah.

Verbeek. Not. XXVIII 1890, p. 79. Bericht over ontvangst van het doergabeeld van Karang tĕngah in het Museum te Batavia.

Diëng-plateau.

District Batoer, afdeeling Bandjar nĕgara.

Een gedeelte van het Diëng-plateau behoort tot Banjoemas; een ander

gedeelte tot Bagĕlen. De kali Toelis vormt de grens, zoodat de tempels Ardjoena en Tjandi Bima tot de Banjoemas behooren, terwijl de pasanggrahan Diëng op grondgebied van de Bagĕlen ligt. De Diëng zal in zijn geheel bij de Bagĕlen beschreven worden (zie later).

191. Batoer.

District Batoer, afdeeling Bandjar nĕgara.

Bij de pasanggrahan stonden vroeger veel beelden, alle afkomstig van den Diëng, nu nog slechts 9 stuks. Daaronder was een wishnoe-beeld, op de achterzijde met jaartal 1216 Çaka, dat nu te Bandjar nĕgara is. De 2 beschreven steenen, die hier tijdelijk waren, zijn afkomstig van den Goenoeng Panggonan (Diëng). De beelden zijn, op 9 na, naar Bandjar nĕgara gebracht.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

Leemans. Versl. Med. Kon. Ak. Lett. VIII. 1865. Verslag over Friederich's onderzoekingen p. 301—302. Over 2 beschreven steenen van den Diëng en een wishnoe-beeld van Batoer met afbeelding jaartal 1216 Çaka.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 161. Beelden te Batoer, afkomstig van den Diëng.

Friederich. Tijdschr. XXIII 1876, p. 43. Over 17 beelden te Bandjar nĕgara, afkomstig van Batoer (van den Diëng) p. 44. Over 15 beelden bij de pasanggrahan te Karang kobar (dit moet Batoer zijn; te Karang kobar is nooit een pasanggrahan geweest, Verb.), waaronder een beeld met jaartal 1216 Çaka.

Veth. Java II 1878, p. 51.

192. Bandjar nĕgara.

Hoofdplaats der afdeeling.

Acht en twintig beelden. In den tuin van den Assistent-Resident 16 beelden. afkomstig van Batoer, oorspronkelijk van den Diëng (Panggonan); het jaartal op het bovengenoemde wishnoe-beeld is niet meer leesbaar; 4 beelden bij een waringinboom op de aloen-aloen; 2 op het regentserf; 4 bij de woning van den Aspirant-Controleur en 2 bij de pradjoerits-kazerne. Verder is van hier afkomstig eene oorkonde op koper, 2 platen, incompleet.

Lit.

Münnich. Indisch Magazijn 2e twaalftal 1845 p. 185. Over beelden bij de assistent-residentswoning te Bandjar nĕgara.

Notulen XI 1873, p. 91, 97, 168. Aanbieding van twee koperen platen door den Regent van Bandjar nĕgara, Raden Adipati Dipo Dining Rat. Bericht van Holle, dat hij facsimile's van die platen heeft vervaardigd.

Friederich. Tijdschr. XXIII 1876, p. 45. Over 17 beelden, afkomstig van Batoer.

Notulen XVI 1878, p. 65. Verzoek van M^{r}. L. W. C. v. d. Berg, om de facsimile's der platen Bandjar nĕgara uit te geven.

Van Kinsbergen. Photo's N°. 156—175. Twintig beelden te Bandjar nĕgara.

Holle. Facsimile van een tweetal koperen platen, afkomstig uit Bandjar nĕgara. Tijdschr. XXV 1878, p. 120.

Holle. Kawi-oorkonden. Twee platen van Bandjar nĕgara. Verh. XXXIX 2^{e} stuk 1880.

Verbeek. Not. XXVIII 1890, p. 12. Over wishnoe-beeld met inscriptie te Bandjar nĕgara.

193. Pĕnoenggalan.

District Tjahiana, afdeeling Poerbalingga.

Een dierklok met inscriptie »sahati", nu in het Museum.

Lit.

Notulen XXII 1884, p. 96.

Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 986^{a} en de noot op blz. 250 van D^{r}. Brandes.

194. Sambong.

District Bandjar, afdeeling Bandjar nĕgara.

Twee ringen met inscriptie's.

Lit.

Notulen XVIII 1880, p. 44.

Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerpen N°. 1366 en 1367, en noot op blz. 290 van D^{r}. Brandes.

195. Residentie Banjoemas.

65 beelden en andere voorwerpen van steen en metaal, uit de residentie Banjoemas, nu in het Museum, vermeld in Groeneveldt's Catalogus.

BAGĔLEN.

RESIDENTIE BAGĔLEN.

196. Ajah.

District Karang Bolong, afdeeling Karang anjar.

Een lingga. Ook moet hier een badkuip met opschrift zijn.

Lit.

WILSEN. Tijdschr. XI 1862, p. 457.

BRANDES. Notulen XXVIII 1890, p. 54. Mededeeling over een badkuip met opschrift te Ajah.

197. Srĕpeng.

District en afdeeling Karang anjar.

Ring met Nâgarî-inscriptie, nu in het Museum.

Lit.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 1345 en p. 289 noot van BRANDES.

198. Ambal.

District Ambal, afdeeling Kĕboemen.

Hier waren vroeger 2 beelden, één çiwa en een doerga.

Lit.

FRIEDERICH. Tijdschr. XXIII 1876, p. 59.

199—202. De tempelgrotten in de afdeeling Koetaardja.

De tempelgrotten zijn:

Goewa Tĕbasan (**199**) en Goewa Lanang (**200**) in het district Kĕmiri; Goewa Tĕpoes of Gong (**201**) en Goewa Mĕrden (**202**) in het district Pitoeroe, der afdeeling Koetaardja.

Lit.

A. W. KINDER. De tempelgrotten van Koeto Ardjo. Tijdschr. I 1853, p. 89—116; met platen.

LEEMANS. Boro Boedoer 1873, p. 398.
FRIEDERICH. Tijdschr. XXIII 1876, p. 53—58.
VETH. Java II 1878, p. 67.
LEEMANS. Catalogus Leiden 1885, p. 124 N°. 124. Teekeningen door WILSEN van de tempelgrotten bij Koetaardja.
VERBEEK. Notulen XXVI 1888, p. 16.

203. Bara tĕngah.

District en afdeeling Poerwarĕdja.

Een beschreven steen, in 1890 opgezonden naar het Museum en opgenomen als steen N°. 78. De steen is van 823 Çaka.

Lit.

NOTULEN XXVIII 1890, p. 24 en 44. Bericht over opzending en ontvangst van steen Bara tĕngah.

204. Poerwarĕdja.

Hoofdplaats der residentie.

Twee beschreven steenen bij de regentswoning; nu in het Museum te Batavia als steenen N°. 62 en 63. Zij dragen de jaartallen 804 en 806 (?). Een van die steenen is afkomstig van desa Pĕndĕm uit het grensgebergte tusschen Bagĕlen en Jogjakĕrta. Op het erf achter de residentswoning 3 beelden en 4 ornamenten van tempels.

Lit.

TIJDSCHR. III 1855. Berigten XV. NETSCHER bericht over afteekening van een beschreven steen in den dalem van den Regent te Poerwarĕdja, afkomstig uit het grensgebergte met Jogjakĕrta; gezonden door den heer A. W. KINDER.
VAN DER CHIJS. Not. II 1864, p. 255. Bericht over 2 beschreven steenen in de regentswoning te Poerwarĕdja.
LEEMANS. Versl. Med. Kon. Ak. Lett. VIII 1865, p. 305.
AFDRUKKEN van twee steenen Poerwarĕdja, vermeld in FRIEDERICH's papieren Not. VII 1869 bijlage N.
FRIEDERICH. Tijdschr. XXIII 1876 p. 52 en 59. Twee beschreven steenen en 12 beelden te Poerwarĕdja. Een van de twee steenen is afkomstig van desa Pĕndĕm in het grensgebergte met Jogjakĕrta, de andere was ingemetseld.
AFDRUK steen Poerwarĕdja vermeld in Not. XIV 1876, Bijlage I, als N°. 15 der afdrukken naar Leiden verzonden (nu wêer te Batavia).
NOTULEN XXV 1887 p. 132 en 168. Over de twee beschreven steenen van Poerwarĕdja, en opzending daarvan naar Batavia.

205. Pĕndĕm.

District Loano, afdeeling Poerwarĕdja.

Een beschreven steen, later te Poerwarĕdja in de regentswoning (zie boven), nu in het Museum te Batavia als steen N°. 62 of N°. 63; welke van de twee is onzeker.

Lit.

FRIEDERICH. Tijdschr. XXIII 1876, p. 59.

206. Ngalian.

District Kaliwiro, afdeeling Lĕdok.

Drie ruw gebeitelde menschenbeelden en eene vierkante figuur op een steen uitgesneden; op den bergrug genaamd Koeta pĕkalongan; en dicht daarbij, in de doekoe Pajadan der desa Lĕbak een ruw bewerkte nandi, lang 2, breed 0.75 meter.

Lit.

WILSEN. Tijdschr. XI 1862 p. 459. Met afbeelding plaat I. e.

207. Sawangan.

District Wanasaba, afdeeling Lĕdok.

Een ruïne van een tempel, door Assistent-Resident SERVATIUS ontdekt, nu geheel vervallen. Verder een groot fraai voetstuk (joni) versierd met 3 slangen en 1 schildpad; een kleiner dergelijk voetstuk, en een zeer beschadigd ganeça-beeld.

Lit.

WILSEN. Tijdschr. XI 1862, p. 455, 456. Met afbeelding op plaat I. a.
FRIEDERICH. Tijdschr. XXIII 1876, p. 62 »Interessante joni".

208. Krĕtĕg.

District Wanasaba, afdeeling Lĕdok.

Bij de vroegere pasanggrahan Krĕtĕg verscheidene beelden, nu niet meer aanwezig.

Lit.

WILSEN. Tijdschr. XI 1862, p. 457.

209. Mĕrtakanda.

District Sapoeran, afdeeling Lĕdok.

Een beschreven steen, afdruk in het Museum. De steen zelf is eenigen

tijd te Wanasaba geweest, nu opgenomen in het Museum te Batavia als steen N°. 75.

Lit.

STEINMETZ. Not. XVI 1878, p. 79. Aanbieding afdruk in duplo van steen Mĕrtakanda.

NOTULEN XXVI 1888, p. 161, 162. Aanbieding nieuwen afdruk van steen Mĕrtakanda.

BRANDES. Not. XXVII 1889, p. 16. Afdruk steen Mĕrtakanda niet leesbaar.

210. Top Goenoeng Soembing.

District Sapoeran, afdeeling Lĕdok.

Een javaansch graf, van »Kjai Mĕkoekoewan".

Lit.

STEINMETZ. Notulen XVI 1878, p. 115.

OUDEMANS. Tijdschr. v. h. Binn. Bestuur III 1889, p. 375.

211. Rĕtja.

District Wanasaba, afdeeling Lĕdok.

Vier beelden van hier (3 çiwa's, 1 ganeça), alle overgebracht naar het Museum te Batavia.

Lit.

WILSEN. Tijdschr. XI 1862, p. 457.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerpen N°. 30, 31, 50, 186.

212. Top Goenoeng Sĕndara.

District Kali alang, afdeeling Lĕdok.

Op de topogr. kaart staat vermeld »een boeddha graf". JUNGHUHN geeft het niet op. Volgens mededeeling van den Regent van Lĕdok zijn op den Sĕndara geen graven, maar is er alleen een groote steen, die door den inlander als een soort van kramat wordt beschouwd, en den naam heeft van »Watoe djonggol". Het zou volgens de legende de zitplaats geweest zijn van Kjai Mĕkoekoewan, wiens graf zich op den Soembing bevindt (zie boven).

Later ontving ik nog een schetskaartje van den top van den Goenoeng Sĕndara, vervaardigd door den assistent-wedana van Kali tjĕtjĕp, die den top in October 1889 bezocht. De steen »watoe djonggol" bevindt zich aan het Z. W. uiteinde van den platten top.

213. Pĕsindon.

District Kali alang, afdeeling Lĕdok.

Twee beschreven plaatjes, één van goud, één van zilver, van 826 Çaka; nu in het Museum. Twintig beelden en andere voorwerpen, nu ook in het Museum.

Lit.

Notulen XV 1877, p. 116. Bericht over een belangrijke vondst van oudheden bij Wanasaba.

Notulen XVI 1878, p. 14, 19, 35, 36. Berichten over opzending en ontvangst der oudheden van Pĕsindon.

Holle. Tijdschr. XXV 1878, p. 464, 465. Beschreven metalen plaatjes van de desa »Pasindoer" (Pĕsindon) met facsimile. Transcriptie en vertaling door Prof. Kern; zijn beide van 826 Çaka.

Steinmetz. Not. XVIII 1880, p. 64. De desa heet niet Pasindoer maar Pasindon (of Pĕsindon).

Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 791. Plaatjes Pĕsindon en noot op blz. 228 van Dr. Brandes. Voorwerpen Nos. 482, 487, 497, 498, 499, 500, 508, 513, 518, 519, 550, 634, 645, 647, 668 en 676. Zestien zilveren en gouden beeldjes van Pĕsindon.

214. Desa Tjandi.

District Kali alang, afdeeling Lĕdok.

Dertig jaar geleden stond hier nog een tempel, nu geheel vervallen.

Lit.

Pet. Notulen VI 1868, p. 57. »Bij desa Tjandi worden nog overblijfsels van kleine tempels gevonden."

Steinmetz. Not. XVIII 1880, p. 64.

215. Wanasaba.

Hoofdplaats der afdeeling Lĕdok.

9 beelden en andere voorwerpen, nu in het Museum. Één beeld met Nâgarî-inscriptie, nu in het Museum. Vier en twintig beelden, gedeeltelijk afkomstig van den Diëng, nog aanwezig op het erf van den Assistent-Resident, waaronder een fraaie doerga van den Diëng.

Lit.

Münnich. Indisch Magazijn 2e twaalftal 1845, p. 185. Beelden bij de woning van den Assistent-Resident te Wanasaba.

Notulen I 1863, p. 252, 283 en 284. Aanbieding en opneming in het Museum van twee bronzen beeldjes, waarvan één met inscriptie.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 161. Beelden te Wanasaba, afkomstig van den Diëng.

Van Kinsbergen. Photo's N°. 151—155. Vijf beelden te Wanasaba.

Friederich. Tijdschr. XXIII 1876, p. 52. Zestien beelden.

Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 640 met Nâgarî-inscriptie; en p. 188 de noot van Brandes. Voorwerpen N°s. 6, 17^a^, 18, 59, 77, 153^a^ (Not. XXI 1883, p. 136) 201, 250. Acht beelden van Wanasaba, vermoedelijk afkomstig van den Diëng.

216. Afdeeling Lĕdok.

Elf beelden en andere voorwerpen, nu in het Museum. Grootendeels waarschijnlijk van den Diëng afkomstig.

Lit.

Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerpen N°. 510, 529, 536, 539, 553, 559, 614. Zeven beelden uit de afdeeling Lĕdok.

217. Bĕrahol.

District Lĕksana, afdeeling Lĕdok.

Een beschreven steen, afdruk in het Museum. De steen zelf is eenigen tijd te Wanasaba geweest, nu opgenomen in het Museum te Batavia als steen N°. 74.

Lit.

Steinmetz. Not. XVI 1878 p. 114. Aanbieding afdruk in duplo van steen Bĕrahol.

Notulen XXVI 1888, p. 161, 162. Aanbieding nieuwen afdruk van steen Bĕrahol.

Brandes. Not. XXVII 1889, p. 16. Steen Bĕrahol is van 788 (?) Çaka.

218. Kali bĕbĕr.

Eertijds hoofdplaats van het district Kali alang, afdeeling Lĕdok.

De steen van Kĕndal (zie bij Sĕmarang), nu in het Museum te Batavia als steen N°. 20 is van deze plaats afkomstig. Hij is van 783 Çaka. Hoepermans zegt dat de steen afkomstig is uit het district Kali bĕbĕr nabij den Diëng. Hij bedoelt dus wellicht het district Kali alang, waarvan de hoofdplaats vroeger Kali bĕbĕr was, en niet de hoofdplaats zelf. In Notulen XII p. 121 wordt ook duidelijk de vroegere hoofdplaats genoemd.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865, (In het Museum).

Notulen XII 1874, p. 121. Geschenk van den Regent van Kĕndal van een beschreven steen, afkomstig van Kali bĕbĕr, onder Wanasaba.

Brandes in Groeneveldt's Catalogus 1887. Steen N°. 20 van Kĕndal (Kali bĕbĕr) is van 783 Çaka.

219. Kali lawang.

District Kali alang, afdeeling Lĕdok.

Een steenen trap, die noordelijk naar het Diëng-plateau voert en bij Kali lawang, ten noorden van Kali bĕbĕr, begint. Grootendeels in vervallen staat. Schijnt bij het meer Tjĕbong te eindigen. Breedte der treden ruim 1 meter, met de boomen 1.30 à 1.40 meter. Hoogte der treden meestal 0.12 tot 0.14 meter.

Lit.

Pet. Notulen VI 1868, p. 54—59. Verslag over den stand der werkzaamheden op het Diëng-plateau op 22 Januari 1868. Hierin p. 57 een verslag over oude trappen bij het meer Mendjer (trap van Kali lawang).

Friederich. Tijdschr. XXIII 1876 p. 62. Over een trap, die 3 kilometer ten Z. W. van Tĕlaga Mendjer begint.

220—221. Diëng-plateau en gebergte Prahoe.

District Kali alang, afdeeling Lĕdok.

Hierbij behoort eene kaart van het Diëng-plateau, op schaal van 1 : 10.000 (als carton op blad III).

Het groote Prahoe-gebergte, waar 5 residentie's van Java samenkomen, namelijk Pĕkalongan, Sĕmarang, Kĕdoe, Bagĕlen en Banjoemas, is een ingestorte vulkaan. Van den rand zijn nog enkele stukken over, waartoe in de eerste plaats de eigenlijke rug Prahoe behoort. De kraterbodem binnen dien ouden rand is door de uitgeworpen stoffen van later ontstane eruptiepunten voor een groot gedeelte overdekt. Een gedeelte is echter nog over en dit wordt het Diëng-plateau genoemd, 510 meter beneden den bovengenoemden Prahoe-rug en ongeveer 2050 meter boven zee gelegen. De oorspronkelijke kraterbodem was echter vroeger op de meeste plaatsen 2 meter lager, en is na de oprichting der Hindoe-tempels opgehoogd door kleideeltjes, die verschillende riviertjes van de omliggende bergen afvoerden, gedeeltelijk wellicht ook door later uitgeworpen vulkanische asch. De waterafvoer van het plateau werd daardoor belemmerd en om hieraan te gemoet te komen hebben de Hindoe's reeds een afvoerkanaal gegraven, dat van de zoogenaamde Ardjoeno-tempels in N. W. richting naar den bovenloop van de valleí Dolok voerde.

Het middelste gedeelte van het plateau is ook nu nog moerassig; de rivier Toelis, die op den Goenoeng Prahoe ontspringt en de grens tusschen de residentie's Banjoemas en Bagĕlen vormt, loopt eerst naar het meertje Baleh Kambang in het moerassige gedeelte, dan zuidelijk en vervolgens westelijk naar het meertje Tĕroes, en dan steeds westelijk en zuidwestelijk verder, om eindelijk in de Sĕrajoe-rivier, die ook op den Goenoeng Prahoe ontspringt, te vallen.

Dat het plateau vroeger werkelijk lager was, volgt uit de ligging van de fundamenten der tempels, die 2 meter diep in den grond zitten, zooals bij uitgraving bleek, toen de heer Van Kinsbergen ze wilde photografeeren.

De vlakte is peervormig, de grootste lengte bedraagt 1800, de grootste breedte op de hoogte van de pasanggrahan 800 meter. Voor zoover zij niet te moerassig is, is de vlakte met gras begroeid en levert bij zonneschijn met omringende bergen een fraai en vriendelijk geheel. Bij regenweêr is het er echter zeer guur en onaangenaam.

Het is aan het initiatief van het Bestuur van het Bataviaasch Genootschap te danken, dat de Regeering in der tijd besloot, uitgravingen op het Diëng-plateau te laten doen en de reeds bekende tempels te laten photografeeren. Die uitgravingen begonnen in het jaar 1864 onder de leiding van den heer Van Kinsbergen met het ontblooten van den voet der Ardjoena-tempels; hij had echter zooveel last van het water, dat hij beginnen moest een kanaal van hier naar het meertje Baleh kambang te graven, alvorens den voet dier tempels te kunnen bloot leggen. Men was van plan dit kanaal nog verder zuidelijk te verlengen, tot beoosten het meertje Tĕroes, maar dit plan is niet tot uitvoering gekomen (zie de kaart).

Later zijn die uitgravingen voortgezet onder toezicht van den ingenieur der Burg. Openbare Werken Pet, nog later onder den ingenieur Mijer. In het jaar 1878 zijn de onderzoekingen gestaakt, omdat men weinig nieuws meer vond. Behalve fundamenten van tempels zijn bij de uitgravingen enkele beschreven steenen en verscheidene beelden ontdekt, die nu gedeeltelijk bij de pasanggrahan op het plateau zijn geborgen, gedeeltelijk naar het Museum te Batavia zijn overgebracht.

De heer Pet vervaardigde eene kaart van de geheele vlakte, op schaal van 1 : 2500, waarop de tot 1867 bekende tempels en fundamenten alle aangegeven zijn. Deze kaart is later door den heer Mijer bijgewerkt tot het einde van 1876. Na dien tijd zijn nog slechts enkele kleine onbeduidende fundamenten gevonden, die niet op de kaart voorkomen. Het carton op blad III is eene verkleinde reproductie van de kaart van de heeren Pet en Mijer, de namen der tempels zijn van die kaart overgenomen, maar de spelling der namen is verbeterd door Dr. Brandes.

Een gedeelte der oudheden ligt op grondgebied van Banjoemas, een ander gedeelte in de Bagĕlen. Van het Diëng-plateau zijn een tal van beelden afkomstig, die men vroeger aantrof en gedeeltelijk nog vindt te Pĕkalongan, Batoer, Karang kobar, Bandjar nĕgara, Wanasaba en Poerwarĕdja. Een gedeelte van die beelden is nu in het Museum te Batavia. Zij zijn alle zuiver çiwaitisch, geen enkel boeddhistisch beeld wordt daaronder aangetroffen. Behalve deze beelden behooren tot het Diëng-plateau (**220**) en het Prahoe-gebergte (**221**) de volgende oudheden:

1. *Eene collectie beelden* bij de pasanggrahan op het Diëng-plateau zelf.

2. *Eene collectie van 44 beelden en andere voorwerpen*, nu in het Museum te Batavia, vermeld in Groeneveldt's Catalogus als van den Diëng afkomstig.
3. *Tjandi Darawati*, de noordelijkste tempel, ingestort.
4. *Tjandi Parikěsit*, sedert 1873 ingestort.
5. *Een bekleedingsmuur* van bekapte andesietsteenen ten zuiden van de pasanggrahan, tegen een terras waarop nog de fundamenten te vinden zijn van 5 kleine gebouwtjes, genaamd:

6 en 7. *Tjandi Darawati* (even als N°. 3).
8. *Tjandi Abijasa.*
9. *Tjandi Pandoe.*
10. *Wachtkamer* (?).
11—14. *Tjandi Magěrsari*, 4 fundamenten van kleine gebouwtjes.

Ten westen van de pasanggrahan in de vlakte hebben de meeste tempels gestaan, waarvan sommige nog gespaard gebleven zijn.

15—17. *Drie kleine fundamenten*, genaamd Kraton Ardjoena Poentadewa.
18. *Een groot fundament*, uitgegraven in 1866, op de kaart gemerkt N°. 1, en genaamd Tjandi Poentadewa.
19—21. *Drie groote fundamenten*, uitgegraven in 1867, op de kaart gemerkt N°. 2, 3 en 4. Aan die fundamenten is nog waar te nemen dat er vroeger twee of drie gebouwen op stonden.
22. *Een klein fundament*, staande op een grooter, het eerste uitgegraven in 1864, het laatste in 1875, dicht aan den voet van den berg Panggonan.
23—29. *Zeven fundamenten*, uitgegraven in 1875.
30. *Een klein fundament*, uitgegraven in 1876.
31—35. *Vijf kleine fundamenten*, uitgegraven in 1876/77, niet op de kaart aangegeven.
* 36. *Tjandi Ardjoena*, nog vrij goed bewaard.
* 37. *Tjandi Sĕmar*, tegenover de vorige.
* 38. *Tjandi Srikandi*, een tempel, en een fundament er voor.
* 39. *Tjandi Koesoema Poentadewa* (of alleen Tjandi Poentadewa, even als N°. 18) een tempel tusschen twee fundamenten.
40. *Een fundament* tegenover Tjandi Poentadewa, genaamd Tjandi Dĕrma.
* 41. *Tjandi Sĕmbadra.*

De met * gemerkte tjandi's zijn de 5 z. g. Ardjoena-tempels.

42—51. *Tien fundamenten* van kleine gebouwtjes tegen en op den voet van het Panggonan-gebergte, en wel:

37. Tjandi Sĕntjaki.
38. Tjandi Antarĕdja.
39. Tjandi Petroek.

40. Tjandi Nalagareng.
41—42. Twee fundamenten, genaamd Tjandi Nakoela Sadewa.
43. Tjandi Gatot katja.
44—46. Drie kleine fundamenten zonder naam, nabij Tjandi Bima.

52. *Tjandi Bima of Wĕrkodara*, de fraaiste der Diëng-tempels; de top is echter ook gedeeltelijk ingestort.

53. *Een tunnel met luchtgaten*, genaamd Aswatana, blijkbaar gegraven met het doel om het water der moerassig geworden vlakte af te leiden naar den oorsprong van het riviertje Dolok.

54. *Een beschreven rotsblok* tusschen de meren Wĕrna en Pĕngilon, door Junghuhn ontdekt. Aan de éene zijde zijn met zwarte inkt of verf eenige karakters en het jaartal 1132 Çaka afgebeeld.

55. *Een beschreven rotsblok*, ten oosten van het vorige, ook tusschen de twee meren. Tegen een vlakken wand zijn 8 langwerpig vierkante vakken met roode verf afgebakend, waarop nog enkele letters en een rad met 8 spaken zichtbaar zijn. Verder is alles helaas onleesbaar. In een grotje vlak bij dezen wand zijn enkele krullen, met roode verf getrokken, zichtbaar, maar geen letters meer. Ontdekt in Augustus 1889 door den Controleur van Wanasaba F. H. D. H. Von Ende.

56—61. *Zes beschreven steenen*, nu in het Museum te Batavia; N°. 11, 18, 55, 56, 57 en 58; één daarvan N°. 58 (de z. g. hana sima-steen, afgebeeld bij v. Kinsbergen, photo's N°. 145, 146) draagt het jaartal 731 Çaka.

62. *Een beschreven steen*, vroeger aanwezig bij den inlander Hadji Doelsalam, schijnt verloren te zijn.

63—64. *Twee beschreven steenen*, nu in het Museum N°. 15 en 30, afkomstig van den berg Panggonan ten westen van het Diëng-plateau, zijn reeds bij de oudheden der Residentie Banjoemas beschreven.

65. *Een beschreven steen* van 783 Çaka, later te Kĕndal, nu in het Museum te Batavia N°. 20, is afkomstig òf uit het district Kali alang, òf wel van de vroegere hoofdplaats van dit district, Kali bĕbĕr, hierboven bij de oudheden der residentie Sĕmarang reeds genoemd. Hij kan dus ook tot de Diëng- of Prahoe-steenen gerekend worden.

66—67. *Twee steenen*, ieder met den afdruk van één voetzool, op den rug Prahoe (buiten de kaart).

68—70. *Drie trappen* naar het Diëng-plateau. De steenen treden, ruim 1 meter (zonder de boomen) breed, meestal 0.12 tot 0.14 meter hoog, schijnen hoofdzakelijk dáár aangebracht te zijn waar de hellingen van het terrein zwaar zijn; maar men vindt ze ook op vlakkere gedeelten.

Een trap, die van de residentie Pĕkalongan over Dieles en Sigĕmplong naar den Diëng voerde, is hierboven beschreven (residentie Pĕkalongan).

Ook de trap, die uit de Bagĕlen van Kali lawang, benoorden Kali bĕbĕr, naar het meer Tjĕbong leidde, is hierboven reeds genoemd. Een derde trap voerde van het meer Tjĕbong naar het plateau, en is veel korter dan de twee andere. Alle drie de trappen zijn zeer vervallen. Er schijnen nog zijtakken van deze drie wegen geweest te zijn, die echter door den vervallen staat en de begroeiing niet goed meer te vervolgen zijn.

Lit.

HORSFIELD. Verh. VIII 1816 (2e druk 1826). Essay on the geography etc. Op blz. 206 wordt gehandeld over een steenen trap naar het Diëng-plateau.

RAFFLES. History II 1817, p. 30—33 (2e druk van 1830 p. 32—35). Met 2 platen van een tempel tegenover p. 32; en 5 platen tegenover p. 56 waarop metalen beeldjes van het Diëng-gebergte zijn afgebeeeld.

DOMIS. Journaal eener Reis van Walerie naar het gebergte Praauw. Verh. XII 1830, p. 357—383.

BUDDINGH. Tijdschr. v. Nederl. Indië 2 j. I 1839, p. 333—349. Verslag over den Diëng, volgens eene lezing, gehouden op eene vergadering van het Ba aviaasch Genootschap. Opgenomen in de verhandeling van I. J. VAN SEVENHOVEN: Java ten dienste van hen, die over dit eiland wenschen te reizen. Tijdschr. v. Ned. Indië 2e j. I 1839 p. 321—355.

SIEBURGH. Twee platen in olieverf, aanwezig in 's Rijks Ethnographisch Museum te Leiden. Vermeld als N°. 4 (tempel Bimo) en N°. 6 (grafstede) te Diëng in de lijst van SIEBURGH's platen in de Kopiïst 1e j. 1842, p. 380 en volg.

JUNGHUHN. Indisch Magazijn 1e twaalftal N°. 4, 5, 6, 1844, p. 78—80. Oudheden van het Diëng-gebergte. Met een kaart.

JUNGHUHN. Tijdschr. v. Nederl. Indië 6e j. II 1844, p. 353. 21 tempels en een trap in het Diëng's gebergte.

JUNGHUHN. Topographische und naturwissenschaftliche Reisen durch Java. Magdeburg 1845, p. 376—384. Gunung Prahu oder Diëng. Op blz. 382—384 wordt over het plateau Diëng gesproken, en ook kort over de tempels.

JUNGHUHN. Java I 1850, p. 548. En het »landschaptafereel N°. 10", waarop Diëng-tempels voorkomen; de plaatsing der tempels is door JUNGHUHN echter veranderd.

BLEEKER. Tijdschr. v. Nederl. Indië 1850 II. Fragmenten eener Reis over Java p. 145 en volg. Zeer kort bericht over de tempels op het Diëng-plateau.

JUNGHUHN. Java II 1853, p. 238—240 en 268—275. Met een kaart van het Diëng-plateau, schaal 1:40.000; en een afbeelding van de rotsinscriptie.

JUNGHUHN. Carton van het Diëng-gebergte, schaal $\frac{6}{350.000}$, op zijne kaart van Java 1855, die zelf op schaal $\frac{1}{350.000}$ is.

Netscher. Tijdschr. III 1855. Berigten blz. XIV, XV. Bericht dat de heer A. W. Kinder afteekening heeft gezonden van een koperen plaat van het Diëng-gebergte.

Crawfurd. A descriptive Dictionary etc. 1856, p. 120: Diëng; p. 360: Gunung Prau.

Buddingh. Neerlands Oost-Indië I*1859 p. 207. Over Diëng.

Mickler. Aanteekeningen aangaande het Diëng-gebergte etc. opgenomen in 1859. Natuurk. Tijdschr. v. Neerl. Indië XXIII 1861 p. 54—67. Hierbij behoort eene kaart, die hier echter niet gepubliceerd is. Waarschijnlijk dezelfde kaart, die later gedrukt is in het Tijdschr. v. h. Aardr. Genootschap II 1877.

Leemans. Algemeene Konst- en Letterbode 1861, N°. 33 p. 257—258. Oud Kawi-opschrift door Dr. F. Junghuhn op Java ontdekt. Het jaartal wordt 1135 Çaka opgegeven (moet wezen 1132).

Wilsen. Fragment uit eene beschrijving van de Residentie Bagĕlen. Tijdschr. XI 1862 p. 448—455. Over Diëng en de trappen daarheen.

Van Kinsbergen. Photo's van den Diëng, genomen in 1864, N°. 89—150. Twee en zestig stuks photogrammen van tempels, beelden en een beschreven steen. (de hana sima-steen N°. 145 en 146).

Leemans. Oudheidkundige onderzoekingen en ontdekkingen op Java. Vers. Med. Kon. Akad. Lett. VIII 1865, p. 301: Twee steenen van den Diëng, die eerst te Batoer, toen te Banjoemas waren. (Dit zijn de steenen Panggonan. Verb.); p. 302: Over indruksels van twee voeten op steenen op den Goenoeng Prahoe; p. 304: Over Diëng, uit een brief van Friederich; p. 306—333: Leemans over den Diëng, naar verslagen en teekeningen van Cornelius (een nederlandsch genie-officier, die in opdracht van Raffles in 1814 den Diëng bezocht; Baker was daar in 1815, Horsfield in 1816) Horsfield, Raffles (Baker) Junghuhn, Sieburgh, Buddingh, Brumund, (manuscript) en Wilsen.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 156—161. Over Diëng.

Friederich. Rapport over reizen gedaan op Java. Tijdschr. XXIII 1876, p. 44—52. Friederich bezocht den Diëng in 1864; het stuk is geteekend Buitenzorg 17 Juni 1868, maar is eerst 8 jaar later gedrukt.

Leemans. Boro Boedoer 1873, p. 418—419. Over Diëng.

Kern. Bijdr. Kon. Inst. 3e reeks IX 1874, p. 208. Mededeeling dat volgens Cohen Stuart de naam Diëng (dihyang) op oude oorkonden van Java voorkomt.

Ferguson. History of Indian and Eastern Architecture 1876, p. 659—660. Over het »Djeing Plateau".

Veth. Tijdschr. v. h. Aardrijkskundig Genootschap I 1876, p. 332. Uittreksel uit een voordracht over den Diëng.

Heijnen Pr. Drie bergvlakten op Java. (Tĕnggĕr, Diëng, Bandoeng). Tijdschr. »Onze wachter" 1877, p. 33—78. Het plateau van Diëng.

Veth. Tijdschr. v. h. Aardr. Genootschap II 1877 p. 337. Een woord bij

de kaart van het Diëng-gebergte. Met een kaart, schaal 1:50.000. (Waarschijnlijk de kaart door MICKLER bedoeld, zie boven).

VETH. Java II 1878, p. 27, 28, 47 en 49—67.

VETH. Eigen Haard 1879, p. 263. Tjandi Ardjoena; met afbeelding van den tempel.

HOLLE. Alphabetten 1882, p. 48. Afbeelding der rotsinscriptie met jaartal 1130 Çaka (moet wezen 1132).

LEEMANS. Catalogus Leiden 1885, p. 115 N°. 1—15. Teekeningen van Diëng-tempels etc: p. 125 N°. 121: Teekening der rotsinscriptie Diëng, door JUNGHUHN; p. 126 N°. 160—162: Teekeningen door WILSEN van Diëng-tempels in inkt; p. 127 N°. 177—181: Teekeningen door WILSEN van Diëng-tempels in potlood.

BRANDES. Tijdschr. XXXI 1886, p. 250—252 de noot. Over Diëng-steenen.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Vier en veertig beelden en andere voorwerpen van den Diëng, nu in het Museum.

STEENEN beelden, basreliefs enz. N°s. 22, 24, 58, 95, 96, 136, 137, 152, 181, 182, 191, 303, 304, 329, 331, 335, 356, 367, 400, 407—410, 419, 438, 439, 448, 449, 454—460. Samen 35 stuks.

METALEN beelden N°s. 511, 692. Twee stuks.

BRANDES in GROENEVELDT's Catalogus 1887. Beschreven steen N°. 18 van den Diëng.

BRANDES. Tijdschr. XXXII 1888, p. 108, de noot. Over Diëng, en het jaartal 731 Çaka op den hana sima-steen.

NOTULEN I 1863, p. 56—58; 72. Gouv. besluit van 2 December 1862, N°. 1, waarbij de Directie van het Bat. Genootschap gemachtigd wordt, met den heer J. VAN KINSBERGEN eene overeenkomst aan te gaan tot het vervaardigen van photographiën van oudheden. Bericht dat die overeenkomst gesloten is bij acte van 27 December 1862.

N. B. De heer VAN KINSBERGEN vertrok in April 1863, bereisde Buitenzorg, de Preanger-Regentschappen, Cheribon, Pekalongan, overal oudheden photographeerende, en kwam in 1864 op den Diëng aan, waar hij 62 photogrammen vervaardigde.

NOTULEN I 1863, p. 278, 279. Aanbieding door Mr. v. D. CHIJS, namens JUNGHUHN, van eene photographische afbeelding der rotsinscriptie van den Diëng.

NOTULEN II 1864, p. 226—228. Over aankomst van den heer VAN KINSBERGEN op Diëng, en begin der uitgravingen aldaar.

NOTULEN II 1864, p. 261—269. Brief van VAN KINSBERGEN dd. Wanasaba 30 September 1864; over 62 genomen photogrammen, en uitgravingen op het Diëng-plateau.

NOTULEN III 1865, p. 25. Aanbieding voorwerpen van Diëng door v. KINSBERGEN.

NOTULEN III 1865, p. 60—65. Jaarverslag van de Directie van het Bat. Genootschap, over de werkzaamheden in 1864.

NOTULEN III 1865, p. 108—114. Brief van de commissie (M^rs^. H. ROCHUSSEN, H. D. LEVYSSOHN NORMAN en N. P. VAN DEN BERG) dd. Diëng 18 Mei 1865, over de opgravingen aldaar.

NOTULEN III 1865, p 115—120. Missive van het bestuur van het Bat. Genootschap aan de Regeering over de wijze van voortzetting der uitgravingen.

NOTULEN IV 1866, p. 82—88. Gouv. besluit van 4 Maart 1866 N°. 8, over de voortzetting der uitgravingen op den Diëng.

NOTULEN IV 1866, p. 159—160. Jaarverslag der Directie van het Bat. Genootschap, over de werkzaamheden in 1865.

NOTULEN IV 1866, p. 186. Bericht van ingenieur G. A. PET van 19 Juli 1866, over den stand der Diëng-uitgravingen.

NOTULEN IV 1866, p. 232—235. Verslag stand Diëng-uitgravingen, missive van 24 Augustus 1866, door ingenieur PET.

NOTULEN IV 1866, p. 257—260. Verslag stand Diëng-uitgravingen op 19 Augustus 1866, missive van 9 Nov. 1866. Door ingenieur PET.

NOTULEN V 1867, p. 44—45. Verslag ingenieur PET over stand werkzaamheden Diëng op 18 Maart 1867.

NOTULEN V 1867, p. 60—61. Verslag ingenieur PET over stand werkzaamheden Diëng op 21 Mei 1867.

NOTULEN V 1867, p. 88—92. Verslag ingenieur PET over stand werkzaamheden Diëng op 10 September 1867. Hierin wordt gehandeld over 2 trappen, één bij het meer Tjebong, één naar de zijde van Pekalongan bij desa Kemplong (Sigëmplong) en D les.

NOTULEN VI 1868, p. 22—24. Brief van den Controleur van Këboemen over trap langs D les en Sigëmplong naar den Diëng.

NOTULEN VI 1868, p. 54—59. Verslag ingenieur PET over stand werkzaamheden Diëng op 22 Januari 1868. Hierbij een verslag over trappen bij het meer Mendjer.

NOTULEN VII 1869, p. 43. Verslag ingenieur PET over Diëng tot 7 Juni 1869.

NOTULEN VII 1869. Bijlage N. Papieren van FRIEDERICH. Hierin zijn vermeld 3 afdrukken van een Diëng-steen.

NOTULEN VIII 1870, p. 28—29. Verslag ingenieur PET over Diëng tot 20 Januari 1870.

NOTULEN VIII 1870. Bijlage D. Verslag ingenieur PET over Diëng tot 10 September 1870.

NOTULEN IX 1871, p. 64. Aanbieding van een afteekening eener inscriptie op een Diëng-steen, gevonden bij tjandi Darawati.

NOTULEN IX 1871. Bijlage A. Verslag ingenier PET over Diëng, tot 10 Juni 1871. Hierin wordt gehandeld over het vinden van een beschreven steen bij tempel Darawati, den noordelijksten tempel van het plateau.

NOTULEN X 1872, p. 32. Bericht over ontvangst te Batavia van den steen gevonden bij tjandi Darawati. Dit is steen Museum N°. 18.

NOTULEN X 1872, Bijlage I. Verslag ingenieur PET over Diëng tot 1 Juli 1872.

NOTULEN XI 1873, p. 112, 113. Mr. VAN DER CHIJS deelt mede, dat hij bij de pasanggrahan Diëng uit 150 beelden en fragmenten van tempels 42 stuks heeft uitgezocht, die geschikt zijn om naar Batavia vervoerd te worden.

NOTULEN XIII 1875. Bijlage B. Verslag ingenieur A. MIJER (ingediend door Eerstaanwezend ingenieur A. F. VAN HAASTERT) over Diëng tot medio 1875. (Eerste verslag sedert Juli 1872, Not. X 1872. Bijlage I).

NOTULEN XIV 1876. Bijlage B bij notulen van 13 Juni 1876. Verslag ingenieur MIJER (ingezonden door ingenieur VAN HAASTERT) over Diëng van medio 1875 tot begin 1876. Zeven fundamenten opgegraven.

NOTULEN XIV 1876. Bijlage A bij notulen van 1 Augustus 1876. Brief ingenieur PET over Diëng tot 22 April 1876; voorafgegaan door een levensbericht van den ingenieur G. A. PET door het bestuur van het Bataviaasch Genootschap.

NOTULEN XV 1877 p. 61. Over het verloren gaan van eene teekening van het Diëng-plateau, en de ontvangst eener nieuwe kaart van den ingenieur A. MIJER.

NOTULEN XV 1877, p. 103, 129, 142. Berichten over het vinden van een klein beeldje, nog 2 beelden, en een ganeça op Diëng, door ingenieur MIJER.

NOTULEN XV 1877, p. 113 en 130. Bericht over het vinden van 2 brokstukken van een beschreven steen en nog 2 stukken van denzelfden steen op het Diëng-plateau.

NOTULEN XV 1877. Bijlage C. Verslag ingenieur MIJER over Diëng tot ultimo 1876. Nog 5 kleine fundamenten opgegraven, nabij de oude waterleiding. Op de kaart zijn deze 5 niet aangegeven.

NOTULEN XVI 1878, p. 19. Bericht over 2 beeldengroepen, gevonden op het Diëng-plateau.

NOTULEN XVI 1878, p. 37. Bericht van den Resident van de Bagëlen, dat bij het verslag over Diëng (zie Bijlage IV) gevoegd zijn 14 plattegrondteekeningen van fundamenten.

NOTULEN XVI 1878. Bijlage IV. Verslag ingenieur MIJER over Diëng tot ultimo 1877. Hierbij 14 teekeningen van fundamenten, en een »Staat, aantoonende het aantal, de soort en de vindplaats der benoorden de pasanggrahan op het Diëng-plateau bewaard wordende oudheden". Deze staat bevat 36 nommers.

NOTULEN XVI 1878, p. 45. Gouvernements besluit van 5 April 1878, N°. 21, waarbij wordt te kennen gegeven dat het der Regeering niet wenschelijk voorkomt de opgravingen op den Diëng voort te zetten. (Bij besluit van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid van 24 April 1878 N°. 4864 zijn de opgravingen gestaakt en *f* 300 's jaars voor gewoon onderhoud toegestaan.)

NOTULEN XXIV 1886, p. 29. Over afteekeningen van 3 inscriptie's op Diëng-steenen, door Mevrouw LEBER.

Notulen XXIV 1886, p. 127. Over 2 afdrukken van Diëng-steenen, gezonden door den heer J. F. Scheltema.

Notulen XXIV 1886, p. 186—189. Brandes over 11 Diëng-steenen, waarvan er twee dezelfde zijn, dus 10. Hiervan zijn er twee weg, blijft 8.

Notulen XXV 1887, p. 61 en 62. Brandes, over verzending van (7?) Diëng-steenen.

Notulen XXV 1887, p. 85. Brandes over Diëng-steenen. Nu 7 stuks in het Museum,

Notulen XXVI 1888, p. 2, 3 en 23. Over 3 nieuwe Diëng-steenen en brokstukken.

Notulen XXVI 1888, p. 41. Verzending dezer 3 steenen naar Batavia.

Notulen XXVI 1888, p. 62. Brandes over deze steenen; slechts twee ontvangen; één daarvan is het ruggestuk van een beeld of iets dergelijks, zonder schrift, de andere is de hana sima-steen door Van Kinsbergen afgebeeld, Photo's N°. 145 en 146. Deze is van 731 Çaka.

Notulen XXVII 1889, p. 130—132. Brandes over 11 (eigenlijk 9) Diëng-steenen, waarvan er nog één ontbreekt.

Notulen XXVIII 1890, p. 9 en 10. Verbeek over inscriptie op een rots, ontdekt in Augustus 1889 door den controleur Von Ende, met twee niet zeker leesbare jaartallen (936? en 930? Çaka).

222. Residentie Bagělen.

43 beelden en andere voorwerpen van steen en metaal, van verschillende vindplaatsen uit de residentie Bagělen, nu in het Museum te Batavia, vermeld in Groeneveldt's Catalogus. Makende met de reeds vermelde van Srěpeng (1), Rětja (4), Wanasaba (10), Lědok (11), Pěsindon (21) en Diëng (44), samen 134 beelden en andere voorwerpen van de residentie Bagělen. Ook zijn uit deze residentie afkomstig de Kawi-Oorkonden (Cohen Stuart) N°. XVIII en XX. N°. XVIII is van 746 Çaka (copie?). N°. XX is van 841 Çaka (volgens Dr. Brandes). De plaat N°. XX is in het Rijks Museum van oudheden te Leiden. (Zie Leemans Catalogus Leiden 1885, p. 102 N°. 526).

KĔDOE.

RESIDENTIE KĔDOE.

De oudheden van deze residentie zijn gerangschikt naar de districten, welke zijn: Soemawana, Lĕmpoejang, Kĕdoe, Djĕtis en Prapak in de afdeeling Tĕmanggoeng; Bandongan, Minoreh, Magĕlang, Ngasinan, Balak, Prabalingga en Rĕmameh in de afdeeling Magĕlang.

District Soemawana.

Gĕdong Sanga.

De zoogenaamde »Negen tempels"; een tempelgroep, die gedeeltelijk op grondgebied van Kĕdoe, gedeeltelijk op grondgebied van Sĕmarang ligt.

Deze tempels zijn reeds bij de residentie Sĕmarang beschreven (zie N. 148).

223. Kĕnteng.

De desa ligt 1 kilometer ten zuiden van Soemawana. Drie ronde steenen met gaten van boven; waarschijnlijk blokken om rijst in te stampen.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

224. Pĕrtapan.

Een heuvel aldus genoemd, onder de desa Kali lengseng. Men vindt hier een groote lingga, van 1.10 meter hoogte, en 2 ronde steenen ballen.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

225. Tiana.

Bij desa Kaloran. Een slecht geconserveerd beeld.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

226. Soetjen.

In het gehucht Mandang der desa Soetjen zijn in 1887 verscheidene zilveren voorwerpen in den grond gevonden. Daaronder zijn zonneschermen voor beelden met inscriptie's. Eén daarvan, van 765 Çaka, is zeer belangrijk, omdat daarbij vermeld wordt, dat de pajong geschonken is in de maand Çaitra, op den 15den (der lichte helft van de maand) *bij maansverduistering*, op Maandag. Deze datum komt overeen met 19 Maart 843 n. Chr., op welken datum werkelijk eene maansverduistering heeft plaats gehad.

Lit.

Notulen XXV 1887, p. 35. Bericht over het vinden van gouden en zilveren voorwerpen in het gehucht Mandang, desa Soetjen.

Notulen XXVI 1888, p. 20—25. Ontvangst der voorwerpen van Mandang, met nota van Brandes. Het jaartal op een der pajong's is 765 Çaka.

Notulen XXVI 1888, p. 111—113; en p. 113—117. Nota's van Professor J. A. C. Oudemans en van Brandes over den datum op den zilveren pajong van Mandang, waarop eene maansverduistering plaats had. Die datum is 19 Maart 843 na Chr.

Notulen XXVI 1888, p. 45 en 94. Over zilveren bak, waarin de voorwerpen van Mandang geborgen waren. Aangekocht door het Museum.

227. Kandangan.

Een ronde steen met gat van boven (rijstblok) staat in deze desa.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

228. Loh kĕnteng.

Een ronde steen met gat van boven (rijstblok) in deze desa.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

229. Wanasari.

Een badplaats, 1½ meter diep. Op den bodem is in der tijd een steenen urn of doos gevonden, die in October 1865 naar Magĕlang is gebracht. Waar die doos zich nu bevindt, is onbekend.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

230. Pakoenden.

Twee groote steenen zonder schrift, echter blijkbaar gereed gemaakt om te beschrijven; verder tempelsteenen.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

231. Gĕwanoe.

Ten zuiden van desa Dalĕman. Een javaansche kerk met een onderstuk, gebouwd van tjandisteenen. Daaronder is een voetstuk (z. g. joni).

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

232. Kĕdoeng lo.

Een geheel vervallen tempel en enkele beelden. De voorwerpen van Pakoenden, Gĕwanoe en Plikon zijn waarschijnlijk alle van Kĕdoeng lo afkomstig.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

233. Plikon.

Een ganeça-beeld en 6 ronde gebeitelde steenen.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

District Lĕmpoejang.

234. Tjandi Argapoera, ook Tjandi Gĕdong genaamd.

Een tempel (waarschijnlijk waren er vroeger meer) aan de helling van het Prahoe-gebergte, nabij de Sĕmarang'sche grens. Alleen de fundamenten zijn over. De trap ligt aan de oostzijde. Verder beelden en voetstukken. Ook zijn van hier afkomstig 2 rakshasa's en 2 singa's bij de regentswoning te Tĕmanggoeng en *één* beschreven steen, die gebruikt zou zijn voor een riool van de assistent-resident's woning te Tĕmanggoeng (?). Elders, bij de beschrijving van de oudheden der hoofdplaats Tĕmanggoeng, zegt HOEPERMANS dat er *twee* beschreven steenen te Tĕmanggoeng waren, beide afkomstig van Tjandi Argapoera.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

District Kĕdoe.

235. Tĕlahap.

Een groote beschreven steen, in twee stukken, gevonden bij paal 28. Vervoerd naar de controleurswoning te Magĕlang, nu zoo het schijnt verloren.

Bij Tĕlahap is bij gelegenheid van eene aardstorting op 23 April 1866 aan de oevers der rivier Gandoel een steenen trap van 89 treden gevonden.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

Notulen IV 1866, p. 184, 209 en 232. Not. V 1867, p. 16. Over trap Tĕlahap.

Pet. Tijdschr. XVI 1867, p. 471—474. Over trap Tĕlahap.

Afdrukken van steen Tĕlahap vermeld in Friederich's papieren, Not. VII 1869 Bijlage N; en Not. XIV 1876 Bijlage II N°. 14 der afdrukken van het Museum te Batavia.

Veth. Java II 1878, p. 69.

236. Tjandi Kĕboemen.

Een geheel vervallen tempel, trap aan de oostzijde, bij desa Boemen of Kĕboemen. Verder een voetstuk.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

Friederich. Tijdschr. XXIII 1876, p. 109—111. Een vervallen tempel.

237. Tjandi Bongkol.

Een geheel vervallen tempel en een zeer groot gebroken voetstuk (joni), 1.30 meter lang. Een beschreven steen is van hier gebracht naar het residentiehuis te Magĕlang.

Verder in de desa Tjandi, een weinig ten westen van de Tjandi Bongkol, beelden (nandi, voetstukken, ganeça, twee banaspati's) en een groote hoeveelheid tempelsteenen.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

Friederich. Tijdschr. XXIII 1876, p. 109. Een vervallen tempel in desa Bongkol, 4½ kilometer van Tjandi Kĕboemen.

Afdruk steen, waarschijnlijk van Bongkol, vermeld in Friederich's papieren Not. VII 1869 Bijlage N, als afdruk steen Magĕlang, en in Not. XIV 1876, Bijlage II, N°. 13 der afdrukken van het Museum te Batavia, als wellicht? afkomstig van Moentoeng (?).

238. Kramat.

Nabij den oever van het riviertje Těmpoeroeng, op het gebied der desa Kramat, maar nabij desa Djamoes, 3 kilometer van Djoemprit, vindt men een nandi met eene slapende vrouw op hetzelfde voetstuk. Verder 4 voetstukken (z. g. joni's) een nandi, en tempelsteenen.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

239. Tjandi Pĕrot.

Een tempel tusschen de wortels van een grooten boom. Een beschreven steen van hier is gebracht naar het residentiehuis te Magĕlang. De steen is van 774 Çaka, is in 1890 naar het Museum te Batavia gezonden, en opgenomen als steen N°. 80.

Lit.

JUNGHUHN. Tijdschr. v. Nederl.-Indië 6e j. II 1844, p. 354.

BUDDINGH. Neêrlands Oost-Indië I 1859, p. 179 en 183.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

AEDRUKKEN van een steen afkomstig van Tjandi Pĕrot, toen te Magĕlang, vermeld in FRIEDERICH's papieren. Not. VII 1869 Bijlage N; en Not. XIV 1876, Bijlage II N°. 21 der afdrukken van het Museum te Batavia, als afkomstig van Pring Apoes (?).

LEEMANS. Boro Boedoer 1873, p. 420—434.

VETH. Java II 1878, p. 68.

NOTULEN XXVIII 1890, p. 52. Ontvangst steen Magĕlang te Batavia.

240. Tjandi Pring apoes.

Een tempel, ingang aan de westzijde. In de kamer van deze tjandi staat een nandi, lang 1.44, hoog 0.60 meter. Vijf minuten gaans van de desa Pring apoes staat in de sawah nog een nandi.

Lit.

JUNGHUHN. Tijdschr. v. Nederl.-Indië 6e j. II 1844 p. 356.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

VETH. Java II 1878, p. 68.

241. Tĕlaja.

Ligt vlak bij desa Tradji. Vijftien groote vierkante bekapte steenen, 1 meter lang en breed en van boven met een kromme figuur voorzien, die boven de oppervlakte een weinig uitsteekt.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

242. Tradji.

Een voetstuk, een lingga en tempelsteenen.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

243. Karang tĕngah.

De desa ligt nabij Tradji. Drie stukken van een beschreven steen, één daarvan is eenigen tijd bij het controleurshuis te Magĕlang geweest, en is nu verloren. De 2 andere stukken zijn nu in het Museum te Batavia, opgenomen als de steenen N°. 27 en 34.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

AFDRUKKEN van steen Karang tĕngah vermeld in FRIEDERICH's papieren Not. VII 1869 Bijlage N, en in Not. XIV 1876 Bijlage I, N°. 18 der afdrukken verzonden naar Leiden, en Bijlage II N°. 17 der afdrukken van het Museum te Batavia.

BRANDES in GROENEVELDT's Catalogus 1887. Steenen N°. 27 en 34 (waarbij opgegeven wordt »afkomst onbekend") zijn de twee fragmenten van den steen Karang tĕngah.

244. Goenoeng Pĕrtapan.

Niet te verwisselen met Pĕrtapan in het district Soemawana (zie boven).

Een geheel vervallen tempel, alleen de fundamenten nog te zien, op den heuvel Pĕrtapan bij desa Tjandi, $1\frac{1}{2}$ kilometer van Tradji.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

245. Goenoeng Ambĕng.

Een van boven plat afgegraven heuveltje bij de desa Gĕdong sĕpatian; op dien heuvel heeft waarschijnlijk een of ander gebouw gestaan. Ik vond er in 1887 alleen eenige bekapte steenen van zachte verweerde andesietbreccie.

246. Margawati.

Ten westen van Wirasari; op de topographische kaart foutief »Karang" genoemd. Hier was vroeger het centrum van de fokkerij der uitstekende Kĕdoe-paarden.

Men vindt er twee steenen, gereed gemaakt om te beschrijven; ook is hier in 1865 bij uitgraving een urn met beschreven gouden plaatjes gevonden. Wáár de urn gebleven is, is onbekend, de gouden plaatjes zijn wellicht die vermeld als N°. 789 in Groeneveldt's Catalogus.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

Groeneveldt. Catalogus 1887 N°. 789 en noot op p. 227 van Brandes. Zes stuks beschreven gouden plaatjes uit de Kĕdoe.

247. Wirasari.

Een beschreven steen in het gehucht Wirasari der desa Wiradana. Waar die steen gebleven is, is onbekend; te Wirasari is hij niet meer.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

Afdrukken van steen Wirasari vermeld in Friederich's papieren. Notulen VII 1869, bijlage N.

248. Ngoemboelan.

Een kleine beschreven steen van 786 Çaka; afdruk in het Museum.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

Afdruk van steen Ngoemboelan vermeld in Friederich's papieren, Notulen VII 1869 bijlage N, en Not. XIV 1876 Bijlage II, N°. 19 der afdrukken van het Museum te Batavia.

District Djĕtis.

249. Gandasoeli.

De plaats ligt 3 kilometer ten zuiden van Parakan. Een geheel vervallen tempel op de plaats genaamd »tjandi". Een groot gedeelte der steenen is verbruikt voor het koffiepakhuis en de brug te Parakan. Verder een nandi met slapenden man (pendant van de nandi met slapende vrouw van desa Kramat, zie boven), 2 vierkante en 2 ronde steenen met eene holte in het midden, en *twee* (of drie) beschreven steenen. Een er van is eerst in de desa Diwak, toen bij de controleurswoning te Magĕlang geweest, nu, zooals het schijnt, verloren. De andere is een beschreven ruwe riviersteen, nog ter plaatse; deze bevat 14 regels schrift en is van 769 Çaka.

Er bevindt zich in het Museum nog een afdruk van een *derden* steen, ook vermeld als van Gandasoeli. Het is onbekend waar die steen nu is.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

AFDRUKKEN VAN STEEN GANDASOELI N°. 2 en VAN STEEN DIWAK (= Gandasoeli N°. 1) vermeld in FRIEDERICH's papieren, Notulen VII 1869 Bijlage N; verder in Not. XIV 1876. Bijlage I, N°. 16 en 17 der afdrukken naar Leiden verzonden, en Bijlage II, N°. 20 en 18 der afdrukken van het Museum te Batavia.

250. Nagasalam.

(N. B. Eén kilometer ten N. W. van deze desa ligt in het district Kĕdoe een 2e desa Nagasalam).

Vier metalen beelden, nu in het Museum te Batavia.

Lit.

NOTULEN XVI 1878, p. 45, 46. Over 4 beelden van »Nogosalam".

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerpen N°. 485, 496, 528 en 608. Wishnoe, ҫiwa, ganeҫa, bodhisatwa.

251. Tĕmanggoeng.

Hoofdplaats der afdeeling.

Bij het huis van den Regent twee singa's, 2 ganeҫa's, 2 rakshasa's en 2 andere beelden, alle geteerd. Verder eenige nagemaakte beelden van kalk en steenen, ook geteerd. Vóór het huis van den Controleur stonden vroeger (1863) twee beschreven steenen, waarvan er volgens HOEPERMANS één gebruikt zou zijn voor een riool (?).

Al deze voorwerpen zijn, zooals reeds boven gezegd is, volgens HOEPERMANS, afkomstig van Tjandi Argapoera, in het Prahoe-gebergte.

In November 1889 vond ik op het regentserf te Tĕmanggoeng 2 beschreven steenen; beide hebben een vooruitstekenden rand; één daarvan is in 1890 naar Batavia gezonden en gebleken te zijn van 786 Ҫaka; opgenomen als steen N°. 81.

De steen waarvan FRIEDERICH een afdruk maakte, heeft ook het jaartal 786 Ҫaka, maar deze steen heeft blijkens den afdruk een anderen vorm. Wellicht is dit de steen die nu nog te Tĕmanggoeng is; het opschrift is nagenoeg onleesbaar geworden, en het zal dus moeilijk uit te maken zijn, of dit werkelijk de steen is, door FRIEDERICH vermeld als afkomstig van Tjandi Argapoera.

De oude controleurswoning is nu de assistent-residents woning; hier zijn geen oudheden meer.

Uit het regentschap Tĕmanggoeng, zonder nadere opgaaf der vindplaats, is afkomstig een koperen plaat, waarvan transcriptie door Holle in Verh. XXXIX 1880.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

Afdruk van steen bij controleurswoning Tĕmanggoeng vermeld in Friederich's papieren, Notulen VII 1869 Bijlage N.

Friederich. Tijdschr. XXIII 1876, p. 108. Tĕmanggoeng, beschreven steen bij controleurswoning; op erf Regent 2 singa's en 2 rakshasa's.

Holle. Notulen XIII 1875, p. 83 en Notulen XIV 1876, p. 73. Over koperen plaat door den Regent van Tĕmanggoeng aan den Resident Tromp, en door dezen aan het Genootschap geschonken.

Holle. Verh. XXXIX 2e stuk 1880. Transcriptie van de koperen plaat van Tĕmanggoeng.

Verbeek. Not. XXVIII 1890, p. 11. Over 2 steenen te Tĕmanggoeng.

Notulen XXVIII 1890, p. 52. Ontvangst van één der twee steenen van Tĕmanggoeng te Batavia; deze is van 786 Çaka, even als de steen, waarvan Friederich een afdruk maakte, maar die blijkens dien afdruk een anderen vorm had, en dus niet dezelfde kan zijn. Waarschijnlijk is dit de steen, die nu nog te Tĕmanggoeng staat; de twee steenen, door Hoepermans bedoeld, zouden dan beide terecht zijn, en het bericht dat er één voor een riool gebruikt zou zijn, onjuist wezen.

Notulen XXVIII 1890, p. 53. Bericht dat de steen, die nu nog te Tĕmanggoeng is, te zwaar is om vervoerd te worden.

252. Brongkol.

Een mĕsighit (javaansche kerk), waarvan het onderstuk uit tempelsteenen bestaat. Aan één der hoeken een voetstuk.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

253. Paingan.

Ten zuiden van Tĕmanggoeng. Op de topographische kaart staat Pahingan of Paningan.

Een gouden beeldje, hoog 18.8 centimeter, met voetstuk, lotuskussen en achterstuk van zilver. Nu in het Museum.

Lit.

Notulen I 1863, p. 305, 306. Gouden wishnoe-beeld van Paingan, gekocht voor *f* 732.

Groeneveldt. Catalogus. Voorwerp N°. 486. Wishnoe-beeld van Paingan.

254. Boemen wetan.

In de oude desa Moengsĕng boemen, nu vereenigd met Boemen wetan, staat een groote banaspati.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

255. Pikatan.

Een geheel vervallen tempel.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

256. Wanakĕrsa.

Nabij deze desa, 1½ kilometer ten zuiden van desa Tambarak, twee heuvels, waarop tempeltjes gestaan hebben, die nu geheel vervallen zijn.

De steenen der tempels te Pikatan en Wanakĕrsa zijn gebruikt voor de Praga-brug bij Kranggan en de mĕsighit te Brongkol.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

257. Bakalan.

Bij desa Loenge. Een zeer groote lingga.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

District Prapak.

258. Koentjen wetan.

In de desa Koentjen wetan, nabij desa Ngĕpok, een graf, genaamd Sĕntana dawa, met een rond steenen grafpaaltje aan elk uiteinde. Bij het noordelijke paaltje ligt een platte beschreven steen in 3 stukken. De steen is van 800 Çaka.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

AFDRUKKEN STEEN »Ngĕpok" (= Koentjen wetan) vermeld in FRIEDERICH's papieren Notulen VII 1869 Bijlage N; en Not. XIV 1876, Bijlage II, N°. 16 der afdrukken van het Museum te Batavia.

259. Sela gana of Tjandi gana.

Twee geheel vervallen tempels op den berg Soekarini bij doekoeh Ngobaran der desa Bawang. Volgens den Controleur Kruijsboom zijn de fundamenten nog te zien. Niet door mij bezocht.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).
Friederich. Tijdschr. XXIII 1876, p. 100—103.

District Bandongan.

260. Sela gria.

Een tempel met 3 buitennissen, waarin çiwa als goeroe, ganeça en doerga, aan de zuid-, west- en noordzijde geplaatst zijn. De kamer is leeg. De ingang ligt aan de oostzijde; aan beide zijden van den ingang een deurwachter.

Lit.

Buddingh. Tijdschr. v. Nederl.-Indië 1e j. II 1838, p. 407—410. Tempel Selo Grio. Is in 1835 door Resident Hartman ontdekt.
Junghuhn. Tijdschr. v. Nederl.-Indië 6e j. II 1844, p. 356. Over Selo grio. Met afbeelding, vervaardigd in het jaar 1840.
Buddingh. Neêrlands Oost-Indië I 1859, p. 179 en 183.
Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).
Friederich. Tijdschr. XXIII 1876, p. 90—96.
Leemans. Boro Boedoer 1873, p. 420.
Veth. Java II 1878, p. 69.
Notulen XXIII 1885, p. 59. Aanbieding van eene photographie van Sela gria door den heer W. Meijer.
Leemans. Catalogus 1885, p. 126 N°. 163. Teekening in inkt van Tjandi Selo grio door Wilsen.

261. Desa Tjandi goenoeng.

Bij desa Sangoe banjoe. Beelden en tempelsteenen. Onder de beelden een gebroken ganeça, een afgeslepen nandi en een voetstuk (volgens Controleur Kruijsboom).

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

262. Grot Watoe rong of Sela rong.

In het gebergte Beser, boven de doekoeh Trĕsmi, der desa Paren (niet op de topogr. kaart voorkomende) een onafgewerkte tempelgrot met lingga's en voetstukken. De ingang is door afstorting van steenen nu grootendeels gesloten, zoodat men alleen kruipend kan binnenkomen. Een lingga met voetstuk is nog te zien. Mededeeling in 1890 van den Controleur van Magĕlang G. L. H. Kruijsboom.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).
Friederich. Tijdschr. XXIII, 1876, p. 98—99.

District Minoreh.

263. Desa Tjandi.

Deze desa ligt 3 kilometer ten zuiden van Salaman. Een nandi en 2 voetstukken, benevens gebakken tempelsteenen.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

264. Kanggan.

Een desa, ongeveer 1 kilometer ten westen van Bara boedoer aan den grooten weg naar Salaman. Hier staat een voetstuk, waarnaar men vroeger met een steenen trap afdaalde; de trap is nu met aarde overdekt. Mededeeling van den Controleur van Moentilan, C. J. Hasselman.

265. Bara Boedoer.

Een prachtig boeddhistisch bouwwerk, het grootste hindoe-monument van Java, wel bekend uit de beschrijving van Professor C. Leemans, de daarbij behoorende platen van Wilsen, en de photogrammen van Van Kinsbergen. Boeddha-hoofden en enkele boeddha-beelden van hier zijn in het Museum te Batavia. Boven de kort geleden blootgelegde onderste reeks basreliefs zijn korte inscriptie's aangebracht. Twee boeddha-koppen, van Bara-Boedoer afkomstig, zijn op het landhuis Roempin (Buitenzorg), zooals hierboven vermeld is. (Zie N°. **10**).

Lit.

H. C. Cornelius. »Beschrijving van de ruines, bij den inlander bekend onder

de benaming van Boro-Boedoer". Handschrift met teekeningen van het jaar 1814 in het Rijks Museum van Oudheden te Leiden.

RAFFLES. History II 1817, p. 29—30 (30—32) »Boro-Bodo". Met afbeelding van een Gandarva op een plaat tegenover p. 44 fig. 1; op een plaat tegenover p. 54 afbeeldingen van 2 boeddhakoppen, fig. 2 en 3. In den atlas van 1844, behoorende bij de 2de editie van 1830, komen bovendien nog de volgende platen voor:

N°. 45 Plan of the great Pyramidal Temple, called Boro-Bodor (plattegrond).
N°. 46 Temple of Boro-Bodor, in the District of Boro in Kedu (Gezicht op den tempel).
N°. 47 Outer Elevation of the First Gateway and Façade of the 3 terrace.
N°. 48 Elevation of ditto of the 4 terrace.
N°. 49 Interior Elevation of ditto of the 4 terrace.
N°. 50 Ditto ditto of the 5 terrace.
N°. 51 Ditto ditto of the 6 terrace.
N°. 52 Elevation and Façade of the Gateway supporting the 7 terrace.
N°. 53 Interior Elevation of the Gateway and Façade of the 7 terrace.
N°. 54 Elevation and Section of one of the Bell-shaped or conical Temples surrounding the large Central one in Boro Bodor.
N°. 55 Elevation and Section of the large Central Temple in Boro Bodor.

CRAWFURD. History of the Indian Archipelago II 1820, p. 197. Titelplaat (gezicht op Bara Boedoer); plate 19—24 Basreliefs; plate 26 een singa, plate 29 een boeddha in een der klokken van Bara Boedoer.

CRAWFURD. On the ruins of Boro Budor in Java; with 7 plates. Transactions of the literary Society of Bombay, II 1820, p. 154—166 (2[e] druk 1876, p. 163—176).

A. W. VON SCHLEGEL. Java und Bali. Indische Bibliothek I 1820, p. 399 en v.

W. VON HUMBOLDT. Ueber die Kawi-Sprache auf der Insel Java I 1836, p. 120—171.

F. G. VALCK. Tijdschr. v. Nederl. Indië 3[e] j. I 1840 p. 183, 184.

SIEBURGH. Afbeeldingen in olieverf, van Bara Boedoer, en basreliefs van dien tempel; vermeld als N°. 7—11 in de lijst van SIEBURGH's platen in de Kopiïst 1[e] j. 1842 p. 380 en v.

JUNGHUHN. Tijdschr. v. Nederl. Indië 6[e] j. II 1844, p. 357.

MÜNNICH. Ind. Magazijn 2[e] twaalftal 1845, p. 179. Over een beeld op den heuvel Daghi, bij Bara Boedoer gevonden.

BLEEKER. Tijdschr. v. Nederl. Indië 1850, II p. 226.

JAVASCHE OUDHEDEN. 1852 (Gedrukt bij MIELING te 's Gravenhage). Een plaat van een trap en poort tusschen de terrassen; op blz. 1 een basrelief als vignet.

WILSEN. Tijdschr. I 1853, p. 235—300. Boro-Boedoer. En Bijlage II: Over het beeld Oendagie of toekang.

FRIEDERICH. Tijdschr. II 1854, p. 1—10. Eenige aanteekeningen op het stuk over Boro-Boedoer van WILSEN.

WILSEN. Boro-Boedoer, verklaard in verband met Brahmanendom en Boeddhisme. Handschrift in het Rijks Museum van Oudheden te Leiden.

CRAWFURD. A descriptive Dictionary etc. 1856, p. 66 »Boro Budor".
WILSEN. Korte omschrijving van de groote basreliefs welke zich op de 1e (de bovenste) rij van de 1e galerij bevinden. Handschrift van 1857, nu in het Rijks Museum van Oudheden te Leiden.
TIJDSCHR. v. NEDERL. INDIË 1858 II p. 105—115. De tempel van Boro-Boedoer in de residentie Kedoe (zonder auteursnaam).
BRUMUND. Tijdschr. v. Nederl. Indië 1858 II p. 252—260; 273—284; 353—396. »Te Boro-Boedoer".
BUDDINGH. Neêrlands Oost-Indië I 1859, p. 179.
LASSEN. Indische Altherthumskunde IV 1861 p. 511—513.
BRUMUND. Beredeneerde beschrijving van Boro-Boedoer. Handschrift in het Rijks Museum van Oudheden te Leiden.
H. YULE. Journal Asiat. Soc. Bengal. XXXI 1862, p. 20—24. Met fig. 4 en 5 (klokgebouw).
NOTULEN IV 1866, p. 6. Over een onafgewerkt boeddha-beeld, bij desa Ngaran op $^{3}/_{4}$ kilometer van Boro-Boedoer in de sawah gevonden.
FRIEDERICH. Tijdschr. XIX 1870, p. 411—421. Aanteekeningen over de hoofdtempels in Kadoe en Djokjakarta. Geteekend Buitenzorg Mei 1868. (Herdrukt in Tijdschr. XXIII 1876, p. 561—571). Op p. 420—421 (XXIII p. 570—571) wordt gehandeld over twijfelachtige jaartallen 781 en 871 Çaka in de 1e en de 4e galerij van Bara Boedoer.
FRIEDERICH. Tijdschr. XXIII 1876 p. 66.
BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 291—299. Over Boro-Boedoer, naar een handschrift van WILSEN.
NOTULEN VIII 1870, p. 22—25. Bericht van WILSEN, dat het plaatwerk Boro-Boedoer eindelijk gereed is, ofschoon de platen reeds van 1850 tot 1853 geteekend waren.
NOTULEN X 1872, p. 91. Gouv. besluit van 13 Augustus 1872, N°. 20, waarbij de Directie van het Bat. Gen. gemachtigd wordt met den heer J. VAN KINSBERGEN een overeenkomst te sluiten tot het vervaardigen van photogrammen van den Bara Boedoer.
LEEMANS. Boro-Boedoer op het eiland Java, 1873. Met eene kist met platen, bevattende 17 zoogenaamde tekstplaten in étui, en 393 groote platen van basreliefs, bouwkundige teekeningen enz. Op den omslag der afleveringen van de platen een gezicht op Bara Boedoer, naar een van de olieverfschilderijen van den heer SIEBURGH. (Tekst in het hollandsch en in het fransch).
VAN KINSBERGEN. Not. XII 1874, p. 71—74. Verslag over Boro-Boedoer.
VAN KINSBERGEN. Not. XII 1874 Bijlage F. Lijst van 65 photogrammen van Bara Boedoer.
FERGUSON. History of Indian and Eastern Architecture 1876, p. 643—650 Boro-Buddor". Met 5 houtsneden, fig. 362 halve platte grond en fig. 363 opstand en doorsnede van Bara Boedoer. De eerste figuur komt voor in den atlas der 2e editie van RAFFLES' History, de tweede was daarvoor bestemd (volgens FERGUSON) maar is niet opgenomen; fig. 364: Doorsnede van een

der klokken (koepels) met een boeddhabeeld er in; fig. 365: De hoofdklok of dom boven op Bara Boedoer; fig. 366: Verkleinde copie van de plaat in »Javasche Oudheden". Trap en poort tusschen twee terrassen.

VETH. Java II 1878, p. 69—83.

A. PAYEN. Plaat in olieverf van Bara Boedoer, in 's Rijks Ethnographisch Museum te Leiden. Vermeld in den Catalogus der Amsterdamsche Tentoonstelling 1883, Groep I, klasse 3, inzending N°. I, voorwerp N°. 22.

LEEMANS. Catalogus Leiden 1885. Voorwerpen van Boro Boedoer. p. 27, N°. 111—115: Vijf hoofden van boeddhabeelden. p. 27 N°. 116—118: Handen van boeddhabeelden. p. 29 N°. 131: Gedeelte van een basrelief. p. 118—120: Teekeningen N°. 42—83, de meeste vervaardigd in 1814 (waarschijnlijk door CORNELIUS). p. 124 N°. 125 a—f: Photo's van 4 basreliefs, een boeddhabeeld en een tempelwachter. p. 125 N°. 142—156: Teekeningen van onderdeelen van Bara Boedoer. p. 126 N°. 158: Gezicht op Bara Boedoer, teekening in kleuren. p. 128 N°. 186: Beeld Oendagi van Goenoeng Dagi bij Bara Boedoer; teekening in potlood door WILSEN.

NOTULEN XXIII 1885, p. 156, 157. Over opgravingen aan den Bara Boedoer, door de Jogja'sche Vereeniging.

NOTULEN XXIV 1886, p. 27, 28, 113. BRANDES, over legenden op de nieuw uitgegraven basreliefs van Bara Boedoer.

NOTULEN XXIV 1886, p. 160—165. BRANDES, over legenden bij de basreliefs, uitgegraven door IJZERMAN en ROUFFAER.

NOTULEN XXV 1886, p. 160. ROUFFAER, beschrijving der 5 nieuw uitgegraven basreliefs van Bara Boedoer.

IJZERMAN. Tijdschr. XXXI 1886, p. 261—268. Iets over den oorspronkelijken voet van Boro-Boedoer. Met een plaat.

LEEMANS. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. III 1886, p. 93—96. Mededeeling over de nieuwe ontdekkingen aan den Bara Boedoer.

IJZERMAN. Bijdr. Kon. Inst. 5e r. I 1886, p. 577—579. Het Kinara Jataka op Boro Boedoer.

IJZERMAN. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 209—215. Over basreliefs van Bara Boedoer.

J. GRONEMAN. Indische Gids 9e j. I 1887 p. 99—125. De Bara Boedoer op Midden-Java.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerpen N°. 224—227, 236—245 en N°. 328 van Bara Boedoer.

E. COTTEAU. En Océanie 1888, p. 95—98. Over den Bara Boedoer; met een plaatje, zijnde eene verkleinde reproductie van een photogram van den photograaf CEPHAS te Jogjakĕrta.

NOTULEN XXVIII 1890, p. 100. Gouv. besluit van 3 September 1890 N°. 2, over ontgraving en photografeeren der onderste reeks basreliefs van Bara boedoer, waarvoor *f* 9000.— is toegestaan.

NOTULEN XXVIII 1890, p. 129. Bericht van den heer W. MEIJER over de nieuw ontgraven basreliefs van Bara boedoer.

266. Tjandi Pawon.

Een kleine tempel, niet ver van Bara Boedoer.

Lit.

Münnich. Ind. Magazijn 2e twaalftal 1845, p. 178. Over Tjandi Brodjonalan (Tjandi Pawon).

Bleeker. Tijdschr. v. Nederl. Indië 1850, II p. 226. Over Tjandi Brodjonalang.

Wilsen. Tijdschr. I 1853, p. 500—501.

Leemans. Boro Boedoer 1873, p. 4—10.

Veth. Java II 1878, p. 71.

Leemans. Catalogus Leiden 1885, p. 126 N°. 164—166, teekeningen in inkt; p. 128, N°. 183—185, teekeningen in potlood, van Tjandi Pawon, door Wilsen.

267. Bradjanalan.

Deze desa ligt vlak bij de overvaart over de Praga, niet ver van Tjandi Pawon. Men vindt er een fundament van roode gebakken steenen, waarop wellicht een pĕndapa gestaan heeft. In 1889 is dit fundament gedeeltelijk ontbloot door den Controleur van Moentilan, C. J. Hasselman.

District Magĕlang.

268. Dĕjangan.

Nabij de desa twee voetstukken. Mededeeling van den Controleur Kruijsboom van Magĕlang.

269. Plandi.

Een zeer groot voetstuk (joni) liggende op een heuveltje, half bedolven tusschen roode baksteenen. Wellicht stond hier een tempeltje.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

270. Bajĕman I.

Bij desa Plaosan. Een voetstuk.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

271. Plaosan.

In de desa een voetstuk. Mededeeling van den Controleur Kruijsboom van Magĕlang.

272. Klĕdokan.

Een staand beeld, niet nader beschreven. Mededeeling van den Controleur Kruijsboom.

273. Mĕrtajoedan (of Tĕngahan).

4 1/2 kilometer van Magĕlang. Bij het huis van den assistent-wĕdana 5 beelden, waaronder 2 nandi's.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

274. Wanapĕpak.

Een voetstuk. Mededeeling van den Controleur Kruijsboom.

275. Bajĕman II.

Deze desa ligt vlak bij de hoofdplaats Magĕlang. Hier vindt men: 2 ganeça's, 2 staande beelden (niet nader beschreven), 1 singa, 1 voetstuk, 1 waterspuier; samen 7 stuks. Mededeeling van den Controleur Kruijsboom.

276. Magĕlang.

Hoofdplaats der residentie.

Residentiehuis: Hier waren vroeger 3 beschreven steenen, in den tuin, één tusschen de wortels van een boom, afkomst onbekend, één van tjandi Pĕrot, in 1890 naar Batavia vervoerd, van 774 Çaka, opgenomen als steen N°. 80, en één van tjandi Bongkol, een paaltje, eveneens in 1890 naar Batavia gezonden en opgenomen als steen N°. 83. Verder ongeveer 50 beelden, waaronder een boeddha en 2 leeuwen van Bara Boedoer afkomstig; 24 andere beelden zijn vroeger opgezonden naar het Museum te Batavia.

Oude controleurswoning (nu bewoond door een Luitenant-kolonel): Hier waren vroeger ook 3 beschreven steenen, één afkomstig van Tĕlahap, één van Gandasoeli (= Diwak) en één van Karang tĕngah bij Tradji (zie boven). Alleen een klein steentje, nagenoeg onleesbaar, was in 1889 nog over; er wordt bij geofferd. Waar de andere steenen gebleven zijn, is onbekend.

Op het *Regentserf* waren vroeger 26 beelden, nu (1890) zijn er volgens den Controleur Kruijsboom nog 25 beelden en andere voorwerpen en wel 3 waterspuiers, 3 leeuwenkoppen, 2 singa's, 1 nandi, 5 voetstukken, 5 ganeça's, 2 staande vrouwenfiguren met hoog kapsel, en 4 stuks ornamenten.

Uit het *Regentschap Magĕlang*, zonder nadere opgaaf der vindplaats, zijn afkomstig de Kawi-Oorkonden van Cohen Stuart N°. XI—XV, samen 8 beschreven koperen platen. N°. XI (4 platen) is van 800 Çaka, N°. XIV is van 803 en N°. XV van 804 (?) Çaka.

Lit.

Münnich. Ind. Magazijn 2e twaalftal 1845, p. 185. Beelden bij de residentswoning te Magĕlang.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

Friederich. Tijdschr. XXIII 1876, p. 65. Beelden te Magĕlang. (Geschreven in 1868).

Afdrukken van drie beschreven steenen te Magĕlang en wel 1 afkomstig van tjandi Pĕrot, 2 van onbekende afkomst, waarvan 1 in een boom, vermeld in Friederich's papieren, Notulen VII 1869 Bijlage N; en Not. XIV 1876 Bijlage II, N°. 21 van Pring Apoes (waarschijnlijk moet dit zijn Tj. Pĕrot); N°. 13, wellicht van Moentoeng? (volgens Hoepermans van Tjandi Bongkol) N°. 15 in een boom van onbekende afkomst; afdrukken van het Museum te Batavia).

Notulen VIII 1870, p. 72, 78. Over vondst en afstand aan het Museum van 8 koperen platen, gevonden in het Regentschap Magĕlang.

Notulen X 1872, p. 100. Opzending van 24 beelden uit den residentietuin naar Batavia.

Cohen Stuart. Kawi-Oorkonden 1875, N°. XI—XV zijn van Magĕlang. N°. XI is van 800 N°. XIV van 803, N°. XV van 804 (?) Çaka.

Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerpen N°. 4, 20, 32, 55, 60, 73, 74, 78, 87, 108, 135, 140, 141, 143, 149, 156, 156a, 158, 173, 183, 185, beelden van Magĕlang. N°. 941 bidschel van Magĕlang.

Brandes. Not. XXVII 1889 p. 134—136. Over beschreven steenen, vroeger te Magĕlang.

Verbeek. Not. XXVIII 1890, p. 11 en 12. Over beschreven steenen te Magĕlang.

Notulen XXVIII 1890, p. 52. Ontvangst van een der steenen van Magĕlang te Batavia; deze steen is afkomstig van tjandi Pĕrot en is van 774 Çaka.

Notulen XXVIII 1890, p. 63 en 76. Over de twee andere steenen op het residentserf te Magĕlang; ontvangst van één daarvan (het paaltje) te Batavia.

277. Ngambangan.

Vlak bij Magĕlang. Een groot gebroken voetstuk, half bedolven in den grond van een javaansch kerkhof.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

District Ngasinan.

278. Tjĕtohan.

Een voetstuk, tegenwoordig half bedolven in den grond, in een sawah bij desa Tjĕtohan.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

279. Poetjang.

Twee beelden op het erf van den oppasser van den assistent-wĕdana.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

280. Goemboelan.

Niet ver van Poetjang. Op de plaats genaamd »tjandi" een geheel vervallen tempel (?) en twee beelden, namelijk één zonder hoofd en een nandi.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

281. Ajer panas bij desa Tjandi.

Een warme bron met 8 beelden, waaronder 1 doerga en 2 ganeça's; verder tempelsteenen, en 2 voetstukken (joni's). Bij de desa Tjandi heeft wellicht ? een tempel gestaan, maar er is niets meer van te zien. FRIEDERICH noemt deze plaats »Tjandi Oemboel" zooals de bevolking ze nu nog noemt. De bron ligt ruim 1 kilometer van Bamboe soerat, de tegenwoordige hoofdplaats van het district Prapak, en 4 kilometer van Gĕrabak, hoofdplaats van het district Ngasinan.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).
FRIEDERICH. Tijdschr. XXIII 1876, p. 105—106. Tjandi Oemboel. Warme bron en beelden.

282. Gĕrabak.

Hoofdplaats van het district Ngasinan.

Op het erf van den wĕdana een voetstuk en een lingga.

283. Tjandi Renteng.

Een geheel vervallen tempel tegen de helling van den Tĕlĕmaja, nabij desa Pandean. Alleen eenige beelden zijn over, en wel een doerga, een nandi, een lingga met voetstuk, tempelsteenen met basreliefs en 2 voetstukken.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).
FRIEDERICH. Tijdschr. XXIII 1876, p. 106.

District Balak.

284. Tĕgalrĕdja.

Op het erf van den wĕdana een ganeça en een 4-armig zittend beeld met hoog kapsel. Waarschijnlijk afkomstig van Gales. Mededeeling in 1890 van den Controleur KRUIJSBOOM van Magĕlang.

285. Gales.

Twee kilometer ten zuiden van Tĕgal rĕdja. Een aantal beelden, ganeça's, een lingga, voetstukken enz. Volgens den Controleur KRUIJSBOOM zijn er nu nog 7 voetstukken en een korte lingga; de beelden zijn er niet meer, twee er van schijnen naar Tĕgal rĕdja, de hoofdplaats van het district Balak, gebracht te zijn.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

District Prabalingga.

286. Desa Tjandi.

Ligt niet ver van desa Kapoean. Een trap van eenige treden tegen de helling van den Mĕrapi.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).
NOTULEN IV 1866, p. 5. Over een laag tjandisteenen bij desa Tjandi.

287. Tjandi Pĕndĕm.

Een tjandi, nog gedeeltelijk voorhanden, trap west.

Lit.

MÜNNICH. Ind. Magazijn 2e twaalftal 1845, p. 177. »Tjandi Pendom".
HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).
FRIEDERICH. Tijdschr. XXIII 1876, p. 66.

288. Tjandi Asoe.

Of Tjandi Andjieng. Een tempel nabij Tjandi Pĕndĕm, nog gedeeltelijk voorhanden. In de »MACKENZIE-collection" te Londen is eene afteekening van eene rotsinscriptie van Tjandi Asoe in de Kĕdoe. Ik heb de tjandi in November 1889 bezocht en een onderzoek ingesteld naar de inscriptie, maar niets gevonden. De tjandi staat midden in een vlak bebouwd terrein zonder rotsen, zoodat de inscriptie waarschijnlijk aangebracht was tegen de steile oevers van een der nabijgelegen rivieren, de Pabelan, of een zijner zijtakken, en wellicht door afbrokkeling verloren is gegaan. Ook bij de inlandsche bevolking en hoofden is van eene vroeger daar aanwezige inscriptie niets bekend.

Lit.

MÜNNICH. Ind. Magazijn 2e twaalftal 1845, p. 177 »Tjandi Andjing".
COHEN STUART. Bijdr. Kon. Inst. Nieuwe volgreeks, VI 1863 p. 160. Over facsimile van eene inscriptie »in de levende rots gehouwen te Chandioso in Kadhoe".
HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).
FRIEDERICH. Tijdschr. XXIII 1876, p. 66.

289. Tjandi Loemboeng.

Een tempel, ½ kilometer ten westen van Tjandi Asoe, aan de overzijde van de rivier Pabelan. Gedeeltelijk vervallen.

Lit.

MÜNNICH. Ind. Magazijn 2e twaalftal 1845, p. 176. Tj. Loemboeng.
HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).
FRIEDERICH. Tijdschr. XXIII 1876, p. 66.

290. Desa Tjandi soembĕr.

Enkele bekapte steenen en een voetstuk.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

291. Moengkidan.

Een steenen fundament of muur, 3 meter lang; twee ronde steenen en eenige tempelsteenen.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

292. Goenoeng Gana.

Beelden waren hier vroeger en een steenen doos of urn met verdiepingen, die volgens Hoepermans gelijken moet op de urn van Wanasari (zie boven). Wáár de urn gebleven is, is onbekend. Van de beelden is alleen een geschonden ganeça over.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

293. Moentilan.

Tien beelden, afkomstig van Goenoeng sari (zie later); 2 banaspati's, 2 basreliefs en tempelsteenen. Verder eenige beelden van hier, overgebracht naar het Museum te Batavia.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

294. Kĕndal.

Eenige groote tjandisteenen, in den grond begraven; volgens Hoepermans was hier ook een geheel vervallen tjandi, maar er is niets meer van te ontdekken.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

295. Ngradjĕk.

Een geheel vervallen tjandi (?) en groote tempelsteenen waren hier vroeger volgens Hoepermans. Nu is er volgens den Controleur Hasselman noch van den tempel noch van de losse steenen iets meer te zien.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

296. Mĕndoet.

Een fraaie tempel, met 3 groote en prachtige boeddhistische beelden in de binnenkamer, en basreliefs op de muren van buiten. Is in 1834 door Resident Hartman gereinigd van de bedekkende aarde en steenen.

Lit.

TIJDSCHRIFT van Ned.-Indië 1e j. II 1838, p. 70—73. Nieuw opgegraven oudheden in de residentie Kadoe. Met een plaat. (Zonder naam van den schrijver). Bericht over de ontdekking van Tjandi Mĕndoet. Op de plaat is het groote boeddhabeeld afgebeeld.

BUDDINGH. Tijdschr. v. Ned.-Indië 1e j. II 1838, p. 398—407. »Djandi Mundut" in 1839.

SIEBURGH. Afbeeldingen in olieverf van Tjandi Mĕndoet, aanwezig in 's Rijks Ethnographisch Museum te Leiden. Vermeld als N°. 1—3 in de lijst van SIEBURGH's platen in de Kopiist 1e j. 1842 p. 380 en v.

JUNGHUHN. Tijdschr. v. Nederl. Indië 6e j. II 1844 p. 358.

JUNGHUHN. Top. und naturw. Reisen durch Java I 1845, p. 156—157.

BLEEKER. Tijdschr. v. Nederl. Indië 1850, II p. 225.

JAVASCHE OUDHEDEN 1852—1856. (Gedrukt bij MIELING te 's Gravenhage). Hierin eene teekening van »Tjandi Moendoet".

BUDDINGH. Neerl. Oost-Indië I 1859, p. 179, 180—181.

H. YULE. Journal Asiat. Soc. Bengal, XXXI 1862, p. 16—20 »Mundot". Met fig. 1 (tempel); fig. 2 (boeddha-beeld in den tempel); fig. 3 (gedeelte van het lijstwerk).

FRIEDERICH. Tijdschr. XIX 1870, p. 411—421.

WILSEN. Tijdschr. XX 1873, p. 166—191. De boeddhistische trimoerti op Java, voorgesteld in den tempel te Mĕndoet. Met 6 platen.

LEEMANS. Boro Boedoer 1873, p. 423.

Mr. C. T. VALCK. Not. XIII 1875, p. 63. Nota over de bedekking van tjandi Mĕndoet met aarde, die waarschijnlijk opzettelijk bij het bouwen om de muren is geplaatst.

FERGUSON. History of Indian and Eastern Architecture 1876, p. 650—651.

VETH. Java II 1878, p. 84—86.

NOTULEN XXIII 1885, p. 59. Aanbieding van eene teekening en plattegrond van Tjandi Mĕndoet door den heer W. MEIJER.

LEEMANS. Catalogus Leiden 1885, p. 127 N°. 167—176. Teekening van Tjandi Mĕndoet door WILSEN.

NOTULEN XXVIII 1890, p. 98 en 130. Aanbieding van een photogram van het groote beeld in den tempel Mĕndoet, en van 4 photo's van den tempel zelf, door den heer W. MEIJER te Magĕlang.

297. Ngoman.

Volgens den Controleur HASSELMAN is hier een klein ganeça-beeld.

298. Ngawen.

Een tamelijk groot doch geschonden beeld, dicht bij den weg naar Moentilan. Opgaaf van den Controleur HASSELMAN. Volgens HOEPERMANS moet hier ook een tempel geweest zijn.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

299. Goenoeng Sari.

Een van boven platte heuvel met een geheel vervallen tempel. De beelden van Moentilan moeten van hier afkomstig zijn. Bij ontgraving zijn op den top veel bekapte tjandisteenen gevonden.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

District Rĕmameh.

300. Goenoeng Dali.

Een heuvel bij desa Bobosan. Op den top van den heuvel een inlandsche begraafplaats, waar zich twee lingga's en twee verminkte beelden bevinden. Aan den voet van den heuvel een nandi. Opgaaf van den Controleur HASSELMAN.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

301. Toembrĕp.

Een kleine nandi. Opgaaf van den Controleur HASSELMAN.

302. Goenoeng Woekir.

Een groote heuvel, waarop waarschijnlijk een nu geheel vervallen tempel gestaan heeft, ± 5 meter in het vierkant. De put was vroeger nog te zien, 2.90 meter lang en breed, en 4.50 meter diep, nu met steenen gevuld. Verder beelden (doerga, ganeça, nandi, voetstuk).

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

303. Tjanggal.

Deze doekoe behoort tot de desa Kadiloewih en ligt ten westen van desa Tjarikan. Geen van beide desa's zijn op de topographische kaart te vinden. Tjarikan ligt nagenoeg west van desa Mantingan. In de doekoe Tjanggal nabij Goenoeng Woekir is een beschreven steen gevonden, nu opgenomen in het

Museum te Batavia als steen N°. 4, met het jaartal 654 Çaka, het *oudste* tot nog toe bekende jaartal van Java. Wel is waar zijn de wenggi-opschriften van West-Java veel ouder, maar deze hebben geen jaartallen doen kennen.

Lit.

NOTULEN XVII 1879, p. 42, 90, 164. Bericht over het vinden, de opzending en de ontvangst te Batavia van steen Tjanggal.

NOTULEN XXII 1884, p. 55, 56. Mededeeling van Prof. KERN over den steen Tjanggal, van 654 Çaka.

KERN. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. I 1884, p. 264, 265. Korte mededeeling over steen Tjanggal.

KERN. Bijdr. Kon. Inst. 4e r. X 1885, p. 125—138. Sanskrit-inscriptie van Java, van den jare 654 Çaka. Met een plaat.

LEEMANS. Catalogus Leiden 1885. Bijvoegsel bij p. 112, A N°. 41 (*a*). Afdruk in papier van steen Tjanggal.

BRANDES in GROENEVELDT's Catalogus 1887. Steen N°. 4 is van Tjanggal. Jaartal 654 Çaka.

304. Goenoeng Singa barong.

Gelegen tusschen de desa's Mantingan en Gĕmampang. Een geheel vervallen tempel en enkele beelden volgens HOEPERMANS. Volgens den Controleur HASSELMAN is van den tempel niets meer te zien, alleen is er nog een fraaie steenen leeuw zonder kop, een nandi en groote ronde steenen. De vorm van dezen heuvel doet denken dat zij door menschenhanden gevormd is.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

305. Mantingan.

Bij het huis van het desahoofd twee fraaie lingga's; in de desa bekapte tjandisteenen en in de sawah's nabij de desa twee goed geconserveerde voetstukken. Volgens HOEPERMANS afkomstig van Singa barong (zie boven).

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

306. Trasahan.

Bij de desa's Batjinan en Sambirata. Men vindt er een voetstuk en tempelsteenen, maar volgens HOEPERMANS geen tempel »Batian", zooals BUDDINGH in zijne Reizen over Java opgeeft.

Lit.

BUDDINGH. Nêerl. Oost-Indië I 1859, p. 179, 183. Over tempel Batian, die echter volgens HOEPERMANS niet bestaan heeft.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

307. Bĕligo.

Een beeld bij de woning van den assistent-wĕdana, en bekapte tjandisteenen.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

308. Blaboeran.

Volgens HOEPERMANS heeft hier een tempel gestaan, waarvan de put nog aanwezig is. Volgens Controleur HASSELMAN is de put, die water inhoudt, door bekapte tjandisteenen omringd, maar is van een tempel of beelden niets te vinden.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

309. Residentie Kĕdoe.

Uit de residentie Kĕdoe, zonder nadere opgaaf der vindplaats, zijn afkomstig 28 beelden en andere voorwerpen, vermeld in GROENEVELDT's Catalogus; en metalen beeldjes en andere voorwerpen, afgebeeld in RAFFLES' History.

Lit.

RAFFLES. History II 1817. Een plaat tegenover p. 54 »From subjects in stone found in the vicinity of Boro Bodo in Kedu". Drie platen tegenover p. 56 met afbeeldingen van metalen beeldjes, en een plaat tegenover p. 56 met afbeeldingen van andere metalen voorwerpen (schellen enz.) uit de Kĕdoe.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerpen N°. 19, 64, 130, 159, 210, 211, 398, 399 van steen; N°. 548, 555, 584, 589, 592, 610, 618, 632, 639, 656, 659, 732, 735, 1100, 1424, van metaal. N°. 789, 6 beschreven gouden plaatjes, met noot van BRANDES op p. 227.

JOGJAKĔRTA.

RESIDENTIE JOGJAKĔRTA.

310. Goenoeng Tjandi.

Regentschap Nanggoelan.

Bij desa Pereng. Een voetstuk, een lingga en 2 gebroken beelden (çiwa als goeroe) waren vroeger op dezen bergtop. Nu is daar niets meer te vinden.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

311. Tirta.

Regentschap Nanggoelan.

Bij de desa's Kalpoe en Minoreh. Op de topogr. kaart niet te vinden. Een desa Klĕpoe ligt nabij de grens van Kali Bawang en Nanggoelan.

Hier waren vroeger 8 lingga's, één tĕmpajang en een lange ruwe steenen paal.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

312. Pringtali.

Regentschap Nanggoelan.

Een bergtop bij desa Pringtali, waarop een voetstuk en tempelsteenen.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).

N. B. Verschillende beelden uit het regentschap Nanggoelan zijn nu op het erf der regentswoning te Nanggoelan vereenigd.

313. Desa Tjandi.

Regentschap Sĕleman.

De desa ligt 7½ kilometer ten noorden van Kĕmbangan (Boeloes), en

ruim 1 kilometer ten noorden van het landhuis Wringin. Een geheel vervallen tempel; alleen tempelsteenen zijn nog aanwezig, maar geen beelden.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1864/65 (In het Museum).

314. Panggĕrang.

Regentschap Sĕleman.

Een vervallen tempel, een voetstuk en twee banaspati's waren hier vroeger.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

315. Karang gĕneng.

Land Boeloes, regentschap Sĕleman.

18 beelden bij de opzienerswoning; hiervan zijn 6 nandi's van Kaliwango, 1 groote ganeça van Brĕngosan, 1 voetstuk uit de sawah van Soeroeh, 1 lingga met roset van Ngĕpas, en 2 banaspati's van Maron, alle desa's van het land Boeloes. Verder 1 trimoerti, waarvan één der drie hoofden nog niet afgewerkt is, 4 kleine ganeça's en 2 andere beelden.

316. Ngĕpas.

Regentschap Sĕleman.

Een badplaats, genaamd »Sindang lĕrak" met tempelsteenen, een lingga van boven versierd, een gebroken beeldje en het onderste gedeelte van een doergabeeld (alleen de buffel is aanwezig). De lingga is overgebracht naar Karang gĕneng.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

317. Djetis.

Regentschap Sĕleman.

Een voetstuk was hier vroeger; op het javaansche kerkhof staat nog een leelijk beeld en een nandi, waarbij eenige tjandisteenen.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

318. Maron.

Regentschap Sēleman.

Twee banaspati's en tempelsteenen; de banaspati's zijn overgebracht naar Karang gēneng.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

319. Kēmbangan.

Land Boeloes, regentschap Sēleman.

Bij het landhuis een beschreven lingga.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

AFDRUK van dezen lingga vermeld in FRIEDERICH's papieren, Notulen VII 1869, Bijlage N.

VERBEEK. Not. XXVIII 1890, p. 9. Aanbieding namens den heer J. F. DE CORTE van een afdruk van den lingga te Kēmbangan.

320. Brēngosan.

Regentschap Sēleman.

Een groote ganeça; nu overgebracht naar Karang gēneng.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

321. Djagapaten.

Regentschap Sēleman.

Naast een riviertje een banaspati en tjandisteenen.

322. Moerangan.

Regentschap Kalasan.

15 kilometer ten noorden van Prambanan, op het landgoed Bandjarardja. Twee vervallen tempels, de ingang van den eenen was aan het westen, van den anderen aan het oosten.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1864 (In het Museum).

323. Jogjakĕrta.

Hoofdplaats der residentie.

Bij het residentiehuis een groot aantal beelden, waaronder 2 groote rakshasa's van de raadzaal bij Kali bĕning en eene stoepa, vroeger te Tandjoeng tirta, district Kalasan. Verder waren hier twee beschreven steenen, nu in het Museum te Batavia N°. 17 en 19. N°. 17 is afkomstig uit het district Goenoeng kidoel, en is van 828 Çaka; vermeld bij Cohen Stuart als Kawi-Oorkonde XXIV; afgebeeld in Van Kinsbergen photo's N°. 180 en 181. N°. 19 is uit het district Nanggoelan, afgebeeld in Van Kinsbergen photo's N°. 183. Later waren hier weer 2 beschreven steenen platen, van Tjandi Sewoe gebracht, die in 1889 opgezonden zijn naar het Museum te Batavia en opgenomen als de steenen N°. 68 en 69.

Collectie Kläring te Jogja. 55 steenen beelden, waarvan 18 goed bewaard. Verder 31 metalen beelden, waarvan drie beschreven, en een zodiakbeker met het jaartal 1337 Çaka, in 1890 door de Regeering gekocht. Voorts offerschalen, schellen, enz. en 3 beschreven steenen: één dezer steenen, afkomstig van desa Pereng, 2 kilometer van Prambanan, is van 785 Çaka; vermeld bij Cohen Stuart als Kawi-Oorkonde XXIII (hier het jaartal foutief 784 opgegeven), afgebeeld bij Van Kinsbergen photo's N°. 182; in 1890 opgezonden naar het Museum en opgenomen als steen N°. 77; de tweede, met Nâgarî-schrift, is van Plaosan, is in 1889 door Dr. Groneman in het Museum gebracht en opgenomen als steen N°. 76; de derde, van onbekende vindplaats, heeft eveneens Nâgarî-schrift; deze steen stond op het erf van het huis later bewoond door den hoofdingenieur IJzerman, is in 1890 naar Batavia gezonden, en opgenomen als steen N°. 82.

Collectie Pangeran Soeria Nĕgara (broeder van den Sultan) te Jogja. 81 beelden van steen; 3 beschreven rood koperen platen; dit is de Kawi-Oorkonde N°. I van Cohen Stuart, van 841 Çaka. Een lingga met inscriptie is nu in het Museum, steen N°. 46, van 804 Çaka, afkomstig uit het gebergte van het district Nanggoelan.

Collectie Dieduksman te Jogja. Een beschreven steen van 700 Çaka; drie oorkonden op koper, één daarvan, de Djajapattra, is van 849 Çaka; twee doergabeeldjes met Nâgarî-inscriptie, en eene groote collectie steenen en metalen beelden, waaronder zeer fraaie en belangrijke.

Een lingga, vroeger in het bezit van den Rijksbestierder te Jogja, is nu in het Museum, steen N°. 45, van 804 Çaka, afkomstig van Prambanan.

Lit.

Münnich. Ind. Magazijn 2e twaalftal 1845, p. 185. Beelden op het residentserf te Jogjakĕrta.

Notulen IV 1866, p. 31, 96, 116. Bericht over opzending en ontvangst

te Batavia van 3 beschreven koperen platen van PANGERAN NGABEHI (SOERIA NĔGARA); p. 116: COHEN STUART bericht, dat de platen van 841 Çaka zijn.

NOTULEN IV 1866, p. 106. Aanbieding door VAN KINSBERGEN van een koperen klok met inscriptie van Jogjakĕrta.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

FRIEDERICH. Tijdschr. XXIII 1876, p. 67—69 (geschreven in 1868). Op het residentserf veel beelden en 3 beschreven steenen, waaronder de steen van Gata, door HOEPERMANS gevonden. Op het erf van den heer LICHTE te Tandjoeng Tirta, $4^1/_2$ kilometer van Prambanan, een klokachtig gebouw. (Stoepa, nu te Jogjakĕrta). Een lingga met inscriptie bij PANGERAN SOERIA NĔGARA; een dito bij den RIJKSBESTIERDER; een korte inscriptie op het land Prambanan, en eenige inscriptiën op metalen beelden. Afdrukken genomen van 2 koperen platen bij PANGERAN SOERIA NĔGARA.

NOTULEN VI 1868, p. 60 en 67. Bericht over aanbieding door RADEN SALEH en ontvangst te Batavia van 3 steenen van Jogja. Dit zijn de steenen Museum N°. 36 van desa Gata (zie later), N°. 44 van desa Kĕloerak (zie later) en N°. 46 de lingga van den RIJKSBESTIERDER van 804 Çaka.

NOTULEN VII 1869, Bijlage N. In de papieren van FRIEDERICH worden van Jogja en omstreken de volgende afdrukken vermeld:
Drie afdrukken van een steen van den heer KLÄRING. (Is steen 785 Çaka). Afdrukken van twee steenen bij het Residentiehuis. (Museum N°. 17 en 19). Twee afdrukken van een steen gevonden bij Prambanan (?). Twee afdrukken van 1 lingga bij den RIJKSBESTIERDER. (Museum N°. 45). Drie afdrukken van 1 lingga op het land Kambangan (BAUMGARTEN). Afdruk van 1 lingga gevonden te Prambonan (VAN DER HEIJDE). Twee afdrukken van 1 steen gevonden bij Prambanan (?). Afdrukken van 1 lingga te Jogja bij PANGERAN SOERIA NĔGARA. (Mus. N°. 46).

N. B. De 2 steenen van Prambanan zijn waarschijnlijk Gata en Kĕloerak.

COHEN STUART en LIMBURG BROUWER. Beschreven steenen op Java. Tijdschr. XVIII (1868—1872) p. 89—117.
Steen N°. 1 is van Prambanan (Pereng bij Prambanan, VERB.) in het bezit van den heer KLÄRING. Van 784 Çaka (moet zijn 785).
Steen N°. 2 van het residentiehuis te Jogjakĕrta. Is nu Museum N°. 17. Van 828 Çaka.

KERN. Het Sanskrit op een steen afkomstig van Prambanan. Tijdschr. XX 1873, p. 219—230. Is de steen KLÄRING van 785 Çaka.

COHEN STUART. Kawi-Oorkonden 1875 N°. XXIII, is steen KLÄRING of Prambanan (Pereng) van 784 Çaka (moet zijn 785). N°. XXIV is steen Jogja (Gg. Kidoel) van 828 Çaka. N°. I is de oorkonde (3 platen) van PANGERAN SOERIA NĔGARA van 841 Çaka. In het opschrift komt de naam »dihijang” voor (zie BRANDES Tijdschr. XXXI 1886, p. 250 de noot). N°. XVII eindelijk, is waarschijnlijk ook van Jogjakĕrta (zie p. XII). De plaat is in het Rijks Museum te Leiden.

Van Kinsbergen. Photo's N°. 176—190. Vijftien photogrammen van beelden, tempelfragmenten en beschreven steenen van Jogjakĕrta. N°. 180 en 181 is steen van Goenoeng Kidoel=Kawi oorkonde XXIV, nu Museum N°. 17 van 828 Çaka; N°. 182 is steen Kläring (Pereng) = Kawi oorkonde XXIII van 785 Çaka; N°. 183 is steen van Nanggoelan, nu Museum N°. 19.

Notulen XII 1874, p. 38, 61, 101, 118. Notulen XVII 1879, p. 157; en Notulen XVIII 1880, p. 24. Over lingga Rijksbestierder, nu in het Museum, steen N°. 45.

Notulen XIII 1875, p. 83, 106. Over 2 steenen op het residentserf te Jogjakĕrta; opgezonden naar Batavia. Dit zijn de steenen Museum N°. 17 en 19.

Notulen XV 1877, p. 137 en 147. Over het tijdelijk afstaan van 2 beschreven koperen platen en een beschreven ruggestuk van een boeddha-beeldje, uit de collectie Dieduksman. Ontvangst van gipsafdrukken van deze inscriptie's.

Notulen XV 1877, p. 157 en XVI 1878, p. 17. Over opzending van twee beelden van Jogjakĕrta naar Batavia.

Veth. Java II 1878, p. 30. Over steen Prambanan (Kläring) van 784 (785) Çaka; p. 31. Over steen Jogja van 828 Çaka (het jaartal wordt foutief 848 opgegeven).

Notulen XVII 1879, p. 178. Mededeeling van Prof. Kern, dat het beeldje Dieduksman de boeddhistische geloofsbelijdenis bevat, die gegeven wordt (ye dharmmâ) etc.

Holle. Kawi-Oorkonden. Verh. XXXIX 2e stuk 1880. 2 platen Dieduksman; één er van is van 849 Çaka.

Leemans. Catalogus Leiden 1885. p. 102 N°. 525. Dit is de Kawi-Oorkonde N°. XVII van Cohen Stuart (foutief opgegeven als N°. XIX). Eén koperen beschreven plaat.

Notulen XXIV 1886, p. 49, 55, 57. Bericht, met verklaring van A. Dom, dat de Stoepa op het residentserf te Jogja in 1851 gevonden is in de desa Tjoepoe watoe of Tjoepoe selo, niet ver westelijk van tjandi Kali bening Is eerst naar Tandjong tirta, later naar Jogjakĕrta gebracht.

Notulen XXIV 1886, p. 25, 55, 60. Aanbieding afdruk steen op het residentserf te Jogjakĕrta, (nu bij den heer Dieduksman). Bericht van Brandes dat deze steen met Nâgarî-inscriptie van 700 Çaka is, en dat er het woord »kalasa" op voorkomt.

Brandes. Notulen XXIV 1886, p. 26 c. Over twee beschreven steenen platen, afkomstig van Tjandi Sewoe. In 1889 zijn deze steentjes opgezonden naar het Museum te Batavia en opgenomen als steenen N°. 68 en 69. (Not. XXVII 1889, p. 91).

Brandes. Tijdschrift XXXI 1886, p. 240—260. Een Nâgarî-opschrift, gevonden tusschen Kalasan en Prambanan. Is van 700 Çaka. (Er staat 701 Çaka).

Notulen XXIV 1886, p. 79. Bericht van de Jogjakĕrta'sche vereeniging van oudheidkunde, dat de steen Kläring van 785 Çaka (= Kawi-Oorkonde N°. XXIII) nu bij Mevrouw Braconnier (vroeger weduwe Kläring), gevonden

moet zijn nabij den voet van het Zuidergebergte, tusschen Kraton Ratoe baka en tjandi Soedjiwan. De oudere opgaaf »Pereng, 2 kilometer van Prambanan" is dus waarschijnlijk juist, want de desa Pereng ligt tusschen de genoemde tjandi's, een weinig oostelijk, op Solo's grondgebied. Aanbieding van een photogram van dezen steen.

NOTULEN XXIV 1886, p. 27. Over 2 koperen platen van den heer DIEDUKSMAN, de eerste in transcriptie in Verh. XXXIX; op de andere komt de naam »mataram" voor.

BRANDES. Een Jayapattra of acte van eene rechterlijke uitspraak van Çaka 849. Tijdschr. XXXII 1887, p. 98—149. Dit is één van de oorkonden op koper van den heer DIEDUKSMAN.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. 39 beelden en andere voorwerpen van Jogjakĕrta, nu in het Museum.

BRANDES in GROENEVELDT's Catalogus, steenen N°. 17 en 19 van Jogjakĕrta (Gg. Kidoel en Nanggoelan) steen N°. 45 lingga RIJKSBESTIERDER; steen N°. 46 lingga PANGERAN SOERIA NĔGARA.

NOTULEN XXVII 1889, p. 108. Over aankoop der collectie metalen beelden enz. van den heer KLÄRING voor ƒ 2029.65.

BRANDES. Not. XXVII 1889, p. 149. Verzoek om opzending der beschreven steenen uit de collectie KLÄRING. Bericht over ontvangst van twee afdrukken van beschreven steenen (het Kalasan-opschrift en COHEN STUART's Oorkonde N°. XXIII) door den heer ROUFFAER.

NOTULEN XXVIII 1890, p. 19. Gouv. besluit van 24 Januari 1890, waarbij voor de som van ƒ 2029.65 de verzameling Hindoe-oudheden en andere voorwerpen uit den boedel van wijlen den heer KLÄRING wordt aangekocht.

NOTULEN XXVIII 1890, p. 24 en 44. Over opzending en ontvangst van den steen uit de vroegere collectie KLÄRING (= COHEN STUART, Kawi-Oorkonde XXIII) van 785 Çaka, nu Museum-steen N°. 77 en van een steen van Plaosan, (nu Museum-steen N°. 76), de laatste door tusschenkomst van Dr. J. GRONEMAN in December 1889.

NOTULEN XXVIII 1890, p. 54 en 76. Over opzending en ontvangst steen, vroeger staande op het erf van den hoofdingenieur IJZERMAN, nu Museum-steen N°. 82.

324. Kĕrta.

Regentschap Kalasan.

Een beschreven lingga, met jaartal 796 Çaka, nabij de javaansche kerk in de desa Kĕrta. Afdruk van dezen lingga in 1889 aan het Genootschap gezonden door den heer ROUFFAER.

Lit.

BRANDES. Not. XXVIII 1890, p. 15 en 16. Over opschrift op steen Kĕrta.

325. Tjandi Djĕtis.

Regentschap Goenoeng kidoel.

12 kilometer van Wanasari. Een vervallen tempel, alleen de fundamenten nog aanwezig. Deze tempel was *niet* van andesiet, maar van kalksteen gebouwd.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

326. Tjandi Rĕdja.

(Tjandi prigi? der topogr. kaart), regentschap Goenoeng kidoel.

In den N. O. hoek der residentie, bij de desa's Pangkah, Poetjoeng, Padas en Ngrampah. Een vervallen tempel van andesiet, alleen de fundamenten nog aanwezig. Een steenen beeld, hoog 1.50 meter, kroon op het hoofd, boven den linkerschouder een lotus (bodhisatwa waarschijnlijk).

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1865 (In het Museum).

N. B. Voor de nu volgende oudheden zie men het Carton op Blad III, de kaart van Prambanan en omstreken, schaal 1:50.000 (1).

327. Tandjoeng tirta.

Regentschap Kalasan.

Het landhuis ligt 1 kilometer Z. van de halte Kalasan.

Hier is de stoepa eenigen tijd geweest, die nu op het residentserf te Jogjakĕrta staat èn volgens MÜNNICH, en Not. XXIV 1886, p. 57 gevonden is in desa Tjoepoe watoe nabij tjandi Kali bĕning.

Hier zijn een aantal beelden, gedeeltelijk door VAN KINSBERGEN gephotographeerd; o. a. een groote rakshasa, afkomstig van de z. g. raadzaal bij Kali bĕning. Ook is hier eenigen tijd de steen van Gata geweest, vóór dat hij naar Jogjakĕrta werd gebracht.

Lit.

MÜNNICH. Indisch Magazijn 2e twaalftal 1845 p. 183. Over een »steenen vaas" te Tjoepoe watoe. (Dit is de stoepa).

---

(1) Dit kaartje is eene verkleinde copie van de kaart van den heer IJZERMAN, gevoegd bij zijn door het Bat. Genootschap in 1891 uit te geven verslag over de oudheden van de vlakten van Prambanan en Soro gĕdoeg; met weglating van de desanamen, en met toevoeging der sedert ontdekte oudheden.

HOEPERMANS. Manuscript 1864 (In het Museum). Hij geeft eenige beelden op en de stoepa.

VAN KINSBERGEN. Photo's N°. 191—199. Beelden en basreliefs van het land van den heer LICHTE.

LEEMANS. Catalogus Leiden 1885, p. 126 N°. 159. Teekening door WILSEN van een »steenen naald (stoepa) te Tandjong tirto".

328. Tjandi Grimbjangan.

Regentschap Kalasan.

Een geheel vervallen tempel. Er zijn nog enkele beelden.

Lit.

BRUMUND. Indiana II 1854, p. 42.

IJZERMAN. Vers. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 275.

329. Tjandi Nagasari.

Regentschap Kalasan.

Een geheel vervallen tempel. Een fraai voetstuk van hier is naar Tandjoeng tirta gebracht.

Lit.

BRUMUND. Indiana II 1854, p. 42.

VETH. Java II 1878, p. 103.

IJZERMAN. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 275.

330. Tjandi Abang, en nissen daarbij.

Regentschap Kalasan.

Een vervallen tempel van gebakken steen. In de nissen aan de zuidzijde van den heuvel boeddhistische beelden, en een lingga.

Lit.

BRUMUND. Indiana II 1854, p. 42.

VETH. Java II 1878, p. 103.

IJZERMAN. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1878, p. 289, 290.

331. Tjandi Krapjak.

Regentschap Kalasan.

Een geheel vervallen tempel. Een voetstuk, doerga en nandi van hier zijn naar Tandjoeng tirta gebracht.

Lit.

Brumund. Indiana II 1854, p. 42.
Veth. Java II 1878, p. 103.
IJzerman. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 275.

332. Tjandi Polangan.

Regentschap Kalasan.

Een geheel vervallen tempel, ten N. W. van Tjandi Krapjak. Alleen een sluitsteen van een poort en bekapte vierkante tempelsteenen zijn over. Mededeeling van den heer H. E. Dorrepaal te Soro gĕdoeg.

333. Tjandi Sawoek.

Regentschap Kalasan.

Een geheel vervallen tempel.

Lit.

Brumund. Indiana II 1854, p. 42.
IJzerman. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 275.

334. Soro gĕdoeg.

Regentschap Kalasan.

Bij het landhuis beelden. Twee ganeça's, een vrouwenbeeld, een doerga, een lingga, een wishnoe. Sedert 1889 ook nog 2 gebroken beelden en 1 trapstuk van de tjandi in de desa Sĕmárangan.

Lit.

Brumund. Indiana II 1845, p. 42.
IJzerman. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 270 en 275.
Verbeek. Notulen XXVIII 1890, p. 11.

335. Tjandi Polengan.

Regentschap Kalasan.

Een geheel vervallen tempel in de desa Polengan. Aan de oevers van de rivier Soro gĕdoeg is nog een vervallen put te zien. Opgaaf van den heer Dorrepaal te Soro gĕdoeg.

Lit.

Verbeek. Notulen XXVIII 1890, p. 11.

336. Çiwa-plateau.

Regentschap Kalasan.

Een plateau met een zeer groot beeld van çiwa als Mahadewa; daaromheen boeddha's en bodhisatwa's, en een weinig verder een kolossale ganeça, uitgehouwen in een zandsteenwand. Ik heb deze beelden in October 1889 bezocht, en moet dit z. g. Çiwa-plateau beschouwen als eene werkplaats, waar beelden uit de rots gehouwen werden. De groote çiwa en de ganeça, benevens de kleinere beelden, zijn wellicht ter plaatse gebleven, omdat zij mislukten door barsten of scheuren, die eerst tijdens de bewerking ontdekt werden. Rondom het ganeça-beeld is de zandsteenwand overal weggekapt, maar nog niet geheel losgemaakt van den ondergrond. Het lotuskussen heeft een lengte van 2.40 meter; hoofd, slurf en armen ontbreken. Het çiwa-beeld is zonder voetstuk 2.64, met voetstuk 3.50 meter hoog en ook beschadigd. De overige beelden zijn veel kleiner.

Lit.

Münnich. Ind. Magazijn 2e twaalftal 1845, p. 183. Çiwabeeld van 13 voet, achter Kĕdaton Ratoe Boko.

Brumund. Indiana II 1854, p. 46—53.

Veth. Java II 1878, p. 103 Çiwa-beeld, 12 voet hoog.

IJzerman. Vers. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 290.

337. Tjandi Tindjong.

Regentschap Kalasan.

Een vervallen tempel, ingang aan de westzijde. In 1889 bijna geheel opgeruimd. Het voetpad naar Tjandi Idjo loopt langs dezen tempel.

Lit.

Brumund. Indiana II 1854, p. 46, 53.

Veth. Java II 1878 p. 103.

IJzerman. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 275.

338. Tjandi Idjo.

Regentschap Kalasan.

De fundamenten van een tempelgroep van 11 tempels. In de put van één der tempels zijn eenige voorwerpen en een beschreven gouden plaatje gevonden, en op één der tempels komt een opschrift voor.

Lit.

Brandes. Notulen XXIV 1886, p. 182—186. Over Tjandi Idjo, met eene schetsteekening.

BRANDES. Notulen XXV 1887, p. 68—74. Over voorwerpen gevonden in de put van Tjandi Idjo en inscriptie op gouden plaat.

GRONEMAN. Tijdschr. XXXII 1887, p. 313—338. Tjandi Idjoe nabij Jogjakarta. Met 5 platen.

339. Tjandi Miring.

Regentschap Kalasan.

Een geheel vervallen tempel, op het gebergte, ten noorden van Tjandi Idjo, waar het gebergte de ombuiging naar het westen maakt. Opgaaf van den heer DORREPAAL te Soro gĕdoeg.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1864 (In het Museum). Hij noemt den tempel »Tjandi Miri".

VERBEEK. Notulen XXVIII 1890, p. 10.

340. Soember watoe.

Regentschap Kalasan.

Een zeer groot, maar niet afgewerkt, ganeça-beeld, hoog zonder voetstuk 3 meter, met het voetstuk 3.60 meter; van knie tot knie 2.65 meter; gelegen op 300 meter afstand van de desa Soember watoe. Opgaaf van den heer DORREPAAL te Soro gĕdoeg.

Ook dit beeld, even als de beelden van het z. g. Çiwa-plateau, schijnt mij hier ter plaatse vervaardigd, maar, toen de slechte hoedanigheid van het gesteente bleek, onafgewerkt gelaten te zijn.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1864 (In het Museum). Hij noemt het ganeça-beeld »Batoe Capella" en beschrijft het als ± 4 meter hoog en 2.40 meter breed.

341. Tjandi Sari.

Regentschap Kalasan.

Een geheel vervallen tempel ten Z. W. van Tjandi Miring. Opgaaf van den heer DORREPAAL te Soro gĕdoeg.

Lit.

VERBEEK. Notulen XXVIII 1890, p. 10.

342. Banjoe niba.

Regentschap Kalasan.

Zeven kleine heuveltjes met steenen in de sawah, waar waarschijnlijk tempeltjes gestaan hebben. Opgaaf van den heer DORREPAAL te Soro gĕdoeg.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1864 (In het Museum). Hij noemt deze »de tjandi's Samarangan".
VERBEEK. Notulen XXVIII 1890, p. 11.

343. Tjandi Sĕmárangan.

Regentschap Kalasan.

Een geheel vervallen tempel; 5 beelden van hier zijn naar Soro gĕdoeg gebracht. In 1889 teruggevonden door den heer DORREPAAL.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript. Hij noemt den tempel »Tjandi Kĕrtan".
VERBEEK. Notulen XXVIII 1890, p. 11.

344. Tjandi Singa.

Regentschap Kalasan.

Een vervallen tempel. Een gebroken voetstuk en een ganeça.

Lit.

SIEBURGH. Afbeelding in olieverf van Tjandi Singong (Singa) aan den voet van het Zuidergebergte; aanwezig in 's Rijks Ethnographisch Museum te Leiden. Vermeld als N°. 18 in de lijst van SIEBURGH's platen in de Kopiist 1e j. 1842, p. 380 en v.
JUNGHUHN. Tijdschr. v. Nederl. Indië 6 j. II 1844, p. 561. Tjandi »Dsino".
JUNGHUHN. Top. und nat. Reisen 1845, p. 92 »Djandi dsino".
MÜNNICH. Ind. Magazijn 2e twaalftal 1845, p. 179. Tjandi »Dsingo".
BRUMUND. Indiana II 1845, p. 46, 49, 50.
VETH. Java II 1878, p. 103.
IJZERMAN. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 275.

345. Tjandi Boebrah.

Regentschap Kalasan.

Bij BRUMUND »Tjandi Gĕblak" genoemd. Een nagenoeg vervallen tempel. Een çiwa en twee voetstukken. Van hier zijn een çiwa en twee ganeça's naar Tandjoeng tirta gebracht.

Lit.

BRUMUND. Indiana II 1845, p. 46, 49, Tjandi Gĕblak.
IJZERMAN. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 274.

346. Tjandi Gĕblak.

Regentschap Kalasan.

Bij Brumund »Tjandi Gadjah" genoemd. Een tempel, waarvan alleen het voetstuk nog over is. Volgens Hoepermans is van hier afkomstig een beschreven lingga, later te Kĕmbangan op het land van den heer C. Baumgarten. Hij noemt de plaats »Gĕblok".

Lit.

Brumund. Indiana II 1845, p. 46, 49, 52. Tjandi Gadjah.
Hoepermans. Manuscript 1865 (In het Museum).
IJzerman. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 274.

347. Tjandi Watoe goedig.

Regentschap Kalasan.

Een pĕndapa, alleen de voetstukken zijn over.

Lit.

Brumund. Indiana II 1845, p. 45.
IJzerman. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 289.

348. Tjandi Ngaglik.

Regentschap Kalasan.

Een geheel vervallen tempel. Tusschen Tjandi Ngaglik en de pĕndapa Watoe goedik een boeddha-beeld in de sawah.

Lit.

Brumund. Indiana II 1845, p. 45.
IJzerman. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 289.

349. Kraton Ratoe baka met nissen daarbij en Tjandi Dawong.

Regentschap Kalasan.

Geheel vervallen gebouwen. Een gebroken beschreven steen, nu opgenomen in het Museum als steen N°. 50. Dicht daarbij 2 grotten met kamers, waarvóór vroeger een boeddhistisch beeld stond. Op een van de grotten twee opschriften. Sommigen houden deze plaats voor het verblijf van den vorst van het rijk, dat blijkens een opschrift op een koperen plaat van den heer Dieduksman den naam droeg van »Mataram", en waarvan Prambanan dan de hoofdplaats zou geweest zijn. Dicht daarbij een geheel vervallen tempel, Tjandi Dawong geheeten.

In October 1889 bezocht ik deze plaats; aan de zuidzijde is eene met tempelsteenen bevloerde ruimte, en gedeelten van muren van een vroeger gebouw zichtbaar; meer noordelijk ligt de ruïne van een geheel vervallen gebouwtje, Tjandi Dawong geheeten. Daartusschen liggen uitgekapte zandsteenwanden, waarin de genoemde lage grotjes zijn uitgehouwen. Het geheel maakt met zijn terrassen en inspringingen den indruk van eene groote steengroeve uit ouden tijd. Vlak daarbij, aan de oostelijke helling van den bergtop, vindt men 3 onafgewerkte boeddha-beelden, 2 in liggende, één in zittende houding, zonder het kussen 1.50 meter hoog, die blijkbaar dáár ter plaatse uit de rots gehouwen zijn. Nog heden wordt het zachte breccieachtige gesteente van dezen berg door de bevolking op verschillende punten uitgekapt en tot bouw- en vloersteenen bewerkt.

Lit.

MACKENZIE. Verh. VII 1814. Narrative etc. p. 24—26: Over grotkamertjes of nissen, in het gesteente gehouwen. Vóór een van de kamers een beeld. p. 27: Over »the royal Kratton".

JUNGHUHN. Tijdschr. v. Nederl. Indië 6e j. II 1844, p. 364. Kraton Radja Baka.

JUNGHUHN. Top. und nat. Reisen 1845, p. 91 »Radja Baka".

MÜNNICH. Ind. Magazijn. 2e twaalftal 1845, p. 183.

BRUMUND. Indiana II 1854, p. 46, 48.

VETH. Java II 1878, p. 102, 103.

NOTULEN XXIV 1886, p. 81. Twee brokstukken van een beschreven steen, gevonden bij de Kraton Ratoe baka, nu in het Museum, met nota van BRANDES.

IJZERMAN. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 289.
De op zijne kaart aangegeven Tjandi Dawong wordt door hem in den tekst niet genoemd.

BRANDES in GROENEVELDT's Catalogus 1887. Steen N°. 50 met Nâgarî-opschrift van tjandi Ratoe baka.

NOTULEN XXV 1887, p. 174, 175: ROUFFAER, over 2 opschriften op het paleis Ratoe Baka, en aanbieding afdrukken daarvan.

VERBEEK. Not. XXVIII 1890, p. 12. Aanbieding van afteekeningen der 2 inscriptie's bij Ratoe baka.

350. Tjandi Sanan.

Regentschap Kalasan.

Op het land Tandjoeng tirta, in een aangeplant djoearbosch, tusschen de rivieren Kali bĕning en Opak, een verhoogd terrein, waarop een tempel gestaan heeft. Men vindt er 10 boeddhistische beelden, waaronder 8 dhyani-boeddha's en 1 vrouwenbeeld; één is geheel ongeschonden, de andere zijn zonder hoofd, waarvan er echter nog twee los voorhanden zijn, geheel gelijkende op die van

Bara boedoer; verder 5 drempels met gaten, afkomstig van ingangen van den tempel, en 6 cylindervormige stukken. Ontdekt door den heer P. H. Baron Taets van Amerongen tot Woudenberg te Soro gĕdoeg.

Lit.

Verbeek. Notulen XXVIII 1890, p. 11. Bericht over de ontdekking van Tjandi Sanan.

351. Tjandi Kalasan of Kali bĕning.

Regentschap Kalasan.

Een tempel, gedeeltelijk ingestort. Oorspronkelijk wel het fraaiste monument op Java, ofschoon van veel kleiner afmetingen dan Bara boedoer, en, even als dit, boeddhistisch (mâhâyanistisch). In de nabijheid een vervallen pĕndapa, wellicht een wihara, »raadzaal" of »gehoorzaal" genoemd; de voetstukken voor de stijlen waren vroeger nog aanwezig, nu niet meer; vroeger waren hier 4 groote rakshasa's. Tusschen Kalasan en Prambanan is een beschreven steen van 700 Çaka gevonden, waarop de naam »kalasa" voorkomt, nu bij den heer Dieduksman te Jogja.

Lit.

Mackenzie. Verh. VII 1814. Narrative etc. p. 30—32: Over vier groote wachterbeelden en piedestals; p. 33—39: Over Tjandi Kalasan (naam van den tempel wordt niet genoemd).

Raffles. History II 1817, p. 26—28 (27—30). Verslag van Baker. Met een plaat tegenover p. 1: »S. E. view of the palace at Kulasan near Brambanan"; en een plaat op p. 240: »Temple near Kulasan North face, 1815". Een van de rakshasa's bij de pĕndapa is afgebeeld op de plaat tegenover p. 12: »From subjects in stone found in the central districts of Java" fig. 5. In den atlas van 1844, behoorende bij den 2den druk vindt men bovendien nog de volgende platen, die in den 1en druk niet voorkomen:

N°. 43. Cali Bening, or Booloos (?) and Temple at Cobon Dalam (plattegrond en doorsnede).

N°. 44. Plan of the Remains of an Ancient Hall of Audience (or Pondope) on stone at Cali Bening (plattegrond).

Sieburgh. Afbeelding in olieverf van Tjandi Kali bĕning, aanwezig in 's Rijks Ethnographisch Museum te Leiden. Vermeld als N°. 15 in de lijst van Sieburgh's platen in de Kopiist 1e j. 1842, p. 380 en v.

Junghuhn. Tijdschr. v. Nederl. Ind. 6 j. II 1844, p. 358.

Junghuhn. Top. und nat. Reisen durch Java 1845, p. 89. »Djandi Kalasan".

Münnich. Ind. Magazijn 2e twaalftal 1845, p. 183. Rakshasa achter Tjandi Kali bĕning.

Bleeker. Tijdschr. v. Nederl. Indië 1850, II p. 5. Kort bericht.

BRUMUND. Indiana I 1853, p. 34 en v.
H. YULE. Journal Asiat. Soc. Bengal XXXI 1862, p. 24—25 »Chandi Kali Baneng". Met fig. 6 (gedeelte van den tempel); fig. 7 (lijstwerk); fig. 12 (doorsnede).
LEEMANS. Boro Boedoer 1873, p. 406, 438.
VAN KINSBERGEN. Photo's N°. 201, 202.
VETH. Java II 1878, p. 91, 92, 102.
NOTULEN XXIV 1886, p. 25, 55, 60. Aanbieding afdruk steen op het residentserf te Jogjakĕrta, gevonden tusschen Prambanan en Kalasan. Bericht van BRANDES dat deze steen met Nâgarî-inscriptie van 700 Çaka is, en dat er het woord »kalasa" op voorkomt.
NOTULEN XXIV 1886, p. 50, 55, 56, 80. Over Tjandi Kali bĕning, en aanbieding photo's van dezen tempel door de Jogjakĕrta'sche Vereeniging voor Oudheidkunde.
BRANDES. Tijdschr. XXXI 1886, p. 240—260. Een Nâgarî-opschrift gevonden tusschen Kalasan en Prambanan. Is van 700 Çaka = 778 n. Chr. (In het stuk staat foutief 701 Çaka = 779 n. Chr.)
BRANDES. Tijdschr. XXXI 1886, p. 601—611. Met een plattegrondteekening van Tjandi Kalasan en omstreken, door H. C. CORNELIUS in 1806, en bijbehoorenden tekst, ook van CORNELIUS. Hij beschrijft ook de ruïne (pĕndapa) ten zuidwesten van tjandi Kali bĕning, met de 4 groote rakshasa's. In het Museum bevinden zich de platen en beschrijving van Tjandi Kalasan, door CORNELIUS, WARDENAAR en VAN DER GEUGTEN, opgenoemd door BRANDES, p. 609 en 610, onder N°. 1—6.
IJZERMAN. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 6, 7, 282, 283.
Dr. R. G. BHANDARKAR. A Sanskrit Inscription from Central Java. (Transcriptie en engelsche vertaling van het Kalasan-opschrift van 700 Çaka, eenigszins afwijkende van de vertaling door BRANDES in Tijdschr. XXXI). Journal of the Bombay Branch of the R. Asiat. Soc. Vol. XVII Part. II 1889, p. 1—10.

352. Tjandi Sari.

Regentschap Kalasan.

Een boeddhistisch gebouw (wihara), nog in vrij goeden staat; drie vertrekken en twee verdiepingen. De beelden uit den tempel en de nissen zijn weggevoerd, maar de buitenwanden zijn met fraai beeldhouwwerk versierd.

Lit.

MACKENZIE. Verh. VII 1814. Narrative etc. p. 40—43 »Cali Sari".
RAFFLES. History II 1817, p. 24, 25 (25—27). In den atlas van 1844, behoorende bij den 2den druk, zijn op plaat N°. 30, genaamd »Plan and section of the ancient Palace near Kulasan" doorsneden en plattegrond van Tjandi Sari voorgesteld. Deze plaat komt in den 1en druk niet voor.
SIEBURGH. Afbeeldingen in olieverf van Tjandi Sari, aanwezig in 's Rijks

Ethnographisch Museum te Leiden. Vermeld als N°. 22 en 23 in de lijst van SIEBURGH's platen in de Kopiist 1e j. 1842, p. 380 en v.
JUNGHUHN. Tijdschr. v. Nederl. Indië 6e j. II 1844, p. 360.
JUNGHUHN. Top. und nat. Reisen 1845, p. 90 »Djandi Sari".
BRUMUND. Indiana I 1853, p. 47 en v.
VAN KINSBERGEN. Photo's N°. 203.
VETH. Java II 1878, p. 93.
NOTULEN XXIV 1886, p. 55, 56. Over Tjandi Sari, en aanbieding photo's van dezen tempel door de Jogjakĕrta'sche vereeniging.
BRANDES. Tijdschr. XXXI 1886, p. 610 N°. 7 en 8. Platen van Tjandi Sari door CORNELIUS, WARDENAAR en VAN DER GEUGTEN (1806), in het Museum.
NOTULEN XXV 1887, p. 2. Aanbieding teekeningen van beelden van Tjandi Sari door de Jogjakĕrta'sche vereeniging.
IJZERMAN. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 281, 282.

353. Dinangan en Randoe goenting.

Regentschap Kalasan.

Eenige beelden, waaronder boeddha's en twee bodhisatwa's.

Lit.

RAFFLES. History II 1817, p. 23, 24: »Dinangan or Randu Gunting".
MÜNNICH. Ind. Magazijn 2e twaalftal 1845, p. 182.
BRUMUND. Indiana II 1854, p. 39.
IJZERMAN. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 281.

354. Gata.

Regentschap Kalasan.

Nabij Prambanan. Op kaart IJZERMAN vermeld als desa Gĕtak sari; 1 kilometer ten zuiden van Prambanan.

Een beschreven steen, nu opgenomen in het Museum te Batavia als steen N°. 36.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1864 (In het Museum). Steen gevonden door HOEPERMANS in 1864 in een moeras bij desa Gata (zuidelijk van Prambanan). Is te Tandjoeng tirta en Jogjakĕrta geweest en door RADEN SALEH aan het Museum geschonken.
NOTULEN VI 1868, p. 60 en 67. Over opzending door RADEN SALEH en ontvangst te Batavia van 3 steenen, waaronder steen Gata.
VAN KINSBERGEN. Photo's N°. 237. Is steen Gata, met de foutieve etiquette »Ganeça-beeld van Blitar".

Brandes. Not. XXIV 1885, p. 31. Mededeeling dat de etiquette van Van Kinsbergen's Photo N⁰. 237 foutief is, en zijn moet »steen van Gata bij Prambanan".

Brandes in Groeneveldt's Catalogus 1887. Steen N⁰. 36 is van Gata. (Jaartal 69. Sandjaja; met welk jaar n. Chr. dit overeenkomt, is nog onbekend).

355. Bogĕm.

Regentschap Kalasan.

Groote boeddha-beelden; een fraai en groot bodhisatwa-beeld van hier is nu op het residentserf te Jogjakĕrta.

Lit.

IJzerman. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 280, 281.

356. Tempels van Prambanan.

Regentschap Kalasan.

Een uitgestrekte tempelgroep, de eigenlijke »tempels van Prambanan", en wel te onderscheiden van de groote tempelgroep Tjandi Sewoe, die noordelijker ligt, en ook wel als »tempels van Prambanan" wordt aangeduid.

Acht hoofdtempels, omsloten door drie ringmuren. Tusschen de 2e en 3e ringmuur stonden oorspronkelijk in drie rijen 156 kleinere tempels, en nog 1 bij den oostelijken ingang, dus samen 157, die echter grootendeels opgeruimd of vervallen zijn. De hoofdtempels zijn kort geleden door de Jogjakĕrta'sche vereeniging voor oudheidkunde van de ingestorte steen- en puinmassa's gezuiverd, waarbij zeer fraaie beelden van Çiwa, Brahma, Wishnoe enz., en prachtige basreliefs, zeker de fraaiste van Java, te voorschijn zijn gekomen. De voornaamste der 8 binnenste tempels, bekend als tjandi Lara djonggrang, heeft een vestibule en ingang naar het binnenvertrek aan de oostzijde. In drie buitenzijvertrekken vindt men ten noorden doerga (de z. g. Lara djonggrang), ten westen ganeça, ten zuiden çiwa als goeroe; terwijl in de binnenkamer een groot beeld van çiwa als mahadewa troonde. Dezelfde stelling hebben de 3 beelden in de zijvertrekken van andere tempels, zooals Gĕdong Sanga en Sela Gria in de Kĕdoe. Alleen verhuist ganeça naar het oosten, als de ingang westelijk ligt, zooals bij Gĕdong Sanga.

In de putten der Prambanan tempels, die gediend hebben om in urnen de asch der verbrande lijken op te nemen, zijn verschillende voorwerpen gevonden, waaronder beschreven plaatjes.

Lit.

Mackenzie. Verh. VII 1814. Narrative of a Journey to examine the remains

of an ancient city and temples at Brambana in Java. Dit stuk is gepubliceerd door RAFFLES. De reis door MACKENZIE werd gedaan van 19—22 Januari 1812 (op blz. 17 staat foutief 20 Januari 1813). Het stuk is herdrukt in Asiatic Journal II 1816, p. 15—16, 132—136, 236—241, 350—354. Over »Lora jongran" handelen p. 2—9.

RAFFLES. History II 1817, p. 11—15. Met een vignet op p. 11: »N. E. view of the principal temple at Jongrangan 1815"; afbeeldingen van ganeça, çiwa als goeroe en doerga uit den tempel Lara djonggrang, op een plaat tegenover p. 12: »From subjects in stone found in the central districts of Java fig, 2, 4 en 6; afbeeldingen van doerga (Lara djonggrang) op een plaat tegenover p. 54; afbeeldingen van steenen beelden op een plaat tegenover p. 54; »From subjects in stone found near Prambanan and Singasari; afbeeldingen van metalen beeldjes van Prambanan op 3 platen tegenover p. 56. In den atlas van 1844, behoorende bij den 2[den] druk, vindt men bovendien nog de volgende platen:

N⁰. 32. Plan of the Temple of Loro Jongran, near Brambanan.

N⁰. 33. Smaller Temple of Loro Jongran and Great Temple of Loro Jongran (plattegrond en doorsnede).

N⁰. 34. From subjects in stone found near Brambanan (2 beelden).

CRAWFURD. Asiatic Researches XIII 1820, p. 337—368. The ruins of Prambanan. (Is onderteekend Jogjakarta 1 Mei 1816).

CRAWFURD. History Ind. Archipelago II 1820. Op plate 27 afbeelding van çiwa als goeroe, uit Tjandi Lara djonggrang; op plate 30 afbeelding van een gebroken wishnoe-beeld van Prambanan.

W. VON HUMBOLDT. Ueber die Kawi-Sprache, I 1836, p. 119. »Chandi Lara Junggrang".

F. G. VALCK. Tijdschr. v. Nederl. Indië 3[e] j. I 1840, p. 178—183. Tempels uit de vlakte van Prambanan.

SIEBURGH. Afbeeldingen in olieverf van Tjandi Lara djonggrang en 3 beelden van Tjandi Lara djonggrang; aanwezig in 's Rijks Ethnographisch Museum te Leiden; vermeld als N⁰. 16 en 17 in de lijst van SIEBURGH's platen in de Kopiist 1 j. 1842, p. 380 en v.

JUNGHUHN. Tijdschr. v. Nederl. Indië 6[e] j. II 1844, p. 361.

JUNGHUHN. Topogr. und naturwissensch. Reisen durch Java. Magdeburg 1845 p. 90. »Lorro Djungran".

BLEEKER. Tijdschr. v. Nederl. Indië 1850, II p. 3. Kort bericht over Prambanan.

JAVASCHE OUDHEDEN 1852—1856. Gedrukt bij MIELING te 's Gravenhage. Hierin een plaat van tjandi Lara djonggrang.

VAN IMHOFF. Bijdr. Kon. Inst. I 1853, p. 407. Korte aanteekening over oude tempels bij »Prabanam", in het verslag der reis van den Gouverneur-Generaal VAN IMHOFF over Java in 1746. Op deze reis werden waarschijnlijk de beelden van Prambanan medegebracht, die nu in de Chineesche Kerk te Batavia staan. (Zie boven bij N⁰. 27.).

BRUMUND. Indiana I 1853, p. 51 en v.

Leemans. Javaansche tempels bij Prambanan. Bijdragen tot de T. L. en Volk. van N. Indië III 1855, p. 1—26. Met plattegrond van »Tjandi Loro Djongrang". Waarschijnlijk door Cornelius vervaardigd. Bevat het reisverhaal van den onderkoopman en fiskaal van Sĕmarang, Cornelis Antonie Lons over zijn tocht van 11—18 Augustus 1733 van Kartasoera naar het zuiderzeestrand en terug, op welke reis de oudheden van Prambanan werden bezocht.

Crawfurd. A descriptive Dictionary etc. 1856, p. 67. »Lara ganggrang".

Buddingh. Neêrlands Oost-Indië I 1859, p. 243. Prambanan, met plaat TjandiSewoe.

Lassen. Indische Alterthumskunde IV 1861, p. 510—511. »Lara ganggrang".

Yule. Journal Asiat. Soc. Bengal XXXI 1862, p. 26. Loro Jongran.

Hoepermans. Manuscript 1864 (In het Museum).

Friederich. Tijdschr. XXIII 1876, p. 67, 68. Prambanan en omstreken.

Friederich. Tijdschr. XXIII 1876, p. 361—371.

Leemans. Boro-Boedoer 1873, p. 420, 439.

Ferguson. History of Indian and Eastern Architecture, 1876, p. 651. »Loro Jongram".

Veth. Java II 1878, p. 94—96.

Notulen XXIII 1885, p. 156. 157. Bericht over opgravingen in tjandi Lara djonggrang.

Leemans. Catalogus Leiden 1885, p. 120 N°. 98 de helft, en N°. 99. Twee teekeningen van Tjandi Lara djonggrang. N°. 99 is van Cornelius, 1806.

Notulen XXIV 1886, p. 101, 102—105. Ontvangst van voorwerpen uit den put van den Çiwa-tempel te Prambanan, waaronder 2 beschreven plaatjes. Nota van Brandes over de beschreven plaatjes.

Kern. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. III 1886, p. 100—102: Over Prambanan.

Brandes. Tijdschr. XXXI 1886, p. 597—614. Over opmetingen en teekeningen van den luitenant der genie H. C. Cornelius met J. W. B. Wardenaar en A. F. Van der Geugten van Tjandi Loemboeng, Tj. Sewoe, Tj. Lara djonggrang, Tj. Sari, Tj. Kalasan en de ruïne bezuiden Kalasan, alles vóór 1806; p. 610: Over plaat N°. 10 van Tj. Lara djonggrang en Tj. Lara djonggrang en Tj. Loemboeng.

Notulen XXV 1887, p. 2. Aanbieding teekeningen van beelden van Tjandi Prambanan, door de Jogjakĕrta'sche Vereeniging.

Notulen XXV 1887, p. 129. Aanbieding photo's van Prambanan-tempels, door de Jogjakĕrta'sche Vereeniging.

IJzerman. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 7, 264—274.

Groneman. Indische Gids 9e j. II 1887, p. 1425—1445. Handelt over Prambanan.

Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerpen 379a en 380a, urnen; N°. 783a en 783b, voorwerpen gevonden in den Çiwa-tempel te Prambanan, p. 219—222 en de noten van Brandes; N°. 783c, voorwerpen uit den Wishnoe-tempel te Prambanan; N°. 783d, uit den Brahma-tempel te Prambanan; N°. 541 en 574, steenen beelden van Prambanan.

Notulen XXVII 1889, p. 145. Brief van Dr. Groneman, overgedrukt uit de Locomotief van 13 September 1889, over de ontgraving der Prambanan-tempels.

Notulen XXVII 1889, p. 158. Ontvangst van 10 photogrammen en eene beschrijving door Dr. Groneman van de nieuw ontbloote gedeelten der Prambanan-tempels.

Brandes. Not. XXVIII 1890, p. 16. Ontvangst van 31 photogrammen der nieuw ontbloote gedeelten der Prambanan-tempels.

Notulen XXVIII 1890, p. 52. Gouv. besluit van 1 Maart 1890, N°. 10, waarbij *f* 3000 wordt beschikbaar gesteld voor uitgraving en photographeeren van den voet der Prambanan-tempels.

357. Kĕloerak.

Regentschap Kalasan.

Bij Tjandi Lara djonggrang. Een beschreven steen, nu opgenomen in het Museum als steen N°. 44.

Lit.

Notulen VI 1868, p. 60 en 67. Over opzending door Raden Saleh en ontvangst te Batavia van 3 steenen, waaronder steen Kĕloerak.

Brandes in Groeneveldt's Catalogus. Steen N°. 44 van Kĕloerak, is van 704 (?) Çaka.

358. Tjandi Koelon.

Regentschap Kalasan.

Een geheel vervallen tempeltje. Een van de 4 tempels (Tjandi Lor, Tjandi Asoe, Tjandi Boebrah, Tjandi Koelon), die den tempelgroep van Tjandi Sewoe omgeven.

Lit.

Brumund. Indiana II 1854, p. 23.

IJzerman. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 279.

SOERAKĔRTA.

RESIDENTIE SOERAKĔRTA.

N. B. De 10 volgende oudheden komen nog voor op het kaartje van Prambanan en omstreken.

359. Tjandi Lor.

Afdeeling Klaten.

Een geheel vervallen tempeltje. Fragmenten van dhyani-boeddah's.

Lit.

MÜNNICH. Ind. Magazijn, 2e twaalftal 1845, p. 180: »Tjandi bĕnĕr, ten noorden van Tjandi Sewoe.

BRUMUND. Indiana II 1854, p. 23.

IJZERMAN. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 279.

360. Tjandi Asoe.

Afdeeling Klaten.

Een tempel, waarvan alleen het voetstuk over is. Daarbij koewera-beelden.

Lit.

MÜNNICH. Ind. Magazijn, 2e twaalftal 1845, p. 180: Tjandi asoe.

BRUMUND. Indiana II 1854, p. 23.

LEEMANS. Boro Boedoer 1873, p. 439.

VETH. Java II 1878, p. 99.

LEEMANS. Catalogus Leiden 1885, p. 120, N°. 98 de helft. Teekening van Tjandi Asoe.

IJZERMAN. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 279.

361. Tjandi Boebrah.

Afdeeling Klaten.

Een tempel, waarvan alleen het voetstuk over is. Daarbij verscheidene kleine dhyani-boeddha's.

Lit.

Münnich. Ind. Magazijn 2e twaalftal 1845, p. 180. Tempeltje tusschen Tj. Loemboeng en Tj. Sewoe.
Brumund. Indiana II 1854, p. 23.
Veth. Java II 1878, p. 99.
IJzerman. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 279.

362. Tjandi Sewoe.

Afdeeling Klaten.

Een zeer uitgestrekte boeddhistische tempelgroep. Een hoofdtempel met 4 voorkamers of vestibule's aan de 4 zijden; ingang naar de binnenkamer door de oostelijke vestibule. De hoofdtempel ligt op een verhoogd terras, omgeven door een muur. Daaromheen 4 rijen kleine tempeltjes, de buitenste of 1e rij bevat 88, de 2e rij 80, de 3e rij 44, de 4e rij 28 tempels, samen 240 stuks. Tusschen de 2e en 3e rij nog 5 grootere tempeltjes, 2 ten westen, 2 ten oosten en 1 ten noorden, nabij de ingangen. Aan ieder der vier ingangen één paar groote rakshasa's. In de nu grootendeels vervallen kleine tempels waren oorspronkelijk dhyani-boeddha's gezeten, waarvan er nog 29 over zijn; op de buitenmuren dezer tempels 13 figuren in basrelief. De binnenkamer van den hoofdtempel is leeg, en bevatte reeds in 1812 geen beelden meer. Er moeten er minstens 42 geweest zijn.

Nabij Tjandi Sewoe zijn 2 beschreven steenen platen gevonden die eerst overgebracht zijn naar het residentiehuis te Jogjakërta, en nu in het Museum te Batavia zijn opgenomen, als de steenen N°. 68 en 69.

Bij het landhuis Tjandi sewoe, bewoond door den heer Kläring, eenige beelden, waaronder een fraaie dhyani-boeddha van den tempel Tjandi Sewoe.

Lit.

Mackenzie. Verh. VII 1814. Narrative etc., p. 9—14. Over »Chandi Sewo". Hij noemt p. 9 een »Memoir van Cornelius" van 1807.
Raffles. History II 1817, p. 15—23. Met de volgende afbeeldingen:
Rakshasa op een plaat tegenover p. 12. »From subjects in stone found in the central districts of Java", fig. 7.
Vignet op p. 16. »One of the small temples at Chandi Sewu, 1815".
Plaat tegenover p. 16 en noot op p. 17. One of the smaller temples at Brambanan in its present state (Dit is Tjandi Sewoe, Verb.) Taken in the year 1807 bij Mr. Cornelis (Cornelius, Verb.)
Plaat tegenover p. 18. One of the smaller temples at Brambanan restored to its original state.
Plaat tegenover p. 18 en noot op p. 18 »The large temple at Brambanan" (Tjandi Sewoe, Verb.) From a drawing bij Mr. Cornelis (Cornelius) in 1807.

Plaat tegenover p. 18. »The large temple at Brambanan (Tj. Sewoe) restored to its original State".

Vignet op p. 20. »The principal temple at Chandi Sewu 1815".

In den atlas van 1844, behoorende bij den 2^en^ druk vindt men nog de volgende platen:

N°. 36. General plan of the Temples near Brambanan in Java, called Chande Sa Riboo Sewoe, or Thousand Temples (afkomstig van Cornelius).

N°. 38. One of the small Temples at Chandi Sewu (doorsneden).

Crawfurd. History Indian Archipelago II 1820, p. 196. Tjandi Sewoe, Plate 25, Rakshasa van Tjandi Sewoe.

W. Von Humboldt. Ueber die Kawi Sprache I 1836, p. 117—118. »Chandi Sewu".

Sieburgh. Afbeeldingen in olieverf van Tjandi Sewoe, aanwezig in 's Rijks Ethnographisch Museum te Leiden. Vermeld als N°. 20 en 21 in de lijst van Sieburgh's platen in de Kopiist 1e j. 1842, p. 380 en v.

Junghuhn. Tijdschr. v. Nederl. Indië 6e j. II 1844, p. 362. Tjandi Sewoe, met teekening van een rakshasa.

Junghuhn. Top. und nat. Reisen 1845, p. 90 »Djandi Sebu". Met plaat I fig. 3, Rakshasa, en plaat II, tempel-ruïne Tjandi Sebu, teekening van 1836.

Javasche Oudheden 1852—1856. Gedrukt bij Mieling te 's Gravenhage. De *titelplaat* stelt een der kleine tempels van Tjandi Sewoe voor; (zooals het schijnt, *hetzelfde* tempeltje, afgebeeld bij Raffles op de plaat tegenover p. 16, maar van de tegenovergestelde zijde genomen). Verder nog eene plaat: »Ruïnen van Prambanan, Tjandi Sewoe".

Brumund. Indiana II 1854, p. 4 en v.

Crawfurd. A descriptive Dictionary etc. 1856, p. 67. Chandi-Sewu.

Buddingh. Neerlands Oost-Indië I 1859, p. 243. Prambanan, met plaat Tjandi Sewoe.

Lassen. Indische Alterthumskunde IV 1861, p. 510—511. »Kandi Seva".

Van Kinsbergen. Photo's van Tjandi Sewoe N°. 200, en 204—209.

Yule. Journal Asiat. Soc. Bengal XXXI 1862, p. 27—29. Met fig. 8 (ingang van den grooten tempel); fig. 9 (rakshasa) en fig. 13 (doorsnede).

Leemans. Boro Boedoer 1873, p. 423, 438, 440.

Ferguson. History of Indian and Eastern Architecture 1876, p. 652—653. »Chandi Siwa".

Met fig. 367 naar eene teekening »at the India office", echter afkomstig van Cornelius. (Zie hierover Brandes Tijdschr. XXXI 1886, p. 600).

Het origineel van deze teekening is in het Museum te Batavia.

Veth. Java II 1878, p. 96—98.

Veth. Eigen Haard 1879, p. 202. Met afbeelding van een rakshasa van Tjandi Sewoe.

A. Payen. Afbeelding in olieverf van Tjandi Sewoe, aanwezig in 's Rijks Ethnographisch Museum te Leiden, vermeld in den Catalogus der Amsterdamsche tentoonstelling 1883, Groep I, klasse 3, inzending N°. I, voorwerp N°. 23.

LEEMANS. Catalogus Leiden 1885, p. 120 N°. 84—97. Teekeningen van Tjandi Sewoe. De N°s. 84—91 zijn door CORNELIUS in 1805 en 1806 gemaakt.

BRANDES. Not. XXIV 1886, p. 26, c. Over inscriptie's op twee kleine steenen platen, gevonden bij Tjandi Sewoe, en overgebracht naar het residentiehuis te Jogjakĕrta.

NOTULEN XXIV 1886, p. 55, 56. Over het juiste aantal der kleine tempels te Tjandi Sewoe en de beelden aldaar. Hierbij behoort een plattegrondteekening van Tjandi Sewoe, uitgegeven in het Tijdschr. XXXI 1886, p. 327.

TIJDSCHRIFT XXXI 1886, p. 327. De tempelgroep van Tjandi-Sewoe. Met eene plattegrond-teekening van Tjandi Sewoe naar CORNELIUS, verbeterd en bijgewerkt door de Jogjakĕrta'sche Vereeniging. (Zie hierbij Notulen XXIV 1886, p. 55, 56).

BRANDES. Tijdschr. XXXI 1886, p. 610. Plaat N°. 11 van Tjandi Sewoe, door CORNELIUS in 1806 vervaardigd, is in het Museum.

LEEMANS. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. III 1886, p. 93—96.

IJZERMAN. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 7; 276—279.

NOTULEN XXVII 1889, p. 91. Opzending naar het Museum te Batavia van de 2 beschreven steenen platen afkomstig van Tjandi Sewoe, bedoeld in de Notulen XXIV 1886, p. 26, c. nu Museum-steenen N°. 68 en 69.

363. Tjandi Loemboeng.

Afdeeling Klaten.

Een boeddhistische tempelgroep. Een hoofdgebouw, met ingang naar het oosten, zonder beelden; op de buitenvlakken figuren in basrelief, die niet overal afgewerkt zijn; zestien kleinere tempels daaromheen, eveneens zonder beelden.

Lit.

MACKENZIE. Verh. VII 1814. Narrative etc. p. 15. Over Tjandi Loemboeng, hier genaamd »Tonongo".

SIEBURGH. Afbeelding in olieverf van Tjandi Loemboeng, aanwezig in 's Rijks Ethnographisch Museum te Leiden. Vermeld als N°. 14 in de lijst van SIEBURGH's platen in de Kopiist 1e j. 1842, p. 380 en v.

JUNGHUHN. Tijdschr. v. Nederl. Indië 6e j. II 1844, p. 362 »Tjandi Lombok". (Wellicht Tj. Loemboeng, VERB.)

BRUMUND. Indiana II 1854, p. 1 en v.

LEEMANS. Boro Boedoer 1873, p. 438, 440.

FERGUSON. History of Indian and Eastern Architecture 1876; op p. 652 een plattegrond; fig. 367 »Small temple at Brambanan". (From a drawing in the India office). Volgens BRANDES (Tijdschr. XXXI 1886, p. 600) is dit de plattegrond van Tjandi Loemboeng, naar eene teekening van CORNELIUS, waarvan het oorspronkelijke in het Museum te Batavia is.

Veth. Java II 1878, p. 96.
Notulen XXIV 1886, p. 80. Over Tjandi Loemboeng.
Brandes. Tijdschr. XXXI 1886, p. 610 N°. 9 en 10. Platen van Tjandi Loemboeng (N°. 10 tevens van Tjandi Lara djonggrang) door Cornelius in 1806 vervaardigd; in het Museum.
IJzerman. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 280.

364. Tjandi Plaosan.

Afdeeling Klaten.

Een boeddhistische tempelgroep, met zeer fraaie beelden. Twee gebouwen (wihara's) in den trant van Tjandi Sari, door een muur gescheiden en met 2 ringmuren omgeven. Tusschen deze ringmuren 2 reeksen cirkelvormige plateau's met tempeltjes op de hoeken en een reeks tempeltjes daaromheen. De twee hoofdgebouwen hebben een vestibule aan de westzijde en 3 kamers; bovenverdieping en dak ingestort. In twee nissen van ieder der vestibule's 2 beelden; in ieder der 6 kamers tegen den achterwand een altaar, waarop 3 beelden oorspronkelijk hun plaats vonden; het middenbeeld, een boeddha, is echter nergens meer voorhanden, de zijbeelden (in ieder vertrek dus nog twee) zijn prachtig bewerkte bodhisatwa's.

Ten noorden en ten zuiden van deze hoofdgroep vindt men verhoogde terrassen, omgeven door kleine tempels en cirkelvormige plateau's.

Het noordelijke terras, waarop 22 beelden van dhyani-boeddha's en bodhisatwa's, is ten noorden en ten zuiden omringd door 1 reeks, ten westen en ten oosten door 3 rijen cirkelvormige plateau's.

Het zuidelijke terras, waarop en waarbij 12 boeddhistische beelden, heeft ten westen 2 rijen tempeltjes, ten noorden, oosten en zuiden cirkelvormige plateau's.

Ten zuidwesten van Plaosan staat in de sawah een onafgewerkt amitabha-beeld, en langs den weg naar de halte Prambanan aan de linkerhand een çiwa- en een koewera-beeld.

Van hier is een der beschreven steenen uit de collectie Kläring afkomstig, in 1889 door Dr. Groneman naar het Museum te Batavia gebracht en opgenomen als steen N°. 76.

Lit.

Münnich. Ind. Magazijn 2e twaalftal 1845, p. 180—182.
Brumund. Indiana II 1854, p. 25 en v.
Friederich. Tijdschr. XXIII 1876, p. 361—371.
Leemans. Boro-Boedoer 1873, p. 423, 438.
Veth. Java II 1878, p. 99—101.
Notulen XXIV 1886, p. 48, 49. Over uitgravingen bij tjandi Plaosan.

IJzerman. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 8, 284—288.

Notulen XXVIII 1890, p. 44. Ontvangst, door Dr. Groneman in December 1889, van den steen van Plaosan, nu Museum-steen N°. 76, uit de collectie Kläring.

365. Tjandi Kalongan.

Afdeeling Klaten.

Een waarschijnlijk boeddhistisch monument, de top is ingestort. In de binnenruimte zijn wellicht nog beelden aanwezig. Wordt door Baker Tjandi Kebon dalam genoemd. Brumund en Veth noemen nog een vervallen Tjandi Samapoera, nabij Tjandi Kalongan, waarvan alleen beelden en tempelsteenen over zijn. Wellicht is Tjandi Soedjiwan (zie beneden) bedoeld.

Lit.

Mackenzie. Verh. VII 1814. Narrative etc. p. 18—23: Over Tjandi Kalongan (naam wordt niet opgegeven); p. 24: Over een beschreven steen in stukken gebroken, gevonden bij Tjandi Kalongan.

Raffles. History I 1817; op een plaat tegenover p. 368 eene inscriptie van »Prambanan" (1 regel) »Specimen of an Inscription in the ancient Devanagari, found at Prambanan". Op p. 57 van de History deel II wordt over dezen steen gesproken, door Mackenzie in zijn reisverslag reeds genoemd, en in 6 stukken gebroken. De steen, nabij Tjandi Kalongan gevonden, wordt dus bedoeld.

Raffles. History II 1817, p. 8—11. »Chandi Kobon dalam".

In den atlas van 1844, behoorende bij den 2den druk komt nog een plattegrond en doorsnede van Tjandi Kalongan voor op plaat N°. 43 »Cali Bening or Booloos (?) and Temple at Cobon Dalum (dit is Tjandi Kalongan).

Sieburgh. Afbeelding in olieverf van Tjandi Kĕbon dalam, aanwezig in 's Rijks Etnographisch Museum te Leiden. Vermeld als N°. 19 in de lijst van Sieburgh's platen in de Kopiist 1e j. 1842, p. 380 en v.

Brumund. Indiana II 1854, p. 36, 37. »Kalongan en Somopoero".

Veth. Java II 1878, p. 101. Tjandi's Kalongan en Samapoera.

IJzerman. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 283.

366. Tjandi Soedjiwan.

Afdeeling Klaten.

Een geheel vervallen boeddhistisch monument. Twee kleine tempels, met vele cirkelvormige plateau's aan de oostzijde, evenals bij Tjandi Plaosan. Een amitabha-beeld zonder hoofd, en 2 bodhisatwa's.

Lit.

IJzerman. Versl. Med. K. Ak. Lett. 3e r. IV 1887, p. 8, 283.

367. Pereng.

Afdeeling Klaten.

Een beschreven steen, eerst in het bezit van den heer KLÄRING, later van Mevrouw BRACONNIER (vroeger weduwe KLÄRING), nog later van den photograaf CEPHAS, sedert 1890 in het Museum te Batavia, als steen N°. 77, reeds vermeld bij de »Collectie KLÄRING" te Jogjakĕrta. De steen is van 785 Çaka.

Lit.

NOTULEN VII 1869, Bijlage N. Drie afdrukken van een steen van den heer KLÄRING, vermeld in FRIEDERICH's papieren; (steen van 785 Çaka).

COHEN STUART. Kawi-Oorkonden 1875, N°. XXIII; is steen van 785 Çaka (= steen KLÄRING = steen Prambanan = steen Pereng).

VAN KINSBERGEN. Photo's N°. 182, is steen van 785 Çaka.

VETH. Java II 1878, p. 30. Over steen Prambanan (= Pereng).

NOTULEN XXIV 1886, p. 79. Over de juiste vindplaats van den steen Pereng, namelijk aan den voet van het zuidergebergte tusschen de Kraton Ratoe baka en tjandi Soedjiwan. En aanbieding van een photogram van dezen steen.

NOTULEN XXVIII 1890, p. 44. Ontvangst van den steen van 785 Çaka te Batavia.

368. Goepala.

Afdeeling Klaten.

Op de kaart IJZERMAN »Ndepolo". Drie groote rakshasa's bij de desa's Goepala en Tjabahan (op de topogr. kaart Tjabakkan), nabij de spoorbaan. Deze beelden zijn in 1871 door een zandlaag van den Mĕrapi overstroomd en nu nagenoeg geheel overdekt; alleen het bovenste gedeelte van den schedel is zichtbaar.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1866 (In het Museum).

WEST- EN MIDDEN-JAVA. BLAD III (Vervolg).

---

369. Troetjoek.

Afdeeling Klaten.

Een beschreven zuiltje, nu opgenomen in het Museum als steen N°. 64, gevonden 4½ kilometer ten Z. van desa Troetjoek, op den heuvelrug Goenoeng Gondang.

Lit.

Brandes. Not. XXVI 1888, p. 74, 75. Draagt het jaartal 803 Çaka.

370. Srago.

Afdeeling Klaten.

Ten zuidoosten van Klaten. Een beschreven zuiltje, opgezonden aan het Museum door Controleur Rosemeier. Steen N°. 51.

Lit.

Notulen XXIV 1886, p. 145, 182. Brandes over inscriptie op zuiltje Srago.
Brandes in Groeneveldt's Catalogus 1887. Steen N°. 51 is zuiltje van Srago.

371. Moedal.

Afdeeling Klaten.

De desa ligt 1 kilometer ten N. O. van Klaten. Een beschreven zuiltje.

Lit.

Brandes. Not. XXVI 1888, p. 154.

372. Klaten.

Hoofdplaats der afdeeling Klaten.

Op het erf van den Assistent-Resident 9 beelden; één zeer groote rakshasa van Prambanan (Solo), met het voetstuk 2.10 meter hoog; een çiwa,

een ganeça, een singa, een nandi, een doerga; een boeddha en 2 gekroonde beelden (bodhisatwa's); gevonden in de sawah's tusschen Klaten en de grens met Jogjakĕrta.

373. Dompjong.

Afdeeling Klaten.

De desa komt niet op de topographische kaart voor. Zij ligt ten westen van Klaten, tusschen de desa's Basin en Klampoehan (Basing en Klamboekkan op de kaart), een weinig ten zuiden van de desa Djĕroekan, en daardoor vroeger foutief vermeld als afkomstig uit de desa »Djĕroek".

Een beschreven gouden plaatje, gevonden in een steenen doos (urn). Aangekocht door het Museum voor *f* 25.

Lit.

Brandes. Not. XXVI 1888, p. 73, 74.

Brandes. Tijdschr. XXXII 1888, p. 441—454. Een oudjavaansch alphabet van Midden-Java. Met facsimile van de inscriptie op het gouden plaatje van »Djĕroek".

374. Prambonan.

Afdeeling Klaten.

Het land Prambonan (niet te verwarren met Prambanan) grenzende aan Jogjakĕrta, behoorde in 1865 aan den heer B. A. Van der Heijde. Bij het toenmalige landhuis in de desa Tĕgal wĕroe nabij desa Djolanang, stond toen een beschreven zuilvormige steen (lingga), waarvan een afdruk in het Museum is. Het steentje zelf schijnt verloren te zijn, nasporingen zijn tot nog toe vruchteloos gebleven.

Lit.

Afdruk van een lingga »gevonden bij Prambanan" (dit moet Prambonan zijn). Vermeld in Friederich's papieren, Not. VII 1869 Bijlage N. Verder in Notulen XIV 1876, Bijlage I, N°. 20 der afdrukken verzonden naar Leiden (nu weêr te Batavia).

375. Djatinom.

Afdeeling Bojolali.

Ten noorden van het landhuis Gĕdaren ligt de desa Djatinom, die echter gemakkelijker van het landhuis Karang anom is te bereiken.

Hier vindt men in de doekoehan Belan der desa Djatinom 6 kamertjes, uitgehouwen in een tufwand aan den linkeroever der rivier, die langs Djatinom

stroomt. Zij schijnen echter niet uit den hindoetijd, maar van jongeren javaanschen oorsprong te zijn. Inlanders komen hier vasten en bidden.

Lit.

LEEMANS. Boro Boedoer 1873, p. 397. Bericht, volgens een manuscript van BRUMUND, over grotkamers, niet ver van het landhuis Gĕdaren.

VERBEEK. Not. XXVIII 1890, p. 12 en 13.

376. Bajalali.

Hoofdplaats der afdeeling Bojolali.

Vroeger waren hier twaalf beelden, volgens HOEPERMANS afkomstig van de desa's Pĕlĕm en Tampir. Nu (1889) zijn er, in de desa Rĕtjasari, nog slechts 7 beelden, 1 steenen vaas en 1 ovale kom. Particuliere mededeeling van den Assistent-Resident van Bajalali, H. H. E. TH. BOSCH, in 1889.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1866 (In het Museum).

377. Pĕlĕm en Tampir.

Afdeeling Bojolali.

Deze desa's liggen 4½ kilometer van Bajalali. In deze desa's hebben 2 tempels gestaan »Tjandi Paingan" genaamd. De beelden van Bajalali moeten van hier afkomstig zijn.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1866 (In het Museum).

378. Manggis.

Afdeeling Bojolali.

4½ kilometer van Bajalali. Twee groote beelden, waarvan één rakshasa, beschadigd.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1866 (In het Museum).

379. Desa Tjandi krikil.

Afdeeling Bojolali.

De desa ligt 6 kilometer van Bajalali. Hier zijn 4 putten, met tempelsteenen bevloerd. Ook een nu geheel vervallen tempel (?) op een plateau genaamd »Tjandi Soekoh" moet hier vroeger gestaan hebben. Van een tempel is nu, volgens den Assistent-Resident van Bajalali BOSCH, niets meer te zien.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1866 (In het Museum).

380. Ampel.

Afdeeling Bojolali.

Een wairoçana-beeld van metaal met Nâgarî-inscriptie (ye dharmmâ etc.), nu in het Museum; verder nog 7 beelden, eveneens in het Museum, zijn hier vroeger gevonden.

Lit.

Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 554, metalen wairoçana-beeld, p. 163 en de noot van Brandes. Volgens hem is het facsimile, gepubliceerd bij Crawfurd, History Ind. Archipelago 1820, II plate 31, evenals bij Friederich Verh. XXIII 1850, plaat 2, van het opschrift op dit beeldje genomen. Verder de metalen beeldjes N°. 495, 547, 558, 569, 588, 626[c] en het steenen çiwa-beeld N°. 44.

381. Tawang.

Afdeeling Sragen.

Bij de desa Tawang, gelegen aan de Solo-rivier, nabij de grens met Madioen, 4½ kilometer van desa Kĕdoeng banteng, heeft wellicht vroeger een tempel gestaan. Hoepermans vond er alleen nog bekapte steenen en het kapiteel van een tempel.

In 1889 werden hier alleen enkele gebakken steenen aangetroffen.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1866 (In het Museum).

382. Tjĕta.

Mangkoe Nĕgara'sche landen.

Eene opeenvolging van terrassen, door trappen verbonden, tegen een voortop van den berg Lawoe. De plaats Tjĕta, waar zich niets dan de oudheid bevindt, ligt naar schatting 2200 meter boven zee, en is moeilijk te bereiken. Van het landhuis Kĕmoening loopt een pad eerst door de koffietuinen dezer onderneming, en dan steil door het bosch naar boven.

Vroeger waren hier volgens D[r]. Van der Vlis 14 terrassen te onderscheiden, tegenwoordig zijn de 8 bovenste alleen nog te zien. De steenen trappen, die de terrassen verbinden, zijn zeer vervallen. Men vindt er een klein pilaartje met basement en kapiteel, ruim 2 meter hoog, door Junghuhn het »altaar van Tjĕta" genoemd en op onderscheiden terrassen fundamenten van vierkante en langwerpige gebouwen, plateformes, of kamers. Verder enkele grove beelden, rakshasa's, een olifant, waarop een man rijdt, gebroken; op een der terrassen afbeeldingen van dieren en lingga en joni, op het bovenste terras geen tempel, alleen een plateforme, waarop spitse steenen zijn geplaatst. Het jaartal 1370 Çaka op een der olifantsbeelden, en de eveneens bij Van der Vlis afgebeelde,

in 6 stukken gebroken, beschreven steen, met het jaartal 1378 Çaka, zijn door mij niet teruggevonden. De plattegrond van Tjĕta die Van der Vlis geeft, is niet geheel juist.

Lit.

Crawfurd. History of the Indian Archipelago Vol. II 1820, p. 198. Over »Kätto". Op p. 216 het jaartal 1356 (?) van Tjĕta.

W. Von Humboldt. Ueber die Kawi-Sprache I 1836, p. 116. Kort bericht over Kĕtto (Tjĕta).

Dr. C. J. Van der Vlis. Proeve eener beschrijving en verklaring der oudheden en opschriften op Soekoeh en Tjetto. Verh. Bat. Gen. XIX 1843.

Junghuhn. Tijdschr. van Ned. Indië 6e j. II 1844, p. 371, 372; met afbeelding van het »Altaar te Jetto".

Junghuhn. Top. und nat. Reisen 1845, p. 298. Over »Bunden-tjeddo", en teekening van het »Altar" op plaat XXV fig. 3.

Junghuhn. Java II 1853, p. 434—438.

Crawfurd. A descriptive Dictionary 1856, »Suku and Châtto".

Buddingh. Neerlands Oost-Indië I 1859, p. 238. Over »Soekoe en Tjeddo".

Lassen. Indische Altherthumskunde IV 1861, p. 514—515. Over Kottu of Kuttu (Tjĕta).

Leemans. Boro Boedoer 1873, p. 403.

Veth. Java II 1878, p. 28 (jaartallen 1370 en 1371?) en p. 104.

Verbeek. Not. XXVI 1888, p. 15, 16. Over Tjĕta.

383. Soekoh.

Mangkoe Nĕgara'sche landen.

Vier terrassen, door drie trappen verbonden, de eerste trap tevens een poort met basreliefs; een tempel, plateformes met obelisken en basreliefs; in 1889 waren er 17 beelden, 6 losse basreliefs en 5 beschreven steenen en voorwerpen, gedeeltelijk met jaartallen. Soekoh ligt tegen den Lawoe, maar niet zoo hoog als Tjĕta.

Volgens Dr. Van der Vlis waren er vroeger meer beschreven steenen dan nu, namelijk:

1. Eene inscriptie op de groote poort van buiten links.
2. Eene inscriptie op den grooten phallus met het jaartal 1367 Çaka, door Raffles van Soekoh medegebracht en nu in het Museum te Batavia opgenomen als voorwerp N°. 357 en beschreven steen N°. 5.
3. Een jaartal 1363 Çaka op het voetstuk van een der obelisken.
4. Eene inscriptie van twee regels en jaartal 1361 Çaka op een steen, waarop 3 personen in basrelief zijn voorgesteld, gevonden aan de noordzijde van het terrein.
5. Een jaartal 1361 Çaka op een steenen varken.

6. Eene inscriptie op het beeld genaamd Bima, met het jaartal 1364 (of 1365) Çaka.
7. Eene inscriptie op een mannenbeeld, met het jaartal 1362 Çaka.
8. Eene groote inscriptie, waaronder het jaartal 1363 Çaka is aangebracht (afgebeeld bij RAFFLES) op de achterzijde van een gebroken beeld, met klauwen van een vogel, aan beide zijden vleugels, de kop ontbreekt.
9. Een jaartal op een steen met inscriptie, volgens VAN DER VLIS 1228, volgens de teekening echter 1338 Çaka, door RAFFLES naar Solo gebracht. Hier is de steen blijven liggen en sedert verloren gegaan. (Zie Verh. Bat. Gen. XXI, voorrede geplaatst bij de beschrijving der beelden, blz. IX).
10. Een ronde steen met voetzolen en randschrift, met het jaartal 1362 Çaka (volgens VAN DER VLIS).

Volgens HOEPERMANS waren de steenen N°. 9 en 10 reeds in 1866 niet meer te Soekoh noch te Solo te vinden. N°. 2 is te Batavia, N°. 5 en 6 waren in 1889 niet meer te Soekoh, maar te Tawang mangoe, de overige zijn nog te Soekoh aanwezig. De beschrijving der bouwwerken van Soekoh door VAN DER VLIS is zeer goed; zijne verklaring der inscriptie's is echter volgens BRANDES onjuist.

Lit.

RAFFLES. History II 1817, p. 45—51 (2e ed. 1830, p. 49—54). Met een vignet op p. 1 »S.W. view of the principal temple at Suku"; een plaat tegenover p. 46 »From the Ruins at Suku near the Mountain Lawu" (basreliefs); en een plaat met Soekoh-inscriptie's tegenover p. 58, waarover gehandeld wordt p. 59.

BATAVIASCHE COURANT van 5 September 1818 N°. 36. Togtje naar den berg Lawoe in Augustus 1818 gedaan door de heeren VAN PREHN en NAHUIS. Zie ook *Letterbode* 1819 I blz. 184. Afgedrukt in *Indisch Magazijn* 2e twaalftal 1845, N°. 1 en 2 p. 25—28. Op blz. 28 vindt men hier eene sobere beschrijving van Soekoh (hier »Soemboeh" genoemd).

CRAWFURD. History of the Indian Archipelago II 1820, p. 198 met plaat, (basreliefs, smeden); p. 216, jaartallen 1361 en 1363 Çaka.

W. VON HUMBOLDT. Ueber die Kawi-Sprache I 1836, p. 116 en 172. Over »Suku". Kort bericht.

SIEBURGH. Afbeeldingen in olieverf van den tempel en van basreliefs (smederij) te Soekoh. Aanwezig in 's Rijks Ethnographisch Museum te Leiden. Vermeld als N°. 24 en 25 in de lijst van SIEBURGH's platen in de Kopiist 1e j. 1842, p. 380 en v.

C. J. VAN DER VLIS. Proeve eener beschrijving en verklaring der oudheden en opschriften op Soekoe en Tjetto. Met platen. Verh. XIX 1843.

J. RIGG. Journal of the Ind. Arch. Vol. V 1851, p. 439. Afbeelding van 4 jaartallen van Soekoh, overgenomen uit VAN DER VLIS.

CRAWFURD. A descriptive Dictionary 1856, p. 412. »Suku and Châtto".

Buddingh. Neerlands Oost-Indië I 1859 p. 238. Over Soekoe en Tjeddo.
Lassen. Indische Alterthumskunde IV 1861, p. 514—515. Over »Suku".
Cohen Stuart. Bronnen voor de taal-, land- en volkenkunde onzer Indische bezittingen, te Londen. Bijdr. Kon. Inst. Nieuwe volgreeks VI 1863, p. 145—160. Op p. 148 opgaaf van »inscriptie's op de ruïnes van Soekoeh". Hierbij behoort p. 285—288 N°. 8 en het facsimile op plaat VIII met het jaartal 1362 Çaka.
Leemans. Boro Boedoer 1873, p. 403.
Ferguson. History of Indian and Eastern Architecture 1876, p. 660—661. Over »Suku."
Veth. Java II 1878, p. 28 en p. 104.
Holle. Tabel van Oud- en Nieuw-Indische Alphabetten 1882, p. 48, c en b. Afbeelding der jaartallen 1362 en 1367 (er staat 1363?) Çaka.
Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 357 blz. 114—116 en noot van Brandes. Dit is de groote phallus van Soekoh met inscriptie en jaartal 1367 Çaka (op blz. 116 staat foutief 1362, op blz. 370 foutief 1365 Çaka). Dit voorwerp is ook vermeld als »beschreven steen N°. 5" op blz. 373.
Verbeek. Not. XXVI 1888, p. 15, 16. Over Soekoh.
Verbeek. Not. XXVIII 1890, p. 9. Aanbieding van afdrukken der 5 inscriptie's in October 1889, nog te Soekoh aanwezig, vervaardigd door den heer J. F. De Corte. De boven onder N°. 5 en 6 genoemde voorwerpen waren reeds overgebracht naar Tawang mangoe.

384. Top Goenoeng Lawoe.

Mangkoe Něgara'sche landen.

Op de drie hoogste toppen van den Lawoe vindt men plateau's of terrassen, soms met muren van ruwe steenen omringd.

Lit.

Junghuhn. Topogr. und nat. Reisen 1845, p. 302—304.
Junghuhn. Java II 1853, p. 441—446.
Veth. Java III 1882, p. 696—697.

385. Ngloerah.

Mangkoe Něgara'sche landen.

De desa Ngloerah ligt tegen den Lawoe, 3 kilometer van desa Tawang mangoe. Hier waren vroeger volgens Hoepermans 5 grove beelden. Volgens mededeeling van den Secretaris van Solo, Rosemeier, zijn er enkele kleine beelden en één grootere rakshasa.

Lit.

Hoepermans. Manuscript 1866 (In het Museum).

386. Tĕkaran.

Afdeeling Wanagiri.

Een groot bronzen çiwa-beeld van zeer fraaie bewerking, in October 1855 gevonden. Nu in het Museum.

Lit.

FRIEDERICH. Tijdschr. VIII 1859, p. 72—74. Met 1 plaat.
JOURNAL OF THE R. ASIAT. SOC. New series VI 1873, p. 276. Afbeeldingen van het beeld van Tĕkaran (overgenomen van FRIEDERICH) door HODGSON gezonden.
GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 509.

387. Residentie Soerakĕrta.

25 beelden en andere voorwerpen uit de residentie Soerakĕrta, nu in het Museum te Batavia, vermeld in GROENEVELDT's Catalogus; waaronder 8 van Ampel, 1 van Soekoh en 1 van Tĕkaran, hierboven genoemd.

RĔMBANG.

OOST-JAVA. BLAD I (BLAD IV).

RESIDENTIE RĔMBANG.

388. Toeban.

Hoofdplaats der afdeeling Toeban, Blad **T.** V der top. kaart.

Vroeger was hier een beschreven steen, nu te Batavia in het Museum als steen N°. 23. Verder een javaansch graf van Soenan Bonang.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 177—178: Graf van Soesoehoenan Bonang; p. 182: Over beschreven steen.

Notulen IX 1871, p. 57, 65, 82; X 1872, p. 154. Over beschreven steen van Toeban.

Veth. Java II 1878, p. 190. Graf van Soenan Bonang.

Brandes in Groeneveldt's Catalogus 1887. Steen N°. 23 p. 380 is steen van Toeban.

389. Ngloejoe.

District Tĕmajang, afdeeling Bodjanĕgara, Blad **R.** XV (Noordrand).

Twee beelden en een steen met het jaartal 1294 Çaka; vroeger was hier nog een doerga-beeld met jaartal 1313 Çaka, nu te Batavia.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 177. Beelden; op achterzijde doerga-beeld een jaartal. Teekening van dit jaartal is in het Museum. Beelden naar het Museum overgebracht.

Notulen XIX 1881, p. 3, 61 en 78, op welke laatste bladzijde het jaar 1313 foutief als 1212 is opgegeven.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 147 p. 51. Hetzelfde beeld (doerga) door BRUMUND bedoeld, met jaartal 1313 Çaka.

VERBEEK. Not. XXVI 1888, p. 15. Over 2 ganeça-beelden; aanbieding teekening van het jaartal 1294 Çaka op een steen, die nu nog bij Ngloejoe staat.

390. Kĕlina.

District Padangan, afdeeling Bodjanĕgara, Blad O. XV.

Vroeger was nabij de desa Kĕlina een beeldje aanwezig, bij de inlanders bekend als »Kjai Derpo". Het schaamdeel kon uitgenomen worden. Het is sedert 1882 spoorloos verdwenen.

Lit.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 176, 177, »Kjahi Deïpo".

VETH. Java II 1878, p. 109.

TEEKENING van dit beeldje is voorhanden in het Bat. Museum als »afkomstig 300 roê ten Z. O. van Klino".

VERBEEK. Not. XXVI 1888, p. 14. Over beeldje van den Goenoeng Pandan, niet meer aanwezig.

MADIOEN.

RESIDENTIE MADIOEN.

391. Kĕdoeng gong.

District Gĕndingan, afdeeling Ngawi.

Vroeger was hier een tempel, ongeveer 375 meter van de grens met Solo verwijderd, en 200 meter bezuiden de tegenwoordige spoorbaan. Nu zijn de fundamenten zelfs niet meer te zien. Alleen zijn nog ter plaatse aanwezig een vrouwenbeeld, een nandi en een onkenbaar zeer beschadigd beeld, benevens een voetstuk. Mededeeling van den Controleur van Ngrambé, A. Breevoordt.

N. B. Op de oudheidkundige kaart is het teeken voor deze oudheid foutief benoorden de spoorbaan aangegeven en moet zuidelijk verplaatst worden.

Lit.

Hoepermans. Het Hindoe-rijk van Doho. Tijdschr. XXI 1875, p. 160.

392. Sine.

District Sine, afdeeling Ngawi.

Een steen met inscriptie en jaartal 1381 Çaka, nu in het Museum te Batavia als steen N°. 3. Soekoh-schrift.

Lit.

Friederich. Tijdschr. II 1854, p. 335. Inscriptie van Sineh, met facsimile door Dr. W. Vogler. Jaartal 1381 Çaka.

Hoepermans. Doho Tijdschr. XXI 1875, p. 161, met afbeelding van het opschrift (onderstboven!) op blz. 161a.

Veth. Java II 1878, p. 28.

Holle. Alphabetten 1882, p. 48, d. N°. 5. Afbeelding van het jaartal 1381 Çaka.

Brandes, in Groeneveldt's Catalogus 1887. Steen N°. 3 blz. 373 is steen van Sine.

393. Sarangan.

District Balehpandjang, afdeeling Magĕtan.

Een badplaats bij de pasanggrahan aan het meertje Pasir, met 2 zittende

mannen- en 3 staande vrouwenbeelden, van welke laatste één door de borsten, één door den navel, en één door eene opening onder den arm het water in het zwembad laten vloeien. Groote en vrij goed geconserveerde beelden.

Lit.

JUNGHUHN. Ruïnen van Java. Tijdschr. v. Ned. Indië 6e j. II 1844, p. 375 No. XXI. Een doergabeeld door welks borsten water spuit in een bad bij het dorpje »Simpattan" (Sarangan zal bedoeld zijn. V).

MÜNNICH. Eenige bijdragen tot het onderzoek der oudheden op Java. Indisch Magazijn 2e twaalftal 1845 No. 1 en 2, blz. 173—192. Over Sarangan handelt blz. 185.

HOEPERMANS. Tijdschr. XXI 1875. Doho p. 159.

394. Saleh.

District Balehpandjang, afdeeling Magĕtan.

Een beschreven steen in de desa Saleh bij Plaosan.

Lit.

VERBEEK. Not. XXVII 1889, p. 85. Aanbieding afdruk van den steen te Saleh namens den Assistent-Resident van Magĕtan Jhr. J. H. HORA SICCAMA.

395. Darangan.

District en afdeeling Magĕtan.

Een beschreven steen. Darangan ligt nabij de desa Sadon.

Lit.

HOEPERMANS. Doho. (Tijdschr. XXI 1875), p. 159a. Afbeelding der inscriptie.

VERBEEK. Not. XXVII 1889, p. 73. Aanbieding afdruk steen Darangan, namens den Controleur F. A. BROUWER.

396. Sadon.

District en afdeeling Magĕtan.

Een beschreven steen, No. 1 afgebeeld bij HOEPERMANS Doho, p. 159a. Volgens hem moet hier vroeger een tempel (?) geweest zijn, waarvan alleen een naga en twee banaspati's over zijn.

Een gebroken steen No. 2 met een paar karakters, afgebeeld bij HOEPERMANS blz. 159.

Lit.

HOEPERMANS. Doho. (Tijdschr. XXI 1875), p. 159 en 159a.

VERBEEK. Not. XXVII 1889, p. 73. Namens den Controleur BROUWER aanbieding van een afdruk van den steen Sadon.

397. Klĕdokan.

District en afdeeling Magĕtan.

Drie beschreven steenen, in en bij de desa Klĕdokan.

Lit.

HOEPERMANS. Doho. (Tijdschr. XXI 1875). Twee steenen met opschriften, afgebeeld op blz. 159[b]. Op de grafplaats genaamd »Koeboeran pandjang" een 3[e] steen met opschrift, afgebeeld op blz. 159[c].

VERBEEK. Not. XXVII 1889, p. 73. Aanbieding van afdrukken van deze 3 steenen namens Controleur BROUWER.

398. Tadji.

District Poerwadadi, afdeeling Magĕtan.

Een beschreven steen; is eenigen tijd op het erf van den Controleur te Poerwadadi geweest, nu opgenomen in het Museum te Batavia als steen N°. 31; van Çaka 1126.

Lit.

HOEPERMANS. Doho. (Tijdschr. XXI 1875), p. 161.

AFDRUKKEN van dezen steen vermeld in inventaris papieren FRIEDERICH, Not. VII 1869 Bijlage N; in lijst abklatschen van het Museum. Not. XIV 1876, Bijlage II, afdruk N°. 9; in lijst abklatschen naar Leiden verzonden (nu weder te Batavia). Not. XIV 1876 Bijlage I, afdruk N°. 21.

BRANDES in GROENEVELDT's Catalogus 1887. Steen N°. 31 p. 383. Is volgens BRANDES eene copie.

399. Sĕndang kamal.

District Maospati, afdeeling Magĕtan.

Drie beschreven steenen, één nagenoeg, twee geheel onleesbaar. Er zijn er vroeger vier geweest, waarvan één nu in het Museum als steen N°. 37, en een afdruk van een der drie overige steenen.

Lit.

RAFFLES. History II 1817, p. 33 (2[d]. ed. p. 35). HORSFIELD vond in 1815 vier steenen te »Mauspati", waarvan alleen de grootste leesbaar was.

HOEPERMANS. Doho. (Tijdschr. XXI 1875), p. 162 noemt ook 4 steenen, waarvan er slechts één leesbaar was.

AFDRUKKEN worden vermeld in Not. VII 1869 Bijlage N (papieren FRIEDERICH); en Not. XIV 1876, Bijlage II (lijst abklatschen van het Museum Batavia), afdrukken N°. 10 en 11.

BRANDES in GROENEVELDT's Catalogus 1887. Steen N°. 37 blz. 385, van 913 Çaka, is steen van Sĕndang kamal.

400. Klĕdokan.

District Maospati, afdeeling Magĕtan, ten zuiden van Maospati.

Een beschreven steen, totaal onleesbaar. Het hier bedoelde Klĕdokan ligt in het onderdistrict Bĕndo, en is niet te verwarren met het Klĕdokan bij Magĕtan, hierboven genoemd.

401. Bĕnda.

District Maospati, afdeeling Magĕtan, ten zuiden van Maospati.

Een onleesbare beschreven steen, ten zuiden van den vorigen.

402. Boeloe gledeg.

District Maospati, afdeeling Magĕtan, ten zuiden van Maospati.

Een steen, die onderstboven in den grond stond; ik heb hem in 1887 laten uitgraven en omkeeren; het schrift is geheel onleesbaar. Ten zuiden van den vorigen.

403. Doepak.

District Gorang Gareng, afdeeling Magĕtan.

In de sawah staat een paaltje met ronden kop, 1 meter hoog, met een zonderling geschreven jaartal (1392? Çaka).

Lit.

VERBEEK. Not. XXVI 1888, p. 15. Aanbieding afteekening van het jaartal 1392 Çaka.

404. Goenoeng Bantjak.

District Gorang Gareng, afdeeling Magĕtan.

Eenige zeer slechte beelden, en op den berg een goed onderhouden javaansch graf van de »Kandjeng Ratoe MADOERĔTNA", de echtgenoote van een der oude sultans van Jogjakĕrta, welke vorstin daar in het begin van deze eeuw moet zijn begraven.

405. Madioen.

Hoofdplaats der residentie.

Een groot aantal beelden en steenen rijstschuurtjes (loemboeng's), waarvan sommige met inscriptie's, waren hier vroeger samengebracht. Zij zijn nu grootendeels in het Museum te Batavia.

Lit.

HOEPERMANS. Doho. (Tijdschr, XXI 1875), p. 164. Afbeelding van opschriften op 3 loemboeng's op blz. 165a; (met jaartal 908 Çaka) en op blz. 165b; op blz. 165 afbeelding jaartal 1308 Çaka op achterzijde beeld te Madioen.

HOLLE. Alphabetten 1882, p. 48 d. N°. 1 en 2. Afbeelding jaartal 908 Çaka en 1308 Çaka van Madioen.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 370 p. 118 en de noot van BRANDES. Dit is de loemboeng met inscriptie, afgebeeld bij HOEPERMANS blz. 165a, van 908 Çaka.

Voorwerp N°. 369 p. 118. Deze loemboeng heeft het opschrift Çrî, afgebeeld bij HOEPERMANS blz. 165b, eerste figuur.

Voorwerp N°. 372 p. 119 en de noot N°. 2 van BRANDES. Loemboeng met jaartal 950 Çaka. (In de noot staat foutief 940 Çaka).

EEN GROOT AANTAL BEELDEN, afkomstig van Madioen, en opgegeven in GROENEVELDT's Catalogus. Over 18 dezer beelden handelen Not. XII 1874, p. 52, 57 en Not. XIII 1875, p. 41. (In Not. XIII 1875, p. 99, 100 wordt ook gesproken over een beschreven steen van Madioen, te Batavia ontvangen; maar deze steen is afkomstig van Sirah kĕting, (zie later).

HET STEENTJE met jaartal 1391 Çaka, later te Kĕdiri, nu in het Museum te Batavia, als steen N°. 60, is afkomstig van Madioen, en door den Resident VAN DE POEL van hier naar Kĕdiri gebracht. Het jaartal is afgebeeld in HOLLE, Alphabetten 1882, p. 48 j. N°. 2. Afgebeeld bij VAN KINSBERGEN, Photogrammen, N°. 224 en 225.

406. Oetĕran.

District Oetĕran, afdeeling Madioen.

Hier stonden vroeger een beeld met jaartal 1338 Çaka, en een loemboeng met jaartal 924 Çaka, volgens HOEPERMANS afkomstig van de desa Gĕlang. Het beeldje staat nu bij de pasanggrahan aan het meer Ngĕbĕl, de loemboeng is in het Museum te Batavia.

Lit.

HOEPERMANS. Doho. (Tijdschr. XXI 1875), p. 151. Afbeelding jaartal 1338 Çaka (de 8 is misteekend) op achterzijde beeld met 4 armen (nu te Ngĕbĕl); p. 152: Afbeelding opschrift loemboeng.

HOLLE. Alphabetten 1882, p. 48 d. N°. 4. Afbeelding jaartal 1338 Çaka (de 8 misteekend).

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 371, blz. 119 en noot N°. 1, van BRANDES; is de loemboeng met inscriptie, afgebeeld bij HOEPERMANS blz. 152. Volgens eene verbeterde lezing van BRANDES luidt het opschrift 924 asuji (asuji is de naam van een maand).

407. Gĕlang.

District Oeteran, afdeeling Madioen.

Volgens HOEPERMANS waren hier vroeger sporen van een ouden kraton, namelijk fundamenten van baksteenen te zien, en in een javaansche kerk een fraai voetstuk. Ook moet van hier het beeld afkomstig zijn, dat later te Oetĕran was, en nu te Ngĕbĕl staat. Die kraton zou dan wellicht de hoofdplaats van het rijk van Daha hebben aangewezen. Een desa Daha ligt vlak bij desa Gĕlang.

Lit.

HOEPERMANS. Doho. Tijdschr. XXI 1875, p. 149.

408. Kĕbon dalĕm.

District Oetĕran, afdeeling Madioen.

Een steenen watervat, met jaartal 1320 Çaka.

Lit.

HOEPERMANS. Doho. (Tijdschr. XXI 1875), p. 149 en 150.
Watervat met jaartal 1320 Çaka. afgebeeld op blz. 150.
HOLLE. Alphabetten 1882, p. 48 d. N°. 3. Afbeelding jaartal 1320 Çaka.

409. Oemboel.

District Oetĕran, afdeeling Madioen.

Een warme bron met gemetselden put.

Lit.

HOEPERMANS. Doho. (Tijdschr. XXI 1875), p. 150. Volgens hem afkomstig uit den Hindoe-tijd?
JUNGHUHN. Java II 1853, p. 475—476. Warme bron bij desa »Pradjan". Daarbij enkele beelden.

410. Kanten.

District en afdeeling Panaraga.

In de doekoe Kanten der desa Babadan, benoorden Panaraga, stond vroeger een beschreven steen, in 1890 opgezonden naar het Museum te Batavia, en opgenomen als steen N°. 79.

Lit.

VERBEEK. Notulen XXVIII 1890, p. 13 en 40. Over opzending steen Kanten.

411. Koenti.

District Soemarata, afdeeling Panaraga.

Een groote verzameling metalen beelden, gevonden in den grond; nu in het Museum.

Lit.

NOTULEN XXIV 1886, p. 36.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerpen N°. 522[a], 540[a], 557[a], 557[b], 570[a], 577[a], 603[b], 639[a], 657[a] en 683[a]; benevens twee beschreven plaatjes, een van goud en een van zilver, Cat. N°. 792, blz. 228 en de noot van BRANDES.

412. Panaraga.

Hoofdplaats der afdeeling Panaraga.

Op het erf van den Assistent-Resident staan eenige beelden en een loemboeng met het jaartal 953 Çaka. Ook is hier in 1868 eene oorkonde op koper gevonden, bestaande uit 4 beschreven koperen platen met het jaartal 823 Çaka.

Lit.

E. NETSCHER. Tijdschr. II 1854, Berigten blz. VIII. Over facsimile's van twee inscriptie's op loemboengs te Panaraga.

HOEPERMANS. Doho. (Tijdschr. XXI 1875, p. 153. Over beelden te Panaraga, wellicht? afkomstig van Sirah kĕting.

VAN DER CHIJS. Not. XIX 1881, p. 85. Aanbieding van 4 koperen platen, gevonden in 1868 nabij Panaraga.

KERN. Not. XX. 1882, p. 51. Over oorkonde Panaraga.

HOLLE. Kawi-Oorkonden. Tijdschr. XXVII 1882, p. 540 en 544—548. Oorkonde Panaraga; is van 823 Çaka.

VERBEEK. Not. XXVI 1888, p. 15. Aanbieding eener afteekening van het jaartal 953 Çaka op den steenen loemboeng te Panaraga.

413. Djaboeng.

District Koetoe, afdeeling Panaraga.

Een loemboeng met inscriptie.

Lit.

HOEPERMANS. Doho. Tijdschr. XXI 1875, p. 157. De loemboeng met inscriptie is afgebeeld op blz. 157, het schrift op blz. 158.

414. Sĕtana.

District Panaraga, afdeeling Panaraga.

Groote steenen, waarvan één met jaartal 1318 Çaka, één met figuren van beesten; en een gebroken steen met 2 karakters vóór de javaansche kerk.

Lit.

Hoepermans. Doho. Tijdschr. XXI 1875, p. 153. Op blz. 154 teekening van het jaartal 1318 Çaka.

Verbeek. Not. XXVI 1888, p. 15. Over steen met jaartal 1318 Çaka.

415. Tĕgal sari.

District Koetoe, afdeeling Panaraga.

Een groote steen met jaartal 1231 Çaka, die als drempel voor een javaansche kerk is gebruikt.

Lit.

Hoepermans. Doho. Tijdschr. XXI 1875, p. 155. Teekening jaartal 1231 Çaka.

Fokkens. De priesterschool te Tĕgalsari. Tijdschr. XXIV 1877, p. 318. Met een plaat, waarop de steen met jaartal 1231 Çaka is afgebeeld.

Verbeek. Not. XXVI 1888, p. 15. Over steen met jaartal 1231 Çaka.

416. Watoe patok.

District Tĕgal amba, afdeeling Patjitan.

Twee steenen met groote karakters beschreven, waarvan in 1889 afteekeningen naar het Museum zijn gezonden.

Lit.

Notulen XXVIII 1890, p. 3 en 4. Over twee steenen, waarop een jaartal gestaan heeft.

417. Sirah kĕting.

District Ardjawinangoen, afdeeling Panaraga.

Een geheel vervallen tempel; alleen een trap van 7 treden en een banaspati van andesietbreccie is nog te vinden, onder groote boomen in de doekoe Sirah kĕting der desa Bĕdingin. Ook moet volgens mededeeling de gebroken beschreven steen, die nu te Wringin anom staat (zie verder) van deze plaats afkomstig zijn. Een andere beschreven steen van Sirah kĕting is nu opgenomen in het Museum te Batavia als steen N°. 33.

Lit.

Hoepermans. Doho. Tijdschr. XXI 1875), p. 157: Over geheel vervallen tjandi,

banaspati en trap; p. 153: Over beschreven steen, gebracht naar den kaboepaten te Madioen.

NOTULEN XIII 1875, p. 41, 99 en 100. Over verzending en ontvangst te Batavia van dezen steen.

AFDRUK van dezen steen vermeld Not. VII 1869, Bijlage N. (papieren FRIEDERICH); ook als afdruk N°. 35 der lijst van abklatschen van het Museum, Not. XIV 1876, Bijlage II; en als afdruk N°. 22 der lijst van abklatschen van het Museum te Leiden (nu weer te Batavia), Not. XIV 1876, Bijlage I.

BRANDES in GROENEVELDT's Catalogus 1887. Steen N°. 33, blz. 384. Is van 1026 Çaka.

VERBEEK. Not. XXVI 1888, p. 15. Over den geheel vervallen tempel; een beschreven steen, nu te Wringin anom, moet vroeger hier gevonden zijn.

418. Wringin anom.

District Ardjawinangoen, afdeeling Panaraga.

Beelden, een beschreven steen en een kleine steen met 6 karakters.

Lit.

VERBEEK. Not. XXVI 1888, p. 15. Over beelden en een gebroken steen, volgens mededeeling van inlanders, afkomstig van Sirak kĕting. (Van dezen steen is nog geen afdruk in het Museum voorhanden). En aanbieding afschrift van eene inscriptie van 6 grove karakters op een kleinen steen aldaar.

BRANDES. Not. XXVI 1888, Bijlage II p. XIX. De 6 karakters op den kleinen steen nog niet gelezen.

419. Karang patihan.

District Poeloeng, afdeeling Panaraga.

Een steen met jaartal 1061 Çaka, in een bosch der desa Karang patihan.

Lit.

VERBEEK. Not. XXVI 1888, p. 15. Aanbieding eener afteekening van het jaartal 1061 Çaka, op een steen in het bosch, behoorende tot de desa Karang patihan.

420. Ngĕbĕl.

District Poeloeng, afdeeling Panaraga.

Een beeldje, bij de pasanggrahan aan het meer Ngĕbĕl; op de achterzijde het jaartal 1338 Çaka; 4 armen, gebroken. Het beeldje heeft eenigen tijd te Oetĕran gestaan, en moet afkomstig zijn van Gĕlang.

Lit.

HOEPERMANS. Doho. (Tijdschr. XXI 1875), p. 151. Het beeldje, waarvan hier

sprake is, met het jaartal 1338 Çaka op de achterzijde, waarvan een teekening gegeven wordt (de 8 is echter misteekend) was vroeger te Oetĕran (afkomstig van Gĕlang?) maar staat nu bij de pasanggrahan aan het meer Ngĕbĕl.

HOLLE. Alphabetten 1882, p. 48 d. N°. 4. Afbeelding van het jaartal 1338 Çaka, overgenomen van HOEPERMANS (de 8 misteekend).

VERBEEK. Not. XXVI 1888, p. 15. Aanbieding afteekening jaartal 1338 Çaka, op beeld te Ngĕbĕl.

421. Goenoeng Darawati.

District Poeloeng, afdeeling Panaraga.

Op den Goenoeng Darawati, den hoogsten top van het Wilis-gebergte, 4 steenhoopen in den vorm van afgeknotte pyramiden. Daarbij een weinig lager twee terrassen, door muren van aarde en ruwe steenen omgeven. JUNGHUHN geeft deze oudheden niet op, ofschoon hij den Darawati beklom.

N. B. Deze oudheid komt op de kaart niet voor; zij ligt 3750 meter ten westen van den top Wilis onzer kaart.

Lit.

FOKKENS. Tijdschr. XXX 1885, p. 565, 566.

SOERABAJA.

RESIDENTIE SOERABAJA.

422. Dradjat.

District Kĕdokan, afdeeling Sidajoe, Blad **F.** II.

Een javaansch graf van Soenan Dradjat.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 172.
Veth. Java II 1878, p. 191.

423. Ngĕmboh.

District Tambangan, afdeeling Sidajoe, Blad **H.** II.

Op een kerkhof in de desa Ngĕmboh, niet ver van de noordkust van Java, staat een vreemd beeld, van onderen met lotusrand en pen, van boven afgebroken. In het midden een zittend manspersoon met tulbandachtig hoofddeksel en spitsen baard; daaronder een krul. Aan beide zijden 3 kleinere dergelijke beeldjes, dus in het geheel 6 kleine beeljes en 1 groot beeld; alles op één steen als tegen een ruggestuk uitgehouwen. Bij het beeld wordt geofferd.

424. Kĕbĕn.

District Tĕngahan, afdeeling Lamongan, Blad **F.** V.

Een beschreven steen; afdruk in het Museum.

Lit.

Verbeek. Not. XXIX 1191, Januari-vergadering. Aanbieding, namens den heer J. F. De Corte, van afdruk steen Kĕbĕn.

425. Gondang.

District Lĕngkir, afdeeling Lamongan, Blad **D.** VII.

Een beschreven steen; afdruk sedert 1888 in het Museum. Waarschijnlijk geheel onleesbaar.

426. Koeta tĕboe of Koeta rosan.

District Lĕngkir, afdeeling Lamongan, Blad **C**. VII.

Een muur van gehouwen bergsteen, zonder kalk, waarvan alleen een gedeelte van de zuidzijde en van de oostzijde nog bestaat. Hoogte ruim 1 meter. Ligt ten Z. O. van desa Mĕlati (bij Kĕdong pring) en aan de oostzijde der rivier Krekah of Kĕdong pring. Schijnt een versterking geweest te zijn.

Lit.

NOTULEN IX 1871, p. 58. Aanbieding eener teekening van Koeta Rosan, vervaardigd door WISELIUS.

WISELIUS. Ruïne van Koeta Rosan. Met een kaartje. Tijdschr. XXIII 1876, p. 18.

VETH. Java II 1878, p. 127.

427. Kelor.

District Lĕngkir, afdeeling Lamongan, Blad **B**. VIII.

Een beschreven steen; afdruk sedert 1888 in het Museum. Waarschijnlijk onleesbaar.

428. Tĕrban.

District Lĕngkir, afdeeling Lamongan, Blad **B**. VIII.

Een beschreven steen; afdruk sedert 1888 in het Museum. Waarschijnlijk onleesbaar.

429. Ngimbang.

District Mantoep, afdeeling Lamongan, Blad **C**. IX.

Een beschreven steen; afdruk sedert 1888 in het Museum. Waarschijnlijk onleesbaar.

430. Droedjoe goerit.

District Mantoep, afdeeling Lamongan, Blad **C**. IX.

Een beschreven steen; afdruk sedert 1888 in het Museum.

431. Wotan.

District Mantoep, afdeeling Lamongan, Blad **B**. IX.

Een beschreven steen; afdruk sedert 1888 in het Museum.

432. Ngasĕm lĕmahbang.

District Mantoep, afdeeling Lamongan, Blad **B.** IX.

Een beschreven steen: afdruk sedert 1888 in het Museum.

433. Pasar lĕgi.

District Mantoep, afdeeling Lamongan, Blad **C.** IX.

Een beschreven steen; afdruk sedert 1888 in het Museum. Jaartal 965 Çaka. (Schijnt eene copie uit later tijd te zijn).

434. Lawan.

District Mantoep, afdeeling Lamongan, Blad **D.** IX.

Een beschreven steen; afdruk sedert 1888 in het Museum; waarschijnlijk geheel onleesbaar.

435. Pamotan.

District Mantoep, afdeeling Lamongan, Blad **E.** X.

Een gebroken beschreven steen; afdruk sedert 1888 in het Museum. Jaartal 964 Çaka.

436. Toegoe.

District Mantoep, afdeeling Lamongan, Blad **F.** VIII.

Een dikke steen in desa Toegoe, vlak bij Mantoep, van den vorm der beschreven steenen, staande onder een waringinboom. De steen is blijkbaar nooit beschreven geweest, de oppervlakte is geheel gaaf.

437. Leran.

District Grisee, afdeeling Grisee, Blad **K.** VI.

Vijf javaansche graven, waaronder dat van de prinses »poetri Dewi Swari" met een gebroken marmerplaat, waarop eene arabische inscriptie.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 184 en 185. Leran ligt volgens hem 9 kil. west van Grisee; dit moet zijn *noordwest*, op weg naar Sidajoe.
Veth. Java II 1878, p. 185 en 186.

438. Grĕsik.

Hoofdplaats der afdeeling Grisee (¹), Blad **K**. VII en **L**. VII.

Javaansche graven; vier steenen met jaartallen (een waterbak met jaartal 1286, een zerk met jaartal 1340, en twee martevanen met jaartal 1645); één met arabisch en één met javaansch schrift.

Lit.

RAFFLES. History Vol. II 1817, p, 60. (64). Over graven te Grĕsik en jaartallen 1246 (?) en 1340.

VAN HOËVELL. Reis over Java etc. I 1849, blz. 154—158. Blz. 154: Graf van MALIK IBRAHIM, met afbeelding der graftombe met arabisch schrift. Blz. 157: Afbeeldingen van watervaten en een steen, met jaartallen 1286 en 1340 Çaka en 1645 (javaansch). Blz. 157, 158: Afbeelding van een graf met javaansche inscriptie van Puspanĕgara en het jaartal 1645 in figuren.

BUDDINGH. Nêerlands Oost-Indië. Reizen over Java etc. I 1859, p. 287. Graf van GIRIE.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 173 en 182—186. Over de graven te Grisee.

VETH. Java II 1878. p. 184: Graf van MAULANA MALIK IBRAHIM in Gapoera wetan (gestorven 1419 n. Chr.); p. 189: Graf van NJAI GEDÉ PANATÉ in desa Kaboengsoen; p. 190: Graf van SOENAN GIRI (= RADEN PAKOE) op den heuvel GIRI (gestorven 1483 n. Chr.).

439. Regentschap Grĕsik (Grisee).

In het regentschap Grisee zijn in 1842 negen beschreven koperen platen gevonden; de juiste vindplaats wordt niet opgegeven.

Lit.

E. NETSCHER. Tijdschr. III. Berigten blz. XXII en XXIII. Over 6 en 3 beschreven koperen platen van het Regentschap Grisee, gevonden in 1842 met twee onbeschreven platen.

COHEN STUART. Kawi-Oorkonden 1875, N°. VII blz. x. Zes platen van 853 Çaka. Begin in transcriptie en vertaling bekend gemaakt door FRIEDERICH in Verh. XXVI 1857, p. 89 (op blz. 87 aldaar staat het jaartal goed 853, op blz. 89 echter foutief 843). Uit de platen N°. 5 en 6 heeft Prof. KERN het eedsformulier bekend gemaakt in Bijdragen Kon. Inst. 3ᵉ r. IX 1874, p. 197. Zie ook COHEN STUART in Not. VIII 1870, Bijlage G, alwaar de opgegeven datum van het jaar 853 Çaka wordt uitgerekend te zijn 13 Juli 931 n. Chr.

(¹) Officieel wordt de naam van de afdeeling »Grisee" of Grissee geschreven.

COHEN STUART. Kawi-Oorkonden 1875, N°. XVI (ééne plaat) en N°. XIX (twee platen) blz. XI. Nagenoeg gelijkluidend.

VETH. Java II 1878, p. 41. Over de Kawi-Oorkonden N°. XVI en XIX.

BRANDES. Not. XXIV 1886, p. 146, in de tabel. Kawi-Oorkonde N°. VII van Grĕsik van 853 Çaka (hier staat foutief BETTRO, JENGOLO II).

440. Soerabaja.

Hoofdplaats der residentie, Blad M. VIII.

Op de kleine aloen-aloen (het plein tegenover het residentiehuis) een groot boeddha-beeld, genaamd Djaka dolok met een groot aantal kleinere beelden. Ook op het erf van het residentiehuis slechte beelden. Vroeger te Simpang een beschreven steen, nu in het Museum als steen N°. 16 en verscheidene beelden, die nu grootendeels ook in het Museum te Batavia zijn. In de desa Ampel een javaansch graf van SOENAN NGAMPEL, en in de desa Batoe poetih eenige watervaten, waarvan één met onduidelijke inscriptie.

Lit.

BUDDINGH. Nêerlands Oost-Indië. I 1859, p. 316. Over het beeld Djoko-dolok te Simpang.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 173 en 183, 184. Over graf van SOENAN NGAMPEL (RADEN RAHMAT) te Ngampel, en aan de overzijde van de rivier Pĕgirihan, te Batoe poetih, een watervat met inscriptie.

NOTULEN X 1872, p. 111 en 142. Over beeld genaamd DJAKA DOLLOK. Volgens den Regent in 1817, van Kandang Gadjak, bezuiden de oude stad Madjapahit, hierheen gebracht.

VAN DER TUUK. Not. XIV 1876, p. 27. Over inscriptie op beschreven steen te Simpang (Soerabaja) van 947 Çaka. (Moet wezen 956 Çaka).

NOTULEN XIV 1876, p. 81. Aanbieding afschrift van die inscriptie.

VETH. Java II 1878, p. 188. Graf van Soenan Ngampel.

BRANDES. Tijdschr. XXXI 1886, p. 241. Noot 2. Volgens hem zou het beeld Djaka dolok afkomstig zijn van Tjandi Ngrimbi, maar dit is later gebleken niet juist te zijn. Volgens VETH, Java II p. 125 is een ander zittend boeddha-beeld van Ngrimbi afkomstig, dat later in den tuin van het residentiehuis met andere beelden was opgesteld; wáár dit beeld zich nu bevindt, is onbekend.

BRANDES. Tijdschr. XXXI 1886, p. 613, de noot. Het akshobija-beeld, afgebeeld in v. HOËVELL's reis over Java Deel III als »Boeddha-beeld van Simpang" is niet hetzelfde als Djaka dolok. Dit komt overeen met de vorige opmerking. Er schijnen te Simpang twee zittende boeddha-beelden geweest te zijn, het eene afgebeeld bij v. HOËVELL, in den tuin van het residentiehuis en nu niet meer aanwezig; het andere, Djaka dolok, nog steeds staande op de kleine aloen-aloen.

Verbeek. Not. XXV 1887, p. 7. Aanbieding photogram van een groep beelden, vervaardigd door de firma Salzwedel te Soerabaja, die vroeger te Soerabaja stonden, maar nu in het Museum te Batavia zijn.

Brandes in Groeneveldt's Catalogus 1887. Steen N°. 16, p. 378 van Simpang te Soerabaja. Van 956 Çaka.

Verbeek. De oudheden van Madjapahit in 1815 en 1887. Tijdschr. XXXIII 1889. Over Djaka dolok wordt gesproken op blz. 3, 6, 12 en blz. 12 in de noot. Ook is de vindplaats van het beeld op het bijgevoegde kaartje aangegeven.

441. Residentie Soerabaja.

Een aantal voorwerpen, beelden, beschreven steenen en koperen platen zijn aanwezig in het Museum te Batavia als afkomstig »uit het Soerabaja'sche", zonder nadere opgaaf der vindplaatsen, zoodat zelfs de afdeeling, waarin zij gevonden zijn, onzeker is. Het meerendeel zal echter wel uit Sidaardja en Madjakĕrta afkomstig wezen.

Lit.

Tijdschr. XII 1862, p. 585. Aanbieding namens Z. Exc. den Gouv. Gen. Baron Sloet van de Beele van 4 steenen met inscriptie's en 2 steenen altaren (voetstukken) uit de residentie Soerabaja.

Brandes in Groeneveldt's Catalogus 1887.

Steen N°. 12 p. 376 en ijzeren afgietsel van eene zijde » N°. 21 p. 379 » N°. 22 p. 380 » N°. 25 p. 381. Van 943 Çaka	Waarschijnlijk de 4 steenen bedoeld in Tijdschr. XII p. 585. Maar wellicht is N°. 16 van Simpang er één van.

» N°. 32 p. 383. Van 1307 Çaka.

» N°. 38 p. 385.

Waarschijnlijk ook steen N°. 13 p. 377 van 1125 Çaka. Zie hierover: Brandes in Groeneveldt's Catalogus blz. 327 de noot.

De zoogenaamde Minto-steen. Gevonden nabij Soerabaja, nu op Minto House bij Hawick in Schotland. Over dezen steen handelen:

Cohen Stuart. Kawi-Oorkonden N°. XXIX, blz. xv—xvii, en Naschrift blz. xxix, Jaarcijfer 8.. Çaka.

Raffles. History II 1817, p. 59 (63) en Appendix I. p. CCXXI—CCXXIII (CXXVII—CXXIX). Jaartal foutief opgegeven 506 Çaka.

W. Von Humboldt. Ueber die Kawi-Sprache, II 1838 plaat XI.

Kern. Not. XIV 1876, p. 98—100. Brief over den Minto-steen.

Notulen XIV 1876, p. 106. Over stukken betreffende den Minto-steen, gevonden in den boedel van Dr. Cohen Stuart.

Veth. Java II 1878, p. 31.

Brandes in Groeneveldt's Catalogus 1887, p. 361 h. Jaartal waarschijnlijk 846 Çaka.

BRANDES. Not. XXV 1887, p. 67. Over Minto-steen.

STEEN MET OPSCHRIFT TER EERE VAN ERLANGGA: Van 9.. Çaka. De steen is nu te Calcutta. Opschriften van dezen steen zijn gepubliceerd in VERH. VIII (1816; 2e druk 1826) »An inscription from the Kawi etc. taken from a stone found in the district of Surabaja rendered into English by Mr. CRAWFURD". En in KERN Bijdr. Kon. Inst. 4e r. X 1885, blz. 1—21 »Sanscrit-inscriptie ter eere van den javaanschen vorst ER-LANGA. Zie verder BRANDES Not. XXVII 1889, p. 17—19; en KERN Bijdr. Kon. Inst. 4e r. X 1885, p. 563. Mededeeling over den naam Pûgawat=Poetjangan, voorkomende op den steen ERLANGGA.

TIJDSCHR. IV 1855. Berigten p. 207. HAGEMAN zendt 3 afgietsels in ijzer van koperen platen, toebehoorende aan den heer v. COEVORDEN (Secretaris van Soerabaja). Dit is de oorkonde III van COHEN STUART.

COHEN STUART. Kawi-Oork. 1875, N°. III (3 platen) met N°. V (2 platen) blz. IX. Deze platen behooren bij elkaar en zijn van 945 Çaka. Kawi-Oork. N°. VIII (3 platen) blz. X. Juiste vindplaats van N°. III, V en VIII onbekend, waarschijnlijk Soerabaja (Djĕnggala of Madjapahit) daar zij van HAGEMAN en v. COEVORDEN afkomstig zijn. Zie hierover Tijdschr. IV 1855, p. 207; Not. I 1864, p. 28; Not. VIII 1870, p. 92. Verder: BRANDES, in Tijdschr. XXXII 1888, p. 111 de noot, die de echtheid van Oorkonde VIII betwijfelt.

COHEN STUART. Kawi-Oorkonden 1875, N°. IV (2 platen) blz. VIII, IX. Juiste vindplaats onbekend; geschonken door RADEN SALEH. (Not. IV 1866 p. 145, 146). De eene plaat draagt het jaartal 1316 Çaka, de andere de jaartallen 1317 en 1318 Çaka.

COHEN STUART. Kawi-Oorkonden 1875, N°. VI (ééne plaat) blz. IX, X. Van VAN COEVORDEN afkomstig. Zie Not. I 1864, p. 227 en 260, en BRANDES in Tijdschr. XXXII 1888, p. 111 de noot, die de echtheid der Oorkonde VI betwijfelt.

COHEN STUART. Kawi-Oorkonden 1875, N°. XXI (ééne plaat) blz. XIII. Koperen plaat (nu te Leiden) afkomstig van Madjapahit. Opgenomen in LEEMANS' Catalogus Leiden 1885, p. 102 N°. 527.

OORKONDE OP KOPER VAN 851 ÇAKA. Acht platen, in 1858 door den Regent van Kĕndal, vroeger wĕdana van Djĕnggala I, geschonken aan Z. K. H. PRINS HENDRIK DER NEDERLANDEN; dus waarschijnlijk uit dat district afkomstig.

Over deze Oorkonde zie men:

NOT. XIII 1875, p. 106 en Not. XIV 1876, p. 13. Onderzoek, wáár de verloren platen van de serie van 11 stuks dezer oorkonde gebleven zijn. Niet gevonden.

VAN DER TUUK. Tijdschr. XXIII 1876, p. 140. Over oorkonde 851 Çaka.

HOLLE. Kawi-Oorkonden. Tijdschr. XXVII 1882, p. 538—544. De bovengenoemde Kawi-Oork. van COHEN STUART N°. VIII (3 platen) schijnt ook tot deze oorkonde te behooren, maar is niet gelijkluidend.

BRANDES. Not. XXIV 1886, p. 146. In de tabel.

Brandes. Tijdschr. XXXII 1888, p. 111 en 112, de noot. Houdt deze platen voor copieën.

Vier (?) oorkonden op koper, door den Regent van Soerabaja aan den heer Sollewijn Gelpke geschonken.

Oorkonde op koper van 795 Çaka. Hierover handelen:

Holle. Tijdschr. XXVIII 1883, p. 484.

Brandes in Groeneveldt's Catalogus 1887, p. 358 c. (hier door een drukfout jaartal 791). Deze oorkonde is wellicht van Midden-Java afkomstig.

Twee koperen platen uit de collectie Raffles in het Britsch Museum te Londen. Galvanoplastische afdrukken hiervan in het Museum te Batavia.

Not. XX 1882, p. 134.

Holle. Tijdschr. XXVIII 1883, p. 488.

Nog een steen van Soerabaja. Zie Raffles History II 1817 Appendix I. N°. 2.

Groeneveldt Catalogus 1887. Een groot aantal voorwerpen uit de collectie Scheepmaker en andere, opgenomen in den catalogus, zijn uit de residentie Soerabaja afkomstig, dikwijls zonder nadere opgaaf der vindplaats.

442. Bandjaran.

District Goenoeng Kĕndĕng, afdeeling Soerabaja, Blad I. X.

Een beschreven steen; afdruk sedert 1888 in het Museum.

N. B. De desa Bandjaran staat niet op de kaart. Ten oosten van desa Ngandoeng staat op het Blad I. X de naam Karang asĕm; dit moet Bandjaran wezen, terwijl Karang asĕm ten noorden van Ngandoeng ligt, grenzende aan deze desa.

443. Sidatĕka.

District Madjakasri, afdeeling Madjakĕrta, Blad H. X (Westrand).

Een oorkonde op koper van 1245 Çaka. Tien platen.

Lit.

Notulen XXII 1884, p. 111, 112. Vier koperen platen te Sidatĕka gevonden.

Notulen XXIII 1885, p. 1. Nog zes koperen platen te Sidatĕka gevonden.

Brandes. Not. XXIV 1886, p. 43. Over de oorkonde van Sidatĕka, van 1245 Çaka.

444. Gĕnĕngsana.

District Madjakasri, afdeeling Madjakĕrta, Blad F. XI.

Een klein stuk van een beschreven steen; afdruk sedert 1888 in het Museum.

445. Dĕmpoel.

District Madjakasri, afdeeling Madjakĕrta, Blad **F.** X.

Een gebarsten beschreven steen in het gehucht Troeneng (op blad **F.** X staat foutief Doekoe Wanarĕdja, in plaats van Troeneng) der desa Dĕmpoel, bij Kĕmlagi; afdruk sedert 1888 in het Museum.

446. Kĕtĕmas.

District Madjadadi, afdeeling Djombang, Blad **D.** XI.

Een beschreven steen, afdruk door Ass.-Res. Steinmetz gezonden in 1887. De steen is nu te Djombang op het erf van den Ass.-Resident.

Lit.

Brandes. Notulen XXV 1887, p. 128. Van 9.. Çaka.

447. Grogol.

District Madjadadi, afdeeling Djombang, Blad **D.** XI.

Een beschreven steen; afdruk door Ass.-Res. Steinmetz gezonden in 1887. De steen is nu te Djombang, op het erf van den Ass.-Resident.

Lit.

Brandes. Not XXV 1887, p. 128. Steen waarschijnlijk uit Erlangga's tijd, dus 9.. Çaka.

448. Soembĕr goerit.

District Madjadadi, afdeeling Djombang, Blad **D.** XI.

Een beschreven steen; afdruk door Ass.-Res. Steinmetz gezonden in 1887. De steen is nu te Djombang, op het erf van den Ass.-Resident.

Lit.

Brandes. Not. XXV 1887, p. 128. Inscriptie is van 955 Çaka.

449. Tĕnggaran.

District Madjaagoeng, afdeeling Djombang, Blad **D.** XII.

Een beschreven steen, alleen het bovenste gedeelte nog leesbaar.

Lit.

Verbeek. Not. XXVI 1888, p. 12. Aanbieding afdrukken van de bovenste helft van vóór- en achterzijde van dezen steen.

Brandes. Not. XXVI 1888. Bijlage II p. XIII. Steen is van 857 Çaka.

Een afdruk van den geheelen steen is sedert 1888 in het Museum.

450. Glagahan.

District Madjarĕdja, afdeeling Djombang. Blad **C**. XIV.

Een beschreven steen; afdruk door Ass.-Res. STEINMETZ gezonden in 1887. De steen is nu te Djombang, op het erf van den Ass.-Resident.

Lit.

BRANDES. Not. XXV 1887, p. 128. Steen is van 851 Çaka.

451. Bĕtek.

District Madjaagoeng, afdeeling Djombang, Blad **E**. XIII.

In de desa Bĕtek (of Blétek), 1½ kilometer ten N. van Madjaagoeng, een klein gebroken beeldje op een inlandsch kerkhof, waarbij geofferd wordt.

452. Mantjilan.

District Madjaagoeng, afdeeling Djombang, Blad **E**. XIII (Oostrand).

(N. B. De naam is uit gebrek aan plaats niet op de kaart vermeld, de desa ligt onmiddellijk zuid van Bĕtek).

Uitgestrekte fundamenten van baksteen, op de topographische kaart Blad **E**. XIII vermeld als »kraton", in de doekoeh Kĕraton der desa Mantjilan. Volgens mededeeling van den Assistent-Resident STEINMETZ van Djombang strekten deze fundamenten zich vroeger verder uit dan nu, en zijn de steenen gebruikt bij het bouwen der suikerfabriek Soekadana. Ook waren er overblijfselen van muren, die een groot vierkant vormden, met zijden van ± 3 kilometer lengte, die 4 vierkante gebouwen (hoektorens?) vereenigden, genaamd »baleh kambang".

453. Soember pĕnganten.

District Madjaagoeng, afdeeling Djombang, Blad **D**. XIV.

Een onderaardsche gang of tunnel van gebakken steen, met 5-hoekige doorsnede, die aan de eene zijde in een moeras (vroeger waarschijnlijk een vijver) uitkomt.

Een mondstuk in den vorm van een nagakop is voorhanden, maar het gedeelte dat in den vijver uitkomt, is opengebroken. Ligt nabij de desa Soember pĕnganten, en behoort blijkbaar tot eene oude waterleiding. Particuliere mededeeling van den Assistent-Resident van Djombang, H. E. STEINMETZ, in 1889.

454. Goewa of Latsari.

District Madjaagoeng, afdeeling Djombang, Blad **D**. XV.

Een oude waterleiding, lang nagenoeg 200 meter, richting Z. O. — N. W.,

in de desa Goewa of Latsari, dwars onder den weg. De leiding is 12—16 meter diep, met 9 luchtkokers voorzien, niet bemetseld, maar alleen in de aarde gegraven, en valt in de rivier die langs Latsari loopt. In deze desa een paar kleine beeldjes. Particuliere mededeeling van den Assistent-Resident van Djombang, STEINMETZ, in 1889.

455. Madjawangi.

District Madjaagoeng, afdeeling Djombang, Blad **E.** XV.

Beschreven plaatjes van goud en van zilver, nu in het Museum te Batavia.

Lit.

NOTULEN XIX 1881, p. 85.

GROENEVELDT. Catalogus 1887, N°. 784 p. 223 en noot van BRANDES (vindplaats foutief Modjowandji gespeld).

456. Tjandi Ngrimbi.

District Djaboeng, afdeeling Madjakĕrta, Blad **E.** XV.

Een tjandi van andesiet, bijna 10 meter hoog; de voet is $8^m.78$ in het vierkant, zonder het trapstuk; de trap ligt west. De basreliefs zijn slechts gedeeltelijk afgewerkt.

Lit.

SIEBURGH. Afbeelding in olieverf van den »tempel Aringbing in Djapan" (Madjakĕrta) waarmede waarschijnlijk Ngrimbi bedoeld is. Aanwezig in 's Rijks Ethnogr. Museum te Leiden. Vermeld als N°. 57 in de lijst van SIEBURGH's platen in de Kopiist 1e j. 1842, p. 380 en volg.

VETH. Java II 1878, p. 124—125. Beschrijving van tjandi Ngrimbi volgens manuscript van WISELIUS. Een groot boeddha-beeld uit de kamer is later naar Soerabaja in den tuin van het residentiehuis gebracht.

NOTULEN XVIII 1880, p. 87. Aanbieding eener teekening van Tjandi Ngrimbi, namens den heer RODUNER.

MEDEDEELINGEN VAN HET NEDERLANDSCH ZENDELINGGENOOTSCHAP XXVII 1883. Afbeelding van Tjandi Ngrimbi zonder tekst, zelfs zonder naam van den inzender.

BRANDES. Tijdschr. XXXI 1886, p. 241, noot 2. Het beeld Djaka dolok te Soerabaja zoude van hier afkomstig zijn, hetgeen later onjuist gebleken is. VETH. Java II p. 125 bedoelt een ander zittend boeddha-beeld, niet Djaka dolok op de aloen-aloen *tegenover* het residentiehuis, maar een beeld met eenige andere beelden opgesteld *in* den tuin van het residentiehuis. Wáár het zich nu bevindt, is onbekend.

VERBEEK. Not. XXVI 1888, p. 13. Over tjandi Ngrimbi.

VERBEEK. De oudheden van Madjapahit etc. Tijdschr. XXXIII 1889, blz. 12, de noot. Bericht van BRANDES, dat het beeld Djaka dolok niet van Tjandi Ngrimbi afkomstig is.

457. Tralaja.

District Madjaagoeng, afdeeling Djombang, Blad **F.** XIV.

Eene uitgestrekte javaansche begraafplaats, met oude tjandisteenen, waarop jaartallen. Enkele steenen met slecht arabisch schrift, blijkbaar van jongen datum.

Lit.

VETH. Java II 1878, p. 140.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 375 blz. 120. Urn van Trolojo. (Zie Not. VIII 1870, p. 66 en 78).

VERBEEK. Not. XXV 1887, p. 9. Bericht over jaartallen op tjandisteenen: 1204, 1241, 1276 Çaka. En op graf- of grenssteenen 1198, 1302, 1340, 1359, 1379, 1389 en 1397 Çaka. Enkele dezer steenen zijn beschreven met (later aangebracht) arabisch schrift.

VERBEEK. Not. XXV 1887, p. 28. Over de arabische inscriptie's van Tralaja.

VERBEEK. Not. XXVI 1888, p. 12. Aanbieding afdrukken van 5 arabische inscriptie's en van het jaartal 1302 Çaka op een tjandisteen van Tralaja.

BRANDES. Not. XXVI 1888, Bijlage II p. XIX. Over de arabische inscriptie's.

VERBEEK. Not. XXVII 1889, p. 10. Over den naam Trailokyopoeri, voorkomende op steenen van Djijoe en Madjadjedjer, waarin wellicht de naam Tralaja verborgen is.

VERBEEK. De oudheden van Madjapahit in 1815 en 1887. Tijdschr. XXXIII 1889, p. 11.

458. Kĕdaton.

District Madjaagoeng, afdeeling Djombang, Blad **F.** XIV.

Een javaansch graf met een huisje (vierkant gemetselde muur en afdak) er om heen, 720 meter ten noorden van Tralaja. Daarbij losse tjandisteenen en een drempel met gaten, blijkbaar afkomstig van den ingang van een tjandi.

Lit.

VETH. Java II 1878, p. 140. Begraafplaats, hier genoemd »Koeboeran Srĕngenge".

VERBEEK. De oudheden van Madjapahit. Tijdschr. XXXIII 1889, p. 5, 11.

459. Panggoeng.

District Madjaagoeng, afdeeling Djombang, Blad **F.** XIII.

Een groot javaansch graf van baksteen, wit gepleisterd, en een afdak er

over, 400 meter ten noorden van Kĕdaton. Daarnaast verscheidene gewone inlandsche graven. Langs den weg vindt men veel 6-hoekig bekapte andesiet-steenen, wellicht neuten voor de stijlen van een huis of afdak.

Lit.

VETH. Java II 1878, p. 140. Grafteeken en put, en in de nabijheid 30 behouwen steenen.

VERBEEK. De oudheden van Madjapahit in 1815 en 1887, Tijdschr. XXXIII 1889, p. 4 en 11.

460. Trawoelan.

District Madjaagoeng, afdeeling Djombang, Blad F. XIII.

Een groot beeld (rakshasa), genaamd Menak Djingga, geplaatst op een van losse vierkante tjandisteenen opgestapeld soubassement. Daarbij een vrouwenbeeld, van achteren uitloopende in een vogel of visch. Een javaansch kerkhof, waar, behalve een tal van gewone graven, te vinden is het graf van RATOE POETRI TJAMPA, met een steen waarop het jaartal 1370 Çaka is aangebracht. Boven de poort aan den ingang der begraafplaats staat »Koeboerannja Kandjeng RATOE POETRI TJEMPO, Modjopait".

De ruïne van een zeer grooten vijver (sĕgaran) met vloer en muren van gebakken steen; water bevat die vijver nagenoeg niet meer, de vloer is bedekt met aarde, waarop planten groeien.

Ook is volgens WARDENAAR uit de omstreken van deze plaats (de juiste vindplaats wordt door hem niet opgegeven, hij zegt alleen »ten N. W. van de Sĕgaran") het beeld Djaka dolok afkomstig, dat hier in 1815 nog stond en volgens den Regent van Soerabaja in 1817 naar die plaats is vervoerd, waar het nog op de z. g. kleine aloen-aloen te Simpang (tegenover het residentiehuis) staat (zie ook bij Soerabaja).

Lit.

Over het beeld Menak Djingga.

RAFFLES. History II 1817, p. 55 (58) met afbeelding vrouwenbeeld, naar teekening van WARDENAAR. (From subjects in Stone, tegenover p. 44, afbeelding N°. 5).

v. HOËVELL. Reis over Java I 1849, p. 177—178.

RIGG. Journ. Indian Archipelago III 1849, p. 80.

JAVASCHE OUDHEDEN 1852—1856. Gedrukt bij MIELING te 's Gravenhage. Eene plaat »Ruïne van Madjapahit" stelt de twee beelden voor.

BUDDINGH. Nêerl. Oost-Indië I 1859, p. 319. Over Sanggar Pamalangan.

VETH. Java II 1878, p. 139. Het soubassement wordt Sanggar Pamalangan genoemd.

VERBEEK. De oudheden van Madjapahit etc. Tijdschr. XXXIII 1889, p. 3, 7, 11.

Raffles. History II p. 54 (57). Over vijver en graf Ratoe Poetri Tjampa. (Het jaartal is foutief opgegeven 1320).

N. Van Meeteren Brouwer. Dagverhaal van eene reis door den Oosthoek van Java in 1825. Mnemosyne 1828, p. 299—355. Op p. 304 kort bericht over den vijver van Madjapahit.

v. Hoëvell. Reis over Java I 1849, p. 181. (Het jaartal foutief opgegeven 1320).

Rigg. Journ. Ind. Arch. Vol. V 1851, p. 439. Afbeelding jaartal, dat foutief 1270 gelezen wordt.

Veth. Java II 1878, p. 140. Over vijver en graf Ratoe Poetri Tjampa (het jaartal foutief opgegeven 1320).

Veth. Java II 1878, p. 186, 194 en 195. Bedenkingen tegen de juistheid van het jaartal 1320 Çaka.

Holle. Alphabetten 1882, p. 48 f. Steen te Djrowoelan (Trawoelan) met jaartal 1390 (moet zijn 1370).

Brandes. Not. XXIV 1886, p. 42. Eerste juiste lezing van het jaartal 1370 Çaka, en niet 1320.

Verbeek. Not. XXV 1887, p. 9. Bericht over het jaartal 1370 Çaka.

Verbeek. Not. XXVI 1888, p. 12. Aanbieding afdruk van het jaartal 1370 Çaka.

Verbeek. De oudheden van Madjapahit. Tijdschr. XXXIII 1889, p. 4, 11.

Over den vijver en het graf van Ratoe Poetri Tjampa.

Notulen X 1872, p. 111 en 142. Over beeld genaamd Djaka dolok. Volgens den Regent in 1817 van Kandang Gadjak, bezuiden de oude stad Madjapahit hierheen gebracht. Dit wordt bevestigd door eene aanteekening in Wardenaar's papieren (in het Museum), die dit beeld in 1815 nog in de omstreken van Trawoelan aantrof.

Verbeek. De oudheden van Madjapahit etc. Tijdschr. XXXIII 1889, p. 3, 6, 12, de noot op blz. 12 en het kaartje.

461. Botok paloeng.

District Madjaagoeng, afdeeling Djombang, Blad **F.** XIII.

In de doekoeh Botok paloeng der desa Pĕlĕm, 1100 meter ten westen van de poort Badjang ratoe, vindt men een grooten visch (paloeng) in andesiet gehouwen.

Lit.

Verbeek. De oudheden van Madjapahit etc. Tijdschr. XXXIII 1889, p. 11.

462. Badjang ratoe.

District Madjaagoeng, afdeeling Djombang, Blad **F.** XIII.

Een poort van gebakken steen, met een piramidaal dak, hoog ongeveer 16 meter. Dit is in geheel Oost-Java het eenige monument, welks top volledig is bewaard gebleven.

Lit.

VAN HOËVELL. Reis over Java I 1849, p. 179—181.

RIGG. Journ. Ind. Arch. III 1849, p. 82. »Gopuro Bajang Ratoe".

BUDDINGH. Nêerlands Oost-Indië, I 1859, p. 319. Over Badjang Ratoe.

VETH. Java II 1878, p. 138.

VERBEEK. Not. XXVI 1888, p. 34. Over een photogram van Badjang ratoe, vervaardigd door den heer F. STÜCKY te Dinaja.

VERBEEK. De oudheden van Madjapahit etc. Tijdschr. XXXIII 1889, p. 3, 6, 7, 11.

463. Tjandi Brawoe.

District Madjaagoeng, afdeeling Djombang, Blad **F.** XIII.

Een hooge tjandi van gebakken steen, met een kamer met zeer hoog spits toeloopend dak. Gedeeltelijk gebroken. De voet, of heuvel, waarop de tjandi staat, is zeker 8 meter, de tjandi zelf ± 12 meter hoog. Niet opgemeten.

Lit.

RAFFLES. History II 1817, p. 54. Bij de afbeelding (vignet in den tekst) staat »One of the Gateways (?) at Majapait".

SIEBURGH. Afbeelding in olieverf van »Tjandi brawu te Modjopahit". Aanwezig in 's Rijks Ethnogr. museum te Leiden. Vermeld als N°. 36 in de lijst van SIEBURGH's platen in de Kopiist 1e j. 1842, p. 380 en volg.

v. HOËVELL. Reis over Java I 1849, p. 175—176. Met afbeelding door WARDENAAR.

VERBEEK. De oudheden van Madjapahit Tijdschr. XXXIII 1889, p. 3, 5, 6, 8, 10.

464. Tjandi Gĕntong.

District Madjaagoeng, afdeeling Djombang, Blad **F.** XIII.

Ongeveer 300 meter ten oosten van Tjandi Brawoe ligt een hoop steenen en aarde, 3 meter hoog, door de inlanders Tjandi Gĕntong genoemd. Deze tempel was in WARDENAAR's tijd reeds geheel vervallen.

Lit.

VERBEEK. De oudheden van Madjapahit. Tijdschr. XXXIII 1889, p. 3, 5, 10, 14.

465. Tjandi Gĕdong.

District Madjaagoeng, afdeeling Djombang, Blad **F.** XIII.

Een tempel, waarvan WARDENAAR in 1815 eene teekening vervaardigde, die echter verloren is gegaan. Ook de plaats, waar de tempel juist gestaan heeft, wordt door hem niet opgegeven en is ook niet meer op het terrein te herkennen.

Lit.

VERBEEK. De oudheden van Madjapahit. Tijdschr. XXXIII 1889, p. 3, 5, 6, 12, 14.

466. Tjandi Tĕngah.

District Madjaagoeng, afdeeling Djombang, Blad **F.** XIII.

Een tempel, die volgens WARDENAAR in 1815 reeds geheel ingestort was. De plaats waar die tempel stond is eveneens onbekend; maar wel waarschijnlijk lagen deze tjandi en de vorige tusschen Tjandi Brawoe en Wringin lawang.

Lit.

VERBEEK. De oudheden van Madjapahit. Tijdschr. XXXIII 1889, p. 3, 5, 12, 14.

467. Moetĕran.

District Madjaagoeng, afdeeling Djombang, Blad **F.** XIII.

Vijfhonderd meter ten noorden van Tjandi Brawoe ligt de desa Moetĕran. Vroeger moet hier een gebouw geweest zijn, de Tjandi Moetĕran, door v. HOËVELL bedoeld. In de desa zijn een groot aantal metalen beelden en andere voorwerpen gevonden.

Lit.

VAN HOËVELL. Reis over Java I 1849, p. 184, met teekening van tjandi Moetĕran door WARDENAAR uit het jaar 1815. Dat de top van boven afgerond geweest zou zijn, zooals de teekening aangeeft, is waarschijnlijk onjuist, evenals bij Tjandi Djaboeng in Prabalingga. (Zie later).

VETH. Java II 1878, p. 142.

VERBEEK. De oudheden van Madjapahit. Tijdschr. XXXIII 1889, p. 3, 5, 6, 10.

NOTULEN XIX 1881, p. 4; over voorwerpen gevonden te Moetĕran; inventaris der voorwerpen van Moetĕran op p. 92—101 aldaar.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerpen N°. 552[a], 552[b], 557, 1126, 1243, 1262, 1263, 1482, 1486, 1487, 1495, 1524, 1529, 1532, 1533, 1540[a] en 1738; het laatste met inscriptie, waarover handelen:

KERN in Not. XX 1882, p. 50 (alwaar de vindplaats foutief is opgegeven Madjalengka in plaats van Moetĕran) en BRANDES in GROENEVELDT's Catalogus 1887, p. 326 de noot.

VERBEEK. De oudheden van Madjapahit etc. Tijdschr. XXXIII 1889, p. 3, 5, 6, 10.

468. Wringin lawang.

District Madjaagoeng, afdeeling Djombang, Blad **F.** XIII.

Een poort, of doorgang, ± 3 meter breed, met stukken muur aan beide zijden. Hoogte minstens 10 meter. Van roode gebakken steenen opgetrokken.

Lit.

RAFFLES. History II 1817, p. 134. Vignet »Remains of a Gateway at Majapahit, called Gapuro Jati Paser".

Van Hoëvell. Reis over Java I 1849, p. 174—175 met afbeelding door Wardenaar. Wordt hier »Tjandi Pasar" genoemd, op blz. 175 echter ook als »Wringin lawang" opgegeven.
Buddingh. Nêerlands Oost-Indië I 1859, p. 319. Over Tjandi Pasar.
Veth. Java II 1878, p. 137.
Verbeek. De oudheden van Madjapahit etc. Tijdschr. XXXIII 1889, p. 3, 6, 7, 8, 10.

469. Pangloengan.

District en afdeeling Madjakĕrta, Blad **F.** XIII.

Ten westen van de suikerfabriek Brangkal, in het gebied der desa Pangloengan, vindt men in de sawah een heuveltje, 2 meter hoog, opgevuld met losse gebakken steenen. Onder een sambi-boom ligt daar onderstboven een zeer groot voetstuk, (z. g. joni) van andesiet, met tuit, drakenkop en versieringen. Het draagt aan zijn bovenkant (dus nu op den grond) een fraai gebeiteld jaartal, 1294 Çaka. De afmetingen van het voetstuk zijn: lengte 1m 81, breedte 1m 95, hoogte 1m 25. Van de tuit lengte 0m 52, breedte 0m 54. Dit en een ander van den Goenoeng Boetak (zie later) zijn de grootste voetstukken van Oost-Java.

Lit.

Verbeek. Not. XXV 1887, p. 9. Aanbieding eener afteekening van het jaartal 1294 Çaka.
Verbeek. De oudheden van Madjapahit etc. Tijdschr. XXXIII 1889, p. 10.

470. Bĕloeta.

District en afdeeling Madjakĕrta, Blad **G.** XII.

Een beschreven steen; afdruk sedert 1888 in het Museum.

471. Madjakĕrta.

Hoofdplaats der afdeeling, Blad **G.** XII.

Van de hoofdplaats Madjakĕrta en de omstreken (zonder nadere aanduiding der vindplaats) zijn zeer veel beelden en andere voorwerpen afkomstig, die nu in het Museum te Batavia zijn. Verder een beschreven steen uit de kaboepaten (regentswoning) te Madjakĕrta, nu ook te Batavia als steen N°. 14; en 3 of meer beschreven steenen, die eerst naar Soerabaja zijn gebracht en nu ook in het Museum zijn (waarschijnlijk dezelfde, bedoeld in Tijdschr. XII 1862, p. 585. Zie »Residentie Soerabaja"). De houten stijl of »pilaar van Madjapahit" is spoorloos verdwenen, evenzoo een banaspati met inscriptie, afgebeeld als titelvignet in Junghuhn's »Java".

Lit.

NETSCHER. Tijdschr. II 1854. Berigten blz. IX. Bericht, dat in 1832 DOMIS drie steenen met inscriptie's van Madjapahit naar Soerabaja heeft gebracht, en dat van een der steenen een ijzeren afgietsel is gemaakt. In Tijdschr. III 1855, Berigten blz. XX, bericht NETSCHER dat ijzeren afgietsels dezer steenen in het Museum zijn aangekomen.

BANASPATI MET INSCRIPTIE. Afbeelding als titelvignet in JUNGHUHN's »Java". Hiervan een teekening in het Museum, en volgens de bemerking op die teekening »afkomstig uit de omstreken van Madjakĕrta (Madjapahit)". Waar de banaspati nu is, is onbekend. Het titelvignet is volgens de verklaring van JUNGHUHN (Java I 1850, p. 668) geteekend door Mr. P. A. SCHILL, en werd hem medegedeeld door Dr. VAN HAASTERT. De steenfiguur werd gevonden »boven de poort van een der talrijke tempelruïnen van Modjo paït". Daar een banaspati met inscriptie tot nog toe nergens is gevonden, kan het wezen, dat men onder die banaspati eene inscriptie van een ander voorwerp heeft geplaatst. In dit geval kan, volgens BRANDES, de bedoelde inscriptie de zeer misteekende copie zijn van het opschrift, dat voorkomt op een hollen cylinder, afkomstig uit de collectie WARDENAAR te Soerabaja, en opgenomen in GROENEVELDT's Catalogus 1887, als N°. 382.

FRIEDERICH. Tijdschr. VI 1857, p. 509. Afbeelding van een ouden pilaar van Madjapahit. Jaartal wordt door hem gelezen 1487 Çaka. (??)

HAGEMAN. Tijdschr. VII 1858, p. 172. Herkomst van den pilaar. Leest het jaartal 1377 Çaka.

VETH. Java II 1878, p. 29. Inscriptie op houten stijl van Madjapahit.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Een groot aantal beelden en andere voorwerpen (24 stuks) uit de afdeeling Madjakĕrta, vermeld in den Catalogus.

BRANDES in GROENEVELDT's Catalogus 1887. Steen N°. 14 blz. 377 afkomstig uit de kaboepaten te Madjakĕrta. Van 851 Çaka; en Not. XXIV 1886, p. 146 in de tabel. Over dezen steen zie men ook Not. IX 1871, p. 57, 65, 82 en 153.

472. Djagadaja.

District en afdeeling Madjakĕrta, Blad G. XII.

Een nandi, zonder inscriptie.

473. Bangsal.

District Madjasari lor, afdeeling Madjakĕrta, Blad H. XII.

Een muur van gebakken steen, 1½ kilometer lang, met torentjes aan de beide uiteinden, was vroeger aanwezig, maar is nu geheel verdwenen.

Lit.

BRUMUND. Indiana II 1854, p. 260.

474. Sĕmangka.

District Djaboeng, afdeeling Madjakĕrta, Blad G. XIV.

Een steen (gĕnoek watoe), alleen met een jaartal 1296 Çaka.

Lit.

Verbeek. De oudheden van Madjapahit etc. Tijdschr. XXXIII 1889, p. 11.

475. Dinaja.

District Djaboeng, afdeeling Madjakĕrta, Blad G. XIV.

Ongeveer 6 kilometer ten oosten van de bovengenoemde begraafplaats Tralaja ligt de suikerfabriek Dinaja, reeds dicht bij den voet van het Andjasmara-gebergte. Hier vindt men op het erf van de administrateurs-woning 5 groote en fraaie banaspati's in andesiet gehouwen; men heeft ze op gemetselde voetstukken gesteld.

Slechts enkele honderden meters verder schijnt een tjandi gestaan te hebben, de plaats heet nog »Tjandi lima". Men ziet er een ringmuur van gebakken steen, grootendeels vervallen, en in den grond 2 banaspati's, half uitgegraven, van dezelfde soort als de 5 bovengenoemde.

Lit.

Verbeek. De oudheden van Madjapahit etc. Tijdschr. XXXIII 1889, p. 11 en 12.

476. Karang lo.

District Djaboeng, afdeeling Madjakĕrta, Blad G. XIV.

Een beschreven steen, op een javaansche begraafplaats, 4 kilometer ten oosten van Dinaja, tusschen deze plaats en de post Poegĕran.

Lit.

Verbeek. Not. XXVI 1888, p. 12. Aanbieding afdruk van dezen steen.
Brandes. Not. XXVI 1888. Bijlage II p. XIX. Steen is van 1319? Çaka.

477. Poeh djedjer.

District Djaboeng, afdeeling Madjakĕrta, Blad H. XIV.

In een lusttuin, toebehoorende aan een van de Luitenants der Chineezen te Soerabaja, 2 paal ten W. van post Poegĕran, met rozenperken, fonteinen, koepeltjes en een fraaie badplaats, zijn 122 beelden samengebracht, waaronder enkele van bijna 2 meter hoog. Men vindt er rakshasa's, ganeça's, doerga's, nandi's, een varken, een aap, een kikvorsch enz. Zij zijn afkomstig uit het gebergte, 3 paal ten zuiden van Poeh djedjer. Een tempel is daar niet gevonden, wellicht was hier eene werkplaats, waar de beelden vervaardigd werden.

478. Bakalan.

District Djaboeng, afdeeling Madjakĕrta. Blad **H.** XIV.

Een beschreven steen.

Lit.

Verbeek. Not. XXVI 1888, p. 12. Aanbieding afdruk van den steen; alwaar foutief is opgegeven Bakalan »in het district Madjasari-kidoel", in plaats van »in Djaboeng".

Brandes. Not. XXVI 1888, Bijlage II p. XIII. Steen is van 856 Çaka.

479. Kĕsiman tĕngah.

District Djaboeng, afdeeling Madjakĕrta, Blad **I.** XV.

Op blad **H.** XV der kaart, aan de oostgrens, ligt de desa Djati wetan. Een gedeelte van die desa der kaart vormt echter de afzonderlijke desa Kĕsiman tĕngah, welke naam niet op de kaart gevonden wordt; 1000 meter ten Z. Z. O. van Kĕsiman tĕngah, dus reeds op blad **I.** XV, ligt een geheel onbekende tempel van andesiet, die door mij is opgemeten; zij is beneden ruim 7 meter in het vierkant, de twee trappen liggen west. Twee terrassen. In het bovenste gedeelte een diepe leege put, 1^m 55 in het vierkant. Enkele basreliefs zijn vrij goed bewaard, waaronder een schip.

480. Doekoehan doekoe.

District Djaboeng, afdeeling Madjakĕrta, Blad **I.** XV.

In het gehucht Doekoehan doekoe, der desa Kĕmbang sore, 2400 meter ten N. van Patjet, ligt een groot onbekapt steenblok, waarvan de oostzijde glad is gemaakt, en waarop 6 regels schrift zijn aangebracht, benevens afdrukken van twee voetzolen en verschillende andere figuren.

Lit.

Verbeek. Not. XXVI 1888, p. 12. Aanbieding afdruk van dezen steen.

Brandes. Not. XXVI 1888, Bijlage II p, XIV en XV. Steen is van 1408 Çaka.

481. Goenoeng Boetak.

District Djaboeng, afdeeling Madjakĕrta, Bladen **I.** XV en **K.** XV.

De Goenoeng Boetak is een voorgebergte van den Wĕlirang, die weder tot het Ardjoena-gebergte behoort. Men vindt hier twee beelden en een voetstuk waaronder een boeddhistisch beeld van 5 meter = 16 voet lengte, *het grootste beeld van geheel Java.* (Het grootste beeld van Mĕndoet is slechts 14 voet = 4^m 40 hoog, de rakshasa's van Singasari zijn 3^m 70). Verder is van den Goenoeng

Boetak afkomstig eene zeer merkwaardige oorkonde op koper, van het jaar 1216 Çaka.

De afmetingen van de genoemde beelden zijn door mij als volgt gemeten:

1. HET GROOTSTE BEELD. »Rĕtja djaler". De houding is zittend, de linkerhand rust in den schoot met palm naar buiten, de rechterhand rust op knie, met palm naar binnen, dus als bij Akshobya. Op het hoofd met krullen is een klein onduidelijk hoofdtooisel aanwezig, maar het hoofd schijnt nog niet geheel afgewerkt te zijn. Het beeld ligt plat of slechts weinig schuins op den grond, en is blijkbaar nog niet afgewerkt. Naar mijne meening is dit groote en zware beeld niet van elders hierheen gebracht, maar ter plaatse gebeiteld van een grooten steen, dien men hier vond; wellicht was aan den Goenoeng Boetak een werkplaats, waar de beelden ten minste ruw bekapt werden, vóór dat ze naar hun definitieve standplaats werden vervoerd.

Lengte van hoofd tot de samengevouwen beenen . . .	5.—	meter.
Breedte van knie tot knie	3.—	»
Breedte over de borst gemeten	2.58	»
Lengte van het gezicht (zonder krullen of hoofdtooisel).	1.—	»
Afstand der oogen	0.48	»

2. HET TWEEDE BEELD. »Rĕtja estri". Dit beeld ligt onderstboven in een koffietuin, ongeveer ½ paal van het vorige; naar de zichtbare helft van den rug te oordeelen, is het een rakshasa. Ik heb dit beeld gedeeltelijk laten uitgraven, en toen bleek het, dat het hoofd ontbreekt; alleen de romp is over. Misschien is het beeld bij het transport van de werkplaats hierheen gebroken, en heeft men het hier als onbruikbaar laten liggen. De hoogte over den rug gemeten bedraagt 2^m 72, dus belangrijk minder dan van het 1^e beeld.

3. EEN DERDE VOORWERP ligt reeds meer aan den voet van den Goenoeng Boetak; het is een zeer groot voetstuk, lang 1^m 90, breed 1^m 85, hoogte zonder uitgraving niet te meten; tuit afgebroken. Het voetstuk is blijkbaar niet afgewerkt. Opmerking verdient het, dat de afmetingen van dit voetstuk zeer nabij dezelfde zijn als die van het voetstuk van Pangloengan ($1.90 \times 1.85 = 3.52$ vierk. meter; $1.95 \times 1.81 = 3.53$ vierk. meter) en de vierkante inhouden der boven- en ondervlakken zijn zelfs geheel gelijk. Dit zijn juist de twee grootste voetstukken van Oost-Java, en het komt mij daarom niet onwaarschijnlijk voor, dat ook het voetstuk van Pangloengan aan den Goenoeng Boetak vervaardigd is.

Lit.

v. HOËVELL. Reis over Java II 1851, p. 105—106. Twee beelden.

BRUMUND. Indiana II 1854, p. 245—249. Twee beelden.

VETH. Java II 1878, p. 119—120. Drie beelden, waarvan één geheel in den grond bedolven (ik heb over een derde beeld echter geenerlei berichten ter plaatse kunnen inwinnen, VERB.) en een voetstuk genaamd »Boeddha-spiegel".

BRANDES. Not. XXIV 1886, p. 44 en Not. XXVI 1881, p. 52 en 131. Over de oorkonde op koper van 1216 Çaka.

Van deze oorkonde zijn achtereenvolgens afdrukken van 10 platen bekend geworden, en wel uit:

1e. RAFFLES. History II 1817, p. 59 (63) facsimile van een plaat tegenover p. 58 en Appendix I p. CCXXIX—CCXXX (p. CXXXVI—CXXXVII). Deze plaat is getranscribeerd door FRIEDERICH in Verh. XXVI 1857, p. 87 en 93, later door COHEN STUART in Kawi-Oork. N°. XXVIII. Het begin (1 regel, welke het jaartal bevat) is ook te vinden in CRAWFURD History Ind. Arch. II 1820 (Specimen of an ancient Javanese Inscription).

2e. Twee afdrukken van platen gemerkt N°. 5 en 6 in de Verh. Bat. Gen. VIII (1816, 2e druk 1826) p. 329, door RAFFLES gepubliceerd.

3e. Copieën van de plaat N°. 5 der Verh. VIII en van de plaat N°. 2 der geheele serie, gevonden door BRANDES in een bundel oude papieren van den Panĕmbahan van Sumĕnĕp, aanwezig in het Museum te Batavia.

4e. Afschriften van 9 platen dezer serie, gevonden in de nalatenschap van Mr. S. I. E. RAU, en geschonken aan de bibliotheek der Rijks-universiteit te Leiden.

De opvolging der platen is: Plaat I RAFFLES History; RAU. Plaat II Bundel PANĔMBAHAN. Plaat III Bundel PANĔMBAHAN; Verh. VIII plaat 5; RAU. Plaat IV RAU. Plaat V RAU. Plaat VI Verh. VIII plaat 6; RAU. Plaat VII ontbreekt. Plaat VIII RAU. Plaat IX ontbreekt. Plaat X—XII RAU. Plaat XIII en volgende? ontbreken.

Uit eene aanteekening, gevoegd bij de afschriften van den heer RAU blijkt, dat deze platen gevonden zijn in ± 1780 »op den Goenoeng Boetak in het distrikt Soerabaja".

Deze oorkonde is van groot belang, omdat door den inhoud het jaar der stichting van Madjapahit vrij nauwkeurig vastgesteld kan worden. Volgens BRANDES moet die stichting *kort vóór* 1216 Çaka (dat is 1294 na Chr.) hebben plaats gehad, terwijl GROENEVELDT (Verh. XXXIX p. 33, noot 4) uit chineesche bronnen heeft afgeleid, dat die stichting moet vallen tusschen 1280 (maar waarschijnlijk later) en 1293 n. Chr. Beide bronnen geven dus geheel hetzelfde resultaat. (Zie voor de nadere vaststelling van het stichtingsjaar van Madjapahit de inscriptie van Andjoek, Madoera).

482. Top Wĕlirang.

Ardjoena-gebergte, Blad I. XVI.

Terrassen en langwerpige steenen.

Lit.

ZOLLINGER. Bijdragen tot de kennis der gebergtesystemen van Oost-Java. Tijdschr. van Nederl. Indië 8e j. I 1846, p. 136. »Op top Waliran

(Wělirang) lage terrassen en eenige opgerichte langwerpige steenen, zonder teekening noch inschrift".

P. Heering. De Gids 1878, I p. 65—90. Een bezoek aan het Ardjoena-gebergte. Op p. 87 wordt kort vermeld, dat op den top Wělirang »overblijfsels van Siwatempels" (?) voorkomen.

483. Trawas.

District Djaboeng, afdeeling Madjakěrta, Blad **K.** XV.

Enkele slechte beeldjes, en een kleine beschreven steen bij de pasanggrahan. Het beeld, waarvan men eene teekening bij v. Hoëvell vindt, is er niet meer, en het is mij ook onbekend waar dit gebleven is.

Lit.

Van Hoëvell. Reis over Java II 1851, p. 104, 105, 115. Met afbeelding van een wishnoe-beeld, toen te Trawas, en volgens berichten afkomstig van Djalatoenda. Volgens eene notitie, gevoegd bij den inventaris der papieren van Wardenaar, nu in het Museum, is dit beeld echter *niet* van Djalatoenda, maar van Bělahan in Pasoeroean afkomstig.

Veth. Java II 1878, p. 119.

Verbeek. Not. XXVI 1888, p. 12. Aanbieding afdruk van een kleinen beschreven steen van Trawas.

Brandes. Not. XXVI 1888, Bijlage II p. XIX. De inscriptie van Trawas waarschijnlijk een jaartal in woorden (tjandrasěngkala). Nog niet gelezen.

484. Djalatoenda.

District Djaboeng, afdeeling Madjakěrta, Blad **K.** XIV.

Een badplaats, met basreliefs, een jaartal 899 Çaka en eene inscriptie »udayana"; onder den vloer is eene steenen urn gevonden, met asch, verbrande beenderen en gouden plaatjes. Het is waarschijnlijk, dat, »udayana", de naam van den vorst is, wiens asch hier in 899 Çaka is bijgezet.

De oudheid is op de topographische kaart niet aangegeven. Op den rand der bladen **I.** XIV en **K.** XIV ligt de desa Biting; 900 meter ten Z. O. van deze desa en 1740 meter nagenoeg zuiver west van het signaal op den top Goenoeng Běkěl, ligt Djalatoenda. Het is een badplaats met 3 waterstralen, waarvan de middelste straal nu uit een bamboe, vroeger waarschijnlijk uit een beeld, of een steenen plaat, kwam, de linksche (noordelijke) uit een vogelkop, en de rechtsche (zuidelijke) straal uit een nagakop. Lengte 16^{m} 85, breedte 15^{m} 52, hoogte van den achterwand, die tegen den berg is gebouwd, 5^{m} 20. De noordelijke en zuidelijke zijmuren dalen terrasvormig, maar zijn erg vervallen. Voorwand is er niet; hier wordt het water afgesloten door eene reeks sluitsteenen met 2 rijen gaten boven elkaar, om het water op verschillend niveau te kunnen aftappen.

Die sluitsteenen zijn aan de buitenzijde van beschadigde basreliefs voorzien. Op den achterwand is het bekende jaartal 899 Çaka in fraaie groote cijfers aangebracht. Het middenste watervak was vroeger ook door muren begrensd, waarvan nu alleen de zuidelijke muur nog over is. Op dezen muur, die in de teekeningen van Wardenaar eenvoudig is weggelaten, is aan den buitenkant, onder een vooruitstekenden rand, de inscriptie *udayana* aangebracht.

Lit.

Domis. De Oosterling 2e deel Kampen 1836 blz. 94. (Het jaartal wordt foutief opgegeven als 122).

Junghuhn. Tijdschr. v. Nederl. Indië 6e j. II 1844, p. 377. (Over »Jollo tundo").

Van Hoëvell. Reis over Java II 1851. p. 107—113. Met afbeelding van de badplaats, waarschijnlijk geteekend door Wardenaar; van het jaartal, hier foutief opgegeven als 772 Çaka; van de urn en de voorwerpen aangetroffen in de urn, gevonden door Wardenaar in den grond onder den middensten waterbak. In de teekening van de badplaats is een muur weggelaten, waarop het opschrift »udayana" staat.

Friederich. Verh. XXVI 1854, p. 94 III$^{c}_{1}$. Inscriptie van Djala Tunda (het jaartal foutief opgegeven als 855 Çaka) en p. 95: Inscriptie's op voorwerpen in de urn gevonden.

Brumund. Indiana II 1854, p. 217—228. »Djoeloek Tondo".

Teekeningen, gedateerd 1856, waarschijnlijk van Wardenaar, aanwezig in het Museum. Van de badplaats, dezelfde als in van Hoëvell's Reis, maar op grooter schaal en in kleuren (ook hier is de muur weggelaten), van de urn en van de daarin gevonden voorwerpen.

J. Müller. Ueber Alterthümer des Ost-Indischen Archipels. Berlin 1857, p. 93, 95. (De plaatjes zijn overgenomen uit v. Hoëvell's Reis).

Cohen Stuart. Bijdr. Kon. Inst. 3e r. VIII 1873, p. 22. Over het jaartal 899 Çaka, hier voor het eerst juist gelezen.

Veth. Java II 1878, p. 120—122 (het jaartal wordt weder foutief als 772 Çaka opgegeven).

Holle. Alphabetten 1882, p. 48 h. Afbeelding van het jaartal 899 Çaka.

Brandes. Not. XXIV 1886, p. 43. Over het jaartal 899 Çaka.

Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 374 blz. 120. Urn gevonden door Wardenaar (Zie Not. VII 1869, p. 22). Voorwerp N°. 783 blz. 215—218 en noot van Brandes. Voorwerpen gevonden in de urn. (Zie Not. XVII 1879, p. 85, 86). Voorwerp N°. 397 blz. 125. Basrelief van Djalatoenda (genoemd in v. Hoëvell's Reis II p. 108).

Brandes in Groeneveldt's Catalogus 1887, p. 217 en 218 in de noot. Over het jaartal 899 Çaka en het opschrift »udayana". Waarschijnlijk is met dezen Udayana de vader van den bekenden javaanschen vorst Erlangga bedoeld.

Verbeek. Not. XXVI 1888, p. 14. Over het jaartal 899 Çaka en aanbieding van een afschrift der inscriptie »udayana".

485. Top Pĕnanggoengan.

District Djaboeng, afdeeling Madjakĕrta, Blad K. XIV.

Een soubassement van losse steenen; vroeger waren er ook eenige slechte beelden, die er nu niet meer zijn.

Lit.

ZOLLINGER. Bijdragen tot de kennis der gebergte-systemen in Oost-Java. Tijdschr. v. Nederl. Indië 8e j. I 1846, p. 134. Op den top van den berg een soort van altaar uit losse steenen, met eenige ruwe beelden daarnaast.

486. Kĕsĕmen.

District Madjasari kidoel, afdeeling Madjakĕrta, Blad I. XIV.

Eene oude waterleiding, gedeeltelijk in de rots gehouwen.

Lit.

H. J. TIJDEMAN. Beschrijving van een oude waterleiding, ontdekt in Januari 1870, in het distrikt Madjasari-kidoel. Not. VIII 1870, Bijlage A. (Aangeboden Not. VIII 1870, p. 51).

VETH. Java II 1878, p. 127. Over de waterleiding.

487. Djĕdoeng.

District Madjasari lor, afdeeling Madjakĕrta, Blad K. XIV.

Drie poorten en een natuurlijke grot, benevens eenige steenen met korte inscriptie's. Een groote beschreven steen van deze plaats is nu te Madjasari.

Van de poorten is er één A van gebakken steen en heeft het jaartal 1248 Çaka; op een lossen steen, bij deze poort gevonden, het jaartal 1298 Çaka. De twee andere poorten B en C zijn van andesiet; de noordelijke poort B heeft boven den ingang aan de oostzijde een geheel onleesbaar geworden jaartal, aan de westzijde geen inscriptie; de zuidelijke poort C heeft aan de oostzijde geen inscriptie, aan de westzijde één regel schrift, afgebeeld bij HOLLE, Alphabetten blz. 48, waarschijnlijk een jaartal in woorden. Op een lossen steen, nabij deze poort gevonden, komt een korte inscriptie voor, waarschijnlijk ook een tjandrasĕngkala. Nabij de grot is een losse steen met het jaartal 1041 Çaka gevonden. Het jaartal 1189 Çaka van Djĕdoeng, afgebeeld bij HOLLE Alphabetten p. 48 als 113 ? 9, heb ik niet gevonden; wellicht was dit het jaartal boven poort B. Het jaartal 962 Çaka ?, almede afgebeeld bij HOLLE Alphabetten p. 48, op een koperen plaat van Djĕdoeng, is waarschijnlijk zeer misteekend; BRANDES vermoedt, dat het 832 Çaka moet zijn. Hoogte der poort B nu ruim 5 meter, van C 6 meter, maar de toppen zijn gebroken; vroeger waren die poorten dus natuurlijk hooger.

Lit.

Domis. De Oosterling, 2e deel Kampen, 1836, p. 95.

Sieburgh. Afbeelding in olieverf van den »ingang tot het verblijf (kraton) der oude vorsten van Djengala, te Jedong, afdeeling Djapan". (Madjakĕrta). Aanwezig in 's Rijks Ethnogr. museum te Leiden. Vermeld als N°. 35 in de lijst van Sieburgh's platen in de Kopiist 1e j. 1842, p. 380 en v.

Junghuhn. Tijdschr. v. Nederl. Indië 6e j. II 1844, p. 378.

v. Hoëvell. Reis over Java III 1851. Alleen afbeelding van een der poorten, waarschijnlijk van Wardenaar. Geen beschrijving.

Friederich. Verh. XXVI 1854, p. 75 en 86. Inscriptie van Jedong in Soerabaja. Het jaartal wordt foutief 562 Çaka gelezen.

Brumund. Indiana II 1854, p. 256—258.

Cohen Stuart. Bijdr. Kon. Inst. 3e r. VIII 1873, blz. 21. Over het jaartal 562? Çaka van Friederich; het eerste cijfer is volgens hem een 9.

Veth. Java II 1878, p. 37. Over oorkonde te Djĕdoeng met jaartal 562 (Friederich) of 9.. (Cohen Stuart).

Veth. Java II 1878, p. 123. Over Djĕdoeng.

Holle. Alphabetten 1882, p. 48, 2e regel. Inscriptie (één regel schrift) boven een der poorten te Djĕdoeng. Jaartal 1189 Çaka (aangegeven p. 48 e. als 113? 9). Jaartal 962 Çaka p. 48 g. op koperen plaat Djĕdoeng.

Brandes. Not. XXIV 1886, p. 42, 43. Lezing van het jaartal 1189 Çaka.

Brandes. Not. XXV 1887, p. 67. Over een grooten beschreven steen van Djĕdoeng, vroeger aanwezig, nu verloren. Alleen eene gebrekkige lithographische copie is in het Museum aanwezig.

Brandes in Groeneveldt's Catalogus 1887, blz. 359 f. Over oorkonde van Djĕdoeng met jaartal 962 Çaka, alleen in copie in het Museum voorhanden. Is volgens Brandes waarschijnlijk misteekend. (Hij vermoedt dat het jaartal 832 Çaka moet zijn, maar de koperen plaat is verloren. Verb.)

Verbeek. Not. XXVI 1888, p. 12 en 14. Aanbieding afdruk van inscriptie boven poort C westzijde te Djĕdoeng (= Holle Alph. p. 48) en inscriptie op lossen steen aldaar. Over een nog onbekend jaartal van Djĕdoeng boven poort A zuidzijde, 1248 Çaka, en aanbieding afteekening daarvan.

Verbeek. Not. XXVI 1888, p. 46. Over den grooten beschreven steen van Djĕdoeng, teruggevonden te Madjasari.

Verbeek. Not. XXVI 1888, p. 83. Aanbieding van afdrukken, alle vervaardigd door den Controleur Labaar van Madjasari, van de volgende inscriptie's: Inscriptie op den grooten steen van Djĕdoeng, nu staande te Madjasari, op het erf van den Controleur. Jaartal 1248 Çaka boven zuidzijde der poort A. Jaartal 1298 Çaka (nog onbekend) op een lossen steen gevonden bij de poort A. Jaartal 1041 Çaka (nog onbekend) op een lossen steen, gevonden bij de grot.

Brandes. Not. XXVI 1888, p. 83—85. Over den grooten steen van Djĕdoeng nu te Madjasari. Het jaartal is 8.8 Çaka, waarschijnlijk 848 Çaka.

Brandes. Not. XXVI 1888. Bijlage II p. XIX. De twee inscriptie's van Djĕdoeng, aangeboden Not. XXVI 1888, p. 12 zijn waarschijnlijk jaartallen in tjandrasĕngkala; nog niet gelezen.

488. Pasetran.

District Madjasari lor, afdeeling Madjakĕrta, Blad K. XIV.

Ten noorden van Djĕdoeng op de grens van Blad K. XIV vindt men een kleine poort van gebakken steen en een gedeelte van een muur. Daarachter twee gebouwtjes van gebakken steen, één langwerpig vierkant, lang 5m 58, breed 1m 91 van binnen, hoog 1m 86 van binnen; trap ligt noord, hoog 1m 50. Versieringen zeer eenvoudig. De tweede tjandi is slechts 1m hoog, 2m 40 in het vierkant. Trap west.

Dicht bij Pasetran, aan de overzijde van den weg, ligt een klein hoopje opgezette tjandisteenen van andesiet,

Lit.

Domis. De Oosterling, 2e deel 1836, p. 95. De oudheid wordt hier Pa-Setran genoemd.

Junghuhn. Tijdschr. v. Nederl. Indië 6e j. II 1844, p. 378. Over Pa-Setran.

Brumund. Indiana II 1854, p. 258—259.

489. Tjandi Bangkal.

District Madjasari lor, afdeeling Madjakĕrta, Blad K. XIII.

Een tjandi van gebakken steen, alleen de banaspati's en sluitsteenen zijn van andesiet. Daarvóór ligt een plateforme (evenals bij tjandi Kidal, zie later). De poort ligt west en is hier bijzonder smal, slechts 0m 51 breed: de trap ligt hier echter niet west, maar er zijn twee trappen, één noord en één zuid, die naar de poort voeren. De tempel, zonder het trapstuk, is 6m 48 in het vierkant, de hoogte bedraagt 10m 60. Er zijn van binnen twee ruimten boven elkaar (evenals bij tjandi Singasari, zie later), de onderste is de kamer met een diepen leegen put, de bovenste is alleen uitsparing van metselwerk.

Lit.

Veth. Java II 1878, p. 124.

490. Bangsri.

District Madjasari lor, afdeeling Madjakĕrta, Blad K. XIII.

Volgens een door den Controleur Labaar van Madjasari op mijn verzoek ingesteld onderzoek vindt men in de desa Bangsri zelf, ruim 100 meter ten oosten van den weg naar Ngĕtrĕp, eenige bekapte en versierde andesietblokken. Hier moet lang geleden een kleine tjandi gestaan hebben.

Lit.

VETH. Java II 1878, p. 124. Een tempel van andesiet, met piramidaal dak en versieringen aan de wanden, in de onmiddellijke nabijheid van Bangsri.

491. Djijoe.

District Madjasari kidoel, afdeeling Madjakĕrta, Blad I. XIII (Zuidrand).

Drie beschreven steenen; twee daarvan behooren bij elkaar, daar de kanten als bladzijden genommerd zijn, 1 tot 8.

Lit.

VERBEEK. Not. XXVI 1888, p. 12. Aanbieding afdruk van twee steenen van Djijoe, die bij elkaar behooren.

BRANDES. Not. XXVI 1888, Bijlage II p. XIV tot XVII. De steen is waarschijnlijk van 1408 Çaka, het jaarcijfer is echter verloren.

AFDRUK VAN EEN DERDEN STEEN van Djijoe is sedert het laatst van 1888 in het Museum. Deze is van 1408 Çaka.

492. Madjadjedjer.

District Madjasari kidoel, afdeeling Madjakĕrta, Blad I. XIII.

Een beschreven steen; aan de achterzijde afdrukken van twee voetzolen en verschillende figuren.

Lit.

VERBEEK. Not. XXVI 1888, p. 12. Aanbieding afdruk van dezen steen.

BRANDES. Not. XXVI 1888, Bijlage II p. XIV en XVI. Steen is van 1408 Çaka.

493. Madjasari.

District Madjasari lor, afdeeling Madjakĕrta, Blad I. XIII.

De groote steen, nu staande op het erf van den Controleur, is afkomstig van Djĕdoeng en heeft ook eenigen tijd te Bangsri gestaan. (Not. XXVI 1888, p. 46 en 83).

In Notulen XVIII 1880, p. 90 wordt gesproken van een *steen van Madjasari kidoel*, die ter beschikking lag van den Assistent-Resident van Sidaardja, om op te zenden naar Batavia. Welke steen bedoeld is, is onzeker. Sedert is van dien steen niets meer vernomen. (Zie over dezen verloren steen ook Not. XXVII 1889, p. 11, 25 en 44).

494. Pandjĕr.

District Madjasari lor, afdeeling Madjakĕrta, Blad I. XIII.

Een lange steen, in desa Pandjĕr, dicht bij Madjasari, met jaartal 1291 Çaka. Lang 1^{m} 09, breed 0^{m} 26, hoog 0^{m} 23.

Lit.

VERBEEK. Not. XXV 1888, p. 14. Aanbieding eener afteekening van het jaartal 1291 Çaka, op steen Pandjĕr.

495. Balong masin.

District Madjasari kidoel, afdeeling Madjakĕrta, Blad **K.** XIII (Z. W. hoek).

Lit.

VERBEEK. Not. XXVI 1888, p. 83. Aanbieding afdruk steen met inscriptie en jaartal 1278 Çaka, vervaardigd door Controleur LABAAR te Madjasari.

496. Tjandi Pari.

District Rawapoeloe I, afdeeling Sidaardja, Blad **L.** XIII.

In de desa Tjandi Pari zijn twee oudheden. De eerste heet *Tjandi Soemoer*, is zeer vervallen, opgetrokken van rooden gebakken steen. Men ziet een vormeloozen hoop steenen, bijna 4 meter hoog, en hierop verrijst een vierkante kamer, waarvan slechts 2 van de 4 muren overgebleven zijn, en een gedeelte van het inspringende dak. Onder de kamer is een diepe leege vierkante gemetselde put. Hoogte bijna 10 meter. De tweede oudheid is de eigenlijke *Tjandi Pari*, een eenvoudig vierkant gebouw met recht lijstwerk en nagenoeg zonder versieringen. De trap is gebroken, drempel en sluitsteen der poort van andesiet, overigens alles van gebakken steen. Boven de poort was vroeger een steen met het jaartal 1293 Çaka, welke steen nu in het Museum te Batavia is, als steen N°. 49. De kamer is 6 meter lang en breed. Hoogte van dit gebouw ruim 10 meter. Het wordt bewoond door duizendtallen vlêermuizen, die een geweldigen stank verspreiden. Een groot aantal beelden van Tjandi Pari en omstreken zijn nu in het Museum te Batavia.

Lit.

SIEBURGH. Afbeelding in olieverf van »tempel Tjandi-pari". Aanwezig in 's Rijks Ethnogr. museum te Leiden. Vermeld als N°. 34 in de lijst van SIEBURGH's platen in de Kopiist 1e j. 1842. blz. 380 en v.

HAGEMAN, Jcz. Tjandi Pari. Tijdschr. II 1854, p. 394—402. Twee tempels en het overschot van een derden tempel waren toen te zien.

HAGEMAN. Tijdschr. voor Ned. Indië, 1859 II, p. 151. Kort bericht over Tjandi Pari.

BUDDINGH. Neêrlands Oost-Indië I 1859, p. 353. Over Tjandi Pari.

NOTULEN I 1864, p. 192 en 230. Bericht over beelden, gezonden naar Batavia, afkomstig uit de distrikten Rawapoeloe I en II, en wel 2 beelden gevonden bij de desa Tjandi Pari, de overige in sawah's der desa's Ladjok (Blad **L.** XIII) Bakalan koelon (**L.** XIII), Kĕdoeng kampil (**L.** XIII) Panggĕreh (**M.** XIII) en Rĕdjeni (**K.** XII en XIII), dus alle in de omstreken van Tjandi Pari.

Vier en twintig beelden zijn opgenomen in GROENEVELDT's Catalogus, als afkomstig van Rawapoeloe.

VETH. Java II 1878, p. 129—130.

NOTULEN XX 1882, p. 17 en 109. Over steen met jaarcijfer 1293 Çaka van Tjandi Pari.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 1222ᵇ blz. 173. Steenen gewicht van Tjandi Pari. (Vermeld in Not. XX 1882, p. 17).

BRANDES in GROENEVELDT's Catalogus 1887. Steen N°. 49 blz. 390; is de steen met jaartal 1293 Çaka van Tjandi Pari.

497. Tanggoelangin.

District Rawapoeloe I, afdeeling Sidaardja, Blad **M.** XII (Z. W. hoek).

Een verzameling van 46 beelden, waaronder enkele merkwaardige, in een tuintje bij de suikerfabriek Tanggoelangin, toebehoorend aan een luitenant der Chineezen te Soerabaja. De beelden moeten afkomstig zijn uit het gebergte (Pĕnanggoengan en Andjasmara).

498. Stationsterrein Sidaardja.

District Djĕnggala II, afdeeling Sidaardja, Blad **M.** XII.

De plaats Sidaardja ligt grootendeels op Blad **M.** XI, het stationsgebouw op **M.** XII. Hier zijn een groot aantal koperen munten gevonden.

Lit.

NOTULEN XVII 1879, p. 65. Over eene groote collectie Chineesche munten; gevonden 15 meter onder den grond, op het stationsterrein te Sidaardja; dateerende van ± 1119—1125 n. Chr.

499. Sĕpande.

District Djĕnggala II, afdeeling Sidaardja. Blad **L.** XII.

Een martavaan (watervat) met inscriptie, gevonden in Maart 1888 in den grond der desa Sĕpande, en overgebracht naar het erf van den Assistent-Resident te Sidaardja. Een afteekening van martavaan en van de inscriptie in 1889 gezonden door den Assistent-Resident VON CZERNICKI aan het Genootschap. De inscriptie bevat het jaartal 1145 Çaka.

In 1889 is de martavaan zelf opgezonden naar Batavia. Het opschrift is *ditah* 1145 (volgens BRANDES).

Lit.

VERBEEK. Not. XXVII 1889, p. 73. Aanbieding afteekening der inscriptie op martavaan Sĕpande.

NOTULEN XXVII 1889, p. 91, 92. Bericht over opzending en ontvangst te Batavia van den martavaan, en nota van BRANDES over het opschrift. Opgenomen in den Catalogus als N°. 391[a]. (Zie Not. XXVII 1889. Bijlage XI p. LXII).

500. Grogol.

District Djĕnggala II, afdeeling Sidaardja, Blad L. XII.

Drie beelden, nu in het Museum te Batavia. (Wel te onderscheiden van Grogol in Djombang, zie boven).

Lit.

NOTULEN XVII 1879, p. 157, en NOTULEN XVIII 1880, p. 90 en 154. Over beelden van Grogol.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerpen N°. 310[a], 310[b] en 310[c], blz. 107. Het beeld N°. 310[a] heeft het jaartal 1334 Çaka.

501. Kĕlagen.

District Djĕnggala III, afdeeling Sidaardja, Blad I. XI.

Een steen, aan éene zijde beschreven met fraai en goed bewaard schrift, in de desa Kĕlagen bezuiden Krian (op de kaart, blad I. XI, staat foutief Kĕlangen).

Lit.

VERBEEK. Not. XXVI 1888, p. 12. Aanbieding afdruk van dezen steen.

BRANDES. Not. XXVI 1888, Bijlage II p. XIII. Steen is van 959 Çaka.

VERBEEK. Not. XXVII 1889, p. 8 en 9. Over de plaats, waar de Soerabaja-(Brantas) rivier een doorbraak gehad heeft bij Wringin Sapta, (bedoeld in het opschrift van den steen Kĕlagen) het tegenwoordige Wringin pitoe, gelegen op Blad I. XI der topographische kaart (sapta, Sanscr. = pitoe, Jav.=zeven).

502. Tjandi Dĕrma.

District Djĕnggala IV, afdeeling Sidaardja, Blad K. XI.

Een poort van gebakken steen, overeenkomende met Badjang ratoe (zie boven), maar zeer vervallen. Breedte van den doorgang 1[m] 66. Hoogte van het monument 11[m] 70. Is tot heden nog nergens beschreven.

503. Djaha.

District Djĕnggala I, afdeeling Sidaardja, Blad M. XI (N. W. hoek).

Elf koperen platen. De desa Djaha grenst aan Kĕboan pasar.

Lit.

Notulen III 1865, p. 97, 98, 134. Over 10 koperen platen van Djaha van 762 Çaka. Volgens Cohen Stuart zijn er elf geweest. No. 7 der serie ontbreekt. p. 134: Bericht dat die 11e plaat niet is gevonden.

Notulen IV 1866, p. 143, 144. Cohen Stuart over koperen platen van Djaha van 762 Çaka (de datum wordt uitgerekend te zijn 18 Juli 840 n. Chr.).

Notulen IV 1866, p. 213 en 229. Bericht van Hageman dat de 11e plaat, zijnde No. 7 der serie, gevonden is; ook vertelt hij dat al deze platen van Bĕtro? zijn, maar dit zal wel eene vergissing wezen. Op blz. 229 wordt duidelijk gezegd, dat een inlander die 11e plaat in desa Djaha heeft gevonden en voor *f* 5.— verkoopen wil.

Cohen Stuart. Kawi-Oorkonden 1875, No. II, blz. vii, viii. Elf platen van Djaha van 762 Çaka (18 Juli 840 n. Chr.).

Veth. Java II 1878, p. 35—40. Over Kawi-Oorkonde No. II van 762 Çaka.

Brandes. Not. XXIV 1886, p. 45; in Groeneveldt's Catalogus, 1887, p. 358a; en in Tijdschr. XXXII 1888, p. 111, de noot. De oorkonde van Djaha, van 762 Çaka, is volgens hem zeer bepaald *inauthentiek.*

504. Kĕboan pasar.

District Djĕnggala I, afdeeling Sidaardja, Blad M XI (N. W. hoek).

Zes beschreven koperen platen.

Lit.

Notulen XX 1882, p. 17 en 63. Over 6 koperen platen, gevonden in desa Kĕbowan-pasar, en opgezonden naar Batavia.

Holle. Kawi-Oorkonden. Tijdschr. XXVIII 1883, p. 479—487. Transcriptie der 6 platen No. 1—4; behooren bij elkaar en zijn van 964 Çaka. No. 5 is van 795 Çaka. Bij No. 6 ontbreken minstens nog 2 platen.

Brandes. Tijdschr. XXXII 1888, p. 112 de noot. De oorkonde van 964 Çaka (platen No. 1—4) is volgens Brandes eene copie. No. 5 van 795 Çaka schijnt hem echt te zijn, maar is volgens hem wellicht van Midden-Java afkomstig. (Zie onder »Residentie Soerabaja"); en Brandes in Groeneveldt's Catalogus 1887, p. 358c, waar het jaartal 795 door een drukfout 791 is opgegeven.

505. Gĕdangan.

District Djĕnggala I, afdeeling Sidaardja, Blad M. X.

Twaalf koperen platen, gevonden niet ver van Gĕdangan, in de rivier Gĕdangan.

Lit.

Holle. Not. XVII 1879, p. 115. Over 12 koperen platen van Mr. Van Lansberge, gekocht van Scheepmaker te Soerabaja.

LIMBURG BROUWER. Not. XVII 1879, p. 146. Volgens hem zijn de platen gevonden in de kali Gĕdangan.

HOLLE. Verh. XXXIX 1880. Platen v. LANSBERGE; volgens hem 15 stuks, waaraan 3 platen N°. 2, 8 en 14 ontbreken. Van 782 en 1295 Çaka (foutief gelijkgesteld aan 856 en 1369, n. Chr. in plaats van 860 en 1373 n. Chr.)

HOLLE. Alphabetten 1882, p. 43, 45 en 47. De platen Coll. v. LANSBERGE zijn volgens hem van 1269 Çaka. Dit moet echter 1295 Çaka zijn.

KERN. Versl. en Med. Kon. Ak. v. Wetensch. Letterk. 2e r. X 1880, p. 77. Platen v. LANSBERGE. Volgens hem 14 stuks, waarvan 2 platen N°. 7 en 13 ontbreken. Een oorkonde van 1295 Çaka, en daarin wordt herhaald die van 782 Çaka.

506. Bĕtra.

District Djĕnggala I, afdeeling Sidaardja, Blad **M.** X (Z. O. hoek).

Twee koperen platen, nu in het Rijks-Museum te Leiden. Afschriften en afgietsels in pleister daarvan in het Museum te Batavia.

Lit.

BATAVIASCHE COURANT van 11 Juli 1818 en 13 Februari 1819. »Oudheden, zoo men zegt uit de 10e eeuw, op Java gevonden. Vertaling van oude Javaansche opschriften op twee koperen platen, gevonden in 1815 bij de desa Bettro, district Janggolo, residentie Soerabaja; aan de courant gezonden door den resident van Soerabaja, Jhr. A. M. T. DE SALIS".

Overgenomen in *Ind. Magazijn* 2e twaalftal 1845, N°. 1 en 2 p. 17. Zie ook *Letterbode* 1819 I p. 52.

NETSCHER. Tijdschr. III 1855. Berigten blz. XXII. Over 2 platen van Bettro.

TIJDSCHRIFT IX 1860, p. 47. Aanbieding door den Directeur van het Museum te Leiden van 2 afgietsels in pleister van 2 koperen platen, gevonden in 1815 in desa Bettro (uit de nalatenschap van den hoogleeraar REINWARDT).

COHEN STUART. Kawi-Oorkonden 1875, N°. XXII p. XIII. Twee koperen platen van Bettro nu in het Rijks Museum van Oudheden te Leiden. Opgenomen in LEEMANS' Catalogus Leiden 1885, p. 102 N°. 528, 529.

BRANDES. Not. XXIV 1886, p. 146 in de tabel. Platen Bĕtro van 861 Çaka (alwaar foutief Grĕsik staat.)

BRANDES. Tijdschr. XXXII 1888, p. 111 de noot. Betwijfelt de echtheid van Kawi-Oorkonde N°. XXII.

507. Boengkil.

District Djĕnggala I, afdeeling Sidaardja, Blad **M.** XI.

Volgens HAGEMAN moet een beschreven koperen plaat in deze desa gevonden zijn, die echter verloren schijnt te zijn.

Lit.

NETSCHER. Tijdschr. III 1855. Berigten blz. XX. Over een koperen plaat door HAGEMAN Jcz. aangeboden, gevonden met 2 onbeschreven platen van dezelfde grootte in November 1854 in een doos van rood bladkoper, in de desa Boengkil. Volgens mededeeling van FRIEDERICH aan NETSCHER handelt die plaat over eene gift van land zonder jaartal of slot. Op dezelfde plaats wordt medegedeeld, dat volgens HAGEMAN in de desa Damarsi (Blad M. XI), ten oosten van Boengkil, een gebouw (gehoorzaal?) van gebakken steen geweest is.

COHEN STUART. Kawi-Oorkonden 1875, blz. VIII. Koperen plaat Boengkil schijnt verloren te zijn.

508. Kalang anjar.

District Djĕnggala I, afdeeling Sidaardja, Blad N. XI.

Een vervallen tjandi met put van gebakken steen, 2 lingga's en 1 voetstuk. Staat op den heuvel, of liever nagenoeg boven op den heuvel, die door de modderwel Kalang anjar is uitgeworpen. Een weinig westelijker ligt de modderwel Poeloengan, met inlandsche graven van gebakken steen en losse roode steenen. Een tjandi is daar niet te zien.

Lit.

JUNGHUHN. Java II 1854, p. 1184—1186. Over baksteenen op den heuvel Poeloengan.

HAGEMAN Jcz. Over de modderwellen van Kalang Anjar en Poeloengan. Natuurk. Tijdschr. voor Nederl. Indië XXIX 1867, p. 367—381.

HAGEMAN zegt p. 374 »dat op den heuvel *Poeloengan* eene oudheid »de tjandi Soemoer" thans beter voor den dag is gekomen, op den rand van een der afwateringskloven, benevens 3 kleine lingga's en 1 joni (voetstuk)". Het komt mij voor dat dit wijst op den heuvel Kalang anjar, en niet op den heuvel Poeloengan, op welke laatste plaats ten minste nu geen tjandi, en ook geen lingga's noch voetstuk gevonden worden. Het kan echter zijn, dat op *beide* heuvels tjandi's gestaan hebben, want op p. 381 spreekt hij van »de meest oostelijke tjandi Soemoer" (hiermede moet Kalang anjar bedoeld zijn), als of er ook nog een meer westelijke geweest is. HAGEMAN's beschrijving is mij niet overal volkomen duidelijk, en het maakt soms den indruk als of Poeloengan met Kalang anjar verward is.

VETH. Java II 1878, p. 131, 132. Over Poeloengan.

KĔDIRI.

RESIDENTIE KĔDIRI.

509. Bangle.

District Lengkong, afdeeling Bĕrbĕk, Blad I. II (Noordrand).

Een beschreven steen bij de warme zoutbronnen Banjoe Oemboel; de steen is nagenoeg onleesbaar; is vroeger naar het erf van den wĕdana van Lengkong gebracht, maar weder op de oude plaats gezet, toen er in Lengkong veel menschen ziek werden en stierven, hetgeen door de inlanders aan het verplaatsen van den steen werd toegeschreven. Afdruk in het Museum.

Lit.

Notulen VII 1869, Bijlage N. In inventaris der papieren van Friederich vermeld als afdruk steen uit het distrikt Lengkong.

510. Koedjon manis.

District Waroedjajeng, afdeeling Bĕrbĕk, Blad I. IV.

Vroeger was hier een beschreven steen, in het gehucht Koedjon manis, ten N. O. van Waroedjajeng. In 1889 is die steen overgebracht naar het Museum te Batavia en opgenomen als steen N°. 67.

Lit.

Notulen VII 1869, Bijlage N (papieren Friederich). Afdruk steen uit het distrikt Waroedjajeng.

Notulen XIV 1876, Bijlage II. Lijst afdrukken van het Museum te Batavia. Afdruk N°. 7 en N°. 52, die blijkbaar bij elkaâr behooren.

Brandes. Not. XXIV 1886, p. 146 in de tabel. Steen Waroedjajeng (Koedjon manis) is van 859 Çaka.

Notulen XXVII 1889, p. 64. Bericht over ontvangst van den steen Koedjon manis in het Museum te Batavia.

511. Tandjoeng kalang.

District Waroedjajeng, afdeeling Bĕrbĕk, Blad I. V.

Vroeger was hier een beschreven steen ten noorden van het gehucht

Templek der desa Tandjoeng kalang. Grootendeels onleesbaar. In 1889 is deze steen overgebracht naar het Museum te Batavia, en opgenomen als steen N°. 66.

Lit.

NOTULEN XXVII 1889, p. 64. Bericht over ontvangst steen Tandjoeng kalang in het Museum te Batavia.

512. Djoerang limas.

District en afdeeling Bĕrbĕk, Blad **G.** V (Zuidrand).

Een natuurlijke grot, aan de achterzijde vierkant uitgekapt; aan den linkerwand een onduidelijke inscriptie van enkele karakters; in het bosch Djoerang limas, onderdistrict Patjeh wetan, district Bérbĕk. In 1889 is van de grot en de inscriptie eene afteekening ontvangen, door tusschenkomst van den Assistent-Resident van Bĕrbĕk WOLTERBEEK MULLER. De grot ligt ten zuiden van desa Djaha.

Lit.

VERBEEK. Notulen 1889, p. 51. Aanbieding eener teekening van de grot Djoerang limas en van de inscriptie aldaar.

513. Tjandi Lor.

District en afdeeling Bĕrbĕk, Blad **F.** IV (Z. O. hoek).

Een tjandi, geheel omstrengeld door de wortels van een grooten waringinboom; de tjandi is nagenoeg geheel vervallen. Van hier is ook, volgens een aanteekening in HOEPERMANS' papieren, de groote beschreven steen afkomstig, die later te Kĕdiri stond, in 1887 naar het Museum te Batavia is gebracht, en opgenomen is als steen N°. 59.

Lit.

RAFFLES. History II 1817, p. 33, 34 (35, 36). De hier bedoelde vervallen tjandi met beschreven steen in het distrikt »Anjog" (Ngandjoek), moet Tjandi Lor zijn, met den grooten beschreven steen.

VAN KINSBERGEN. Photogrammen N°. 212. Is de groote steen van Kĕdiri, afkomstig van Tjandi Lor.

514. Boemen.

District en afdeeling Bĕrbĕk, Blad **F.** IV.

Te Talgapoh, desa Boemen, staat een steen, waarop het schaamdeel van Sĕmar (?) is uitgehouwen; en een andere steen met het indruksel van een voet van Bapang (?). Mededeeling van het Binnenlandsch Bestuur; niet door mij bezocht.

515. Bĕrbĕk.

District en afdeeling Bĕrbĕk, Blad **F.** V.

Vroeger was hier een beschreven steen met jaartal 1338 Çaka, later te Kĕdiri, in 1887 met de beelden van Kĕdiri naar Batavia gebracht; opgenomen als steen N°. 61.

Lit.

Raffles. History II 1817, p. 34 (36). Over een badplaats van gebakken steen, en een kleine beschreven steen; afbeelding van dien steen, als steen »found in Kĕdiri" op een plaat tegenover p. 56, figuren 5 en 6 (jaartal 1338).

Rigg. Journ. Ind. Arch. V 1851, p. 439. Afbeelding van hetzelfde jaartal 1338 Çaka op steen Kĕdiri.

Tijdschr. X 1861, p. 291. Bericht van den Resident van Kĕdiri, dat een groot steenen beeld van Bĕrbĕk naar Kĕdiri is overgebracht, maar dat de inscriptie nagenoeg geheel verloren is gegaan. Welk beeld bedoeld is, is onzeker.

Hoepermans. Manuscript 1866 (In het Museum). Deze steen van Kĕdiri, met jaartal 1338 Çaka, is, volgens eene notitie in Hoeperman's papieren, afkomstig van Bĕrbĕk.

Van Kinsbergen. Photogrammen N°. 218. Is steen van Bĕrbĕk met jaartal 1338 Çaka.

Holle. Alphabetten 1882, p. 48 a. Afbeelding jaartal 1338 Çaka.

516. Ngĕtos.

District Siwalan, afdeeling Bĕrbĕk, Blad **F.** V. (Westrand).

Een tjandi van rooden gebakken steen. Ook de banaspati's zijn hier van gebakken steenen geweest, maar tijdens mijn bezoek in 1887 waren 3 van de 4 reeds naar beneden gevallen; alleen die aan den zuidkant was toen nog over, maar is sedert, volgens berichten van nabij Bĕrbĕk wonende Europeanen, ook naar beneden gekomen. De sluitsteen boven de poort is weg, evenzoo het dak, zoodat de kamer van boven open is. De tempel is beneden 9.10 meter in het vierkant, de hoogte zonder top bedraagt nu 9.70 meter.

Lit.

Raffles History II 1817, p. 34 (36, 37). Hij noemt (volgens Horsfield) een tjandi, en een tweede vervallen tjandi er naast.

517. Barĕng.

District Siwalan, afdeeling Bĕrbĕk, Blad **D.** VI.

Een steenen beeld in het bosch Soekoh der desa Barĕng, door de inlanders genoemd Njai gede Soekoh, met haar kind. Niet bezocht.

518. Ngliman.

District Siwalan, afdeeling Bĕrbĕk, Blad **D**. VI.

Een javaansch graf van den pangeran Sidangrana, met daarbij bewaard wordende voorwerpen, in de perdikan-desa Ngliman. Niet bezocht.

519. Bosch Tjandragĕni.

District Siwalan. afdeeling Bĕrbĕk, Blad **D**. VII.

Een steenen beeld (van Boeta?) in het bosch Tjandragĕni der desa Ngliman. Niet bezocht.

520. Sela mangleng.

District Madjarata, afdeeling Kĕdiri, Blad **H**. VII.

Ten westen van de hoofdplaats Kĕdiri, tegen den berg Klotok, ligt een tempelgrot, bestaande uit 5 in elkaar loopende kamers met boeddhistische beelden, uitgehouwen in bazalt-conglomeraat. In de meest noordelijke kamer, naast een voetstuk zonder beeld, een zeer onduidelijk beschreven? steen tegen den muur. De grot heeft twee openingen, een ronde en een vierkante. Van buiten loopt rechts van den ingang een lange smalle regel schrift, nagenoeg onleesbaar. Boven een der binnendeuren een banaspati. Bij de grot ligt een gebroken voetstuk met het jaartal 1353 Çaka.

Lit.

Raffles History II 1817, p. 35, 36 (37, 38). Over de grot, en één regel schrift.

Van Meeteren Brouwer. Dagverhaal etc. Mnemosyne 1828, p. 312. Over het »hol zelo Manling".

Junghuhn. Tijdschr. v. Nederl. Indië 6e j. II 1844, p. 376 en 7e j. II 1845, p. 232.

Junghuhn. Java II 1853, p. 629—634.

Kinder. De tempelgrotten van Koetoardjo. Tijdschr. I 1853, p. 98. Kinder haalt hier aan, wat Junghuhn in zijn »Java" over Sela mangleng zegt.

Rigg. Journ. Ind. Arch. III 1849, p. 193.

Buddingh. Neêrlands Oost Indië I 1859. Over »Selo-manglen".

Leemans. Boro Boedoer 1873, p. 397.

Veth. Java II 1878, p. 106.

Brandes. Not. XXIV 1886, p. 113, 114. Over een afdruk van een regel schrift, buiten aan de grot aangebracht, en afdruk van het jaartal 1353 Çaka op een voetstuk bij de grot; beide aangeboden door Mr. Van der Chijs; en over eene inscriptie, die *in* de grot aanwezig moet zijn.

521. Sela bale.

District Madjarata, afdeeling Kĕdiri, Blad **H.** VII.

Een grot, uitgehouwen aan de noordzijde van denzelfden berg Klotok, 1½ kilometer ten noorden van de grot Sela mangleng. Niet door mij bezocht.

Lit.

Hoepermans (manuscript. in het Museum). Volgens hem één kamer, langwerpig vierkant, 12 □ meter in oppervlakte. De ingang aan de noordzijde; onregelmatig vierkant.

522. Kĕdiri.

Hoofdplaats der residentie, Blad **H.** VII.

Op het erf van het residentiehuis waren vroeger: een groote steen van Tjandi Lor, (Museum-steen N°. 59), een gebroken steen van desa Siman, een padmasana met jaartal 1338 Çaka van Bĕrbĕk, (Museum-steen N°. 61), een zuiltje van Madioen afkomstig, met jaartal 1391 Çaka, (Museum-steen N°. 60), een beeld (paard met 2 koppen) met jaartal 1282 Çaka, afkomstig van desa Bogĕm, en een groot aantal beelden. Zij zijn nu alle in het Museum te Batavia, behalve de steen van Siman, die verloren is.

Lit.

Afdruk steen Kĕdiri (van Tjandi Lor). Vermeld in Friederich's papieren. Not. VII 1869, bijlage N; en in lijst afdrukken Leiden Not. XIV 1876, bijlage I, afdruk N°. 27.

Van Kinsbergen. Photogrammen N°. 211—235. Afbeeldingen van voorwerpen (beelden en steenen), die zich vroeger bij het residentiehuis te Kĕdiri bevonden, nu te Batavia.

Afdruk inscriptie op beeld te Kĕdiri. Vermeld in afdrukken Leiden. Not. XIV 1876, bijlage I, afdruk N°. 23.

Notulen XVIII 1880, p. 74 en 121. Zes beelden van Kĕdiri opgezonden; 5 beelden te Batavia ontvangen, waarvan één met jaartal.

Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 337 blz. 111 en 112. Beeld (paard met twee koppen) met jaartal 1282 Çaka (foutief opgegeven als 1383 Çaka), afkomstig volgens Hoepermans' Manuscript van desa Bogĕm. (Not. XVIII 1880, p. 121).

Groeneveldt. Catalogus 1e vervolg, zijnde Bijlage VI der Notulen XXV 1887. Eene groote collectie beelden en voorwerpen (waaronder drie beschreven steenen, nu steenen N°. 59, 60 en 61) samen 183 stuks, in 1887 overgebracht van Kĕdiri naar het Museum. (Zie Not. XXV 1887, p. 97, 111 en 112). Van de meeste is de herkomst niet nader bekend.

523. Poeh sarang.

District Madjarata, afdeeling Kĕdiri, Blad G. VIII.

Een beschreven steen in de doekoehan Tjangkring der desa Poeh sarang, ontdekt door Controleur G. P. Servatius, afdruk in het Museum; ook bekend als steen van Sĕmen, welke desa er dicht bij ligt.

Lit.

Notulen XVIII 1880, p. 169, 170 en Not. XIX 1881, p. 20. Over steen van Sĕmen (Poeh sarang).

Holle. Kawi-Oorkonden. Tijdschr. XXVIII 1883, p. 490—497. Facsimile en transcriptie, benevens vertaling door Prof. Kern, van het opschrift op den steen Sĕmen (Poeh sarang). Is van 924 Çaka.

Errata in dit stuk, zie Tijdschr. XXVIII 1883, p. 582.

Afteekeningen der inscriptie steen van Poeh sarang zijn in verscheidene exemplaren in het Museum.

524. Djoega.

District Madjarata, afdeeling Kĕdiri, Blad F. VIII.

Een overeind staande steen, bekend als »Batoe-doekoen", zoo het schijnt niet beschreven. Niet bezocht.

525. Tjeker.

District Madjarata, afdeeling Kĕdiri, Blad H. VIII.

Een beschreven steen, het schrift is zeer onduidelijk; afdruk in het Museum.

Lit.

Afdruk steen Tjeker vermeld in Friederich's papieren, Notulen VII 1869, Bijlage N, als steen van distrikt Madjarata; en in Lijst afdrukken Museum Batavia. Not. XIV 1876, Bijlage II, afdruk N°. 1 (als steen uit de desa Tjikar).

526. Pandansari.

District Madjarata, afdeeling Kĕdiri, Blad E. VIII.

Eenige kleine beelden in het gehucht Pandansari der desa Pĕtoengrata. Niet bezocht.

527. Pĕnampihan.

District Pakoentjen, afdeeling Ngrawa, Blad E. IX.

Ongeveer 1000 meter hoog tegen het Wilis-gebergte, op het erfpachtsperceel

Pĕnampihan vindt men eene opvolging van drie terrassen, die van West naar Oost opklimmen. Op het onderste terras staat een beschreven steen, op het tweede niets, op het derde terras een hoofdtempel, waarnaast vroeger twee kleinere stonden; van deze laatste is er slechts één over. Verder 9 slecht bewerkte beelden. Aan den voorkant van den hoofdtempel in eene nis een vooruitstekende schildpad. Lengte en breedte van den hoofdtempel 3.50 meter, van den kleinen tempel 1.96 meter. Hoogte van den eersten slechts 1.40 meter, van den tweeden 1 meter; alleen de soubassementen zijn overgeschoten. Bij twee van de beelden en bij den schildpad wordt geofferd.

Bij de administrateurswoning staan verscheidene minder fraaie beelden; op de achterzijde van één dezer beelden werd het jaartal 1116 Çaka aangetroffen.

Vroeger was hier nog een tweede beschreven steen, nu te Batavia, opgenomen als steen N°. 8.

Lit.

Junghuhn. Tijdschr. voor Nederl. Indië 6e j. II 1844, p. 376.

D. C. Noordziek. De ruïne Penampikkan. Tijdschr. V 1856, p. 425—430. Op bladzijde 427 wordt melding gemaakt van een beschreven steen **a** en op blz. 428 van een vrouwenbeeld met inscriptie **c**, die beide naar Batavia gezonden zijn; evenzoo op blz. 430, in de noot.

Veth. Java II 1878, p. 106.

Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 295 (vrouwenbeeld **c** blz. 102 en noot van Brandes; met inscriptie, nog niet gelezen. (Zie Tijdschr. V 1856, p. 430).

Brandes in Groeneveldt's Catalogus 1887. Steen N°. 8, p. 374, van Pĕnampihan; (steen **a**, vermeld in Tijdschr. V p. 430). Is van 1383 Çaka.

Verbeek. Notulen XXVI 1888, p. 11. Aanbieding afdruk van steen *b*, te Pĕnampihan, en van een jaartal op vrouwenbeeld *d* te Pĕnampihan, van 1116 Çaka.

Brandes. Not. XXVI 1888, Bijlage II p. X—XII. Over steen *b* te Pĕnampihan. Geeft het jaartal 820 Çaka, maar is eene copie uit veel lateren tijd (± 1400 Çaka). Afdruk van dezen steen was reeds vroeger in het Museum en wordt vermeld in den inventaris der papieren van Friederich Not. VII 1869, Bijlage N, en in de Lijst der abklatschen van het Museum te Batavia, Not. XIV 1876, Bijlage II, afdruk N°. 31.

528. Djĕboek.

District Pakoentjen, afdeeling Ngrawa, Blad **G**. X.

Fraaie beelden in het bosch, 3/4 kilometer ten noorden van desa Djĕboek, die weder ligt ten noorden van de districtshoofdplaats Karangrĕdja.

Zij zijn bekend onder den naam: 1e Rĕtja Pĕnganten (man en vrouw);

hierbij een groot voetstuk; 2e Rĕtja Goeroe, een zeer fraai vrouwenbeeld; hierbij 3 voetstukken.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1866 (In het Museum).

529. Patik rĕdja.

District Kalang bret, afdeeling Ngrawa, Blad **F.** XI.

Een beeld met zeer groote mannelijke roede, 1½ kilometer van de districtshoofdplaats Kahoeman, in de desa Patik rĕdja. Het beeld behoort tot dezelfde soort als die te Gaprang bij Blitar. (Zie later) HOEPERMANS vermeldt (manuscript in het Museum) dat de roede met beide handen werd vastgehouden, en het hoofd gebroken was. Nu is zoowel het schaamdeel als het hoofd gebroken.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1866 (In het Museum).

530. Pĕlĕm.

District Toeloeng agoeng, afdeeling Ngrawa, Blad **F.** XI (Z. O. hoek).

Een langwerpige steen met jaartal 1060 Çaka, in de desa Pĕlĕm, vlak bij Toeloeng agoeng.

Lit.

HOEPERMANS. Doho. Tijdschr. XXI 1874, p. 156. Afbeelding van den steen en van het jaartal 1060 Çaka te Pelĕm.

531. Kĕmoelan.

District Pakis, afdeeling Trĕnggalek, Blad **E.** XII.

Twee steenen en een voetstuk, waarop een der steenen gestaan heeft. Een der steenen heeft een schild, beide zijn beschreven, maar uitermate flauw, zoodat een nieuwe afdruk nutteloos zal zijn. Afdruk van een der steenen is in het Museum; deze is volgens BRANDES van 1116 Çaka.

Lit.

HOEPERMANS. Doho. Tijdschr. XXI 1874, p. 167. Twee beschreven steenen, één geheel onleesbaar.

AFDRUK VAN EEN DER STEENEN vermeld in FRIEDERICH's papieren, Not. VII 1869, Bijlage N; en lijst afdrukken van Museum Batavia, Not. XIV 1876, Bijlage II, afdruk N°. 8 (als steen Kamoelian).

532. Pajaman.

District Pakis, afdeeling Trĕnggalek, Blad **E.** XIII.

Een onduidelijk beschreven steen, voor ²/₃ in den grond begraven, staande in de pĕdoekoehan Bantjang der desa Pajaman, niet ver van de districtshoofdplaats Doerenan (of Pakis). Van dezen steen is nog geen afdruk in het Museum.

533. Watĕs.

District Tanggoel, afdeeling Ngrawa, Blad **D.** XIV (N. O. hoek).

Een onduidelijk beschreven steen, in de desa Watĕs, niet ver van de districtshoofdplaats Bandoeng. Afdruk in het Museum.

Lit.

Afdruk steen Watĕs, vermeld in Lijst afdrukken van Museum Batavia, Not. XIV 1876 Bijlage II, afdruk N°. 30.

534. Goewa tritis.

District Wadjak, afdeeling Ngrawa, Blad **G.** XIII.

Een tempelgrot aan den noordkant van den zeer steilen berg Boedĕk. Op halve hoogte vindt men, achter een klein terrasje, eenige natuurlijke grotten onder den overhangenden wand, die tot verschillende kamers zijn ingericht door muurtjes van gebakken steen. Men kan deze oudheid dus tot de tempelgrotten rekenen, ofschoon de kamers hier niet in den steen zijn gehouwen, maar reeds voorhanden waren. Er is echter later aan die muurtjes blijkbaar veel veranderd, ook de leelijke houten deurtjes zijn van later datum. Op het terras vóór de grot staan twee gebroken vrouwenbeeldjes met 4 armen, op het grootste aan de achterzijde het jaartal 1082 Çaka. Men heeft van het terras een allerprachtigst uitzicht op de vlakte van Toeloeng agoeng en omstreken.

Lit.

Eene teekening van het jaartal 1082 Çaka op de achterzijde van het beeld te Goewa tritis, vervaardigd door Hoepermans, en een ander vervaardigd door Verbeek in 1886, zijn in het Museum.

535. Walikoekoen-gebergte.

District Wadjak, afdeeling Ngrawa, Blad **G.** XIII.

Vijf tempels op den rug van het Walikoekoen-gebergte, ook wel Wadjak-gebergte genoemd; de eerste, noordelijkste draagt den naam Tjandi oeroeng, de vijfde, zuidelijkste, het hoogst gelegen, heet Tjandi djadi.

Walikoekoen N°. 1. Tjandi oeroeng. Een groote ringmuur met gladde poort en versierde torentjes, waarvan er nog één staat. Daarbinnen een gebouw

met lijstwerk en zeer eenvoudige versieringen; is niet op te meten zonder belangrijke uitgraving en schoonmaking. Het gesteente waaruit de tjandi is gebouwd is andesietbreccie en andesiettuf van het omringende gebergte.

Walikoekoen N°. 2. Er ligt hier een vrij groote banaspati op den grond. Men ziet twee zeer vervallen gebouwen van verweerden andesiettuf. Het zijn soubassementen met glad lijstwerk, nagenoeg zonder versieringen. Op één van de twee soubassementen zijn nog duidelijk de overblijfselen van drie verschillende andere gebouwtjes zichtbaar, hetgeen aan Tjandi Papoh in Blitar (zie later) herinnert. Lengte 9.50 meter, breedte 3.60 meter.

Walikoekoen N°. 3. Een hoop aarde en steenen; hier en daar glad lijstwerk te zien en een trap van ± 10 treden met leuningen. Niet op te meten.

Walikoekoen N°. 4. Dicht bij N°. 3 gelegen. Twee zeer kleine gebouwtjes, ± 3 meter in het vierkant ieder. Niet op te meten; het is een 1½ meter hooge hoop steenen.

Walikoekoen N°. 5. Tjandi djadi. Deze ligt het hoogst van de vijf, op een steil topje, ongeveer 400 meter boven zee. Zij is het best bewaard gebleven. Het is een vierkant soubassement met inspringende hoeken, en merkwaardig is, dat dit monument *geen trap, noch ingang,* bezit. Daarop staat een regelmatige 8-hoek, en boven op dezen achthoek een ronde muur, waarin een zeer groote ronde put. Nergens elders heb ik een dusdanig gebouw aangetroffen. Het gesteente is andesiettuf.

Lit.

Leemans. Boro Boedoer 1873, p. 408 en 409. De aanteekeningen van Brumund over de tempels op het Wadjak-gebergte, die hij ontdekte, worden hier medegedeeld.

Veth. Java II 1878, p. 106. Tempels op het Wadjak-gebergte.

536. Goewa Sela mangleng.

District Wadjak, afdeeling Ngrawa, Blad G. XIII.

Een tempelgrotje of kamer, in de rots (andesietbreccie) uitgehouwen, met opening naar het westen. De grot ligt 700 meter ten zuiden van desa Sanggrahan, aan den voet van het gebergte, en is niet te verwarren met de gelijknamige grot nabij de hoofdplaats Kĕdiri. Boven de grot is een onduidelijke groote banaspati uitgehouwen, van binnen vindt men ééne reeks basreliefs, tamelijk goed bewerkt, maar zeer stijve figuren, op wajangpoppen gelijkende. Ten zuiden, naast deze grot, vindt men nog een tweede kleinere kamer zonder figuren, in denzelfden rotswand uitgehouwen.

N. B. De vindplaats (tusschen Goewa tritis en Walikoekoen) is op de kaart niet aangegeven.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1866 (In het Museum).

537. Sanggrahan.

District Wadjak, afdeeling Ngrawa, Blad G. XII.

Een tjandi, waarvan alleen het soubassement nog over is. Het gebouw van andesiet meet 9.05 meter in het vierkant, zonder het uitspringende trapstuk aan de westzijde. Achter den tempel staan naast elkaar 5 even groote boeddhabeelden (dhyani-boeddha's), 0.84 meter hoog, 0.53 meter breed, deerlijk verminkt; van alle 5 is het hoofd weg, van sommige ook handen en armen.

Lit.

RAFFLES. History II 1817, p. 40 (43).

538. Wadjak lor.

District Wadjak, afdeeling Ngrawa, Blad G. XII.

Een groote beschreven steen met een rond zegelmerk, totaal onleesbaar.

539. Djoendjoeng.

District Wadjak, afdeeling Ngrawa.
Desa Djoendjoeng op Blad G. XII. Beelden op Blad G. XIII (N. rand).

Een vervallen tempel (?) en beelden, waarvan één aan de achterzijde een jaartal draagt, dat volgens HOEPERMANS (Manuscript in het Museum) 1224 Çaka zoude zijn. Een in 1889 door tusschenkomst van den Assistent-Resident VAN HENGEL te Toeloeng agoeng ontvangen afteekening, die echter te wenschen overlaat, zou dit jaartal eerder 1325 doen lezen: de 3 is echter onduidelijk.

Ten tijde van HOEPERMANS (1866) vond men 2 kilometer van de desa Djoendjoeng tegen het gebergte 3 terrassen met 5 rakshasa's, een grot en een paar vrouwenbeelden. Verder twee vierkante vakken van andesietsteen, die echter later schenen opgestapeld te zijn, en 4 javaansche graven. Waarschijnlijk heeft op het bovenste terras vroeger wel een tempel gestaan, ofschoon men dit nu niet zeker meer kan herkennen.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1866 (In het Museum).

540. Toenggangri.

District Ngoenoet, afdeeling Ngrawa, Blad **II.** XIII.

Een groot mannenbeeld, met 3 ballen, genaamd »Warkadara", een weinig bezuiden desa Toenggangri.

541. Pandjĕrrĕdja.

District Ngoenoet, afdeeling Ngrawa, Blad **I.** XIII (Westgrens).

Een steen, aan alle 4 zijden beschreven met fraai schrift en zegelmerk.

N. B. De desa Pandjĕrrĕdja staat niet op de kaart; zij ligt aan de westgrens van blad **I.** XIII, ten N. W. van het gehucht Saka, en is niet te verwarren met de desa Bandjarrĕdja, die eveneens op blad **I.** XIII, maar oostelijker, ligt.

Lit.

Verbeek. Notulen XXVI 1888, p. 11. Aanbieding afdruk steen Pandjĕrrĕdja.

Brandes. Not. XXVI 1888, Bijlage II p. X. Steen Pandjĕrrĕdja is van 1122 Çaka.

542. Soembĕrringin-kidoel.

District Ngoenoet, afdeeling Ngrawa, Blad **II.** XIII.

Een groote beschreven steen; de voorzijde (westzijde) heeft een schild (zegelmerk) met onduidelijke krullen, maar is overigens geheel afgeschuurd en onleesbaar.

Lit.

Verbeek. Notulen XXVI 1888, p. 11. Aanbieding afdruk steen Soembĕrringin (achterzijde en twee zijkanten).

Brandes. Not. XXVI 1888. Bijlage II p. IX.

543. Desa Gambar.

District Ngoenoet, afdeeling Ngrawa, blad **II.** XIII.

Tusschen Domasan en Gambar liggen twee tjandi's van gebakken steen, beide ongeveer 7 meter in het vierkant, met een trap aan de westzijde, en met zeer grove en slecht bewaarde basreliefs. Dicht bij de zuidelijkste van de twee tjandi's ligt een vijver.

544. Djati koewoeng.

District Ngoenoet, afdeeling Ngrawa, Blad **II.** XIII.

Een kerkhof, 900 meter ten oosten van den steen te Soembĕrringin-kidoel, behoorende tot de desa Djati-koewoeng, met twee groote javaansche graven, van

gebakken tjandisteenen opgestapeld, op een fraai plein onder waringinboomen. Verder vindt men er 11 beelden, alle rakshasa's, en een steenen watervat.

545. Aria Blitar.

District Ngoenoet, afdeeling Ngrawa, Blad **I**. XII (Z. O. hoek).

Een vervallen tempel van andesiet; reeds vroeger in zeer vervallen staat, zijn de laatste steenen gebruikt bij den aanleg van de spoorbaan naar Blitar. Alleen vindt men er nog twee groote banaspati's van andesiet.

546. Grot Djadjar.

District Ngoenoet, afdeeling Ngrawa, Blad **K**. XII (Z. rand).

600 meter ten oosten van de spoorweghalte Rĕtjatangan vindt men aan de spoorbaan eene insnijding in kalksteen. Ten noorden van de baan ligt in dien kalksteen een natuurlijke grot, genaamd Djadjar (naar de nabijgelegen desa Djadjar). Aan het gewelf, nabij den ingang, vindt men het jaartal 1327 Çaka.

Lit.

Notulen XXVI 1888, p. 13. Aanbieding afteekening jaartal 1327 Çaka in de grot.

547. Gaprang.

District en afdeeling Blitar, Blad **L**. XII.

Een groep beelden, waaronder 4 drakenkoppen, een paar ornamenten van tjandi's, en twee naakte mannenbeelden met buitengewoon groote roede; bij één van de twee beelden is de roede gebroken.

Lit.

Rigg. Journ. Ind. Arch. III 1849, p. 248. Beelden te Gaprang.

Van Kinsbergen. Photogrammen N°. 239. Beelden te Gaprang.

548. Bara.

District en afdeeling Blitar, Blad **L**. XIII.

Een zeer groot zittend ganeça-beeld bij de hangbrug over de Brantas. Aan de achterzijde een banaspati, beneden eene inscriptie in zeer dikke letters, volgens Brandes een jaartal in woorden »hana ghana hana boemi" = 1161 Çaka. Het beeld moet gevonden zijn aan de overzijde van de Brantes, in de desa Djiembeh, district Ladaja.

Lit.

Van Kinsbergen. Notulen V 1867, p. 76. Over Ganeça-beeld te Bara.

VAN KINSBERGEN. Photogrammen N°. 240—242. Ganeça-beeld Bara.
TEEKENING van het jaartal in woorden door VERBEEK, in het Museum.
VETH. Ganesa; met afbeelding van het Ganeça-beeld te Bara. Eigen Haard 1876, p. 143.

549. Soembĕr djati.

District Ladaja, afdeeling Blitar, Blad **L**. XIII.

Een vervallen tempeltje van andesiet, (HOEPERMANS Manuscript in het Museum). In 1889 geheel verdwenen, volgens mededeeling van den Assistent-Resident van Blitar, DE VOGEL.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1866 (In het Museum).

550. Bosch Goerit.

District Ladaja, afdeeling Blitar, Blad **M**. XIII.

Een beschreven steen; afdruk in het Museum. N. B. Niet te verwarren met desa Goerit, district Wlingi (zie later), waar ook een beschreven steen is.

Lit.

RAFFLES. History II 1817, p. 40 (43). Beschreven steen in »Ludaja".
AFDRUK STEEN. Vermeld in FRIEDERICH's papieren, Not. VII 1869, Bijlage N; in Lijst afdrukken Museum Batavia, Not. XIV 1876, Bijlage II afdruk N°. 3; in Lijst afdrukken Museum Leiden, Not. XIV 1876, Bijlage I afdruk N°. 29.

551. Batjĕm.

District Ladaja, afdeeling Blitar, Blad **M**. XIV.

Bij de doekoeh Batjĕm der desa Klampo stonden vroeger 2 tjandi's van gebakken steen en nog 2 kleinere gebouwtjes, nu grootendeels vervallen.

Volgens Assistent-Resident DE VOGEL worden de ruïnes der 2 tjandi's van gebakken steen, ongeveer 3 kilometer van Batjĕm, door de bevolking nog goed onderhouden. Mededeeling van 1889.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1866 (In het Museum).

552. Kawi-muur.

Districten Wlingi en Ladaja, Bladen **O**. XIII en XIV.

Overblijfselen van een muur bij desa Djoega, district Wlingi (**O**. XIII), desa Ngadri, district Ladaja (**O**. XIII) en desa Birawa, district Ladaja (**O**. XIV),

$^1/_3$ tot $^1/_2$ meter hoog, van gebakken steen. Die overblijfselen vindt men ook in Pasoeroean op de grens met Kĕdiri langs de grensrivier Lĕksa, zoodat het niet onwaarschijnlijk is, dat de muur vroeger van den Kawi-top tot aan het zuiderzeestrand voortliep, over eene lengte van 50 kilometer of 33 paal, als grens tusschen de oude rijken Toemapel (Singasari) en Daha.

Lit.

JUNGHUHN. Java II 1853, p. 630 en de noot.

BUDDINGH. Nêerlands Oost-Indie. I 1859, p. 335. Grensmuur in Blitar.

553. Tĕpas.

District Wlingi, afdeeling Blitar, Blad **P.** XII.

Een vervallen tempel, 3 kilometer van desa Tĕpas.

Volgens Assistent-Resident DE VOGEL heeft het overblijfsel van den tempel dicht achter desa Tĕpas overeenkomst met tjandi Kotes (zie later). Mededeeling van 1889.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1866 (In het Museum).

554. Ploembangan.

District Wlingi, afdeeling Blitar, Blad **O.** XII.

Een beschreven steen; afdruk in het Museum. Ook nog een poort als ingang van een vervallen tjandi en enkele beelden (HOEPERMANS manuscript). Volgens mededeeling (1889) van den Assistent-Resident van Blitar, DE VOGEL, is die poort nog aanwezig. Niet door mij bezocht. Een 8-hoekige zuil, met jaartal 1282 Çaka, afkomstig van Ploembangan, is nu op het regentserf te Blitar.

Lit.

AFDRUK STEEN. Vermeld in Lijst afdrukken Museum Leiden, Not. XIV 1876, Bijlage I, afdruk N°. 25.

VERBEEK. Not. XXIX 1891, Januari-vergadering. Over een 8- hoekige zuil van Ploembangan afkomstig, met het jaartal 1282 Çaka, nu op het regentserf te Blitar.

555. Desa Goerit.

District Wlingi, afdeeling Blitar, Blad **O.** XII.

Een beschreven steen; afdruk in het Museum. N. B. Niet te verwarren met bosch Goerit, district Ladaja (zie boven).

Lit.

AFDRUK STEEN. Vermeld in FRIEDERICH's papieren, Notulen VII 1869, Bijlage N; en in Lijst afdrukken Museum Leiden, Not. XIV 1876, Bijlage I, afdruk N°. 24.

556. Tjandi Kotes of Papoh.

District Wlingi, afdeeling Blitar, Blad N. XI.

Twee tempels, of liever soubassementen, vlak bij elkâar, van andesiet. Het eerste is 7.35 meter lang, 5.36 meter breed, en 1.20 meter hoog, met vooruitstekende trap aan de westzijde. Daarvóór ligt een tweede gebouw, 3.67 meter lang, 2.27 meter breed, 1.63 meter hoog; eveneens met trap aan de westzijde. Van boven is deze tweede tjandi plat, en daarop staan 3 losse voorwerpen van andesiet, waaronder een zeer fraai model van een tjandi. De voet van een van de andere voorwerpen is vast met de tjandi verbonden. Aan den buitenkant van den zuidelijken muur der 2e tjandi is het jaartal 1223 Çaka aangebracht.

Lit.

Raffles. History II 1817, p. 40 (43). Waarschijnlijk is deze tjandi bedoeld onder den naam »Tjandi bij Sĕmanding distr. Srengat?" (Het kan echter ook tjandi Sawĕntar zijn, die eveneens bij eene desa Sĕmanding ligt). In Hoepermans' manuscript (in het Museum) wordt echter de oudheid Papoh" Tjandi Sĕmanding" genoemd, naar de nabij gelegen desa Sĕmanding.

Van Kinsbergen. Notulen V 1867, p. 75, 76. Bericht over Tjandi Papoh.

Van Kinsbergen. Photogrammen N°. 243—245. Afbeeldingen van Tjandi Papoh met het jaartal 1223 Çaka, en van de losse voorwerpen, staande op één der tjandi's. Het dekseltje, zijnde het sluitstuk van het model van den tempel, afgebeeld op N°. 244, ligt op de plaat N°. 243 op één der andere monumenten.

Verbeek. Not. XXV 1887, p. 9. Over steenen model van een tjandi, staande op de tjandi Kotes.

557. Pĕtoeng amba.

District Wlingi, afdeeling Blitar, Blad N. XI.

Een beschreven steen, gevonden in 1889, 1 meter in den grond, op het erfpachtsperceel Pĕtoeng amba, 5 kilometer ten N. W. van Papoh (Bericht van den Assistent-Resident De Vogel). Afdruk sedert begin 1891 in het Museum. Draagt het jaartal 1191 Çaka. De steen staat nu op het regentserf te Blitar.

Lit.

Verbeek. Notulen XXIX 1891. Januari-vergadering. Aanbieding, namens den heer J. F. De Corte, van een afdruk van den steen Pĕtoeng amba, met het jaartal 1191 Çaka.

558. Wringin brandjang.

District Wlingi, afdeeling Blitar, Blad N. X.

Een geheel onbekende tjandi, op de helling van den Goenoeng Kĕloet, ten zuiden van den top Siwalan of Pisang, 6 kilometer noordelijk van Tjandi Papoh. Een eenvoudig rechthoekig gebouw met een kamer, en kleine luchtgaten in de omwanding. Merkwaardig is het dak, dat glad en schuin toeloopt, evenals het dak van een gewoon Europeesch huis. De trap ligt hier aan de zuidzijde. Het gebouw is van andesiet. Onder de muren, die ik heb laten uitgraven, ligt 1.20 meter onder den tegenwoordig beganen grond een fundament van ruwe afgeronde riviersteenen.

Lit.

Verbeek. Notulen XXV 1887, p. 8. Eerste mededeeling over deze nog geheel onbekende tjandi.

559. Tjandi Sawĕntar.

District en afdeeling Blitar, Blad M. XII.

Een tjandi van andesiet, 1600 meter ten N. O. van desa Sawĕntar.

Dit gebouw zit 3 à 4 meter in den grond, de bodem is door zand van den Kĕloet opgehoogd. Van den trap heb ik 5 treden laten uitgraven, tot 1.88 meter onder den beganen grond, maar het fundament ligt nog dieper. Trap en deur liggen west. Hoogte boven den grond nu 6.50 meter; breedte van onderen 4.40 meter in het vierkant. Van binnen een voetstuk (z.g. joni) in een vierkante kamer met spits toeloopend dak; de sluitsteen boven was een roset met basrelief (een man, rijdende op een beest met lange ooren). Deze sluitsteen is nu op het erf van den Regent te Blitar, en is vervangen door een gewonen steen.

Lit.

Hoepermans (manuscript in het Museum). Hij noemt de oudheid »Tjandi Tjĕntong", naar de desa Tjĕntong, ten oosten van desa Sawĕntar.

560. Sĕmanding.

District en afdeeling Blitar, Blad M. XII.

Een beschreven steen, nu te Blitar op het erf van den Regent, afkomstig van doekoeh Sĕmanding der desa Bĕngle. (Niet te verwarren met desa Sĕmanding bij Papoh).

561. Blitar.

Hoofdplaats van de afdeeling Blitar, Blad **L**. XII.

Een groote hoeveelheid beelden en andere voorwerpen, benevens 5 beschreven steenen op het erf van den Regent. Deze steenen zijn afkomstig: één van Pikatan, bosch Gambar, district Srĕngat, met het jaartal 1038 Çaka: één van het gehucht Sĕmanding, desa Bĕnglé (zie boven); van een derden steen is de afkomst onbekend; de vierde inscriptie staat op de achterzijde van een ganeça-beeld, afkomst ook onbekend; de vijfde is de steen van Pĕtoeng amba (zie boven) met het jaartal 1191 Çaka.

Lit.

Van Kinsbergen. Photogrammen N°. 236, N°. 238 en N°. 332.

N.B. N°. 332 is het ganeça-beeld met inscriptie van Blitar, foutief opgegeven als steen van Panataran. N°. 237 is foutief opgegeven als ganeça van Blitar, maar is een steen van Prambanan, Jogjakĕrta. (Volgens Brandes Not. XXIV 1886, p. 31).

Afdruk ganeça-beeld Blitar, vermeld in Friederich's papieren, Not. VII 1869, Bijlage N; en in Lijst afdrukken Museum Batavia, Not. XIV 1876. Bijlage II afdruk N°. 6.

Cohen Stuart en v. Limburg Brouwer. Beschreven steenen op Java. Tijdschr. XVIII 1868—1872, p. 109—117. Steen N°. 4. Inscriptie op achterzijde ganeça-beeld Blitar. Met een plaat.

Cohen Stuart. Kawi-Oorkonden 1875, N°. XXVI p. xiv. Is inscriptie op ganeça-beeld Blitar, en *niet* de steen van Panataran, zooals Cohen Stuart p. xiv zegt.

Leemans. Beschrijving van de Ind. Oudheden in het Rijks museum van Oudheden te Leiden (Catalogus Leiden) 1885, p. 124 N°. 131. Teekening in sepia van »een tempeltje te Blitar". (*Welk* tempeltje, is mij onbekend, waarschijnlijk Sawĕntar).

Brandes. Not. XXIV 1886, p. 31. Over verwarring der opschriften van de photogrammen v. Kinsbergen N°. 237 en N°. 332.

Verbeek. Not. XXV 1887, p. 7. Aanbieding van afdrukken der inscriptie's op 4 steenen te Blitar, en van jaartallen 1131 Çaka en 1306 Çaka op watervaten aldaar (benevens van eene inscriptie op een watervat en korte inscriptie op 2 rakshasa's bij den Regent; niet genotuleerd).

Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 256 p. 92—94 en noot. Beeld (Not. XI 1873, p. 154, c.) Waarschijnlijk ook het beeld N°. 256ª p. 94. (Not. VII 1869, p. 22).

Brandes in Groeneveldt's Catalogus 1887, p. 358, *d*. Over inscriptie op ganeça-beeld van Blitar, van 829 Çaka.

Verbeek. Not. XXVI 1888, p. 13 en XXIX 1891 Januari-vergadering. Over een rakshasa met het jaartal 1332 Çaka, gevonden 7 ½ kilometer boven

Panataran op het perceel Gambar wetan; nu te Blitar op het erf van den Regent.

VERBEEK. Not. XXIX 1891. Januari-vergadering. Over den steen van Pĕtoeng amba met jaartal 1191 Çaka; een 8-kantige zuil van Ploembangan (distr. Wlingi) afkomstig, met jaartal 1282 Çaka; een tjandizerk met jaartal 1237 Çaka, afkomstig uit het distrikt Srĕngat, waarschijnlijk van de tjandi Pĕrtapan; een steenen kikvorsch, met het jaartal 1213 Çaka uit het distrikt Ladaja; en een 4- armig vrouwenbeeld met het jaartal 1365 Çaka, afkomstig uit het distrikt Srĕngat, waarschijnlijk van tjandi Pĕrtapan. Al deze voorwerpen staan nu op het Regentserf te Blitar.

VERBEEK. Not. XXIX 1891. Januari-vergadering. Aanbieding, namens den heer J. F. DE CORTE, van afdrukken der 5 beschreven steenen op het regentserf te Blitar.

562. Gĕdok.

District en afdeeling Blitar, Blad L. XII.

Een geheel vervallen tjandi, van gebakken steen. Volgens opgave van HORSFIELD (in RAFFLES' History) bestond die in 1815 nog. Nu vindt men er alleen een grooten hoop gebakken steenen, die echter dagelijks weggehaald worden; een waterbak van andesiet met gebroken slangenkop, een gebroken ganeça en twee kalksteenstukken, waarvan één met snijwerk.

Lit.

RAFFLES. History II 1817, p. 38 (40).

VAN MEETEREN BROUWER. Dagverhaal etc. Mnemosyne 1828, p. 317. Ruïne Gedok.

VERBEEK. Not. XXV 1887, p. 8. Mededeeling over Tjandi Gĕdok.

563. Panataran.

District en afdeeling Blitar, Blad M. XI.

De belangrijkste oudheid van Oost-Java, en de hoofdtempel, waarvan alleen de drie onderste omgangen of étages over zijn, is na Boro-Boedoer zelfs de grootste tempel van geheel Java. Men vindt hier:

Een grooten tempel; vóór den tempel 4 rakshasa's, ieder met het jaartal 1269 Çaka.

Twee kleine tempels. De westelijkste van deze twee heeft het jaartal 1291 Çaka.

Twee groote plateformes, waarvan één »de pĕndapa van Panataran" genoemd wordt; deze heeft basreliefs met inscriptie's en het jaartal 1297 Çaka.

Twee kleine plateformes.

Een badplaats met het jaartal 1337 Çaka.

Een gemetselde put.

Twee kleine rakshasa's, ieder met het jaartal 1241 Çaka.

Twee groote rakshasa's, ieder met het jaartal 1242 Çaka.

Een ganeça-beeld en twee rakshasa's.

Een beschreven steen met het jaartal 1119 Çaka.

Vroeger waren er nog losse steenen met de jaartallen 1295 en 1376 Çaka, afgebeeld bij v. Kinsbergen.

Lit.

Raffles. History II 1817, p. 38—40 (40—43). Over tempels, beelden en beschreven steenen.

Crawfurd. History Ind. Arch. II 1820, p. 214. Jaartal boven poort van tempel Panataran 1242 Çaka. (N. B. Boven poort kleinen tempel staat 1291; het jaartal 1242 komt alleen op 2 rakshasa's voor).

Van Meeteren Brouwer. Dagverhaal etc. Mnemosyne 1828, p. 313—317. Tempel en beschreven steen Panataran.

Junghuhn. Tijdschr. v. Nederl. Indië 6e j. II 1844, p. 375.

Rigg. Journ. Ind. Arch. III 1849, p. 236bis — 247bis; (N. B. De bladzijden 235—284 komen in dit deel tweemaal voor), en V 1851, p. 439 Facsimilé van jaartal 1291 boven poort kleinen tempel.

Netscher. Tijdschr. V 1856, Berigten p. 487. Aanbieding afteekening jaartal 1291 Çaka, door H. Kleijn van de Poll.

Buddingh. Neêrlands Oost-Indië. I 1859, p. 335. Over Penataran.

Nederlandsche Spectator, 24 Aug. 1867. Bericht over Panataran, overgenomen uit de Java Bode.

Afdruk steen Panataran vermeld in Friederich's papieren, Not. VII 1869. Bijlage N (alwaar foutief is opgegeven Panataran in het distrikt *Pakoentjen*, in plaats van *Blitar*); en in Lijst afdrukken Museum Batavia, Not. XIV 1876, Bijlage II, afdruk N°. 4.

v. Kinsbergen. Not. X 1872, Bijlage B. Lijst van 86 photogrammen van Panataran, N°. 246—331. N°. 332, opgegeven als steen van Panataran, is niet van hier, maar is de ganeça, met inscriptie op de achterzijde, van Blitar, (Zie Brandes Not. XXIV 1886, p. 31).

Leemans. Boro Boedoer 1873, p. 411.

Ferguson. History of Indian and Eastern Architecture 1876, p. 654—658. Over »Panataram". Met fig. 368, zijnde eene verkleinde copy van de photographie van den grooten tempel te Panataran, door Van Kinsbergen, N°. 246.

Veth. Tjandi Panataran. Met afbeelding. Eigen Haard, 1876. p. 103.

Veth. Java II 1878, p. 31. Steen van Panataran uit 9e (?) Çaka-eeuw; idem p. 106—107. Over Panataran.

Holle. Alphabetten 1882, p. 48 j. N°. 1. Jaartal 1259 Çaka (op rakshasa) van Panataran (drukfout voor 1269).

Brandes. Not. XXIV 1886, p. 32. Over beschreven steen Panataran, van 1119 Çaka.

BRANDES. Not. XXIV 1886, p. 113. Over afdruk beschreven steen Panataran, aangeboden door M[r]. VAN DER CHIJS.

VERBEEK. Not. XXV 1887, p. 7 en 9. Aanbieding photogrammen van den grooten en van den kleinen tempel te Panataran, vervaardigd door de firma SALZWEDEL te Soerabaja.

p. 9: Bericht over 2 nieuw gevonden jaartallen 1241 op twee kleine en 1242 Çaka op twee groote rakshasa's te Panataran.

BRANDES. Not. XXV 1887, p. 56. Over de legenden op de z. g. pĕndapa van Panataran, die het jaartal 1297 Çaka vertoont. (Door een drukfout staat hier 1397 Çaka).

N. B. Het fraaie Mandjoeçrî-beeld, dat zich in het ethnologisch museum te Berlijn bevindt, en waarvan een afgietsel in gips in het Museum te Batavia is opgenomen, is volgens FRIEDERICH, door den Raad van Indië N. ENGELHARD, genomen uit een ouden Javaanschen tempel, die niet nader wordt aangeduid. Het komt mij niet onwaarschijnlijk voor, dat dit beeld van Panataran afkomstig is, vooreerst omdat dit bijzonder goed bewerkte beeld zeker uit een van de fraaiste tempels van Java afkomstig moet zijn, ten tweede omdat het op dat beeld voorkomende jaartal 1265 Çaka bijzonder goed overeenkomt met het jaartal 1269 op de 4 rakshasa's vóór den grooten tempel. Over het Mandjoeçrî-beeld zie men: FRIEDERICH. Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft, XVIII p. 494.

KERN. Notulen XVIII 1880, p. 106—109.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 246 en de noot.

564. Tjandi Gambar.

District en afdeeling Blitar, Blad M. X.

Op het perceel Gambar wetan, gelegen tegen den Kĕloet, ongeveer 7½ kilometer boven Panataran, vindt men het soubassement van een tjandi van andesiet, 8.40 meter in het vierkant, trap aan de westzijde, met slecht uitgevoerde basreliefs; de tjandi is grootendeels door zand van den Kĕloet bedekt. Beneden deze tjandi ligt een tweede tempel, waarvan slechts enkele bekapte steenen uit den grond steken. Niet ver daarvandaan staat een groote rakshasa, en een weinig verder een nagakop; ook is van hier afkomstig de kleine rakshasa met het jaartal 1332 Çaka, nu op het regentserf te Blitar, vermeld in Notulen XXVI 1888, p. 13.

N.B. Deze vindplaats is niet op de kaart aangegeven. Zij ligt 6½ kilometer ten N. N. O. van Panataran.

565. Tjandi Kali tjilik.

District Srĕngat, afdeeling Blitar, Blad L. X.

Een tjandi van gebakken steen; voet en top zijn zeer afgebrokkeld. De trap en poort liggen west; boven poort en nissen 4 banaspati's, ook van gebakken

steen; alleen de trap (die gebroken is), de sluitsteen en de posten van de deur zijn van andesiet. Boven de poort een afzonderlijk plaatje met het jaartal 1271 Çaka.

De tjandi ligt bij de desa Kali tjilik, niet ver van de nu verlaten desa Gĕnĕngan, en wordt daarom ook wel »tjandi Gĕnĕngan" genoemd.

Lit.

RAFFLES. History II 1817, p. 37 (40). Tjandi Genengan.

HOEPERMANS. Manuscript 1866 (In het Museum). Hij noemt deze oudheid »Tjandi Poetton".

VERBEEK. Not. XXV 1887, p. 8. Mededeeling over Tjandi Kali tjilik, met jaartal 1271 Çaka.

566. Pĕrtapan.

District Srĕngat, afdeeling Blitar, Blad K. XI (W. rand).

Een geheel vervallen tjandi van andesiet. die op den middelsten top, genaamd Pĕrtapan, van den berg Pĕgat stond. Er was ook een beschreven steen met jaartal 1120 Çaka, die overgebracht is naar Pinggirsari. Waarschijnlijk zijn van hier ook afkomstig een tjandi-zerk met jaartal 1237 Çaka en een vrouwenbeeld met jaartal 1365 Çaka, nu te Blitar.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1866 (In het Museum).

VERBEEK. Not. XXIX 1891. Januarivergadering. Over tjandizerk met jaartal 1237 Çaka, uit het distrikt Srĕngat, wellicht van tjandi Pĕrtapan afkomstig, nu te Blitar.

567. Pikatan.

District Srĕngat, afdeeling Blitar, Blad H. XI.

Vroeger stonden hier twee beschreven steenen; de eene met jaartal 10. . is overgebracht naar Pinggirsari, de andere met jaartal 1038 Çaka naar Blitar (zie boven); te Pikatan zelf zijn nu geen oudheden meer.

Lit.

AFDRUK STEEN PIKATAN vermeld in FRIEDERICH's papieren, Not. VII 1869, Bijlage N; en Lijst afdrukken Museum Batavia, Not. XIV 1876, Bijlage II afdruk N°. 5.

568. Tapan.

District Toeloeng agoeng, afdeeling Ngrawa, Blad G. XI.

Een beschreven steen, en een groote onbeschreven steen met glad schild; staande met een rakshasa op een pleintje onder 4 zeer fraaie waringinboomen.

Lit.

TEEKENINGEN van inscriptie steen Tapan (3 exemplaren) van HOEPERMANS in het Museum.

NOTULEN XVII 1879, p. 114 en 141. Mr. VAN DER CHIJS over steen Tapan, en aanbieding facsimilé der inscriptie door den heer SOLLEWIJN GELPKE.

HOLLE. Not. XVII 1879, p. 162, 163. Leest de jaartallen 1051 en 1056 Çaka.

HOLLE. Alphabetten 1882, p. 48 i. Jaartallen 1041 en 1046 Çaka (drukfout voor 1051 en 1056 Çaka).

VERBEEK. Not. XXV 1887, p. 7. Aanbieding afdruk steen Tapan.

569. Pinggirsari.

District Toeloeng agoeng, afdeeling Ngrawa, Blad **G.** XI.

Twee beschreven steenen, één afkomstig van tjandi Pĕrtapan, één van Pikatan (zie boven). Een der steenen (die van Tjandi Pĕrtapan) heeft het jaartal 1120 Çaka, van de andere (met een fraai zegel) is van het jaartal alleen 10.. Çaka te lezen. De steenen staan in de doekoeh Dĕrmasari der desa Pinggirsari.

Lit.

HOEPERMANS. (Manuscript. in het Museum). Hij zegt dat de twee steenen te Pinggirsari van Pikatan en van tjandi Pértapan afkomstig zijn.

AFDRUKKEN van twee steenen te Pinggirsari vermeld in FRIEDERICH's papieren, Not. VII 1869, Bijlage N; en in Lijst afdrukken Museum Leiden, Not. XIV 1876, Bijlage I, één afdruk N⁰. 28 (afkomstig van Pikatan).

VERBEEK. Not. XXVI 1888, p. 11. Aanbieding afdruk steen te Pinggirsari; een tweede steen is onleesbaar.

BRANDES. Not. XXVI 1888, Bijlage II p. IX. Steen Pinggirsari, van Pikatan afkomstig, is van 10.. Çaka.

570. Djĕmekan.

District Djambean, afdeeling Kĕdiri, Blad **H.** X.

Een beschreven steen, in de doekoeh Dadapan van de desa Djĕmekan; afdruk in het Museum.

Lit.

AFDRUK STEEN DJĔMEKAN vermeld in FRIEDERICH's papieren, Not. VII 1869, Bijlage N en in Lijst afdrukken Museum Leiden, Not. XIV 1876, Bijlage I, afdruk N⁰. 26 (Beide foutief vermeld als afdrukken van steen te Modjosari).

571. Poerwakĕrta.

District Djambean, afdeeling Kĕdiri, Blad **H.** IX.

Volgens HOEPERMANS was hier vroeger op het erf van den wedana een lange steen met het jaartal 1148 Çaka.

Volgens mededeeling in 1889 van den Controleur VAN HAMEL, staat die steen nog vóór de woning van den wedana van Djambean te Poerwakĕrta.

Lit.

HOEPERMANS. Manuscript 1866 (In het Museum).

572. Pĕsantren.

District en afdeeling Kĕdiri, Blad **I.** VIII.

Een beschreven gebakken steen, met de legende »trasika". Opgenomen in het Museum als steen N°. 52.

Lit.

BRANDES. Notulen XXIV 1886, p. 114. Over steentje, gevonden nabij de suikerfabriek Pĕsantren, aangeboden door den heer H. F. FOCK.

BRANDES in GROENEVELDT's Catalogus 1887. Museum-steen N°. 52 blz. 391, is steentje Pĕsantren.

573. Kajoenan.

District Soekarĕdja, afdeeling Kĕdiri, Blad **K.** VIII (Z. O. hoek),

Een beschreven steen, door den heer J. F. DE CORTE in 1887 ontdekt. Aan alle kanten beschreven, maar de achterkant geheel geschonden. Bij dezen steen staan 2 geschonden beelden, het eene heeft 4 armen en is 1½ meter hoog, het andere, çiwa als goeroe, is 1 meter hoog; verder een gebroken voetstuk. (Zie ook bij district Soekarĕdja).

Lit.

VERBEEK. Notulen XXVI 1888, p. 12. Aanbieding afdruk steen Kajoenan.

BRANDES. Not. XXVI 1888. Bijlage II p. IX. Steen is van 1082 Çaka.

574. Ngloembang.

District Soekarĕdja, afdeeling Kĕdiri, Blad **K.** VIII.

Een steen, niet beschreven, alleen versierd, en met een schild zonder zegel voorzien. Was blijkbaar bestemd om beschreven te worden. Bij den steen liggen onder een grooten waringinboom 4 inlandsche graven, in het gehucht Soekasewoe der desa Ngloembang. Door den heer DE CORTE bezocht.

575. Bogĕm.

District Soekarĕdja, afdeeling Kĕdiri, Blad **K.** VIII.

Vroeger was hier, volgens HOEPERMANS, (manuscript) een paard met twee koppen, en het jaartal 1282 Çaka; later te Kĕdiri, nu in het Museum te Batavia. Er zijn nu nog 2 beelden ter plaatse. (Zie bij district Soekarĕdja).

Lit.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 337, p. 111, 112. Dubbelpaard Bogĕm, met jaartal 1282 Çaka (door een drukfout staat hier 1383 Çaka). Een van de 5 beelden van Kĕdiri, vermeld in Not. XVIII 1880, p. 121.

576. Tjandi Gĕmpoer.

District Soekarĕdja, afdeeling Kĕdiri, Blad **K.** VII.

Een geheel vervallen tjandi van gebakken steen, ten N. W. van desa Adanadan, 900 meter van den grooten weg, juist op de grens van de districten Soekarĕdja (Paré) en Papar. Er moeten vroeger minstens twee gebouwen geweest zijn, het eene van groote afmetingen. Men vindt er nu nog een heuvel met roode baksteenen, een gebroken banaspati, een groote naga en bekapte andesietstukken. Het bosch, waar deze en de volgende tjandi (Tj. Proedoeng) staan, heet »Proedoeng", en het is daarom waarschijnlijk, dat bij vroegere schrijvers (HORSFIELD, JUNGHUHN) de groote tjandi Gĕmpoer onder den naam Proedoeng bedoeld is, en niet de tegenwoordig zóó genoemde Tjandi Proedoeng,

Lit.

RAFFLES. History II 1817, p. 37 (39, 40). Wordt hier door HORSFIELD »Tjandi Prudung" genoemd. Eenigszins onzeker, of hiermede de groote Tjandi Gĕmpoer in het bosch Proedoeng, dan wel de tegenwoordig zóó genoemde Tjandi Proedoeng bedoeld is.

JUNGHUHN. Tijdschr. v. Ned. Indië 6e j. II 1844, p. 376. Over tjandi Boedang (Proedoeng?) van baksteen gebouwd; volgens JUNGHUHN liggende in het distrikt Papar. Waarschijnlijk is de groote tjandi Gĕmpoer bedoeld.

VETH. Java II 1878, p. 108 » Tjandi Boedang", van gebakken steen.

VERBEEK. Notulen XXV 1887, p. 8. Bericht over tjandi Gĕmpoer, die hier onjuist dezelfde wordt gezegd te zijn als Tjandi Proedoeng. Verbeterd in Not. XXVI 1888, p. 13.

577. Tjandi Proedoeng.

District Papar, afdeeling Kĕdiri, Blad **K.** VII.

Een geheel vervallen tjandi, door de inlanders Tjandi Proedoeng geheeten, ten N. O. van de desa Sĕmanding, dus ongeveer 2 kilometer ten westen van de tjandi Gĕmpoer. Niet door mij bezocht. Het is eenigszins onzeker, zooals bij Tjandi Gĕmpoer is vermeld, of door HORSFIELD en JUNGHUHN *deze* tjandi, dan wel de tjandi Gĕmpoer wordt bedoeld, onder de namen tjandi Prudung en Boedang. Tj. Boedang lag volgens JUNGHUHN in Papar, hetgeen op onze tjandi Proedoeng zou wijzen, maar afdoend is dit niet, omdat Tj. Gĕmpoer juist op de grens van Papar en Soekarĕdja ligt.

Lit.

VERBEEK. Notulen XXVI 1888, p. 13. Over tjandi Gĕmpoer en tjandi Proedoeng.

578. Boeloe pasar.

District Papar, afdeeling Kĕdiri, Blad **K.** VII (O. grens).

Twee groote beelden, waarvan één rakshasa, 2¾ meter hoog, in de sawah's der desa Boeloe pasar, ten westen van Kĕrkĕp. Niet door mij bezocht. Volgens den Controleur J. H. J. SIGAL (particuliere mededeeling van 1889) zijn beide beelden gedeeltelijk in den grond bedolven. Het groote beeld (de rakshasa) wordt »Rĕtja Toktok kĕrot", het kleine zonder hoofd »Rĕtja Bogadoeng" genoemd.

Lit.

NOTULEN XVIII 1880, p. 74. Over 2 groote beelden ten oosten van Kĕdiri.

ANDEWEG. Not. XX 1882, p. 164—166. Over de 2 beelden »Totokkerat en Retjo Bogadoeng", bij Boeloe pasar, met twee teekeningen; p. 182: GROENEVELDT, over die twee teekeningen.

NOT. XXIII 1885, p. 33 en p. 66. Berichten van de heeren VAN DER CHIJS en FOCK over 2 beelden op 1½ kilometer afstand van desa Koenir (deze desa ligt ten westen van Boeloe pasar op blad **I.** VII.

579. Tjandi Tegawangi.

District Papar, afdeeling Kĕdiri, Blad **L.** VI.

Een groote en een kleine tjandi van andesiet, 8 beelden en 1 voetstuk op een groot plein, dat 66 meter lang en 24.50 meter breed is, onder hooge boomen. Onder de beelden een fraaie çiwa als goeroe en een fraaie doerga met 8 armen. Van den *grooten* tempel is alleen het soubassement nog over, met zeer fraai versierde randen en een strook uitmuntende basreliefs. Deze basreliefs zijn aan de noordzijde niet afgewerkt; in het midden zijn aan de noord- oost- en zuidzijde pilasters aangebracht; die aan de zuidzijde is nog geheel plat, die aan de noordzijde is even aangekapt, die aan de oostzijde vertoont het begin van twee beelden, een mannen- en een vrouwenkop; de laatste heeft groote ronde versierselen in de ooren. De trap ligt west.

Bij uitgraving bleek mij, dat ook deze tempel van andesiet een fundament heeft van *gebakken* steen. Lengte der zijden van den grooten tempel 11.20 meter.

De *kleine* tempel heeft ook versierde randen, 11 basreliefs en een trap aan de westzijde; slechts één omgang (soubassement) is over. Lengte der zijden 4.04 meter.

Deze tempels zijn niet in den grond bedolven; zeer dicht onder de oppervlakte volgen de gebakken steenen.

Onder de basreliefs van den kleinen tempel merkt men menschen met pikolan's (draagjukken) op; onder die van den grooten tempel de lange trom (kĕndang), die nu nog bij de Javanen als muziekinstrument dienst doet; verder optochten, afbeeldingen van tempels met een spits toeloopend dak, banaspati's en 2 smalle halve deuren, die door een klink en pen gesloten zijn. Bij die tempeltjes zijn soms afgebeeld kleinere gebouwen en plateforme's, die door sirappen-daken gedekt zijn; op die plateforme's ligt een klein voorwerp, niet nader te herkennen.

Een jaartal vindt men te Tegawangi niet.

Lit.

Raffles. History II 1817, p. 36 (38, 39). Wordt hier door Horsfield »tjandi Sentul" genoemd, naar de desa Sĕntoel, die vlak bij Tegawangi ligt.

Leemans. Boro Boedoer 1873, p. 413.

Van der Chijs. Not. XXIV 1886, p. 112. Over Tegawangi. (N. B. Op blz 112 moet regel 11, 14 en 15 Oost in West, west in oost, noord in zuid, en zuid in noord veranderd worden).

Verbeek. Not. XXV 1887, p. 8. Over Tegawangi. Wat hier gezegd wordt dat Junghuhn's Tjandi Boedang dezelfde als tjandi Tegawangi zou zijn, is onjuist. Want die tjandi Boedang was van gebakken steen, terwijl Tegawangi van andesiet is. Waarschijnlijk is Boedang een verbastering van Proedoeng, en is tjandi Proedoeng of wel Tjandi Gĕmpoer (zie boven) bedoeld.

580. Tjandi Soerawana.

District Soekarĕdja, afdeeling Kĕdiri, Blad M. VI.

Een tjandi van andesiet, ten N. O. van Pare. Alleen het soubassement is over, met versierde randen, en éene reeks basreliefs, die goed bewaard zijn, 1 meter hoog. Het soubassement zit diep in den grond; bij uitgraving bleek, dat ook dit gebouw een fundament van *gebakken* steen van minstens 1 meter hoogte bezit. De trap ligt west. De tjandi is 7.80 meter in het vierkant, zonder het trapstuk.

Door Hoepermans (Manuscript in Museum) Tjandi Soerawana of »Bloran" genoemd, naar de desa Bloeran, die digt bij de tjandi ligt.

Lit.

Leemans. Boro Boedoer 1873, p. 412.

Veth. Java II 1878, p. 108. Tjandi Soerawina.

Verbeek. Not. XXV 1887, p. 8. Over tjandi Soerawana.

581—595. District Soekarĕdja.

Afdeeling Kĕdiri.

In dit district staan volgens opgaaf van den Controleur van Pare, Bodemeijer, niet minder dan ruim 60 beelden. Zij zijn echter niet overal verspreid, maar komen in twee groepen voor; de eerste ten zuiden der tjandi's Proedoeng en Gĕmpoer, op de bladen **K.** VII en VIII waartoe de reeds genoemde plaatsen Kajoenan en Bogĕm behooren; de tweede in de omstreken van Pare en tjandi Soerawana, hoofdzakelijk op de bladen **M.** VI, VII en **N.** VI, VII. Tusschen die twee terreinen vindt men geen beelden. In het laatste gebied stroomt de rivier Kĕling en ligt ook de desa Kĕling, hetgeen er op wijst, dat hier waarschijnlijk het vroegere rijk van dien naam gelegen heeft, zooals ik heb vermeld in de Notulen XXVII 1889, p. 10.

Die beelden zijn te vinden in de volgende desa's met hun gehuchten:

581	Gajam	3	stuks	Blad **K.** VII	587	Pare	1	stuks	Blad **M.** VII
582	Gĕmpolan	4	»		588	Gadoengan	1	»	
583	Kĕrkĕp	1	»		589	Karang tĕngah	1	»	Blad **N.** VI
584	Wanadjaja	1	»		590	Kandangan	11	»	
(575)	Bogĕm	2	»	Blad **K.** VIII	591	Kĕling	2	»	Blad **N.** VII
585	Pandjĕr	1	»		592	Broemboeng	3	»	
(573)	Kajoenan	2	»		593	Kĕpoeng	10	»	
586	Poendjoel	3	»	Blad **L.** VIII	594	Siman	14	»	
					595	Bĕsawa	2	»	Blad **N.** VIII
		17	stuks.				45	stuks.	

Samen 62 stuks beelden, waaronder çiwa's, doerga's, ganeça's, nandi's enz.

(584). Wanadjaja.

District Soekarĕdja, afdeeling Kĕdiri, Blad **K.** VII.

Vroeger is in deze desa een zodiakbeker gevonden, nu in het Museum te Batavia.

Lit.

Groeneveldt. Catalogus 1887, N°. 797[a]. Zodiakbeker zonder jaarcijfer van Wanadjaja. (Zie ook Not. XXIII 1885 p. 110).

AANHANG. OVER ZODIAKBEKERS.

Dergelijke bekers met oud-javaansche teekens van den dierenriem zijn in betrekkelijk groot aantal op Java gevonden. In het Museum te Batavia zijn

er 10 (GROENEVELDT Catalogus 1887, N°. 795—797, 797a, 798—802a; in het Rijks Museum te Leiden zijn er 19 (LEEMANS Catalogus Leiden 1885, p. 79—82 N°. 300—311 en 311a—311g). Dan is 1 beker in het bezit van den heer W. HEKKING JR. te Amsterdam, afkomstig uit de verzameling van den Gouverneur-Generaal VAN DER CAPELLEN. En verder vindt men 1 beker afgebeeld in RAFFLES' History 1817, en één in CRAWFURD's History 1820. Van deze 32 bekers wordt de vindplaats niet opgegeven, met uitzondering van den bovengenoemden N°. 797a Museum Batavia, van Wanadjaja, residentie Kĕdiri. Wel wordt door LEEMANS (Versl. Med. K. Ak. Lett. VIII 1865, p. 334) opgegeven dat de beker met het jaartal 1252 uit de Kĕdoe afkomstig zoude zijn, maar het is uiterst onwaarschijnlijk dat dit de oorspronkelijke vindplaats zou wezen, omdat jaartallen uit de 13de Çaka-eeuw van Midden-Java, dus ook van de Kĕdoe, onbekend zijn. (Is Kĕdoe wellicht een schrijf- of drukfout voor Kĕdiri?). Twaalf dezer bekers dragen jaartallen die alle uit de 13de Çaka-eeuw zijn en inliggen tusschen 1243 en 1291. (Een dertiende beker is alleen uit de 14e Çaka-eeuw). Dit, zoowel als de overeenkomst in vorm en bewerking, maakt het niet onwaarschijnlijk dat deze bekers uit dezelfde werkplaats of ten minste uit dezelfde streek afkomstig zijn, zonder daarmede te willen zeggen, dat zij juist van Wanadjaja afkomstig moeten wezen. Want ook de beker te Wanadjaja gevonden kan van elders hierheen gebracht zijn. Ik noem die bekers hier echter als aanhang bij Wanadjaja, omdat dit de eenige bekende vindplaats van een zodiakbeker is.

De met jaartallen voorziene bekers zijn de volgende:

BEKER CRAWFURD. Jaartal 1243. CRAWFURD. Hist. Ind. Arch. I 1820, p. 297 plate 8.

LEIDEN MUSEUM N°. 311a. Jaartal 1243. LEEMANS Cat. Leiden 1885, p. 79, 80.

LEIDEN MUSEUM N°. 311e. Jaartal 1248. LEEMANS Cat. Leiden p. 79, 80.

BATAVIA MUSEUM N°. 797. Jaartal 1252 FRIEDERICH. Verh. XXIII 1850. p. 31 en plaat 19. Het jaartal wordt foutief 1242 (of 1246) in plaats van 1252 gelezen. GROENEVELDT Catalogus 1887, p. 230.

LEIDEN MUSEUM N°. 301. Jaartal 1252. LEEMANS. Versl. Med. K. Ak. Lett. VIII 1865, p. 334. LEEMANS, Cat. Leiden p. 79.

BATAVIA MUSEUM N°. 796. Jaartal 1253. GROENEVELDT Catal. p. 230.

LEIDEN MUSEUM N°. 302. Jaartal 1260. LEEMANS Cat. p. 79, 80.

LEIDEN MUSEUM N°. 303. Jaartal 1260. LEEMANS Cat. p. 79, 80.

BEKER RAFFLES. Jaartal 1261. RAFFLES. History II 1817, p. 56 en afbeelding op een plaat tegenover p. 56. Het jaartal wordt op de plaat foutief 1361 in plaats van 1261 opgegeven.

BEKER HEKKING. Jaartal 1272. MILLIES, Versl. Med. K. Ak. Lett. VII 1863, p. 298 fig. 1. Het jaartal wordt opgegeven te zijn 1282, is echter blijkens de teekening 1272 Çaka.

LEIDEN MUSEUM N°. 311g. Jaartal 1274. LEEMANS Cat. Leiden p. 82.

LEIDEN MUSEUM N°. 304. Jaartal 1291. LEEMANS Cat. Leiden p. 79, 80.

BATAVIA MUSEUM N°. 802a. Jaartal 1337, uit de collectie KLÄRING.

(594). Siman.

District Soekarĕdja, afdeeling Kĕdiri, Blad N. VII.

Vroeger was hier een gebroken beschreven steen, die later naar Kĕdiri is getransporteerd en hier verloren is gegaan. Deze steen heeft het jaartal 865 Çaka. Verder 14 beelden. (Zie bij district Soekarĕdja).

Lit.

Afdruk steen Siman. Vermeld in Lijst afdrukken Museum Batavia. Not. XIV 1876, Bijlage II, afdruk N°. 2.

PASOEROEAN.

RESIDENTIE PASOEROEAN.

596. Bajĕm.

District Ngantang, afdeeling Malang, Blad **D.** VII.

Zeven boeddhistische beelden, een kleine nandi en een ronde waschschotel, in een bamboebosch op een pleintje, lang 8, breed 6 meter, dat omgeven is door een ½ meter hoog muurtje van gebakken steen; en een weinig verder vindt men de overblijfselen van een grooten ringmuur van aarde en steenen, 2 kilometer van desa Bajĕm. Onder de beelden, die 1.07 meter hoog en op den rug 0.55 meter breed zijn, is slechts één boeddhabeeld, met krulhaar, ongedekt hoofd en een kleed over de halve borst; de handen worden op elkaar gehouden, de rechter op de linker. De overige 6 beelden zijn bodhisatwa's, met een kroontje op het hoofd, in de linkerhand een opgeheven bloemstengel, de rechterhand over de linkerknie hangende, plat geopend, met palm naar buiten.

Lit.

Van Schmid. Opgave der oudheden in Malang. Tijdschr. IX 1860, p. 17 Zes beelden.
Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 216.
Veth. Java II 1878, p. 114. Beelden Bajĕm.

597. Bosch Tĕnggiling.

District Ngantang, afdeeling Malang, Blad **D.** VII?

Een geheel vervallen tjandi; volgens Brumund een zeer klein tempeltje in het bosch Tĕnggiling bij Bajĕm. Eene desa Giling ligt op blad **D.** VII, even als Bajĕm; maar de plaats, wáár dit tempeltje gestaan heeft, heb ik niet kunnen vinden; zij is ook bij de inlanders onbekend.

Lit.

Van Schmid. Opgave oudheden Malang. Tijdschr. IX 1860, p. 17. Twee ruïnen in het bosch Tĕngiling. (Botjok en Tenggiling?)
Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 217. Tempeltje, 3 kil. Noordoost van Bajĕm.

598. Botjok.

District Ngantang, afdeeling Malang, Blad D. VIII (N. W. hoek).

Een tjandi van gebakken steen, dicht bij desa Botjok. Alleen het soubassement is over, 4.30 meter in het vierkant, en een trapstuk aan de westzijde. In de zuidelijke trapleuning was vroeger een plaatje met inscriptie en jaartal 1358 Çaka, nu in het Museum te Batavia, als steen N°. 47. Op dit soubassement staat een fraai vrouwenbeeldje, en achter de tjandi ligt een fraai mannenbeeld met 4 armen op een hoop steenen. Bij beide beelden wordt geofferd. De tjandi heeft geen basreliefs.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 215. Tempel en twee fraaie beelden.

Veth. Java II 1878, p. 114.

Brandes in Groeneveldt's Catalogus 1887. Steen N°. 47 blz. 390. Opschrift en jaartal 1348 Çaka (moet wezen 1358 Çaka) van Botjok. Gezonden aan het Museum door Brumund. (Not. I 1863, p. 90).

599. Ngantang.

District Ngantang, afdeeling Malang, Blad E. VIII.

Eenige minder fraaie beeldjes bij de pasanggrahan; een beschreven steen van hier is nu opgenomen in het Museum te Batavia, als steen N°. 9.

Lit.

Rigg. Journ. Ind. Arch. III 1849, p. 501. Beschreven steen en beelden te Antang (Ngantang).

Burer. Aanteekeningen op eene reize naar Malang in 1837, etc. Biang Lala 1e j. II 1852, p. 128 en 129. Beschreven steen te Ngantang, en overblijfselen van een grooten muur bij Ngantang.

Hageman Jcz. Tijdschr. I 1853, p. 71—72.

Junghuhn. Java II 1854, p. 1199—1200. Beelden en beschreven steen.

Buddingh. Neêrlands Oost-Indië I, 1859, p. 387. Over beelden en een beschreven steen te Ngantang.

Van Schmid. Opgave oudheden Malang. Tijdschr. IX 1860, p. 17. Beelden en één beschreven steen.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 214. Beelden en één beschreven steen.

Veth. Java II 1878, p. 113—114.

Brandes in Groeneveldt's Catalogus 1887. Steen N°. 9 blz. 374 van Ngantang. Is van 1057 Çaka. (Over het overbrengen van dezen steen naar Batavia handelen Not. XIII 1875, p. 70, 94, 114, 120 en Not. XIV 1876, p. 81 en 107).

600. Selabradja.

District Ngantang, afdeeling Malang, Blad **E**. IX.

Een beschreven steen, aan vóór- en achterkant beschreven, 1½ kilometer boven de desa Selabradja, tegen de helling van den Kawi; vlak bij dezen steen heeft een gebouw (kleine tjandi?) gestaan, herkenbaar aan een hoop ruwe en enkele bekapte steenen.

Lit.

Verbeek. Not. XXV 1887, p. 7. Aanbieding afdruk steen Selabradja.

601. Poedjon.

District Ngantang, afdeeling Malang, Blad **F**. VIII.

Een steenen urn, inhoudende asch en gouden en zilveren voorwerpen, waaronder beschreven plaatjes, is hier in den grond gevonden; nu in het Museum te Batavia.

Lit.

Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 377 p. 120 Urn van desa Poetjong (lees Poedjon), vermeld in Not. I 1863 p. 206. Voorwerpen N°. 780 blz. 214; N°. 786, blz. 224—225 en de noot van Brandes; N°. 793 blz. 228. Dit zijn de voorwerpen gevonden in de urn N°. 377.

602. Sanggariti.

District Pĕnanggoengan of Batoe, afdeeling Malang, Blad **G**. VIII.

Een tempeltje, naast de warme bronnen van Sanggariti, die het alleen overgebleven soubassement met een okerachtig sediment overkorst hebben. Ongeveer 10 meter in het vierkant. Achter de tjandi staat een vierkant voetstuk met tuit.

Lit.

Rigg. Jour. Ind. Arch. III 1849, p. 505. »Sanggaretti".

Burer. Aanteekeningen reis Malang etc. Biang Lala 1e j. II 1852, p. 118 »Songoriti".

Hageman Jcz. Tijdschr. I 1853, p. 71 »Singositi".

Van Schmid. Opgave oudheden Malang, Tijdschr. IX 1860 p. 16. »Singoritti".

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 213.

Veth. Java II 1878, p. 113.

Leemans. Catalogus Leiden 1885, p. 124 N°. 130. Teekening in inkt van »een tempeltje naast een warme wel te Singoredjo (Sanggariti) distr. Penanggoengan".

603. Ngaglik.

District Pĕnanggoengan, afdeeling Malang, Blad G. VIII.

Een groote badplaats, later opgericht; met enkele slechte beeldjes.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 212.
Veth. Java II 1878, p. 113.

604. Batoe.

Hoofdplaats van het district Pĕnanggoengan, afdeeling Malang, Blad G. VIII.

Eenige slechte beeldjes bij de controleurswoning.

Lit.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 211.
Veth. Java II 1878, p. 113.

605. Goenoeng Boetak (Kawi-geberte).

District Pĕnanggoengan, afdeeling Malang, Blad F. X (N. O. hoek).

Een van de toppen van het Kawi-gebergte draagt den naam Goenoeng Boetak (niet te verwarren met den Goenoeng Boetak in Soerabaja). De toppen Tjĕmara kandang, Boetak, Dandang en Pogok, die nagenoeg in een cirkel liggen, omsluiten eene kleine vlakte, de z. g. Oro-oro-vlakte, gemiddeld 2700 meter boven zee hoog. In deze vlakte vindt men twee gebouwen en op den top Dandang een derde, die tot dezelfde soort behooren als de gebouwen op den Ardjoena en den Argapoera (zie later).

Het grootste gebouw is van achteren 22½ meter, van voren slechts 16 meter breed, daar de zijmuren inspringen en bovendien scheef gebouwd zijn. De lengte bedraagt 63 meter, benevens een voorstuk van 8 meter, in het geheel dus 71 meter. De muren zijn slechts ½ meter hoog, daarbinnen ziet men de fundamenten van 6 vierkante kamers. Daarnaast ligt een plateau, 16½ meter lang, 23½ meter breed, afgedeeld in drie compartimenten.

Een weinig verder ligt het tweede gebouw, ook in de vlakte, lang 26, breed 17 meter, met 2 kamers.

Op den top Dandang ligt een derde gebouw, 8 meter lang en 4 meter breed.

Van al deze gebouwen is alleen de plattegrond nog te herkennen, daar de muren slechts ½ meter hoog zijn. Zij zijn in 1887 door den heer J. F. De Corte opgemeten.

Lit.

Junghuhn. Java II 1854, p. 721, 722 en 727.

606. Goenoeng Kawi.

District Pĕnanggoengan, afdeeling Malang, Blad **F**. IX.

Op den eigenlijken top Kawi eenige fundamenten van gebouwen, door lage muren van ruwe steenen omringd, van dezelfde soort die men op den Goenoeng Boetak vindt. JUNGHUHN vond er ook een klein doerga-beeld van gebakken steen.

Op de zuidelijke helling (in het district Wlingi, afdeeling Blitar) vond hij ruïnen van tempels, een çiwa- en een doerga-beeldje. De juiste vindplaats wordt niet opgegeven.

Lit.

JUNGHUHN. Java II 1854, p. 709, 713, 718, en 719.

607. Gĕndaga ardjasari.

District Sĕnggara, afdeeling Malang, Blad **G**. X.

Een steentje van gebakken klei met het jaartal 1433 Çaka, nu opgenomen in het Museum te Batavia als steen N°. 48.

Lit.

VAN LIMBURG BROUWER. Not. XVIII 1880, p. 45. Over potscherf met jaartal.
BRANDES in GROENEVELDT's Catalogus Steen N°. 48 p. 390 van »Ken laga-Sari". Van 1533? Çaka. Waarschijnlijk moet het jaartal 1433 gelezen worden.

608. Kawi-muur.

District Sĕnggara, afdeeling Malang, Bladen **F**. XII en XIII.

Gedeelten van een muur van gebakken steen, ⅓ tot ½ meter hoog, bij Karang kates en noordelijker langs de rivier Lĕksa. Waarschijnlijk vroeger verbonden met de stukken muur in het district Wlingi van Blitar (zie boven), als grensscheiding tusschen de rijken Toemapel (Singasari) en Daha. Zie ook hierboven bij Kawi-muur in district Wlingi.

Lit.

VAN MEETEREN BROUWER. Dagverhaal etc. Mnemosyne 1828 p. 319. Over muur bij grens Malang »Batoe kli" geheeten.
BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 206.

609. Karang kates.

District Sĕnggara, afdeeling Malang, Blad **F**. XIII.

Een zeer fraai staand ganeça-beeld, met 4 armen dicht bij de grens van Malang en Blitar, nabij de desa Karang kates. Het rechthoekige voetstuk is 1.86 meter lang, 1.45 meter breed, 0.53 meter hoog. Daarop ligt een kussen,

0.27 meter hoog, van voren rond afgewerkt en met 9 doodshoofden versierd. Op dit kussen staat het beeld, 1 91 meter hoog; het is op een groote schildvormige andesietplaat gebeiteld, welker grootste breedte 1.54 meter bedraagt. Beneden is de breedte van die plaat slechts 1.12 meter. De totale hoogte is dus 0.53 + 0.27 + 1.91 = 2.71 meter. In ieder der twee voorarmen houdt hij een bakje, de slurf in een van die bakjes gestoken. In de andere twee armen houdt hij een bijl en een bidsnoer.

Lit.

Van Deventer, Jsz. Warnasarie, Indisch-Jaarboekje 1857, p. 188—189. Over grooten staanden Ganeça, gevonden in Junij 1853 nabij de grens van Pasoeroean en Kĕdiri (N. B. Op blz. 188 is in plaats van Konto »Lĕksa" en op blz. 189 in plaats van *dertien* doodshoofden, *negen* doodshoofden te lezen, als hier ten minste niet een ander beeld bedoeld is).

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 209.

N. B. Een tweede staande ganeça, geheel gelijkende op die van Karang kates, alleen iets kleiner (1.61 meter) bevindt zich in het Rijks Museum van Oudheden te Leiden. Het is vermeld in Leemans, Catalogus Leiden 1885, blz. 16, als N°. 70; de vindplaats wordt hier niet opgegeven, alleen wordt vermeld, dat het een geschenk is van den Resident J. F. W. Van Nes. Op blz. 124 van dienzelfden Catalogus (Beschrijving enz.) is onder N°. 126 eene teekening in inkt vermeld van een staanden ganeça, »gevonden op de helling van den berg Sĕmeroe in Java's Oosthoek. Waarschijnlijk de ganeça in het Museum Catal. N°. 70".

Hetzij dit de teekening van het beeld te Leiden is, dan wel van ons beeld te Karang kates, zoo komt het mij om de buitengewoon groote overeenstemming der twee beelden zeer waarschijnlijk voor, dat zij in dezelfde werkplaats, ergens in het Zuid-Malang'sche, vervaardigd zijn.

610. Toeren.

Hoofdplaats van het district Toeren, afdeeling Malang, Blad K. XIII.

Metalen voorwerpen, bekers, lampen, spiegels, hier in den grond gevonden; nu in het Museum te Batavia.

Lit.

Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerpen N°. 806, 1086, 1106, 1115—1117, en 1133—1136. Metalen voorwerpen van Toeren, vermeld in Not. X 1872, p. 182, d.

611. Pĕtoeng amba.

District Toeren, afdeeling Malang, Blad N. XIV.

Een beschreven steen was vroeger hier en 2 beelden; verder twee losse steenen met de jaartallen 1360 en 1362 Çaka.

Lit.

Over beschreven steen van Pĕtoeng amba handelen: Not. XVI 1878, p. 91; Not. XVII 1879, p. 143, 144; Not. XVIII 1880, p. 74 en 102. Volgens Not. XVIII 1880, p. 102 was de beschreven steen reeds naar Soerabaja verzonden; het is echter onbekend, waar die zich nu bevindt. Volgens bericht van den Controleur, Baron Bentinck, van 1889, is die steen niet op het land te vinden, en alleen één van de twee steenen met jaartallen.

Holle. Not. XVII 1879, p. 162. Lezing der jaartallen 1360 en 1362, Çaka op twee losse steenen van Pĕtoeng amba, waarvan facsimile's waren gezonden. (Not. XVII 1879, p. 144).

Brandes. Not. XXVII 1889, p. 25. Mededeeling dat in het Museum te Batavia eene afteekening op vloeipapier is van de twee jaartallen 1360 en 1362, en dat de beschreven steen niet terug is gevonden.

Groeneveldt. Not. XXVII 1889, p. 86. Ontvangst van een hanoeman-beeld in het Museum, van Pĕtoeng amba. (Zie ook Not. XXVII 1889, p. 441).

612. Soepit oerang.

District Toeren, afdeeling Malang, Blad N. XIII.

Drie beschreven steenen op het erfpachtsperceel Soepit oerang.

Lit.

Brandes. Not. XXVII 1889, p. 32. Bericht, dat volgens den heer Rouffaer op de onderneming Soepit oerang inscriptie's voorkomen.

Verbeek. Not. XXVII 1889, p. 73. Biedt namens Baron Bentinck, Controleur van Toeren, drie afteekeningen van de opschriften van Soepit oerang aan. Volgens hem zijn er niet meer.

Brandes. Not. XXVII 1889, p. 73, 74. Lezing van twee der drie opschriften van Soepit oerang.

613. Rĕtjapada.

District Toeren, afdeeling Malang, Blad O. XII.

Op den rug, die Tĕnggĕr en Sĕmeroe verbindt, vindt men, juist aan den voet van den steilen Sĕmeroe-kegel, 3000 meter boven zee, twee leelijke beeldjes, een mannen- en een vrouwenbeeld, waarbij door iederen inlander, die den Sĕmeroe-top bezoekt, geofferd wordt.

Men noemt ze Rĕtjapada. Deze beeldjes, en de bouwwerken op den Argapoera, 3020 meter boven zee, zijn de hoogst boven zee, gelegen overblijfselen uit den Hindoe-tijd op Java.

614. Tjandi Toempang.

District Pakis, afdeeling Malang, Blad L. X (Z. O. hoek).

Een fraaie tempel, in de desa Toempang. Drie terrassen of omgangen met lijstwerk en basreliefs zijn nog compleet; van den vierden omgang is alleen de poort en een gedeelte van de muren der kamer, van buiten ook met basreliefs, nog over. Een gedeelte van de kameromwanding en de geheele top of bovenbouw van den tempel zijn ingestort. De banaspati's van dezen bovenbouw liggen gedeeltelijk naast den tempel, twee er van heeft men vóór den tempel op den grond gezet, aan het einde van een langen muur van los opgestapelde tjandisteenen, die men tegen den voorkant van den tempel heeft geplaatst, wellicht om verzakking te voorkomen.

Bij den tempel 7 beelden, waarvan 6 met inscriptie; vier dezer beeldjes (dhyani-boeddha's) zijn in het laatst van 1888 naar het Museum te Batavia overgebracht. Een 7e inscriptie is te vinden op een cylindervormig voorwerp, op het erf van den wedana te Toempang. Eene beschrijving van den vrij gecompliceerden tempelbouw is zonder teekening niet verstaanbaar.

Lit.

Raffles. History II 1817, p. 44, 45 (47, 48). Tempel Toempang, hier »Jagu" genoemd, en afbeelding van een beeld en het hoofd daarvan, als fig. 3 en 4 op de plaat tegenover p. 42 »From subjects in stone found near Singasari".

Sieburgh. Afbeelding in olieverf van den tempel te Toempang. Aanwezig in 's Rijks Ethnographisch Museum te Leiden. Vermeld als N°. 29 (tempel te »Ronkoop-djago") in de lijst van Sieburgh's platen in de Kopiist 1e j. 1842, blz. 380 en v.

Hageman Jcz. Tijdschr. I, 1853, p. 62. »Tjandi Djogo" te Toempang.

Burer. Aanteekeningen reis Malang enz. in 1837. Biang Lala 1e j. II 1852, p. 203 »Tempel Djago".

Friederich. Over inscriptie's van Java en Sumatra. Verh. XXVI 1854 (1857) p. 7—17 en Plaat I. Inscriptie's op beelden te Toempang.

Brumund. Biang-lala 4e j. II 1855. Djago (naar Kjahi Djago) of Toempang.

Netscher. Tijdschr. V 1856, p. 314 en 486. Berichten over photogrammen van Singasari, Toempang en Kidal, door Lecouteux genomen.

Buddingh. Neêrlands Oost-Indië I 1859, p. 385. Tjandi Toempang of Djago.

Van Schmid. Opgave oudheden Malang. Tijdschr. IX 1860 p. 15.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 220 en 222 -232.

Leemans. Boro Boedoer 1873, p. 411, 412.

Veth. Java II 1878, p. 115—116. Tjandi Toempang of Djaga.

Albrecht. Not. XVII 1879, p. 99. Aanbieding, namens Dr. Mioulet, van photographiën van oudheden te Toempang. (Niet aanwezig in het Museum. Verb).

Notulen XXII 1884, p. 45. Aanbieding van 7 afteekeningen van inscriptie's, vervaardigd door Controleur Collard.
Leemans. Catalogus Leiden 1885, p. 29, N. 126—130. Vijf gedeelten van muren van een tempel met lijstwerk en basreliefs »Waarschijnlijk van een tempel te Djagoe, Pasoeroean", Overgezonden door Reinwardt. p. 124 N°. 134: »Teekening in inkt van den Tempel Djago, distr. Pakies".
Notulen XXIV 1886, p. 165. Aanbieding van eene teekening in kleuren van Tjandi Toempang, door den Chef van den Topographischen Dienst. (Zie ook Not. XVI 1878, p. 35).
Verbeek. Not. XXV 1887, p. 7. Aanbieding van 7 inscriptie's op 6 beelden en een cylindervormig voorwerp te Toempang.
Notulen XXVI 1888, p. 163 en 189. Over de opzending van 4 boeddhabeeldjes van Tjandi Toempang.

615. Tjandi Kidal.

District Pakis, afdeeling Malang, Blad K. XI (O. rand).

Een zeer fraaie tempel van andesiet, kleiner dan Toempang, maar hooger, doordat een gedeelte van den top gespaard is. De trap ligt west, en tegenover dien trap ligt een afzonderlijk terras of plateau, ruim 1 meter hoog, even als bij Tjandi Bangkal (zie boven), nu door aarde met den tempel verbonden. Eene beschrijving van den tempel zonder teekening is onverstaanbaar en wordt hier daarom niet gegeven. De tempel staat op een pleintje van 21.60 meter in het vierkant, omringd door een muur van $^1/_2$ meter hoogte. Waarschijnlijk is die muur van later datum, want de tempel staat niet in het midden. Van een tweeden muur van roode gebakken steenen, die daar vroeger volgens Brumund, en van een tweeden tempel, die daar volgens Van Schmid geweest moet zijn, is niets meer te zien dan enkele hoopjes steenen.

Lit.

Raffles. History II 1817, p. 44 (47) »Kédal".
Van Meeteren Brouwer. Dagverhaal etc. Mnemosyne 1828, p. 326. Tempel te »Kudal".
Sieburgh. Afbeelding in olieverf van den tempel te Kidal. Aanwezig in 's Rijks Ethnogr. museum te Leiden. Vermeld als N°. 30 in de lijst van Sieburgh's platen in de Kopiist 1e j. 1842, p. 380 en volg.
Burer. Aanteekeningen reis Malang etc. Biang Lala 1e j. II 1852, p. 40. Kidal.
Hageman Jcz. Tijdschr. I 1853, p. 64.
Brumund. Biang-lala 4e j. II 1855, p. 61—64.
Netscher. Tijdschr. V 1856, p. 314 en 486. Berigten over photogrammen van Singasari, Toempang en Kidal, door Lecouteux genomen.
Buddingh. Neêrlands Oost-Indië I 1859, p. 385. Over oudheid Kidal.

Van Schmid. Opgave oudheden Malang. Tijdschr. IX 1860, p. 16. Tjandi Kidal, en een tweede tempel genaamd »Bali Westi".

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 217—220.

Leemans. Boro-Boedoer 1873, p. 409.

Veth. Java II 1878, p. 114—115.

Notulen XXIV 1886, p. 165. Aanbieding van eene teekening in kleuren van Tjandi Kidal, door den Chef van den Topographischen Dienst.

Leemans. Catalogus Leiden 1885, p. 124 N°. 133. Teekening in inkt van den »Tempel in de desa Kidal, distr. Pakies".

616. Goenoeng Katoe.

District Sĕnggara, afdeeling Malang, Blad **II**. XI.

Eene groote hoeveelheid metalen voorwerpen, gevonden aan den Goenoeng Katoe in den grond, door een inlander van de desa Sanasari (**I**. XI) en daarom in Groeneveldt's Catalogus vermeld als van desa Sanasari. De Goenoeng Katoe ligt echter 5 kilometer westelijker dan de desa Sanasari.

Lit.

Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerpen N°. 830, 832—834, 883, 942, 943, 955, 956, 981—983, 1003, 1006, 1007, 1025, 1026, 1089, 1090, 1091, 1264 en 1310. Metalen Voorwerpen van G^g. Katoe (vermeld als van desa Sanasari). Zie Not. XIX 1881, p. 81, en inventaris aldaar op p. 114 en 115.

617. Koeta bĕdah.

District en afdeeling Malang, Blad **I**. X.

Een overschot van een ringmuur van gebakken steen, tot een versterking behoord hebbende; gelegen vlak bij Malang, tusschen de rivieren Brantas en Bango of Sari.

Lit.

Raffles. History II p. 43 (46, 47) Genaamd »Supit-urang".

Buker. Aanteekeningen reis Malang etc. Biang Lala 1^e j. II 1852, p. 19 en 20. »Soepit orang" of »Kotta Bedah".

Hageman Jcz. Tijdschr. I 1853, p. 66.

Brumund. Biang-Lala 4^e j. II 1855, p. 59. »Soepit orang".

Buddingh. Neêrlands Oost-Indië I, 1859 p. 384. Over »Kotta bedah".

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 209.

Veth. Java II 1878, p. 113.

618. Malang.

Hoofdplaats der afdeeling Malang, Blad **I**. X.

Op het erf van den Assistent-Resident te Malang staan verscheidene goed

bewerkte beelden, en een zeer groote beschreven steen. Verder een steenen watervat, 0.72 meter hoog, met korte inscriptie. Ook in den tuin van het hospitaal staan eenige minder fraaie beelden.

Eindelijk zijn »5 paal boven Malang" eenige beschreven koperen platen gevonden, de juiste vindplaats is niet bekend. (Wellicht bij den bovengenoemden Goenoeng Katoe bij Sanasari, dat ruim 5 paal boven Malang ligt? V.).

Lit.

Raffles. History I 1817. Plaat tegenover p. 368. Eene inscriptie van Malang; waar de steen nu is, is onbekend.

Rigg. Journ. Ind. Archip., III 1849, p. 535. Over beelden en één beschreven steen, in den tuin van den Ass.-Resident.

Van Schmid. Opgave oudheden Malang. Tijdschr. IX 1860, p. 18. Beelden en twee beschreven steenen. (Dit zal de groote beschreven steen en het watervat met inscriptie zijn. V.)

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 207. Beelden te Malang. De beschreven steen wordt door hem niet genoemd.

Holle. Not. XVII 1879, p. 162. Mededeeling, dat in de papieren van den Panĕmbahan van Sumĕnĕp afschriften aanwezig zijn van de platen N°. 7 en 9 der oorkonde Cohen Stuart N°. XXX blz. 44 en 47. (Welke oorkonde later is gebleken van Malang te zijn).

Brandes. Not. XXIV 1886, p. 141—145. Over twee oorkonden op koper (A en B) gevonden »5 paal boven Malang" (G^g. Katoe?)

Van deze oorkonden zijn door Cohen Stuart in Kawi-Oorkonde N°. XXX reeds afschriften gegeven, die echter verward zijn. M^r. Van der Chijs vond onder papieren van het oud-archief te Batavia betere afdrukken in drukinkt, door H. J. Domis in 1828 naar Batavia gezonden, waardoor de verwarring der Kawi-Oorkonde N°. XXX is opgeheven. Het zijn twee seriën, A en B; van de eerste serie A zijn alleen de platen 2, 3, 4 en 7 (van de 10 à 12) aanwezig; de tweede serie B van 7 platen is compleet, en is van 865 Çaka.

Verbeek. Notulen XXV 1887, p. 7. Aanbieding afdruk grooten beschreven steen te Malang. (Ook is toen aangeboden eene afteekening van de inscriptie op een watervat, staande op het erf van den Ass.-Resident, maar in de Notulen niet vermeld.)

Brandes. Not. XXV 1887, p. 67. Over grooten beschreven steen van Malang. Is van 866 Çaka.

619. Dinaja.

District Pĕnanggoengan, afdeeling Malang, Blad I. IX.

Twee beschreven steenen, die omklemd waren door de wortels van een waringinboom. Zij zijn in 1887 uitgegraven, waarop een afdruk is genomen, door bemiddeling van den Assistent-Resident Van der Palm, en naar het Museum

gezonden. De steenen zelf zijn nu op het erf van den Controleur te Batoe en zullen waarschijnlijk naar het Museum worden opgezonden. (Dit Dinaja niet te verwarren met het Dinaja in Soerabaja).

Lit.

Van Schmid. Opgave oudheden Malang Tijdschr. IX 1860, p. 17. Te »Denogo" twee beschreven steenen.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 211. Twee beschreven steenen tusschen de wortels van een waringinboom.

Verbeek. Not. XXVI 1888, p. 12. Aanbieding afdrukken van twee beschreven steenen te Dinaja, gezonden door den Ass.-Resident van Malang J. H. D. Van der Palm.

Brandes. Not. XXVI 1888. Bijlage II p. VIII. De steenen van Dinaja, die bij elkaar behooren (dat is ééne inscriptie bevatten) zijn van 8.. Çaka.

620. Singasari.

District Karanglo, afdeeling Malang, Blad K. VIII (Z. W. hoek).

Een tjandi van andesiet, twee beschreven steenen, en zeer merkwaardige beelden, waaronder twee kolossale rakshasa's van 3.70 meter hoog, één zeer fraaie ganeça, één prachtige nandi, drie zonnenwagens met 7 paarden bespannen, enz. De beelden zijn tegenwoordig opgesteld op een prachtig grasplein onder hooge en fraaie boomen.

Van de vroeger hier aanwezige 5 tempels is er slechts één meer over, met een kamer, waarin een voetstuk. De top van de tjandi is slechts gedeeltelijk meer voorhanden. Van de 8 banaspati's liggen er twee op den grond; in éene nis aan de zuidzijde een fraai beeld, maar zonder hoofd. Boven de kamer is eene tweede holle ruimte, die waarschijnlijk alleen ten doel had, metselwerk uit te sparen.

Ook moeten hier vroeger, volgens Domis, 6 beschreven steenen geweest zijn. Nu zijn er slechts twee; een derde is waarschijnlijk de groote steen van Malang, een vierde is de steen die langen tijd in Gang Batoe toelis te Batavia heeft gestaan en nu in het Museum is opgenomen als steen N°. 54; een vijfde is de steen van Banjoe-biroe (zie later), nu ook in het Museum als steen N°. 70. De zesde is nog verloren. Het bekende Trinawindoe-beeld van Singasari met Nâgarî-opschrift is ook in het Museum; en drie groote en fraaie beelden zijn in het Rijksmuseum te Leiden.

Lit.

Raffles. History II 1817, p. 41—43 (44—46). Met de platen: 1 Frontespiece, Ganeça »From a subject in stone, brought from Singasari" 2. (tegenover p. 42). »From subjects in stone, found near Singasari". (N°. 1 Brahma, N°. 2 Trinawindoe-beeld met Nâgarî-inscriptie. N°. 5 Nandi) 3. From a subject in stone found near Singasari and brought to England" (plaat tegenover p. 54) met Nâgarî-inscriptie.

REUVENS. Verhandeling over drie groote steenen beelden in 1819 uit Java naar Nederland gezonden. Met 8 platen. 1826. Deze beelden zijn door N. ENGELHARD van Singasari medegenomen naar Sĕmarang, en later door REINWARDT naar Nederland gezonden.

SIEBURGH. Afbeeldingen in olieverf »van een tempel (Tjoengkoep) te Singasari, van een tempelgroep, en van de reusachtige wachters aldaar". Aanwezig in 's Rijks Ethnogr. museum te Leiden. Vermeld als N°. 26, 27 en 28 in de lijst van SIEBURGH's platen in de Kopiist 1e j. 1842, p. 380 en v.

VAN MEETEREN BROUWER. Dagverhaal etc. Mnemosyne 1828, p. 324 »Singo Saria", vijf tempels en beelden.

W. VON HUMBOLDT. Ueber die Kawi-Sprache I 1836, p. 173. Singa Sari.

DOMIS. De Residentie Pasoeroeang 1836, blz. 117--124. Met plaatje van den tempel en van de rakshasa's. Op blz. 122 het bericht, dat 6 beschreven steenen te Singasari geweest zijn, 6 tot 8 voet hoog.

SCHILL. Tijdschr. v. Nederl. Indië 4e j. II 1842, p. 49—51. Over Singasari, met afbeelding van een der reusachtige wachterbeelden (rakshasa's).

JUNGHUHN. Tijdschr. v. Nederl. Indië 6e j. II 1844, p. 378.

v. HOËVELL en FRIEDERICH. Verh. XXI 1846. Beredeneerde beschrijving der Javaansche monumenten van het Bat. Genootschap. Beeld N°. 145 plaat 7 N°. 1; en inscriptie daarop, plaat 17. (Trinawindoe-beeld van Singasari).

BLEEKER. Tijdschr. v. Nederl. Indië 1849, II p. 36.

RIGG. Journ. Ind. Archip. III 1849, p. 537—544 »Lingo Sari". Twee beschreven steenen, beelden, en 5 tempels.

FRIEDERICH. Verh. XXIII 1850, p. 8—9. Over (Trinawindoe-) beeld N°. 145 en de inscriptie daarop.

BURER. Aanteekeningen reis Malang etc. Biang Lala 1e j. II 1852, p. 8—12 »Singosari". Een tempel, ruïnes van andere tempels, beelden en eenige beschreven steenen.

HAGEMAN JCZ. Tijdschr. I 1853, p. 49—53.

BRUMUND. Biang-lala 4e j. II 1855, p. 42—57.

NETSCHER. Tijdschr. V 1856, p. 314 en 486. Bericht over photogrammen van Singasari, Toempang en Kidal, door LECOUTEUX genomen.

CRAWFURD. A descriptive Dictionary etc. 1856, p. 403.

VAN DEVENTER JSZ. Warnasari, Indisch Jaarboekje 1857, p. 184: Twee beschreven steenen; p. 189—190: Tempel te Singasari met plaatje in kleuren; p. 193: Over photogrammen van Singasari en andere oudheden in het Malang'sche, in 1855 door LECOUTEUX genomen.

REINWARDT. Reis naar het oostelijk gedeelte van den Indischen Archipel in 1821. Uitgegeven door het Kon. Instituut voor de Taal- Land- en Volkenkunde van Ned. Indië in 1858; p. 628: over Singasari. De beelden te Leiden, door REUVENS beschreven, zijn van hier afkomstig.

BUDDINGH. Neêrlands Oost-Indië I 1859, p. 379—381 »Singasari".

VAN SCHMID. Opgave oudheden Malang. Tijdschr. IX 1860, p. 14 en 15.

NETSCHER. Tijdschr. IX 1860, p. 426. Bericht, dat de 5e vinger van één der groote rakshasa's te Singasari teruggevonden is door den heer DE SEYFF, kapitein-adjudant van Z. Exc. den Gouverneur-Generaal.

C. LASSEN. Indische Alterthumskunde IV 1861, p. 509. Singa Sari. Nandi-ganeça- en doeragabeelden.

GRAMBERG. De Batoe-toelis te Batavia. Tijdschr. XVI 1867, p. 426—437. Wordt gezegd door den heer J. TH. BIK van Singasari, waar hij vroeger woonde, te zijn medegebracht.

BRUMUND. Verh. XXXIII 1868, p. 191—206. Spreekt over 6 beschreven steenen, die daar volgens DOMIS (Res. Pasoeroeang) geweest zijn. Hij vond er echter slechts twee. Op p. 205 wordt gesproken over beelden van Singasari, overgebracht naar Batavia, en staande op het erf van den heer BIK.

VETH. Java II 1878, p. 27 en 109—112.

ALBRECHT. Not. XVII 1879, p. 99. Aanbieding, namens Dr. MIOULET, van photographiën van oudheden te Singasari.

LEEMANS. Catalogus Leiden 1885.

p. 1 N°. 1 Brahma.
p. 8 N°. 39 Çiwa.
p. 10 N°. 48 Çiwa.
p. 13 N°. 58 Doerga.
p. 18 N°. 82 Ganeça.
p. 23 N°. 91 Tempelwachter.
p. 27 N°. 120 Nandi.

Deze beelden zijn door ENGELHARD, Gouverneur van Java's Oosthoek, van Singasari medegenomen, gedeeltelijk door Prof. REINWARDT, gedeeltelijk op last van den Commissaris-Generaal DU BUS DE GISIGNIES naar Nederland gezonden. Van sommige dezer beelden vindt men eene beschrijving door REUVENS in zijne bovengenoemde verhandeling over 3 groote steenen beelden.

p. 122 N°. 100—110. Teekeningen in inkt en in potlood van beelden en een tempel te Singasari.

p. 124 N°. 132. Teekening in inkt van een tempel te Singasari.

BRANDES. Not. XXIV 1886, p. 146 in de tabel, en Not. XXV 1887, p. 66. Steen B. van Singasari is van 851 Çaka.

VERBEEK. Not. XXV 1887, p. 7 en 28. Aanbieding afdrukken van twee beschreven steenen te Singasari, A en B; A is van 837 Çaka. (GROENEVELDT's Cat. p. 358 g.) B is van 851 Çaka (Not. XXV 1887, p. 66). Aanbieding photogrammen van den tempel, een rakshasa, den ganeça en de nandi te Singasari, vervaardigd door de firma SALZWEDEL te Soerabaja.

BRANDES. Not. XXV 1887, p. 104—108. Over beelden en een beschreven steen van Gang Batoe toelis te Batavia van 813 Çaka, zeer waarschijnlijk afkomstig van Singasari; nu opgenomen in het Museum als steen N°. 54. Men zie ook BRUMUND Verh. XXXIII p. 205, over beelden van Singasari, staande op het erf van den heer J. TH. BIK te Rijswijk, en één te Batoe-toelis.)

Brandes in Groeneveldt's Catalogus 1887. Blz. 359 g. Steen A van Singasari is van 837 Çaka.

Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerp N°. 63. Çiwa als goeroe = Friedrich N°. 145 (Trinawindoe); p. 28 en noot van Brandes.

621. Top Ardjoena.

District Karanglo, afdeeling Malang, Blad **H.** VI.

Dergelijke muren als op den Goenoeng Boetak van het Kawi-gebergte. Ook hier kan men niet meer dan den plattengrond zien.

Lit.

Domis. Ardjoena en Indrakila. Ind. Magazijn 2e twaalftal 1845, N°. 11 en 12 p. 149—160. Ardjoena op blz. 154—160. (Overgenomen uit Javasche courant van 21 October 1830).

Zollinger. Bijdrage tot de kennis der gebergte-systemen van Oost-Java. Tijdschr. v. Nederl. Indië 8e j. I 1846, p. 139 en 140. »De top Ardjoena is overdekt met overblijfselen van vroegere godsdienstige toerustingen. Gebouwen hebben wel nooit (?) daar gestaan. Thans vindt men nog vele ledige vierhoeken, die van langwerpige steenen als van muren, omgeven zijn".

»Nabij de spits is een soort van hol, uit steenen bereid, volgens de Javanen een oude begraafplaats, waarin vroeger beenderen (?) zouden gevonden zijn. Naast die grafstede staan 3 groote aarden potten in den grond".

Junghuhn. Java II 1854, p. 1160—1163.

622. Indrakila.

District Pandakan, afdeeling Bangil, Blad **I.** VI.

Drie terrassen, door trappen verbonden. Op het bovenste terras een tempel, zeer vervallen. Verder slecht bewerkte beelden, bij één daarvan, die boven op den tempel is geplaatst, wordt geofferd. In den grond van het derde of bovenste terras zijn ongeveer 50 waterbakken of potten van gebakken steen ingelaten. Zij zijn 0.68 meter in doorsnede en 0.73 meter diep, van onderen rond. De oudheid ligt aan de oostzijde van den Goenoeng Ringgit, (een voortop van het Ardjoena-gebergte), 1465 meter boven zee.

Lit.

Domis. Ardjoena en Indrakila. Indisch Magazijn 2e twaalftal 1845, N°. 11 en 12 p. 146—160. Indrakila op blz. 150 tot 153 (overgenomen uit Javasche courant van 21 October 1830).

Zollinger. Bijdrage kennis gebergte-systemen Oost-Java. Tijdschr. v. Nederl. Indië 8e j. I 1846, p. 140. Kort bericht over terrassen en trappen aldaar.

Junghuhn. Java II 1853, p. 1161—1162.

LEEMANS. Boro Boedoer 1873, p. 403.
VETH. Java II 1878, p. 126.
LEEMANS. Catalogus Leiden 1885, p. 125 N°. 155. Teekening in kleuren van »een bouwval en beelden Hindrokilo geheeten, distr. Pandahan. Op de keerzijde watervazen, in potlood."

623. Santria manggoeng.

District Pandakan, afdeeling Bangil, Blad I. VI.

Wanneer men van Indrakila het voetpad bergafwaarts naar Dajoe volgt, dan komt men op de hoogte van 1115 meter boven zee aan een klein gebouwtje, dat hoofdzakelijk uit los opgestapelde tjandisteenen bestaat, maar beneden is hier en daar nog ingekeept lijstwerk te zien, waaruit blijkt dat hier toch oorspronkelijk iets gestaan heeft. Het is nu niets als een rechthoekig rondloopend muurtje, lang 2.50, breed 1.—, dik 0.20. hoog 0.44 meter; in het midden een open ruimte. Bij de inlanders is het bekend onder den naam Santria Manggoeng, en het wordt voor een graf gehouden. Men heeft hier een prachtig uitzicht op de vlakte van Bangil en Pasoeroean.

624. Tjandi Djawi.

District Pandakan, afdeeling Bangil, Blad K. V.

Dicht bij Kasri, in de desa Djawi, vindt men een tempel van andesiet, door BRUMUND »Poetri Djawi" genoemd. De tjandi staat op een heuvel van 4 à 5 meter hoogte, die waarschijnlijk twee terrassen bevat, welke nu onder aarde bedolven zijn. Daarop volgt de onderste nu zichtbare muur met enkele versierde randen en éene strook basreliefs, die vrij goed zijn bewaard gebleven. Deze muur is ruim 8 meter in het vierkant; het trapstuk, dat aan de oostzijde ligt, is 5 meter lang. Op dit soubassement, dat 3 meter hoog is, volgde een kleinere vierkante muur, die waarschijnlijk een kamer omsloot, maar dit gedeelte is geheel weggebroken en niet meer op te meten.

Een weinig ten westen (dus achter) den tempel van andesiet vindt men het overschot van een dikken muur van roode gebakken steenen en daarin, juist achter de tjandi, een hoogeren hoop steenen, die blijkbaar een poort is geweest, met een trap aan beide zijden, evenals bij Badjang ratoe en Tjandi dĕrma. De poort te Djawi was dus alleen een ingang naar den tempel.

Lit.

VAN HOËVELL. Reis over Java II 1851, p. 123.
BRUMUND. Indiana II 1854, p. 206. Noemt den tempel »Poetri Djawi".
BUDDINGH. Neêrlands Oost-Indië I 1859, p. 355. Over de Oudheid »Kaboetjandi" (?) bij Djawi.

VETH. Java II 1878, p. 118.
LEEMANS. Catalogus Leiden 1885, p. 124 N°. 128. Teekening in kleuren van tempel Tejawi (Djawi) distr. Pandahan.

625. Bĕlahan.

District Gĕmpol, afdeeling Bangil, Blad K. IV.

Bij deze plaats liggen verschillende oudheden, alle van roode gebakken steenen.

Ten N. O. van de desa aan de overzijde van een ravijn vindt men eenige (3) terrassen met muren en 2 poorten, en op het bovenste terras een tjandi, 8 meter in het vierkant, trap west, ongeveer 8 meter hoog, zeer vervallen.

370 meter ten Z. O. van de desa ligt de door DOMIS beschreven en afgebeelde badplaats, gelijkende op de aan de andere zijde van den berg Pĕnanggoengan gelegen badplaats Djalatoenda; daarbij eenige beelden. Lengte van het bassin 6.40, breedte 4.40 meter. In November 1890 heb ik de vloer van deze badplaats, die uit groote andesietzerken bestaat, laten openbreken, in de hoop daaronder een urn te vinden, even als te Djalatoenda. Het bleek toen dat er reeds vroeger gegraven was, daar de zerken in het midden reeds opgebroken waren: er werd dan ook niets gevonden als een koperen buisje en een koperen muntstuk met vierkant gat.

Boven de badplaats, op een bergtopje, ligt nog een derde oudheid. Het is een klein torentje, zonder trap of kamer, lang en breed 2.13 meter, verheft zich 6½ meter boven het omliggende terras, maar steekt slechts 4 meter boven de omringende aarde uit. Aan de N. W. zijde is een kleine ledige nis.

Lit.

DOMIS. Pasoeroeang 1836, p. 169—171. Met plaatje van Bĕlahan (titelvignet).
SIEBURGH. Afbeelding in olieverf van den tempel Belahan. Aanwezig in 's Rijks Ethnogr. museum te Leiden. Vermeld als N°. 33 in de lijst van SIEBURGH's platen in de Kopiist 1e j. 1842, p. 380 en volgende.
VETH. Java II 1878, p. 122—123.
HET BEELD TE TRAWAS, afgebeeld in v. HOËVELL's Reis over Java II p. 113, en volgens hem afkomstig van Djalatoenda, is volgens eene aanteekening gevoegd bij papieren van WARDENAAR, die in het Museum zijn, niet van die plaats, maar van Bĕlahan afkomstig.
LEEMANS. Catalogus Leiden 1885, p. 124 N°. 129. Teekening in kleuren van de »badplaats Blahan, distr. Gĕmpol".

626. Soektji.

District Gĕmpol, afdeeling Bangil, Blad K. III.

Een beschreven steen; afdruk in het Museum.

Lit.

DOMIS. De residentie Pasoeroeang 1836, p. 168. Wordt de steen van Pĕlĕm genoemd.

BRANDES. Not. XXV 1887, p. 66. Over afdruk steen Soektji, gezonden door den Controleur MONOD DE FROIDEVILLE. Is van 851 Çaka.

VERBEEK. Not. XXIX 1891 Januari-vergadering. Aanbieding, namens den heer DE CORTE, van afdruk steen Soektji.

627. Rahos.

District Gĕmpol, afdeeling Bangil, Blad K. III.

Bij desa Rahos, niet ver van de Porong-rivier, staan onder een steenen loods 2 groote rakshasa's, half in den grond bedolven. Breedte der beelden over den rug gemeten 1.80 meter, hoogte (boven den grond) 1.40 meter, middellijn van het hoofd 0.80 meter, de gezichten naar het westen gekeerd.

N. B. De vindplaats is op de kaart niet aangegeven, zij ligt 3100 meter ten N. van Soektji.

Lit.

DOMIS. De Residentie Pasoeroeang 1836, p. 166 en 167. Beelden bij de desa »Nrauws" (Rahos).

628. Tjandi Goenoeng gangsir.

District Gĕmpol, afdeeling Bangil, Blad L. III.

Een groote, maar zeer vervallen tjandi van gebakken steen, nabij het spoorwegstation Goenoeng Gangsir in de desa Dĕrma, daarom ook »Tjandi Dĕrma" genoemd. Het soubassement is 13.58 meter in het vierkant; de trap ligt oost. Een poort en kamer met spits toeloopend dak zijn nog aanwezig. De hoogte bedraagt 13 meter. Naast den tempel staan losse stukken, een voetstuk, lingga, olifant, vogels en een paar menschenbeelden van weinig waarde.

Lit.

DOMIS. De Residentie Pasoeroeang 1836, p. 161—162. Wordt »de tjandi bij »Gĕmpol" genoemd.

SIEBURGH. Afbeelding in olieverf van den tempel Dĕrmo. Aanwezig in 's Rijks Ethnogr. museum te Leiden. Vermeld als N°. 32 in de lijst van SIEBURGH's platen in de Kopiist 1e j. 1842, p. 380 en volg., echter onder het foutieve opschrift »tempel Dermo te Probolingo" In Probolinggo is geen tempel Dermo, wel waarschijnlijk is dus bedoeld de tempel Dermo in Pasoeroean, bij Gg. Gangsir.

JAVASCHE OUDHEDEN, 1852—1856. Gedrukt bij MIELING te 's Hage. De plaat »Ruïne van een tjandi in een pepertuin te Bangil" is blijkens de teekening de Tjandi Gg. Gangsir in de afdeeling Bangil. Op de hoofdplaats Bangil zelf is nooit een tjandi geweest.

Leemans. Catalogus Leiden 1885, p. 124 N°. 127. Teekening in kleuren van »Tjandi Dermo, distr. Pandahan" (moet wezen distr. Gĕmpol).

629. Kĕbon sari.

District Gĕmpĕng, afdeeling Bangil, Blad L. V.

Eene groote verzameling metalen voorwerpen, in den grond gevonden. Waarschijnlijk de inventaris van een kleinen tempel.

Lit.

Groeneveldt. Catalogus 1887. Voorwerpen N°. 809, 822—824, 826—829, 835—838, 839[a], 839[b], 843, 844, 851, 851[a], 855[b], 872, 878—880, 884—888, 894, 897, 920—924, 928, 930, 936, 939, 940, 945, 946, 949, 1039, 1040, 1078, 1083, 1108[a], 1155, 1164, 1215, 1803 en 1804. Metalen voorwerpen van Kĕbon Sari (vermeld in Notulen XX 1882, p. 81 en 82).

630. Banjoe biroe.

District Winongan, afdeeling Pasoeroean, Blad P. VI.

Langs de badplaats Banjoe biroe (Blauw-water) staan eenige beelden; vroeger ook een onduidelijk beschreven steen, die volgens Brumund van Ngantang afkomstig zou zijn. De steen is in 1889 naar het Museum te Batavia overgebracht, en is volgens Brandes van 852 Çaka en waarschijnlijk van Singasari afkomstig. Opgenomen in het Museum als steen N°. 70.

Lit.

Afbeelding in kleuren van het Blauwe water in Warnasarie, Indisch Jaarboekje 1855, tegenover p. 176.

Brumund. Biang-lala 4e j. I 1855, p. 60—66.

Buddingh. Neêrlands Oost-Indië I 1859, p. 369—371. Over beelden en een beschreven steen te Banjoe-biroe.

Brumund. Verh. XXXIII 1868, p. 187 en 189. Beelden en één beschreven steen, die afkomstig zou zijn van Ngantang? (Waarschijnlijk van Singasari).

Notulen XXVII 1889, p. 117. Over transport van den steen van Banjoe biroe naar Batavia.

PRABALINGGA.

RESIDENTIE PRABALINGGA.

631. Tjandipoera.

District en afdeeling Loemadjang, Blad F. XI.

Twee tjandi's van gebakken steen, ± 100 meter van elkaar; de eene B is alleen een hoop aarde en puin met een grooten bĕnda-boom er op; de andere A is ook zeer vervallen, 16½ meter lang en 17 meter breed, met twee trappen aan de oostzijde. Op het soubassement met 2 omgangen stonden twee gebouwtjes (kamers?) naast elkaar, 4 meter in het vierkant: maar alles is zeer geschonden en niet meer nauwkeurig op te meten. Deze tjandi's liggen met een muurtje in een koffietuin op de helling van den Sĕmeroe, boven de desa Tjandipoera en 330 meter boven zee. Daarbij eenige losse prismatische andesiet-blokken, en een weinig oostelijker een gebroken beeld met 4 armen en hoog hoofddeksel.

Lit.

Junghuhn. Tijdschr. van Nederl. Indië 6e j. II 1844, p. 379. Over tjandi »Artipoerie bij Penanggal".

Hageman. Not. IV 1866, p. 213. Over tjandi »Ngardi Poero in Loemadjang".

Post. Not. XV 1877, p. 99—101 en 143—144 met Bijlage D. Over Tjandipoera.

Veth. Java II 1878, p. 116. Over tjandi »Ardipoera op de zuidoostelijke helling van den Semeroe, bij doekoeh Penanggal".

Notulen XX 1882, p. 55, 71 en 72. Over eene teekening in het Museum van eene Oudheid Tjandipoera, abusievelijk vermeld als »bij Djabong".

Volgens mededeeling in 1889 van den heer W. Abeleven, vroeger militair opnemer, is die oudheid Tjandipoera in 1877 door hem opgemeten, en de bewuste teekening ook van zijne hand; hij zag echter slechts deze ééne oudheid, die zooals hij vermeldt, later ingestort moet zijn. Het schijnt dus onzeker of de heer Abeleven en ik wel dezelfde tjandi A hebben opgemeten, vooral omdat hij op het bovenste tweede terras in het midden slechts *één* gebouw (kamer) teekent, terwijl op de door mij opgemetene tjandi oorspronkelijk *twee* dergelijke gebouwtjes naast elkaar stonden, en bovendien de afmetingen en de richting der gebouwen in onze twee teekeningen niet overeenkomen. Maar uit den brief van den

Aspirant-Controleur POST, vermeld in de Notulen XV 1877, p. 100, blijkt dat in dit jaar slechts één gebouw te Tjandipoera was, dat een koepel (kamer) bezat, en dat op het 2e terras van dien tempel niet één, maar twee gebouwtjes naast elkaar hebben gestaan. De tweede tjandi, die in hetzelfde jaar 1877 werd ontdekt, was toen reeds een puinhoop (zie Not. XV 1877, Bijlage D p. XIV). Derhalve kan het niet anders, of de in 1877 opgemeten tjandi is onze tjandi A met *twee* kamers van boven, en de teekening van den heer ABELEVEN, die slechts één kamer aangeeft, moet in dit opzicht niet juist zijn. Volgens informatiën, ingewonnen bij den heer J. J. K. ENTHOVEN, 1en luitenant bij de topographische opneming, is de titel op ABELEVEN's teekening er eerst in 1881 bijgezet, en hierdoor het foutieve toevoegsel »bij Djabong" ontstaan.

VERBEEK. Not. 1889, p. 50. Bericht dat de teekening in het Museum van Tjandipoera het onjuiste opschrift draagt »Tjandipoera, ruïne bij Djaboeng", daar dit de teekening is van de oudheid Tjandipoera bij Pasirian, afdeeling Loemadjang.

632. Desa Tjandipoera.

District en afdeeling Loemadjang, Blad **F.** XI.

In de desa Tjandipoera zelf vindt men 3 kleine, maar zeer goed geconserveerde beeldjes op een hoop riviersteenen naast elkaar geplaatst. Er wordt hier geofferd.

633. Koeta rĕnon.

District en afdeeling Loemadjang, Blad **H.** X (N. O. hoek).

Aan den grooten postweg van Prabalingga naar Loemadjang vindt men bij paal 27, nabij de desa Koeta rĕnon, langs het riviertje Plasa (zijtak van de Bandajoeda) een muurtje van gebakken steen, $^1/_2$ meter hoog en een heuveltje van aarde en roode steenen, 5 meter hoog, waar waarschijnlijk vroeger een gebouwtje gestaan heeft. Dicht daarbij is eene javaansche begraafplaats, omringd door een muur van gebakken steen. De plaats is door een muurtje in twee helften verdeeld, in de eene helft zijn 4 graven, in de andere slechts één. Lengte en breedte van de éene helft 7 op 5, van de andere 5 op 5 meter. Op de baksteenen gewone merken (kromlijnige figuren, door den vinger in de klei getrokken).

634. Prabalingga.

Hoofdplaats van de residentie, Blad **H.** IV.

Op het erf van den Resident eenige onbeduidende beeldjes.

635. Padjarakan.

District Padjarakan, afdeeling Kraksaän, Blad **L.** IV.

Twee voetstukken en een gemetselde put.

Op het erf van den wedana staan twee zeer fraaie voetstukken, één vierkant, één 8-hoekig, beide fraai versierd, met een drakenkop onder de tuit. In de sawah ten westen van de suikerfabriek Padjarakan een kleine ronde put, ½ meter in doorsnede, van rooden gebakken steen; op de steenen een gewoon merk (kromme figuur).

Lit.

Veth. Java II 1878, p. 116.

Verbeek. Not. XXV 1887, p. 9. Over twee voetstukken te Padjarakan.

636. Kraksaän.

District Kraksaän, Blad **M.** IV.

Op het erf van den Assistent-Resident staan twee kolossale banaspati's, in andesiet gehouwen, en enkele slecht bewerkte beelden.

637. Wangkal.

District en afdeeling Kraksaän, Blad **M.** V (Zuidrand).

Een beschreven steen en twee ganeça's.

Lit.

Teekening der inscriptie van 1860 in het Museum.

Tijdschr. XI 1862, p. 598. Aanbieding door den Resident van Prabalingga van eene afteekening der inscriptie Wangkal.

Notulen XV 1877, p. 77. Aanbieding teekening der inscriptie, en afbeelding van twee beeldjes te Wangkal.

Verbeek. Not. XXV 1887, p. 7. Aanbieding afdruk inscriptie Wangkal.

Brandes (Particuliere mededeeling). De inscriptie Wangkal geeft in woorden het jaartal 1324 Çaka.

638. Tjandi Djaboeng.

District Djaboeng, afdeeling Kraksaän, Blad **M.** IV.

Een groote tjandi van gebakken steen; en een hoektorentje op een muur, bekend als »kleine tjandi Djaboeng". Dit torentje heeft wel den vorm van een tjandi, maar mist trap, poort en kamer. Aan de N. en O. zijde zijn nog gedeelten van den muur zichtbaar. De top is ingestort, de hoogte bedraagt nu 5.90 meter.

De top van de groote tjandi is helaas ook ingestort; van boven ziet men nu een eenigszins ronden hoop aarde en steenen, hetgeen tot het misverstand

aanleiding gegeven heeft, dat deze tempel van boven afgerond zou zijn. De teekening van Djaboeng, die Raffles en v. Hoëvell geven, zijn in dit opzicht onjuist.

Het soubassement van de groote tjandi is, met de inspringingen medegerekend, 9.57 meter lang en breed; aan de westzijde sluit daaraan een trapstuk lang 3.45 meter. De toren is in rondbouw opgetrokken, iets wat bij de Javaansche monumenten uiterst zeldzaam is.

De top is echter weder hoekig. De totale hoogte van het monument bedraagt nagenoeg 15½ meter. De nu gebroken trap voert naar een smalle poort, waardoor men in een vierkante leege kamer komt, 2.60 meter lang en breed, waaronder een leege put. De drempel beneden en de sluitsteen boven de poort zijn van grijzen tufsteen; in den drempel en ook daarboven zijn aan beide zijden gaten, voor de draaipennen van een vroeger daar blijkbaar aanwezige deur. De tjandi is spaarzaam van versieringen, krulsnijwerk, medaillons en afbeeldingen van dieren voorzien. Van de 4 banaspati's zijn er nog 3 boven de nissen aanwezig; die boven de poort is naar beneden gevallen.

Lit.

Een vrij goede teekening in kleuren van tjandi Djaboeng is in het Museum te Batavia. Afkomst onbekend.

Raffles. History II 1817, p. 51 (55). Twee tempels van gebakken steen met afbeeldingen (vignetten in den tekst), p. 51: »Western front of the larger temple at Jabung near Probolingo 1815; op p. 63: »The smaller Temple at Jabung near Probolingo.

Sieburgh. Afbeelding in olieverf van »tjandi djabon" te Probolinggo. Aanwezig in 's Rijks Ethn. Museum te Leiden. Vermeld als N°. 31 in de lijst van Sieburgh's platen in de Kopiist 1e j. 1842, p. 380 en v.

Junghuhn. Tijdschr. v. Nederl. Indië 6e j. II 1844, p. 379. Over Djaboeng, hier »Jambon" genoemd.

Rigg. Journ. Ind. Archip. II 1848, p. 558. Over Djaboeng (»Jabon") en p. 562 over den kleinen tempel aldaar.

Van Hoëvell. Reis over Java II 1851, p. 156—157, met plaat, overgenomen uit Raffles.

Buddingh. Nêerlands Oost-Indië I 1859, p. 396. Over de oudheid Djaboeng.

Leemans. Boro Boedoer 1873, p. 407.

Notulen XV 1877, p. 52. Aanbieding photogram van Djaboeng door den heer Mulder (waarschijnlijk de photographie, vervaardigd door de firma Salzwedel te Soerabaja, die in het Museum is).

Veth. Java II 1878, p. 117.

Verbeek. Notulen XXV 1887, p. 7. Aanbieding photogram van den grooten tempel te Djaboeng, vervaardigd door de firma Charls en Van Es te Soerabaja.

Verbeek. Not. XXVI 1888, p. 13. Over »kleine tjandi Djaboeng", zijnde een hoektorentje op een muur.

MADOERA.

RESIDENTIE MADOERA.

639. Sokabanalaoet.

District Sampang daja, afdeeling Sampang, Blad **a.** II.

Een gouden Hindoe-vrouwenbeeld, in den grond gevonden, aangekocht door de Regeering voor *f* 645.— en opgenomen in 's Rijks Oudheidkundig Museum te Leiden.

N.B. De plaats is op de oudheidkundige kaart niet aangegeven; zij ligt 7 kilometer ten Z. O. van Bira en 6 kilometer ten Z. W. van Tambĕroe daja.

Lit.

Notulen XXVIII 1890, p. 36 en 37.

640. Andjoek.

District en afdeeling Soemĕnĕp, Blad **h.** IV.

Twee inscriptie's op rotswanden, de eene aan den linkeroever, de andere aan den rechteroever der rivier Andjoek, kampoeng Andjoek, desa Asta, bij Soemĕnĕp.

Lit.

Brandes. Not. XXIV 1886, p. 150 en Notulen XXV 1887, p. 16 en 74. Over inscriptie op rotswand bij Andjoek.

Verbeek. Not. XXVII 1889, p. 107. Aanbieding afteekeningen der 2 inscriptie's van Andjoek, gezonden door den controleur H. Kuijp van Zuid-Soemĕnĕp. De 2e bevat het jaartal 1360 Çaka.

Notulen XXVII 1889, p. 132—134. Aanbieding afdrukken der 2 inscriptie's van Andjoek, gezonden door controleur H. Kuijp. Mededeeling van Brandes over deze inscriptie's. De eerste geeft het jaartal 1212 Çaka in woorden, welk jaartal met de stichting van Madjapahit in verband kan staan, te meer daar deze gebeurtenis, volgens Chineesche berichten, vóór het jaar 1215 Çaka moet hebben plaats gehad. De tweede geeft het jaartal 1360 Çaka.

BĔSOEKI.

RESIDENTIE BĔSOEKI.

641. Goenoeng Loeroes.

District Binor, afdeeling Bĕsoeki, Blad **F.** IV.

Wanneer men langs den postweg van Bĕsoeki naar Prabalingga rijdt, dan ziet men ten zuiden van paal 8 en 9 een berg liggen, den Goenoeng Loeroes, met de toppen Loeroes, Kapoeran, en Prahoe. Op den top van den steilen Loeroes, 540 meter boven zee, heeft men een prachtig uitzicht op een groot gedeelte van de noordkust van Java en op de reede van Bĕsoeki. Naast het signaal der triangulatie vindt men hier enkele bekapte tjandisteenen en de overblijfselen van een ruwe trap tegen de helling van den berg, die het waarschijnlijk maken, dat op dit fraaie punt een of ander gebouw heeft gestaan. (Wellicht een seinpost of uitkijk, om de noordkust te bewaken?).

642. Selabanteng.

District Binor, afdeeling Bĕsoeki, Blad **F.** IV.

Ten Z. O. van denzelfden top Loeroes, in de desa Selabanteng, een liggende stier van andesiet, 1 meter lang, van boven tot een waterbak uitgehold. Langs den bovenrand één regel onduidelijk schrift. Afteekening der inscriptie in het Museum.

643. Bĕsoeki.

Hoofdplaats der residentie, Blad **H.** IV.

Op het erf van de residentswoning staan verscheidene beelden van weinig waarde, bovendien nog gekalkt en met teer besmeerd.

644. Winong.

District en afdeeling Bĕsoeki, Blad **H.** V.

Tusschen Bĕsoeki en Badĕran, tegen een uit vulkanisch conglomeraat bestaanden heuvel bij de desa Winong, vindt men eene trap, of liever twee trappen

achter elkaar, de onderste van 7, de bovenste van 10 treden, in de rots gehouwen. Op den platten top van dien heuvel is echter niets van een vroeger daar wellicht aanwezig bouwwerk te bespeuren.

645. Baděran.

District en afdeeling Běsoeki, Blad **H.** VI.

Boven de desa Baděran, in den koffietuin Wanalangen, ligt een terras met fundeering van steenen, zonder meer. Niet door mij bezocht.

646. Goenoeng Argapoera.

District en afdeeling Běsoeki, Bladen **F.** VII en VIII.

Terrassen en gebouwen, die tot dezelfde soort behooren als die op den Goenoeng Boetak (Kawi) en den Goenoeng Ardjoena. Slechts enkele muren zijn nog overgebleven, van de meeste gebouwen of ruimten is alleen nog de plattegrond te herkennen aan de fundamenten, die soms niet meer dan $^1/_4$ tot 1 meter boven den beganen grond uitsteken. De gebouwen, door vakken in kamers of afdeelingen verdeeld, loopen terrasvormig op. Vier van die terrassen liggen om en op een topje tusschen twee diepe putten (kraters N°. 1 en 2), ruim 700 meter ten oosten van den hoogsten top met signaal Argapoera. Deze oudheden liggen 3040 meter boven zee, de hoogst gelegen Hindoe-overblijfselen op Java. Op dat topje stond waarschijnlijk het eigenlijke voorwerp van vereering in een vierkante kamer met kleine put, waarvan de overblijfselen nog te zien zijn. Van een der andere gebouwen zijn de muren nog 2 à 3 meter hoog. Een vijfde terrasvormig bouwwerk ligt een weinig zuidelijker tusschen kraters N°. 2 en 3. Ook hier zijn de muren zelden meer dan $^1/_2$ meter hoog. Trappen tegen de berghelling geleidden naar deze oudheden. Binnen de muren vindt men verscheidene kleine steenen voetstukken, waarop vroeger waarschijnlijk beelden stonden, waarvan er nog slechts één, zeer geschonden en ruw, aanwezig is. De muren zijn hier en daar bezet met opstaande scherpe spitse andesietschilfers.

Lit.

ZOLLINGER. Bijdragen kennis gebergte-systemen Oost-Java. Tijdschr. v. Nederl. Indië 8e j. I 1846, p. 168: »Op Tagalan Argapoera lage terrassen met opgestapelde steenen omzoomd, en een hol"; p. 169: »Op top Argapoera zelf vierhoekige muren, gedeeltelijk eene binnenruimte insluitende. En potten met blauwachtig glazuur overtrokken, 2 voet hoog, van binnen 1 voet wijd. Volgens de sage zouden de potten van Chineezen afkomstig zijn, die voormaals in een binnenlandschen oorlog gewikkeld geweest moeten zijn".

JUNGHUHN. Java II 1854, p. 1081—1083, 1085, 1088—1095.

VETH. Java II 1878, p. 117.
NOTULEN XX 1882, p. 55 en 72. Verslag met teekeningen over een tocht naar den Argapoera, aangeboden door den Chef van den Topographischen Dienst.

647. Tjandi Kĕdaton.

District Tanggoel, afdeeling Djĕmbĕr, Blad **D**. VIII.

Een tjandi van andesiet, met 33 goed bewaard gebleven basreliefs, en in de oostelijke trapleuning het jaartal 1292 Çaka.

Bij die tjandi 6 terrassen of plateformes, 3/4 tot 1 meter hoog, twee er van met basreliefs voorzien; verder een waterbak en een waterspuwer.

Lit.

BOSCH. Aanteekeningen over Bondowosso. Tijdschr. VI 1857, p. 469—508. Over »Kedaton bij Andon-biroe" handelen p. 474 en 491. Op p. 492 de afbeelding van het jaartal, eenigszins misteekend en door FRIEDERICH, in de noot aldaar, foutief gelezen.
VETH. Java II 1878, p. 117.
BRANDES. Not. XXIV 1886, p. 41. Lezing jaartal Kĕdaton, 1292 Çaka.
VERBEEK. Not. XXV 1887, p. 7. Aanbieding afdruk van het jaartal 1292 Çaka op den tempel Kĕdaton.

648. Koeta bara.

District Poegĕr, afdeeling Djĕmbĕr, Blad **B**. XIII.

Overblijfselen van een ouden ringmuur van gebakken steen, nabij desa Kĕntjong, genaamd »Koeta bara". Volgens de topographische kaart 600 meter lang.

649. Koeta kĕdawoeng.

District Tanggoel, afdeeling Djĕmbĕr, Blad **E**. XII.

Overblijfsel van een muur van gebakken steen, nabij Gambirrana, genaamd »Koeta kĕdawoeng".

650. Poegĕr wetan.

District Poegĕr, afdeeling Djĕmbĕr, Blad **D**. XIV.

Eene groote verzameling metalen beelden, gevonden in den grond.

Lit.

GROENEVELDT. Catalogus 1887. Voorwerpen N°. 575, 576, 577, 597, 598, 599, 600, 601, 622, 627, 630, 642, 653, 654, 655. Dit zijn de metalen beelden van Poegĕr-wetan (vermeld in Not. XII 1874, p. 3, 57 en inventaris op blz. 83—89).

651. Koeta blater.

District Poegĕr, afdeeling Djĕmbĕr, Blad G. XV.

Een ringmuur van gebakken steen, ten zuiden van de samenvloeiing der rivieren Majang en Sanen, genaamd »Koeta blater".

Lit.

BRANDES. Not. XXIV 1886, p. 41. Mededeeling over Koeta blater in Poegĕr, volgens brief van den ambtenaar ter beschikking VERSTEEGH.

652. Goenoeng Pontang.

District Poegĕr, afdeeling Djĕmbĕr, Blad G. XIV.

Op den top van dezen heuvel een javaansch graf (van RATOE PONTANG) met een steen, waarop het jaartal 1260 Çaka.

Lit.

BRANDES. Not. XXIV 1886, p. 41. Lezing jaartal Pontang 1260 Çaka, waarvan afteekening gezonden door den ambtenaar VERSTEEGH.

653. Koeta kradjingan.

District en afdeeling Djĕmbĕr, Blad I. XI.

Een overblijfsel van een ringmuur van rooden gebakken steen, met figuren versierd, genaamd »Koeta kradjingan, of Koeta majanggoeng, in de desa Kradjingan of Krandjingan, ongeveer 7 ½ kilometer ten oosten van Djĕmbĕr.

654. Tjora manis.

District Soekakĕrta, afdeeling Djĕmbĕr, Blad M. XII.

Een langwerpig vierkant fundament van rooden gebakken steen bij Tjora manis (ten oosten van Sĕmpolan). Niet door mij bezocht.

655. Soetja.

District Pĕnanggoengan, afdeeling Bandawasa, Blad H. VIII (Z. O. hoek).

Eenige steenen beelden in den koffietuin Soetja, van het gehucht Dawoean der desa Poedjĕr baroe.

656 Patirana.

District Pĕnanggoengan, afdeeling Bandawasa, Blad I. VIII.

Een steen met jaartal 1373 Çaka, nabij het gehucht Patirana.

Lit.

VERBEEK. Not. XXV 1887, p. 8. Mededeeling over jaartal 1373 Çaka van Patirana.

VERBEEK. Not. XXV 1887, p. 28. Aanbieding afteekeningen van het jaartal 1373 Çaka, door de Controleurs VAN GENNEP en HOEKE vervaardigd.

657. Soembĕr tjanteng.

District Wanasari, afdeeling Bandawasa, Blad **N.** VII.

Een javaansch graf, hoog tegen het Idjen-gebergte, in het gehucht Soember tjanteng der desa Soekarĕdja. Niet bezocht.

658. Rĕnang.

District Pradjĕkan, afdeeling Panaroekan, Blad **P.** VII.

Een ongeschonden beeldje, eveneens hoog tegen het Idjen-gebergte, in het gehucht Rĕnang, der desa Soeling koelon. Niet bezocht.

659. Salak.

District Wanasari, afdeeling Bandawasa, Blad **M.** VI.

Bij het gehucht Salak der desa Tal of Taäl 2 grotten, ongeveer 2 meter hoog, aan de oostzijde van een heuveltje; waarschijnlijk door menschen uitgehouwen. Ongeveer $^1/_2$ kilometer van deze grotten verwijderd, vindt men tegen de helling van een anderen heuvel twee zitplaatsen in den steen uitgehouwen in den vorm van stoelleuningen. Een trapje van twee treden leidt naar beide zitplaatsen.

Lit.

JUNGHUHN. Java II 1854, p. 892 de noot (in de 2de uitgaaf p. 909 de noot). Kunstmatige grotten en zitplaatsen.

PARTICULIERE MEDEDEELING van den controleur H. W. HOEKE van Bandawasa in 1889.

660. Taroem.

District Pradjĕkan, afdeeling Panaroekan, Blad **N.** V.

Een gebroken beeldje in de desa Taroem, niet ver van Pradjĕkan. Niet bezocht.

661. Karang anjar.

District Pradjĕkan, afdeeling Panaroekan, Blad **N.** V.

Een gebroken beeldje, in de desa Karang anjar, niet ver van Pradjĕkan. Niet bezocht.

662. Sletring.

District Kali tikoes, afdeeling Panaroekan, Blad **P.** III.

Een beeldje, in de padoekoehan Kĕmirian der desa Sletring. Niet bezocht.

663. Agĕl.

District Kali tikoes, afdeeling Panaroekan. Blad **Q.** III.

Twee steenen, ieder met het jaartal 1395 Çaka in groote grove cijfers; in de desa Agĕl.

Lit.

VERBEEK. Not. XXV 1887, p. 7. Aanbieding afdruk jaartal 1395 Çaka, voorkomende op 2 steenen te Agĕl.

664. Widara pasar.

District Soembĕr waroe, afdeeling Panaroekan, Blad **S.** IV.

Een steen met het jaartal 1377 Çaka, 3 kilometer ten noordoosten van de desa Widara pasar. Deze steen is aan de voorzijde beneden het jaartal geheel, en aan de achterzijde half beschreven, maar het schrift is ten eenenmale onleesbaar.

Lit.

NOTULEN XX 1882, p. 55. Aanbieding teekening »steen bij Asem Bagoes" met jaartal 1377 Çaka. (Zie ook Not. XX 1882, p. 72).

VERBEEK. Not. XXV 1887, p. 7. Aanbieding afdruk jaartal 1377 Çaka, op een steen ten N. O. van Widara pasar.

665. Watoe dodol.

District en afdeeling Banjoewangi, Blad **E.** III.

Een klein gebroken beeldje waarbij geofferd wordt, staande aan den grooten postweg bij Watoe dodol, op een grooten lavastroom van den Mĕrapi (Idjen-gebergte), die hier in zee loopt.

666. Meroe.

District Ragadjampi, afdeeling Banjoewangi, Blad **D.** IV.

Een tjandi, waarvan alleen drie muren over zijn; deze bestaan uit twee verschillende steenlagen, de binnenste, 0.14 meter dik, van gebakken steen, de buitenste, 0.21 meter dik, van behouwen zachten geelwitten kalksteen, die waar-

schijnlijk niet ver van de zuidkust is moeten gehaald worden. Deze oudheid is in verschillende werken als »Matjan poetih" beschreven, maar de tjandi ligt niet in het gebied van deze desa, maar in dat van de desa Meroe. De slangen en banaspati's, die men in VAN HOËVELL's »Reis" op de platen van Matjan poetih ziet, zijn er willekeurig door den teekenaar aan toegevoegd. Er is niets van die versieringen te ontdekken, en op eene teekening in het Museum te Batavia, komt van die slangen etc. ook niets voor.

Lit.

EPP. Schilderungen aus holländisch Ost-Indiën 1841, p. 485.

EPP. Banjoewangi, Tijdschr. van N. Indië 1849 I p. 258.

VAN HOËVELL. Reis over Java II 1851, p. 195—197. Afbeeldingen en beschrijving van Matjan poetih. De slangen en de banaspati berusten op phantasie.

JAVASCHE OUDHEDEN 1852—1856. Slechts 3 afleveringen, gedrukt bij MIELING te 's Gravenhage. Hierin eene plaat, door A. J. BIK, van Matjan poetih, waarop de banaspati (?) er reeds geheel anders uitziet dan bij v. HOËVELL, maar waarschijnlijk ook nog gephantaseerd is.

REINWARDT. Reis naar het Oostelijk gedeelte van den Indischen Archipel in 1821. Uitgegeven 1858, p. 618. Over den tempel »Matjan-poetih".

LEEMANS. Boro Boedoer 1873, p. 407.

STÖHR. Die Provinz Banjoewangi. Frankfurt 1874, p. 40.

VETH. Java II 1878, p. 210—211.

NOTULEN XX 1882, p. 130. Aanbieding eener teekening van de oudheid Matjan poetih, vervaardigd door den 1[en] Luitenant ENTHOVEN.

TEEKENING IN KLEUREN van Matjan poetih in het Museum. Geen jaartal, afkomst onbekend. Geen slangen noch banaspati komen op deze teekening voor.

PLAAT IN OLIEVERF van Matjan poetih, door A. PAYEN, in 's Rijks Ethnogr. Museum te Leiden. Vermeld in den Catalogus der Amsterdamsche Tentoonstelling 1883. Groep I klasse 3, inzending N°. I, voorwerp N°. 26.

667. Matjan poetih.

District Ragadjampi, afdeeling Banjoewangi, Blad D. IV.

Een vervallen groote ringmuur van gebakken steen, gemetselde bogen over een riviertje, enkele trappen enz. in de desa Matjan poetih, ruim 1 kilometer ten zuiden van Meroe; bij de inlanders bekend onder den naam van »Kraton".

Lit.

EPP. Banjoewangi Tijdschr. v. Nederl. Indië 1849 I p. 258. Op deze plaats wordt vermeld, dat hier een ringmuur was, ongeveer 7 ½ kilometer in omtrek, 12 voet hoog, 6 voet dik, met eene borstwering en gang voorzien, en dat de tempel (Meroe) in het midden van deze ruimte stond, echter meer naar den oostkant.

Reinwardt. Reis naar het oostelijk gedeelte van den Indischen Archipel in 1821. Uitgegeven 1858, p. 619. Over gedeelten van een muur van gebakken steen bij kampong Matjan-poetih.

668. Troeka.

District Ragadjampi, afdeeling Banjoewangi, Blad **D.** V.

24 stuks bekapte onbeschreven steenen, ter grootte van 0.75 meter elk, in de doekoeh Troeka der desa Tĕmoegoeroeh (ten W. van Ragadjampi). Niet door mij bezocht.

669. Ardja blambangan.

District Ragadjampi, afdeeling Banjoewangi, Blad **E.** V.

Een ringmuur, volgens de topographische kaart lang 1800, breed gemiddeld 1000 meter, van zachte tufsteenen, hoog 1 meter, gelegen aan het voetpad van Kĕbaman naar de zeekust bij Moentjar, midden in het bosch. Waarschijnlijk geen kraton, maar een oude versterking.

670. Heuvel Moentjar.

District Ragadjampi, afdeeling Banjoewangi. Blad **E.** V.

Een trap en enkele bekapte tjandisteenen op het 14 meter hooge heuveltje Moentjar, dat nabij de desa Moentjar uit de omringende strandvlakte steekt. (Hier was wellicht een dergelijke uitkijk als op den Goenoeng Loeroes?).

671. Goenoeng Ikan.

District Ragadjampi, afdeeling Banjoewangi, Blad **E.** VI.

Eenige voorwerpen naast het triangulatie-signaal op den Goenoeng Ikan, 204 meter boven zee. Men vindt er ook een kleine gemetselde put van gebakken steenen, diep 1.30 meter, breed 0.47 meter. Daarnaast een groote staande lingga, hoog 1.38 meter, in doorsnede 0.50 meter, omringd door een krans van 12 groote steenen ballen of kogels, 0.33 meter in diameter; verder een gebroken voetstuk, een 8-hoekig ornament met versierde randen en 6 stuks afgeknotte piramiden, waarschijnlijk voetstukken voor beelden. Al deze voorwerpen zijn vervaardigd van zachten tufsteen. De Goenoeng Ikan zelf bestaat uit kalksteen.

Lit.

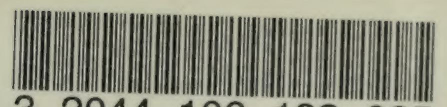
Notulen XX 1882, p. 146. Aanbieding van drie teekeningen van oudheden op den G. Ikan, vervaardigd door den 1[en] luitenant Enthoven.

REGISTER.

REGISTER.[1]

[1] De dik gedrukte namen zijn die, welke in de lijst der oudheden voorkomen.

3 2044 106 182 025

